

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL KENT MÜZESİ İÇİN YENİ YAKLAŞIMLAR

Deniz Aytokmak

SBE MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDA HAZIRLANAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL 2006

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL KENT MÜZESİ İÇİN YENİ YAKLAŞIMLAR

Deniz Aytokmak

SBE MÜZECİLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMINDA HAZIRLANAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI: ÖĞ.GÖR. BURÇAK MADRAN (YTÜ)

İSTANBUL 2006

ÖNSÖZ

Bin yıllar boyunca çeşitli uygarlılara ev sahipliği yapmış İstanbul kenti son yıllarda iyice gündeme geldiği üzere çok önemli sorunlarla boğuşmaktadır. Kentin plansız büyümesi, kentte yaşayan insanların sosyal eşitsizliklere bağlı problemleri, koruma bilincinin yerleşmemiş olması kent için pek çok sorunu beraberinde getiren olgulardır. Tarih boyunca kentleşme sürecinde yaşanan bu sıkıntılar pek çok ülkede çözümlenmiş ya da halen çözümlenmeye çalışılan kentlilik sorunları olarak kabul edilmektedir. Ancak bahsedilen kent İstanbul kadar insanlık tarihi için önem taşıyan bir konumdaysa bu durumda kentin sorunları sadece o kentte yaşayanları değil tüm insanlığı ilgilendiren bir olguya dönüşmektedir.

Kente dışarıdan bakan yerli ve yabancı turistler için, İstanbul gibi bir kent ne kadar değerli, farklı ve dinamik ise İstanbullular için o kadar alışılmıştır. Kentlerin değişim ve dönüşümleri kültürel ve sosyal dinamiklere doğrudan bağlıdır. Bu nedenle kentin sahip olduğu değerleri farklı bir pencereden gösterecek ve kentlilerde kenti benimseme, koruma, yaşam kalitesini yükseltme gibi dürtüler yaratacak bir takım yönlendirmelere ihtiyaç vardır.

İstanbul kentinin, zaman durdurulmuş gibi aynı kalması mümkün olmadığı gibi böyle bir korumacılık anlayışı kültürün dinamik yapısına da aykırıdır. Ancak kentte zamanı durduramamak da kente dair geçmişe, bugüne ve yarına referans veren bir takım verileri barındıracak bir alan yaratmak mümkündür. Müzeolojik anlamda bu amaçla oluşturulan alanlar kent müzeleri olarak isimlendirilmektedir. Kent müzeleri kentin ve içinde yaşayanların geçmişini, bugününü, geleceğini ve kültürel değerlerini, kentin sosyal ve ekonomik değişim ve gelişimlerini, bu dinamiklerin kente ve kentlilere etkilerini sürekli ve geçici sergiler, etkinlikler, atölye çalışmaları, sempozyumlar, tartışma platformları, film gösterimleri, sözlü tarih söyleşileri, eğitim gezileri,

bilgi/belge merkezi, kent belleği arşivi ve kütüphane gibi araçlar kullanarak anlatan merkezlerdir. İstanbul'un kaybolma riski taşıyan tüm değerlerini toplayacak, belgeleyecek, koruyacak ve gelecek nesillere aktaracak bir merkeze olan ihtiyacı artık toplumsal bir talep haline gelmiştir. Bu noktada İstanbul kentinin korunması, bir müze olarak algılanması, içinde yaşayan insanlara tarihinin ve değerin anlatılması amacıyla tasarlanan projeler önem kazanmaktadır. Bu tespitlerden yola çıkılarak tezin ulaşmak istediği noktalar belirlenmiş ve İstanbul kentinde kurulması hedeflenen bir kent müzesi için varolan ve halihazırda uygulamaya konmakta olan projeler incelenerek çözüme yönelik önermeler geliştirmek amaçlanmıştır.

Tezimin araştırma ve yazımı aşamasında değerli vaktini ve yardımlarını esirgemeyen Tez danışmanım Sayın Burçak Madran'a ve Sayın Prof. Dr. Tomur Atagök'e, her başım sıkıştığında desteklerini hissettiren sınıf arkadaşlarıma ve tezimin bitirilebileceğine dair umudumu kaybettiğim her aşamasında bana cesaret veren, her zaman arkamda olduğunu bildiğim eşime teşekkür ederim.

İstanbul Haziran 2006

Deniz Aytokmak

ÖZET

Tez, kentli olma bilincini ve kente dair tüm kültürel bileşenleri bir arada sunabilecek toplumsal eğitime yönelik bir kent müzesi projesi oluşturmanın gerekliliğini savunur.

Yapılan ihtiyaç tespitleri doğrultusunda, öncelikle uygulanan ve uygulanmakta olan projeler hedef ve stratejileri bakımından ele alınarak aksayan ve yürüyen yanları ortaya konacaktır. Kentle ilgili her konu müze haline gelme potansiyeli taşımakta olduğundan belirli tanımlamalar ve uygulama kolaylıklarına yönelik sınırlamalar yapma ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle öncelikle doğru tanımlama yapma ve ihtiyaçlar doğrultusunda bir proje geliştirme amacı güdülmektedir. Mevcut kent müzesi tanımlarından yola çıkılarak kurulması öngörülen bir kent müzesinde olması gereken fonksiyonlar ile bizim hedeflediğimiz işlev arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya konacaktır. Bu aşamada Türkiye'deki benzer ve dünyadaki mevcut örnekler karşılaştırılacaktır.

Hedeflenen kimlik ve bellek oluşturma süreçleri için kent müzesi kavramının bileşenleri ve potansiyel ortakları belirlenecek, bu amaçla malzeme sağlayabilecek mevcut tüm kurum ve kuruluşlar ile ilgili döküm yapılacaktır. Bunlara ek olarak kentle ilgili ve kente dair müze kavramına yakın tüm girişimler incelenerek hedefleri, uygulamaları ve doldurulması gereken eksik noktaları tespit edilecektir. Bu aşamada amaç kentli olma bilincinin yerleştirilmesinde kent müzelerinin potansiyel rolünü belirlemek ve kimlik sorunlarının toplumsal kültür alanlarıyla tamamlanması üzerine geliştirilen projelerin analizini yapmaktır. Bu analiz doğrultusunda uygulanan projelerdeki boşluklar saptanarak son bölümde getirilecek öneriye referans sağlanacaktır.

Son aşamada kent müzeciliği için yeni bir öneri getirilerek, kentli olmaya çalışan bireylerle iletişim kurma amacıyla halihazırda var olan kaynaklar da göz önünde bulundurularak merkez bir nokta seçilecek, bu merkezden verilmesi öngörülen referanslarla mahallelerde uydu-birim müzeler oluşturmanın gerekliliği ve kültür turizmine yönelik potansiyeli ele alınacaktır. Bu noktadan hareketle İstanbul kenti için bireysel bazda kimlik, bellek ve aidiyete yönelik sosyokültürel ihtiyaçlar, toplumun yapılması hedeflenen uygulamaya cevap verme potansiyeli, projenin yapılanma esasları, hedefi, organizasyon programı, stratejik gelişimi, uygulanabilirliği, ihtiyaca yönelik kadrosu, bütçesi, merkez nokta ve uydularında olması gereken minimum ve maksimum müze bölümleri belirlenecektir.

Sonuçta hedeflenen İstanbul kentinde yaşayan her bireye ulaşması öngörülen bir kentli olma bilinci projesi geliştirmek, topluma ve kültür turizmine yönelik faydalarını da ortaya koyarak seçilen merkez noktada bir kent müzesi oluşturmak, bu merkez üstünden yapılacak yönlendirmelerle gidilecek olan uydu/birim müzelerin olması gereken minimum ve maksimum standartlarını belirlemek, böyle bir projenin toplumsal ve ekonomik geri dönüşümünün faydalarını ortaya koymaktır.

ANAHTAR KELİMELELER:

- Toplum ve Kültür
- Kentleşme Kavramı
- Kentleşmenin Sosyal Boyutları ve Müzelerin Rolü
- Kent Müzesi

ABSTRACT

The treatise champions the necessity to form a project for a city museum which is oriented towards the societal education in order to offer the consciousness of being a city-dweller as well as all the cultural components pertaining to the city.

In line with the determination for the needs, previously applied projects or the ones in process will be dealt according to their aims and strategies, and their inadequacies and competences will be manifested. Since all the issues related to the city has a potential to become a museum, the necessity of making certain definitions and limiting the convenience of the applications has arisen. Therefore, the goal pursued is to initially make the right definitions and developing a project according to the needs. The functions that must be available at the planned city museum starting with the existing definitions, and the similarities and the differences of the functions which we aim will be manifested. At this stage, similar examples in Türkiye and available examples in the world will be compared.

For the progression of the aimed identification and memory periods, the components and potential associates for a city museum will be established, and for this purpose a detailed inventory of all available institutions and establishments that might provide material will be prepared. In addition, all similar attempts relating to the city, as well as the notion of a city museum will be examined and their objectives, applications, and shortcomings that need to be eliminated will be established. At this stage, the objective is to determine the potential effects of the city museums in instituting the consciousness of being a city-dweller, and analyzing the projects that have been developed in the issue of eliminating the identification problems by means of social

cultural areas. The shortcomings of the applied projects will be determined as a result of this analysis, and will be referenced to the proposal at the final chapter.

At the final stage a new proposal will be made, and in order to communicate with the people who try to become a city-dweller and considering the currently available sources, a central point will be selected; with the references foreseen to be given from this center, the necessity of forming satellite-unit museums at the neighborhoods and their potential inclined to cultural tourism will be dealt. Moving from this point on, for the city of Istanbul, the identification on individual basis, socio-cultural requirements inclined towards the memory and state of belonging, the capability of the society to respond to the aimed application, the true state of the project's structure, its objective, organization schedule, strategic development, applicability, cadre members for the need, budget, minimal and maximal areas of the museum to be at the central point and its satellites will be established.

As a conclusion, the objective is to develop a project that is anticipated to reach each and every individual to gain the consciousness of being a city-dweller, forming a city museum at a central point by stipulating the benefits for the cultural tourism, establishing the least and the utmost standards of those satellite/unit museums which will be visited by as directed by these centers, and the advantages of such project's economical and social yield.

KEYWORDS

- The Community and The Culture
- Urban Progress
- The Social Dimensions of Urbanization and The Role of The Museum
- Museum of The City

İÇİNDEKİLER:

	SAYFA
ÖNSÖZ.....	I
TÜRKÇE ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
1. GİRİŞ.....	1
2. TÜRKİYE’DE MÜZE-TOPLUM İLİŞKİSİ.....	3
2.1. BİR METROPOLDE İLETİŞİM/KÜLTÜR MERKEZİ OLARAK MÜZENİN ROLÜ.....	12
3. KENT MÜZELERİ.....	24
3.1. TANIM.....	26
3.2. İŞLEV.....	30
3.3. İÇERİK.....	35
3.4. DÜNYADA KENT MÜZELERİ.....	38
3.4.1. LONDRA KENT MÜZESİ.....	40
3.5. TÜRKİYE’DE KENT MÜZELERİ.....	48
3.5.1. APİKAM.....	50
3.5.2.BURSA KENT MÜZESİ.....	56
3.5.3. İSTANBUL ŞEHİR MÜZESİ.....	60
4. İSTANBUL VE MÜZE.....	62
4.1. PROJELER.....	70
4.1.1. İSTANBUL MÜZESİ VE TOPLUMSAL TARİH MERKEZİ PROJESİ.....	71
4.1.2. KENTİM İSTANBUL KAMPANYASI (PROJESİ).....	77

4.1.3. İSTANBUL MÜZE-KENT PROJESİ.....	79
5. İSTANBUL KENT MÜZESİ İÇİN ÖNERMELER.....	84
5.1.YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME MODELİ.....	84
5.1.POTANSİYELORTAKLAR.....	93
5.2.GEREKLİLİK.....	95
5.3.AMAÇ/KAPSAM/YÖNTEM.....	97
5.4.HEDEF KİTLE.....	107
5.5.KOLEKSİYON POLİTİKASI.....	109
5.6. “MERKEZDEN YÖNETİLEN BÖLGE VE BİRİM MÜZELER”.....	113
5.6.1. MİN-MAKS. İHTİYAÇLAR.....	117
5.6.2. YÖNETİM VE PERSONEL.....	121
5.6.3. BÜTÇE.....	124
6. SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA.....	128
EKLER.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	259

1. GİRİŞ:

Çalışmanın yola çıkış noktası, İstanbul kentine dair doğru tanımlama yapan bir müzenin ve bu kentte yaşayan bireylerin kenti tanımaya ve anlamaya yönelik ihtiyaçlarına cevap verecek bir iletişim ve kültür merkezinin eksikliğinin toplumun hemen her kesiminde hissedilmesidir.

Bu çalışmada izlenecek olan yol, Türkiye’de müze toplum ilişkisi bağlamında sosyokültürel ihtiyaçları incelemek, kent bazında yaşanan toplumsal sorunların müzeler vasıtasıyla çözülebilirliğine yönelik uygulamalara değinmek, dünyada ve Türkiye’de varolan kent müzesi örneklerini incelemek, doğru ve yanlış uygulamaları karşılaştırarak tespit etmek, İstanbul’da kent kimliği ve belleğinin toplumsallaşması üzerine tasarlanan projeleri ele alarak uygulama zorluklarına ve aksayan yönlerine eğilmek, kısacası kent müzesi kavramını tamamlayacak unsurlar ile uygulamaların bir araya gelebileceği bir örgütlenme modeli geliştirmektir.

Dünyadaki kent müzesi örneklerine bakıldığında, bir kent müzesi pek çok farklı bileşeni içeren bir olgu olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla tam ve kesin bir tanımlama ile kent müzesinin kelime anlamı ve içeriği “.....” dır diyebilmek oldukça zordur. Ancak bir kent müzesinin farklı işlevleri içerse de kavramsal olarak bir tanımı ve diğer müzelerden ayrılan bir kimliği vardır. Bu bağlamda çalışma kent müzelerinin ana bileşenlerini oluşturan konuları kapsayacak, uygulanan ile olması gereken arasındaki farkları ele alacak ve işlevlerini tartışacaktır. Çalışma sırasında benimsenecek olan yöntem yakın geçmişte ve günümüzde müzenin duruşunu incelemek, müzecilik faaliyetlerinin aksayan ve işleyen taraflarını toplumsal yapıyı dikkate alarak değerlendirmek, kimlik, bellek ve aidiyet oluşturmada müzelerin eğitim, iletişim, kültür merkezi olarak üstlendikleri rolün önemini vurgulamak, kent ve kentlilik kavramlarının yerleştirilebilmesi için kent müzelerinde kullanılabilecek yöntemleri ele almak, bu konuda Türkiye’de yapılmış ve yapılmakta olan çalışmaları detaylı biçimde incelemek, hedeflenen noktaya ulaşabilme adına alınabilecek yardımları, yararlanılabilecek kaynakları, birlikte çalışılabilecek kurum ve kuruluşları tespit edip uygulamaya yönelik bir çalışma programı ve örgütlenme şeması oluşturmaktır.

Çalışmanın hipotezini “Kent karakterine ve kozmopolit toplum yapısına uygun bir kent müzesi modeli yaratılmalıdır” fikri oluşturmuştur. İletişim, eğitim, kültür ve bileşim noktası olarak kullanıcısıyla birlikte organize olacak bir model düşünülmektedir. Bu nedenle model müze için kent karakterine uygun bir örgütlenme şeması ve bir yönetim biçimi teorisi ortaya konacaktır.

Hedeflenen nokta uygulanabilir bir projeyi tüm bileşenleri ile kağıda dökmek ve yeni bir “kent müzesi” anlayışı önermektir. Burada bahsedilen yenilik, dünyada müzelerinin benimsediği rollerden yola çıkılarak Türkiye’deki uygulama sorunlarını ele almak ve daha iyiye yönelik bir bakış açısı geliştirmek anlamında algılanmalıdır. Müzelerin önemli rol oynadığı toplumsal gelişim sürecinde, unutulmaması gereken en önemli nokta, her toplumun kimliğini ve belleğini oluşturma biçiminin farklı bir zaman sürecini, farklı uygulamaları ve farklı bakış açılarını gerektirdiği gerçeğini göz önünde bulundurmaktır. Teoride doğru olanın pratikte uygulanabilirliği toplumun vereceği tepki ile ölçülmelidir. Dolayısıyla bu çalışmanın yapacağı önerme dünyada yapılan uygulamaları birebir alıp projelendirmek yerine, bizim toplumsal yapımıza, ince dengeler üzerine oturan geçmişimize ve kozmopolit yapımıza uyarlanmış haliyle, kimlik sorunlarının toplumsal kültür alanlarıyla tamamlanması adına, yeni bir kent müzesi modeli ortaya koymaktır.

2. TÜRKİYE’DE MÜZE-TOPLUM İLİŞKİSİ:

Müzeler, kültürün merkezi olma rolünü üstlenmelerine rağmen, müze ziyareti, Türkiye’de ve dünyanın diğer ülkelerinde yapılması gereken bir ödev gibi algılanır. Genel bir eğilim olarak, insanlar kendi ülkelerindeki müzeler yerine turist olarak gittikleri ülkelerin müzelerini ziyaret etmeyi tercih etmektedirler. Çoğu insan müzeleri dokunulmazlığı olan tapınaklar ya da geçmişin değerlerini koruyan kutsal mekanlar olarak değerlendirmektedir. Oysa müzeler, günümüzde eğlendirerek eğiten, kullanıcılarının kendilerine bir şeyler katarak ayrılacağı ve bu nedenle kişisel tatmin duyacağı mekanlar olarak kabul edilmek arzusundadırlar. Müzeciler tarafından, toplumsal bir gereksinimi karşılamak üzere var olan kurumlar olarak benimsenmeleri hedeflenmektedir. Müze kuruluşundan itibaren günümüzdeki rolünü üstlenmiş bir kurum değildir. Müze kurumunun günümüzdeki görev tanımını yapabilmek için, dünyada ve Türkiye’de yakın dönemdeki gelişimine değinmek gerekir.

Dünyada müzecilik, pek çok değişkene bağlı olarak, ülkemizdekinden farklı olarak gelişmiştir. Günümüzde Türkiye’de, toplumun müzeyle, müzelerin de topluma olan uzak ve mesafeli duruşunun değişmemesinin, dünyadaki müzecilik alanındaki gelişmelere oranla hem benzer hem de farklı nedenleri vardır. Bu durumu sosyolojik, politik, ekonomik ve kültürel nedenlerle açıklayabiliriz. Bunlara değinmek gerekirse, ülkemiz henüz ekonomik anlamda gelişimini tamamlayamamıştır. Bireysel anlamda gelir dağılımı eşitsizlikleri, sosyal haklar ve eğitim eksiklikleri gibi sorunları vardır. Devlet bütçesinden kültür kurumlarına ayrılan ödenekler yetersizdir. Ancak bu karamsar tablo sadece Türkiye’ye özgü değildir. Sevindirici bir gelişme olarak kabul edilebilir şekilde, son yıllarda Türkiye’de kültür ve sanat faaliyetlerine önem verilmeye başlanmış, devlet teşvikleri artış göstermiştir. Henüz -müzecilik anlamında- gelişmiş ülkelerde benimsenen anlayışla değil -tamamen başka bir amaçla- bacasız sanayi olarak anılan ve maddi getirileri nedeniyle yatırım yapılan turizm sektörünü canlandırmak amacıyla kültürel faaliyetler desteklenmektedir. Ancak burada vurgulanması gereken nokta, toplumda her zaman geri planda tutulan kültürel ihtiyaçların, turizm yoluyla da olsa geri dönüşümlerinin fark edilmeye başlanmasıdır. Bu desteklere ek olarak pek çok özel girişim, kendi müzelerini kurmaya başlamıştır. Devletin en eski kurumlarından,

özel şirketlerine pek çok alandan girişimlerle Türkiye'nin dört bir yanında müzeler açılmaktadır. Bu girişimlerin hepsinin doğru ve başarılı olduğu söylenemez. Ancak kendi ismini ya da kurumunu sağlamlaştırmak için geçmişini anlatma gerekliliği duyan, bu topraklardaki tarihsel geçmişin ortaya çıkarılması için kazılara destek veren ya da toplumsal fayda amacıyla müze kuran kurumların sayısı arttıkça olumlu yönde bir hareket başlamakta, kültür ve eğitim ihtiyacına yönelik bir bilinç oluşmaktadır.

Gelir dağılımının eşit olmadığı ülkelerde yaşanan sorunlardan en büyüğü eğitim hizmetlerindeki eşitsizliklerdir. Toplumu oluşturan bireyler, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları karşılamak adına diğer ihtiyaçlarını ertelemek zorunda kalmaktadırlar. Oysa nitelikli iş gücü sağlamak için eğitim vazgeçilmez bir unsurdur. Dünyada müzeler eğitim kurumları olarak kabul edilmektedirler. Dolayısıyla eğitim alanındaki eksiklikleri tamamlamak için müzelere büyük görevler düştüğünü, ancak var olan bütçeleriyle eğitime yönelik kurumlar olmaları adına yapabilecekleri yatırımların yetersiz olduğunu ortaya koymak gerekmektedir. Türkiye'nin sorunlarını müzeler üzerinden değerlendirmenin ne derece doğru bir yaklaşım olduğu tartışmaya açıktır. Ancak sorunlar şimdilik baki, müzeler atıl, eğitim düzeyi ise yetersizdir.

Müzeler ekonomik anlamda kendi kendilerini çeviremedikleri için toplum tarafından devletin sırtında bir yük olarak görülebilmektedir. Oysa bu kurumlar eğitim alanındaki eksikliklerin giderilmesinde kullanılarak toplumsal fayda sağlayan kurumlar haline getirilebilme potansiyeline sahiptir. Toplumun müzeye uzak ve yabancı duruşu müzelerin eğitim kurumu rolünü benimsemesiyle değiştirilebilir. Yukarıda bahsedilen nedenler, günümüzde müzecilik anlamında örnek alınan ülkelerin gelişim süreçlerinde yaşadıkları sorunlara benzer problemlerdir. Burada unutulmaması gereken ülkenin gelişim hızının ve çizgisinin belirlenmesinde toplumun oynadığı roldür.

Türkiye'nin müzecilik açısından bakıldığında, diğer ülkelerin yaşadıklarından farklı olan problemlerden biri, koleksiyonculuğun çok yaygın olmamasıdır. Bu nedenle dünyada müzeler varolan bir koleksiyon için açılan kurumlarken, Türkiye'de benimsenen müzecilik anlayışı "önce bir müze açılır, koleksiyonu sonradan oluşturulur" modeliyle gelişmiştir.

Bir başka önemli etken de Cumhuriyet dönemi politikalarıdır. Türk milletine bir köken kazandırma girişimleri halkça benimsenmemiş, o dönemde hız verilen arkeolojik kazılar ve bunlara bağlı oluşturulan depo müzeler ilgi görmemiştir. “Ulus denilen şey, yekpare ve türdeş bir kendilik değildir, çeşitli iktisadi, toplumsal ve kültürel farklılıkları içerir. Ulusal kimlik, ortak bir özün varlığı üzerine inşa edilen anlatılardan oluşur. Tarih, sanat ve bunları düzenleyip teşhir eden müzeler, bu anlatıların oluşumunda ve ilerlemesinde önemli rol oynar” (SHAW, 2004, 14). Aranılan ortak öz bulunamamış, müzelerde sergilenen arkeolojik kalıntıları toplum kendi geçmişine dair nesneler olarak kabul etmemiş ve dolayısıyla müze ile toplum arasındaki mesafe giderek açılmıştır.

Bir diğer nokta da, manevi dünyanın zenginliklerini fethettiği “kutsal topraklar” arttıkça benimseyen ve coğrafi konumu nedeniyle doğuya daha yakın bir geçiş noktası olarak konumlandırılan Türkiye’nin, devlet bazında hiçbir zaman benimsemediği “doğulu” kimliğinin halk bazında yadırganmamasıdır. Günümüzde en çok ziyaret edilen müzelerimizden biri Topkapı Sarayı, en çok görülmek istenen salon da kutsal emanetler bölümüdür. Halk maddi zenginliklere sahip olmanın imkansızlığı içinde, manevi değerleri korumaya ve bu değerlere sahip çıkmaya yönelik bir bilinç geliştirmiştir. Ulus kavramını yaratacak olan ortak “öz”, ortak “manevi değerler” olarak şekillenmiştir. Cumhuriyet kavramı, laiklik, özgürlük, demokratik haklar vb. olarak taşıdığı önemden çok uğrunda dökülen kanlar, kazanılan kurtuluş savaşı, işgalcileri milli irade ile topraklardan kovma gibi manevi taraflarıyla toplum tarafından belleklere kazınmış, ilahi ve birleştirici bir değer kazanmıştır. “Ulus-devlet politikası” açısından yanlış olmasa da, sosyolojik açıdan bakıldığında toplumun gözünde, kurulan yeni devlet yapısından (cumhuriyet kavramından) çok daha önemli olan, dünyaya ispatlanmış Türk gücüdür. Ancak bu benimsemelerin altında yatan nedenlere de bakmamız gerekmektedir. Daha sonra yer verileceği üzere tüm bu kabullenmeler, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönem politikalarının bir devamı niteliğindedir.

Aslında dünyadaki pek çok devlet kendi kimliğini oluşturmak için (Almanya’daki Yunan sanatını kendine mal etme ve kökenlerini Yunan uygarlığına dayandırma gibi) bir takım eski uygarlıklarla özdeşleşme ve varlığını dünyanın kültürel gelişiminde etkili olmuş bir döneme yerleştirme çabası göstermiştir. Amaç dünya kültürünün oluşmasında etkin rol oynadığını yani diğerlerine göre üstünlüğünü ispat etmek ve bir kimlik oluşturmaktır. Müzeler Avrupa’da bu uğurda çok önemli roller

üstlenmişlerdir. Ancak bu uygulamalar sırasında henüz müzeler halk için yaratılmış kurumlar değildirler. Halk ancak Fransız Devrimi'nden sonra, devlet koleksiyonlarının kamuya serbest hale gelmesiyle müzeyle tanışır. Ancak politik nedenlerle gerçekleşen bu tanışma, dünyanın her ülkesinde aynı zamanda meydana gelmez. Örneğin Londra'ya göç yoluyla gelmiş işçi sınıfın müzelere girmesi, kentli Londralılarca hoş karşılanmaz. Bu görüşe rağmen, hayırseverlerin de çabalarıyla, tatil günlerinde müzelerin halkın her kesimine açık olması sağlanmıştır. Yapılan uygulamanın amacı günümüzdeki anlayıştan (halkla iletişim kurma ve halkın isteklerini dikkate alma) oldukça farklıdır. Müze, “terbiye etme” misyonu taşıyacaktı. O yıllarda müze, “teşhir ettiği nesneler, bunlar için uygun gördüğü düzenlemeler ve öngördüğü davranış kuralları aracılığıyla belli bir kimliği somutlaştıran bir mekandır ve eğitilecek kitlelere belli değerleri, görgü kurallarını ve beğenileri aşılayan bir toplumsal mühendislik aracı, sınıfsal bir yontu mekanizmasıdır”. Batıda müzenin üstlendiği en temel rol topluma bir kimlik kazandırmaktır. Bu rol aynı zamanda dünyanın geri kalanına da bir mesaj vermektedir: “Batı uygarlığın temelidir. Kültürün ve sanatın beşiğidir. İnsanlığın ulaşabileceği en gelişmiş nokta batılılıktır.” Bu söylemin temel sahnesi de müzedir. Çünkü müze halka kendi geçmişini anlatır. Halk bu geçmişi sahiplenir ve kimliğini, belleğini, aidiyetini bu söylem üzerine oluşturur. Batıda bu gelişmeler yaşanırken bir yandan Osmanlı İmparatorluğu'nun da son yılları yaşanmaktadır.

İmparatorluğun modernleşme çabaları içinde dünyadaki gelişmeleri yakından takip ettiği bilinmektedir. Ulaşımdan, meydan düzenlemelerine, belediyelerin kurulmasından kılık kıyafetteki değişimlere kadar pek çok konuda reformlar görülmektedir. Ancak içeriğe bakıldığında, kendi kültürel değerlerini hatta gelenekselliğini koruyan bir modernleşmeden söz edilebilir. Avrupa'nın egemen olma çabalarına karşı koyan bir politika izlendiği, daha içe kapalı ve yerli bir ideoloji oluşturduğu düşünülmektedir. Bu düşüncenin dayanağı şöyle izah edilebilir: Osmanlı İmparatorluğu kendi kültürünün farklılığı üzerine bir söylem geliştirmiştir. Batı kültürünün üstünlüğünü ve hakimiyetini benimsemek yerine kültürünün farklılığını ortaya koyan uygulamalar yapmaya çalışmıştır. Osmanlı İmparatorluğu dünyaya hakim olma ideolojisini sürdüremeyecek kadar zayıflamıştır. Ancak batıya teslim olmak da istememektedir. Direnişi sağlamak için ulusal kavramları ve simgeleri kullanan bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Çok uluslu bir yapısı olan Osmanlı Devleti

parçalanmayı engellemek için İslamcılık ve Osmanlıcılık ideolojilerini geliştirmiştir. Avrupa'nın geçtiği yolları takip ederek -ama taklit etmeyerek- kendine özgü bir model oluşturmaya çalışarak, varlığını güçlü, sanayileşmiş, zengin batıya kültürel farklılıklarını ortaya koyarak duyurmayı hedeflemiştir. Bu yolda Osmanlı İmparatorluğu da müzeleri kullanmıştır. Shaw'a göre, Osmanlı İmparatorluğu kurduğu müzelerde fethettiği toprakların tarihi eserleri üzerindeki mülkiyetini sergilemiştir. "II. Abdülhamit döneminin müzeleri, imparatorluğun kimliği için simgeler sunmuştur; ama bu kimliğin temelindeki öge Türkçülük değildir; bunlar ulusal egemenliğin simgesi olan koleksiyonlardır ve Avrupa'nın ideolojik sistemiyle özdeşleşme aracı olarak işlev görür" (SHAW, 2004, 308). Burada amaç batıyla aynı yolu benimsemek ve üstünlüğünü kabul etmek değildir. Hedeflenen, imparatorluğun da kendi uygarlaşma yolunu izlediğini, her devletin aynı yolu izlemek zorunda olmadığını, farklı kültürlerle sahip ulusların da çağdaş olabileceğini ispatlamaktır. Osmanlı Avrupa'ya aynı seviyeye farklı yollardan ulaştığını anlatmaya çalışmaktadır. Amaç benimsemek değil eşitlenmek ve rekabet etmektir. Avrupa "evrim" söylemini savunurken Osmanlı "sahip olma" üzerine bir söylem oluşturur. Bu nedenle Osmanlı müzelerinde doğa tarihi koleksiyonları, evrime yönelik nesneler ve sanat eserleri yer almamıştır. Avrupa'nın evrim ve sanat konusundaki kriterlerini benimsemek yerine Osmanlı İmparatorluğu müzesine kendi simgelerini yerleştirir: "Askeri güç ve egemenlik". Parçalanmakta olan imparatorluk, kimliğini tanımlayan bu simgeleri, hem içe hem dışa karşı kullanmaktadır. Bu politik duruş ve direniş sayesinde Avrupa tarafından hiçbir zaman tam anlamıyla ötekileştirilemeyen, her zaman topraklarındaki miras adına konuşabilen ve kendi kültürünü koruyabilen bir devlet olabilmıştır.

Dünyada müzeler gelişimleri sürecinde, devletin politik söylemlerinin arenası niteliğinde kurumlar olarak halka kimlik kazandırma misyonunu üstlenir. Ancak müzeler geçtiğimiz yüzyıldan itibaren kimliklerin inşası görevlerinin yanı sıra farklı misyon, vizyon ve stratejiler geliştirme yolunda bir arayışa yönelmişler ve çalışma alanlarını genişletmişlerdir. Dünyadaki bu gelişmelere karşın Türkiye'de müzedeki söylem hala hiç değişmemiştir. Ortaya konulması gereken problem de budur. Türkiye Cumhuriyeti müzeleri, Osmanlı'nın müzecilik pratiği üzerine oturtulmuş bir modeli sürdürmektedir. Ancak doğru olan yola çıkış noktası geliştirilememiştir. Osmanlı müzeciliğinin doğru olarak yorumlanan bölümü yukarıda da ifade edilmeye çalışıldığı

üzere, “kültür farklılığını ortaya koyduğu ve rekabetçi bir politika izleyerek yarattığı direniştir.” Bu parçalanmış bir imparatorluğu halk bazında bir arada tutma ve dışarıya karşı güçlü bir tablo çizme çabasıdır. O dönemde çok kesin olan bu mesajı, Cumhuriyet döneminde kimlik inşası hedeflenerek yaratılan prototip müzeler topluma iletememiştir. Oysa Osmanlıcılık ve İslamcılık ideolojileri anlamsızlaştığında Türk Milliyetçiliği güçlü bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır. Dünyayı titreten “Osmanlı” ve manevi simge “İslam” tamamen görmezden gelinerek ulusa sunulan Türk Milliyetçiliği müzeye tam anlamıyla yerleştirilememiştir.

Turgay Uzun’a göre;

“Bir yanda batılı işgalci uluslara karşı verilen bir ulusal bağımsızlık mücadelesi ve sonrasında, savaşılan bu ulusların kültürel yapılarına öykünme, ulusun tarihini yüceltme amacıyla çok eski çağlara göndermeler yapılması ve tarihin yeniden yorumlanmasıyla etnik kimliğin altının çizilmesi ve ulusal birliği –otoriter yöntemlerle de olsa- pekiştirme çabası. Bu çabanın yanında da kendinden önceki tarihsel bir dönemi ve yönetimi yok sayma, bir anlamda mirasın reddi. Elbette bu çabaların altında yeni kazanılmış bağımsızlığı ve reformları koruma kaygısı yatmakta, ulusal kimliğe sahip bireylerden oluşan homojen ve hukuksal-rasyonel düzlemde yapılanmış modern devlet yapısı içinde yaşayan bir toplum yaratma kaygısı bulunmaktadır. İşte bu anlamıyla milliyetçilik, reform sürecinde temel bir dayanak olma özelliğini göstermektedir” (Doğu-Batı, Mayıs 2003; 142).

Cumhuriyet yönetiminin bir amacı vardır. Osmanlı mirasını bir kenara bırakmak ve asrileşmek. Atatürk tarafından şu cümlelerle özetlenen bu ideal; “Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur,” ve “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir”, Türk milletinin zihniyetini değiştirmeye yönelik bir çabadır. Bu kabuller, ilerlemenin, gelişmenin ve yenileşmenin itici gücüdür. Dinamik bir toplumsal yapı oluşturarak Batı karşısında “öteki” olarak kalmamak. (Bu noktada Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti’nin amaçlarının aynı noktada birleştiği vurgulanmalıdır.) Türkiye Cumhuriyeti’nin oluşumunda temel rol oynayan bu değişimler aşamasında Türk Milliyetçiliği’nin halkça benimsenmesi, ulusu bir arada tutmak için bir tutkal olacaktır. Ancak bu benimsemenin sağlanması için halka ortak semboller sunulmalı ve bir kimlik inşa edilmelidir. Ortak dil, köken ve tarih gibi güçlü semboller seçilmiş ancak cumhuriyet yönetiminin laiklik maddesiyle çelişen din

simgesi görmezden gelinmiştir. Yukarıda da yer verildiği üzere, Cumhuriyetin ilk otuz yılında desteklenen uygarlığın temellerini çok eski çağlara dayandırma ve bu sayede bir köken oluşturma çabası müzelerde pratiğe geçirilmiş, eğitim, kültür, sanat, dil, tarih, edebiyat gibi tüm sosyal alanlarca da desteklenmiştir. Ancak halk tarafından benimsenmeyen koleksiyonlar kimlik kazandırma aşamasında eksik kalmış, Cumhuriyet rejimi içselleştirilemeden kalkınma planları değişmiş, ülke dünyada devam eden savaşlar sırasında ekonomik olarak ayakta kalabilmek için tüm kaynaklarını farklı alanlarda kullanmak zorunda kalmış, yakalanan ivme kaybedilmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra halkın eğitim düzeyini arttırmaya yönelik uygulamaya konan tüm projeler, bu zor dönemde ertelenmiş, daha sonra da yeterince önemsenmemiştir.

Bu arada dünyadaki gelişmelere bakılırsa; geçen yüzyılda, dünyada müzeler başlangıçta üstlendikleri rolden farklı bir amaca yönelmiş ve toplumsal faydayı ön plana çıkaran bir politika benimsemişlerdir. Geçmiş yansıtan ve eğitim misyonu üstlenen bir kurum olarak, toplumun kimliğinin inşasında hala önemli role sahip olmayı sürdürmektedirler. Özellikle 1990'lı yıllarda müzecilik kavramı gittikçe genişleyerek toplumsal fayda ile ilgili hemen her konuda söz sahibi olabilecek kurumlar haline gelmişlerdir. Bugün batıda, kamusal alanda görev tanımı gittikçe genişleyen müzelerin, Türkiye'deki gelişimi daha yavaş ancak umut vericidir.

Günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'ndeki müzelerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ancak başlangıçta da belirtildiği üzere toplum ile müze hala birbirine uzak köşelerde durmaktadırlar. Türkiye'de Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden itibaren Avrupa'nın egemenliğine karşı koyan bir modernleşme yaşanmıştır. Bu değişim süreci içinde Türkiye batı tarafından doğuya yerleştirilmeye çalışılsa da her zaman doğu ile batı arasında bir çizgiyi temsil etmiştir. Manevi değerlere önem veren, sıcak kanlı Türk insanı müzede bu değerlerini ve özelliklerini yansıtan verileri bulamamış, hiçbir zaman kendine ait saymadığı kökenini vurgulayan arkeolojik nesneler yerine at sırtında kazanılan savaşları vurgulayan koleksiyonları her zaman daha çekici bulmuştur. Bu arada devlet de Türkiye'de var olduğu yadsınamaz iç sorunları vurgulamaktan kaçınan bir politika benimsemiş ve belki de bu nedenle hiçbir zaman gerçek tarihi yansıtan bir toplumsal tarih müzesi fikrine yakın durmamıştır. Türkiye'nin toplumsal bazda laiklik, etnik köken, ekonomik ve sınıfsal farklılıklar, elitist kültür gibi sorunları vardır. Yaşam biçimi ve inanç olarak doğuya yakın ancak Avrupa birliğine girme çabasında batılıdır.

Gelişmekte olduğunu söyleyemez, çünkü içinde yer almaya çalıştığı diğer dünya devletleri kadar uygar olduğu söylemindedir. Örnek alamaz çünkü kendi yolunu çizmektedir. Dolayısıyla ne doğulu ne de batılı, ne uygar ne de geridir. Zaten tüm bu tanımlamalar da görecelidir. Kime göre doğulu, neye göre geri? İşte tüm bu çelişkileri yaşayan Türk milleti kendi sorunlarının farkında olmasına rağmen, müzede bu gerçeklerle karşılaşması yönetim bazında pandoranın kutusunun açılması olarak düşünülmektedir. Oysa müze sorunların yanında değerleri de ortaya koyan ve farkındalık yaratan bir kurum olmalıdır. Aslında, Osmanlı müzecilik pratiğinin yola çıkış noktası olan “batılı değerleri benimsemek yerine farklılığını vurgulayarak kendi değerlerini dışarıda ve içeride ortaya koyma” politikası -seçilen simgelerin doğruluğu tartışılabilir- günümüz müzeciliği açısından düşünüldüğünde doğru atılmış bir adımdır.

Toplumsal anlamda son yıllarda gözlenen suç oranlarındaki artış, etnik köken ve eşitlik tartışmaları, laiklik konusundaki anlaşmazlıklar aslında halk arasında devamlı konuşulan ve göz önündeki sorunlardır. Batıda müzeler bu sorunların da ele alındığı, hatta belge ve bilgilerle ortaya konduğu kurumlardır. Türkiye müzeleri ise bu konuların yakınından bile geçmeyen bir anlayışı benimsemektedir. Oysa konuşulan, üzerinde tartışılan konular çözümlenmesi yolunda adım atılmış olarak kabul edilir. Türkiye’de yeni açılan özel müzeler de dahil, hemen tüm kültür kurumları sosyal yaralar olarak kabul edilen konulardan uzak durmaktadır. Bu nedenle halk da bu kurumlardan uzaktır. Toplum, sorunlarını görmezden gelen ve bu sorunları ortaya koymaktan çekinen bir kurumda kendine ait bir bilgi, geçmiş yada gelecek bulamaz. Bu nedenle Türkiye’de müze toplum ilişkisine bakıldığında -ki bunu tüm kültür kurumları olarak genişletebiliriz- halk ile iletişim kurulamadığı sonucunu çıkarmak zor değildir. Ancak burada suçlanan kurum müze, yönetim yapısı yüzünden merkezden bağımsız ve apolitik bir söylem geliştiremez. Muhafazakar yönetimle muhafazakar, sosyal demokratla sosyal demokrat olması beklenen bir kurumun yerleşik ve hedefli bir politika geliştirmesi, beş yada on yıllık bir vizyon planlaması mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de devlete bağlı müzeler içlerindeki koleksiyonu korumakla ilgili hedefleri dışında toplum yararına devamlı gelişen bir politika benimseyememektedirler.

Tomur Atagök’e göre, müzeler İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, kamu yararına kurumlar haline gelmişlerdir. Özellikle devlet koleksiyonlarının halka açılması ile halkı eğlendirirken eğitme misyonunu üstlenen müzeler eğitimin keyifle verildiği yaygın

eğitim, açık üniversite, kültür ve eğlence merkezlerine dönüşmüşlerdir (Der. ATAGÖK,1999; 72).

Modern müzeler, yönetim, işletme, eğitim gibi alanlarda farklı uzmanlarla çalışarak kendi kendilerine bütçe sağlayan, merkezi yönetimden tam bağımsız olmasa da farklı alanlardan üyeler barındıran yönetim kurullarıyla yönetilen, toplumsal problemlere psikolojik açılardan yaklaşan eğitimcilerle çalışan kurumlar olarak yapılanmışlardır. Müze gerek duyduğunda her alandan insanla çalışan, ekip oluşturan ve bu ekibe kullanıcılarını da etkin şekilde dahil eden bir yönetim modeline sahiptir. Türkiye’de müzelerin işleyen, eğiten, toplumla iletişim kurabilen kültür merkezleri, iletişim ve eğitim kurumları olabilmeleri için yeniden yapılanmaları gerekmektedir. Yönetim biçiminin, ileride de ele alınacağı üzere, değişmesi ve müzenin değişen yönetimden bağımsız politikalarla toplumsal sorunları gören, ortaya koyan, çözüm arayan, doğru verileri bilinçli ekiplerle anlatan kurumlar haline gelmesi toplum ile arasında var olan mesafeyi kaldıracaktır. Müzenin sahip olduğu nesneler zaten topluma aittir. Bu anlayışın benimsenebilmesi için müze ve toplumun birlikte çalışması, müze yönetiminde ihtiyaç duyulan her alandan bireylerin yer alması ve ekip çalışmaları ile toplumsal fayda sağlayacak projeler üretilmesi, müzelerin toplayan ve koruyan kurumlar kimliğinin yanı sıra sosyal alanda etkin rol oynayan kurumlar kimliği kazanmasını sağlayabilir.

2.1.BİR METROPOLDE İLETİŞİM/KÜLTÜR MERKEZİ OLARAK MÜZENİN ROLÜ

Toplumsal kültür ihtiyacının karşılanmasında başat rol oynayacağı varsayılan müze mekanının kapsayabileceği konular, konumlanabileceği bölge, kullanıcı kitlenin ulaşılabilirliği müzenin oluşacağı yeri seçmesinde önemli kriterlerdir. Müze kavramı itibarıyla insan ve kültürüyle ilgili her konuyu kapsama potansiyeli taşıyor olsa da müzecilik terminolojisinde koleksiyonlarına göre, bağlı oldukları idari birime göre, hizmet ettikleri bölgeye göre, hitap ettikleri kitleye göre ve koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre sınıflandırılmışlardır. Bir müzenin, tüm insanlığın tarihini ilgilendiren, her alanda sonsuz bir koleksiyon barındırması, bunları sergilemesi araştırması, yorumlaması, sunması ve tüm bu aktarımları bir müze binasında yapması beklenemez. İletişimsel anlamda müze ve kullanıcı için böyle bir ilişki ancak teknolojik imkanlarla sanal ortamda gerçekleşebilir. Son yıllarda İnternet ortamında da müzeler izlenebilir hale gelmiştir. Ancak müze-kullanıcı ilişkisinde, etkileşim açısından gerçek mekanlarda bizzat bulunma ve koleksiyonla buluşma deneyiminin verimi hala tartışılmaktadır.

Müze nesneyi ve nesnesiz olan kültürel malzemeyi nesne ile ifade ederek imgeleştirir ve koleksiyonlar halinde ziyaretçiye sunar. Dünyü artık bir tarih olarak düşünür ve ele alırsak tüm tarihi geçmişimiz müzenin konusu içinde yer alır. Dünyanın her yerinde tarih süreci içinde her uygarlık kendisinden önce gelenden veya etrafında yerleşmiş olandan etkilenecek gelişimini sürdürmüştür. Bu durumda tarih dünden bugüne devam eden ve birbirinden ayrı düşünölemeyecek bir süreçtir. Ancak bir müze binası içinde, insanlığın tüm tarihi geçmişini birbirini takip edecek biçimde sunmak olanaksızdır. Böyle bir girişim koleksiyonun büyüklüğü, anlaşılabilirliğinin sağlanması, ilginin sürekli tutulması, kaynak ve iş gücü ihtiyacı açısından sorunlar yaratacaktır. Ancak tarihin herhangi bir kesiminden başlayan özgeçmişsiz bir sergileme de izleyicinin hikayeyi algılaması ve bir zemine yerleştirmesi açısından yetersiz kalacaktır. Bu durumda koleksiyonun özelliklerine göre sınırları belirleyerek ulaşılacak bütünü tasarlamak gerekir. Ancak ifade edilmek istene ile anlaşılan arasında farklar olmaması için ulaşmak istenilen bütünün özü iyi kavranmalı ve bu bütünü meydana getiren her parça tek tek ele alınmalıdır. İşte burada Gestalt yaklaşımı devreye girer. Bu yaklaşıma göre “Bütün parçaları belirler”(ERKMEN, 1996, 36).

Müze temaya bir bütün olarak bakmalı ve imgeleri bir arada sunmalıdır. Algılayan ise (ziyaretçi) imgeyi bilincinde bütün halinde tasarlayacak ve bilgiye bu yolla ulaşmaya çalışacaktır. Figür zemin ilişkisi içinde hikaye zemini, nesne ise figürü oluşturacaktır. Gestalt öğretisine göre “her algı unsurların toplanması ve birleşmesi ile değil biçim olarak gerçekleşir (HANÇERLİOĞLU, 2000; 231)”. Parça halinde değil, yapı yada bütünsel biçimde algılama gerçekleşir. “Gestalt kavramı, bilinç olgusunun kavradığı tasarımı dile getirir. İnsan dış dünyayı biçimsel olarak algılar, uyarım çevre ile birlikte bir biçim kazanarak algılanır” (ERKMEN, 1996; 37). Aynı biçimde, müze imaj olarak belirli bir biçim ile kavranmaktadır. “Müze, toplumun ve gelişimin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerinde araştırma yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur” (Der. ATAGÖK, 1999; 7).

Tüm bu bilgilerden hareketle bir müzenin içerebileceği konu ve koleksiyonların belirli sınırları olduğu, bu sınırların insan algısıyla doğrudan bağlantılı olduğu, müzelerin sınıflandırılışında bu etkenlerin de rol oynadığı söylenmelidir. Müze hem toplumun her kesiminden bireye, hem de toplumu ve kültürünü tanımak isteyen diğer toplumlara karşı sorumludur. Ancak hizmet ihtiyaca göre belirlenir ve müze kültür ihtiyacına cevap veren bir kamu hizmetidir. Kamu hizmetleri ihtiyaca bağlı olarak, bulundukları bölgedeki yerel idarelerce karşılanır. Merkez idare çok geniş bir coğrafyadaki farklı ihtiyaçlara cevap verebilmek için yükü paylaşmak zorundadır. Dolayısıyla müzeler de öncelikle bulundukları bölgedeki kitleye karşı sorumludurlar. Tarihsel geçmişlerine ve birikimlerine göre, kimi kentlerde bir tane, kiminde ise birden çok müze bulunur. İdealde tüm bu müzeler bir araya geldiğinde Türkiye’yi tüm yönleriyle tanımlayan bir imaj oluşturmalıdır. Ancak birbirlerinden kopuk, farklı amaçlarla oluşturulmuş, hikayesiz müzeler bir araya gelemezler. Bütünü oluşturacak parçaların köşeleri eksiktir ve bütüne bakıldığında boşluklar görülmektedir. Bu sorunun çözümü her kente, her ilçeye, her mahalleye müze kurmak değildir. Var olanları bütünle birleştirecek biçimde geliştirmek ve eğer ihtiyaç duyuluyorsa kültürel bir kamu hizmeti olarak yenilerini açmaktır.

Kentler Türkiye’yi oluşturan bütünün ana parçalarıysa, tarihi geçmişlerine bakıldığında her birinin altında binlerce yıllık bir tarih yatıyorsa ya da içeride ve

dışarıda Türkiye’yi beş on büyük kent temsil ediyor diğerleri önemsenmiyorsa, toplumsal bütünlük açısından eksik parçalar var demektir. Birey öncelikle yaşadığı çevre ile bellek oluşturur ve bu kavramı oluşturabilmesi için bağlı olduğu bir sosyal çevreye ihtiyaç duyar. Bu sosyal çevre öncelikle ailesi, sonra yaşadığı mahalle ve bu mahallenin içinde bulunduğu kenttir. Belleğinde ait olduğu kente dair değerler vardır ve bunlara bağlı bir yaşam biçimi, bir kimlik oluşturur. Bu bağlamda kentler kimlikleri oluştururken kentte yaşayan bireyler de kentin kimliğini yaratırlar.

Kimlik kavramı genellikle kültürel bir olgu olarak karşımıza çıkar. Mehmet Ali Kılıçbay’a göre; “Kimlikler zamana, mekana ve konjonktüre göre dalgalanan, değişen ve dönüşen dinamik bir karaktere sahiptir. Aynı şekilde kimlikler birbirinden ayrı ve bağımsız olarak evrilmez ve gelişmezler” (DOĞU-BATI; Mayıs 2003; 155). Dolayısıyla kimlik bir aidiyeti, ötekine göre kendine yakın olan kimlik grubuna mensubiyeti de tanımlar. Turgay Uzun’un ifade ettiği gibi; “Bir topluluğa ait olma ihtiyacının kökleri belki de yazılı tarihin ilk başlarındaki kabile duygusuna kadar geri gider. Tarih boyunca bu duygunun odağı aile, klan, kabile, zümre (tabaka), sosyal düzen, sınıf, dini örgüt, siyasi parti ve nihayet ulus ve devlet olarak ortaya çıkmıştır” (DOĞU-BATI; Mayıs, 2003; 143) . Bireyin ait olma ve sahip olduğu değerleri ortaya koyma ihtiyacına cevap verecek, kültürel anlamda beslenmesini sağlayacak iletişimi kurabileceği bir sosyal alana ihtiyacı vardır. Bu bağlamda kültürel etkileşim toplumsal yaşamın bir parçasıdır ve sosyal teoride toplumsal etkileşimin gerçekleştiği alan kamusal alan olarak kabul edilmektedir. Kamusal alanda toplulukların bulunduğu yere sosyal mekan denir. Müzeler, müze uzmanlarınca “kültürel yönelimli kamu alanları” olarak kabul edilirler. İletişim yolu olarak sergileri, etkinlikleri, yayınları ve araştırmaları kullanırlar. Öyleyse kamusal alandaki kültürel yaklaşımlı sosyal mekanlardan biri de müzedir. Kamusal bir alanda aidiyet ve dayanışmanın gerçekleştiği mekanlar, daha çok birer kimlik mekanı gibi işlev görmektedir. Yani mekanı sosyal mekana dönüştüren katılımcılarıdır. Birey “kendi gibi” olarak tanımladığı diğer bireylerle bu sosyal mekanda ilişki kurar. Mekanı sosyal mekana, yere, mesken edinmeye dönüştüren katılımcılardır (DOĞU-BATI, Uğur Kömeçoğlu, Mayıs, 2003, 54-56). Böylece mekanın kimliği oluşturulur. Bu mekan bir müze, dernek, kulüp olabileceği gibi, daha geniş anlamda mahalle ya da kent de olabilir.

Bir toplumu oluşturan farklı kimliklerin ve kültürlerin geniş ölçekte izlenip değerlendirilebileceği en ideal alan kentlerdir. İlk ortaya çıktıkları zamandan beri kentler toplumsal eşitsizlikleri mekansal göstergelerle ortaya koyan bir yapıdadırlar. Kentleri kimliklendiren ve birbirlerinden farklılaştıran ana unsur toplumun mekanlarla yansıttığı eşitsizliklerdir. Toplumsal eşitsizlikler kentleri ve kimlikleri oluştururken bu farklılıkların izlenebildiği en belirgin göstergeler de yaşam alanlarında ortaya çıkar. Gecekondu bölgeleri, uydu kentler, prestij bölgeleri, tarihi semtler gibi yerleşim bölgeleri öncelikle gelir seviyesine, paralelinde de kültür ve kimlik farklılıklarına göre seçilerek, kentte yaşayan insanlar tarafından paylaşılır.

İdari anlamda Türkiye’yi meydana getiren 81 kent bulunmaktadır. Her bir kenti meydana getiren unsurlar sayıldığında bunlar; sosyal alanlar, ekonomik alanlar, tarihi değerler, mimari unsurlar, doğal alanlar ve ulaşımaya yönelik alanlar olarak sıralanabilir. Sosyal bilimlerde “kamusal alan” insanların ortak olarak kullandıkları alanları tanımlamaktadır. Kamusal alanlar içinde yer alan sosyal mekanlar bireylerin bir araya geldikleri iletişim merkezleridir. Kamusal alan, toplum için planlanan, düzenlenen veya kendiliğinden oluşmuş, toplumun yararlandığı alan olarak tanımlanabilir. Birey toplum içinde kendi kimliğiyle örtüşen bir gruba kendini dahil eder. Bu benzer kimlikli gruplar kendilerini ait hissettikleri sosyal mekanlarda bir araya gelirler. Tüm bu çıkarımları bir araya geldiğinde, kentlerin kamusal alanlarında yer alan farklı sosyal mekanlar farklı kimliklere hitap ederler sonucuna varılabilir. “Birbirinden farklı ve her biri diğerine öteki grupları bir araya getiren bir tek merkez yaratılmak istenseydi bu merkezin ana konusu ne olurdu?” sorusunun cevabı, bu kimliklerin ortak tek noktası aynı kentte yaşıyor olmalarıdır, çıkarımı olarak şekillenebilmektedir. Çünkü aynı ülkede yaşıyor olsalar da şu an içinde bulundukları kentte doğmamış olanlar, farklı inanca sahip olanlar, farklı kökenden olanlar, farklı yaşam biçimlerini benimseyenler gibi sonsuz ayrı özellik sıralanabilir. Dolayısıyla şu an düşündüğünde tüm bu birbirinden farklı insan topluluklarının geçici yada kalıcı, tercih ederek yada etmeyerek aynı kent içinde olduklarını ve bu anlamda kesişen tek özelliklerinin de kent olduğunu ifade etmek mümkün olabilir.

Kent en basit tanımıyla tarım dışı bir alanda kurulu kalabalık ve büyük yerleşme yeri olarak bilinir. Türk Dil Kurumunca yayımlanan toplumbilim sözlüğünde şöyle tanımlanmıştır: “Tarım dışı etkinliklere, özellikle işleyim ve hizmet etkinliklerine dayalı, on binden daha kalabalık nüfuslu yerleşme yeri”. Bir diğer tanım da şöyledir: “İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idari ve mülki bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticaret, sanayi ve idare işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi” (AYVERDİ; 2005; 2925).

Kentler, kent yazınında iki temel faktöre bağlı olarak ortaya çıkan oluşumlar olarak kabul edilirler. Bu faktörlerin ilki kuramsal yaklaşımlar olarak ele alınan, belirleyici temel bir nedenle ortaya çıkan kent, yaklaşımıdır. Diğerisi ise birden fazla nedenin karşılıklı etkileşimi içinde kent olgusunu ele alan kavramsal çerçevedir. Kuramsal yaklaşım, kentin ortaya çıkışını artı ürün-hidrolik toplum kavramı, ekonomik kuramlar (pazar yeri olarak kent), askeri kuramlar (güç odağı olarak kent) ve dinsel kuramlar ile açıklar. Buna göre, yerleşik tarım artı ürünü ve nüfus yoğunluğunu doğurmuştur. Bu bağlamda artan ekonomik birikimi koruma güdüsü savaşı yaratmış, sosyal örgütlenme ile idari güç ortaya çıkmış ve topluluğu bir arada tutmak için de din kavramı kullanılmıştır. Kavramsal çerçeve ise, büyüklük (yayılım alanı), nüfus yapısı (mesleki ihtisaslaşma), kamu sermayesi (anıtların inşası ve bu işte sanatçıların kullanımı), kayıt tutma-bilim (iktisadi yaşam-yazı-matematik), ticaret (yeni ulaşım ağları) olgularını içerir. Tüm bu olguların karşılıklı etkileşimi kentin ortaya çıkışını sağlar. Her iki faktörde de ortaya çıkan sonuç, kentlerin doğuşu için ekonomik-sosyal-dinsel süreçlerin gerekliliğidir (ASLANOĞLU, 1998; 13-25). Burada çalışma bağlamında çıkarılabilecek bir diğer sonuç da kent kavramına yaklaşabilmek için farklı bakış açılarına duyulan gerekliliktir. Kenti anlamak, tanımak, açıklamak için oluşum süreçlerindeki değişkenleri, zaman ve mekan kavramını, toplumsal yapının anlaşılmasını sağlayacak davranış bilimlerini, tarihi, tüm ekonomik ve sosyal dinamikleri göz önünde bulundurma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ancak bölüm başlığından da anlaşılacağı üzere burada amaçlanan, bir kentte kültür ve iletişim merkezi olarak rol üstlenmesi öngörülen kent müzelerinin kamusal alanda sosyal mekan olarak toplumun tüm fertlerinin kimliğini doğru biçimde yansıtabilmesi için, müzeolojik yaklaşımla kentsel verilerin değerlendirilmesidir.

Kentler tarihsel gelişme çizgilerinde antik kent, modern kent gibi isimlerle anıldıkları gibi uzmanlık alanlarına göre de üniversite kenti, turizm kenti, sanayi kenti gibi isimlendirilebilirler. Bireyler gibi kentlerin de kimlikleri vardır. Bir kent aldığı göç, gelişim potansiyeli, kapladığı alan, uzmanlaştığı faaliyet alanı, yapılaşma biçimi gibi farklı ve artan özellikleri bir arada bünyesinde bulundurduğunda metropolleşme eğilimi taşır. Metropoliten kent kavramının ortaya çıkışı, haberleşme ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak sanayi kentinin çevreye yayılmasıyla oluşmuştur. Yarıçapı 100-150 km olan bir alan içinde, tarımsal üretim de dahil olmak üzere her türlü sanayi ve hizmet üretiminin yapıldığı, anakent çevresinde ulaşım ve haberleşme kanallarıyla birbirine bağlı sanayi kentleri, uydu kentler ve alt kentlerden oluşan bir yerleşme sistemi oluşmuştur. Artık bir kentten çok yaygın bir kentsel alanın varlığı söz konusudur. Bu süreç sanayileşmenin daha ileri aşamasında daha büyük alanlarda, içinde metropollerin yer aldığı megapoliten alanları oluşturmuştur (TEKELİ, 1997; 983-996).

Kentlerin gelişim süreçleri kentleşme olarak tanımlanır. Genellikle üzerinde uzlaşılan tanım, “bir toplumda kentlerde yaşayanların sayısındaki artma süreci”dir. Kentte yaşayanların çoğalmasi hem kent sayısının artması hem de kentlerin büyümesi sonucunda gerçekleşmektedir. Bu tanımlama insan sayısına bağlı olarak yapıldığı için büyük ölçüde demografiktir. Ancak kentleşme kavramını sadece demografik ölçülerle tanımlamak eksik bir bakış açısına neden olabilir. Kentleşme kavramı içinde nüfus yoğunluğu, ekonomik ve sosyal karmaşa, siyasi ve kültürel etkiler gibi bazı temel nitelikler vardır. Kentlerin ayırt edici özelliklerini belirleyenler ve gelişim süreçlerinde yaşanan sorunlar ise; göç ve aşırı kalabalık, kimlik sorunları ve suç, yoksulluk ve refah, ticaret ve üretim, kent kirliliği ve hastalık gibi unsurlardır. Her kent gelişim ve değişim süreçlerinde az yada çok bu nitelikleri barındırır. 20. yüzyılın başından itibaren kentleşme kavramı sosyolojik bir bakış açısıyla değerlendirilmiş ve kent-köy karşıtlığı üzerine kurulan kent sosyolojisi kuramları üretilmeye başlamıştır. Bu bakış açısına göre kentler, nüfusu belli bir büyüklüğün ve yoğunluğun üstünde ve heterojen nitelikli, kentliler ise tarım dışı etkinliklerle uğraşan ve değişik etkinliklerde uzmanlaşan dolayısıyla kentsel bir yaşam biçimine sahip olanlar biçiminde kabul edilmişlerdir. Kent yerleşmesinde kentsel kültürün yaşam biçimlerine sahip olan, bireysel, akılcı ve anonim ilişkiler içinde bulunan, dünyevi değerlere sahip kişiler kentlileri oluşturmaktadır. Bu bakış açısıyla kırdan kente göç edenlerin belirli bir zaman dilimi içinde tek bir bütün

olduğu varsayılan kent kültürünü benimseyecekleri düşünülmektedir. Günümüz kentsel toplumlarını ise homojen, davranış kalıplarının önceden kestirilebildiği kültürel bir bütün olarak tanımlamak mümkün değildir. Çünkü kültür her kentli ya da kentli gruplar açısından farklı anlamlar taşıyabilir. “Kentli uygar bir çevrede uygar yaşayan insandır” kabulünden hareketle kenti oluşturan toplumsal yapıya ve yerleşim biçimlerine bakıldığında teoriyle pratiğin pek de örtüşmediği görülebilmektedir.

Örneğin gecekondu bölgelerinde yaşayan insanlar kırsal kesimde barınamamış, insanlardır. Davranış biçimleri hem geldikleri yere, hem de oturdukları gecekondu bölgesine aittir. Katlanmak zorunda oldukları fiziki, toplumsal ve ahlaki ya da ekonomik güçlükler nedeniyle çatışma üretirler. Etnik özellikler, diller, bölgesel özellikler nedeniyle herkes kendine kapalı devreler kurmuştur. Bu, insanların birbirine ulaşmasını imkansız hale getirmektedir. Kendi liderleriyle sorunu çözme alışkanlıkları onları yerel yönetimlerden ve merkezi otoriteden uzaklaştırır. Korku ve endişe insanları kentin ana merkezinden dışarı ittikçe kültürel kampaşma başlar. Kentsel büyüme alanlarında en büyük problem olarak görülen gecekondu bölgelerinde alt yapı sorunlarına çözüm yaratmak ve çevresel koşulları iyileştirmek yeterli görülmektedir. Oysa bu bölgelerde yaşayan insanlar, gelenekleri, alışkanlıkları ve davranış biçimleriyle gerçektirler. İnsan faktörünün görmezden gelinmesi ve mühendislik çalışmalarıyla sorunların çözümlenebileceğinin düşünülmesi yönetimin yaptığı en büyük hatadır. Burada, yerel, tarihsel, dinsel gelenekleri ve töreleriyle yaşayan insanlar söz konusudur. İnsan ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan toplumsal dinamikler vardır. Yaşadığı çevrenin değişimine uyum saylamak için insan farklı örgütlenme modelleri geliştirme yetisine sahiptir. Bu nedenle insani değer hükümleri ve toplumsal yapı şehir planlamada iki zorlayıcı etken olarak karşımıza çıkar. Toplumsal dirençleri kırmak adına tepeden inme modellerle şehirleri planlamak halk için hizmet olarak değerlendirilmektedir. Oysa bir tercih daha vardır. Halkla birlikte hizmet. Bölgenin coğrafi farklılığı, hakim olan hareketlilik, bölgenin ülke ve dışına etkileri, bölgeye olan dış etkenler, bölgeye götürülecek kamu hizmetleri ve yatırımlarında en çok yarar ilkesine geri dönüşüme izin verecek şekilde sosyolojik ve antropolojik irdelemelere gerek vardır. Yılda nüfusları 50.000 ile 75.000 arasında artan kent merkezlerine insani ilişkiler açısından bakmak gerekliliği ortadadır (ÇİZGEN, 1994; 15-22).

Türkiye’de idari örgütlenmenin yapısına bakıldığında, merkezi bir idare altında görev dağılımı yapıldığı görülmektedir. Buna göre, merkezi idarenin başkent teşkilatını Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar Kurulu ve Bakanlıklar oluşturmaktadır. Merkezi idarenin taşra teşkilatı ise, il, ilçe ve bucak idaresi ile bölgesel örgütlerden meydana gelmektedir. Merkezi yönetimin taşra örgütü olan il, aynı zamanda bir yerel yönetimdir.

Yerel yönetim olarak il, merkezi idareden tamamen ayrı olup, Devlet tüzelkişiliği dışında ayrı bir tüzelkişiliğe sahiptir. Bir yerel yönetim olarak il, merkez idarenin taşra örgütü olan ilin kurulmasını öngören kanun ile; yani ayrı bir kanuna gerek olmaksızın, kurulur ve onunla aynı toprak parçasını paylaşır. Ama farklı olarak, il sınırları içinde yaşayan insanların ortak gereksinimlerini karşılamak üzere kurulmuş ve bu amaçla kendisine bazı özel görevler verilmiştir. Oysa merkezi idarenin taşra örgütü olan ilin asli görevi, il sınırları içinde yaşayan insanların ortak gereksinimlerini karşılamak değil, merkezi idarenin tüm ülke düzeyinde yürüttüğü hizmetlerin o il sınırları içinde de yürütülmesini ve il sınırları içinde yaşayan insanların da bu hizmetlerden yararlanmasını sağlamaktır. Bir yerel yönetim olarak il idaresini, merkezi idarenin taşra örgütü olan il idaresinden ayırt edebilmek için, yerel yönetim olan il idaresi, il özel idaresi olarak anılmaktadır.

Yerel yönetimler, il özel idaresi, belediyeler ve köy idareleri olmak üzere üç türdür. İl özel idaresinin görevleri, bayındırlık, eğitim ve öğretim, tarım ve hayvancılık, ticaret ve sanayi alanlarına ilişkindir. İl genel meclisi, il daimi encümeni ve vali olmak üzere üç organı vardır.

İl idaresi bir mahalli idare olarak 13 Mart 1913 tarihli idare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkati ile ortaya çıkmıştır. 16 Mayıs 1987 tarihinde Kanunu Muvakkatin adı İl Özel İdaresi Kanunu olarak değiştirilmiş; 22.2.2005 tarihli, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunuyla, il özel idareleri yeniden düzenlenmiştir. Kanuna göre, il özel idaresinin organları, il genel meclisi, il encümeni ve validir.

Mahalli idarelerin ikinci türünü oluşturan belediyeler, bir beldenin ve belde halkının, yerel nitelikteki ortak ve medeni gereksinimlerini düzenlemek ve karşılamak amacıyla hizmet veren kamu tüzelkişileridir. Belediyeler, il özel idarelerinden farklı olarak, insanların topluca oturdukları belirli ve sınırlı yerlerin idare birimleridir. Organları, belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır. Meclisin verdiği

kararlar belediye başkanına yollanır. Belediye başkanı da bu kararları mahallin en büyük mülki idare amirine gönderir. Aynı vali gibi, her birinin verilen kararlara itiraz etme ve idari yargıya başvurma hakkı vardır.

İdare şeklinin eksik kalmaması için, mahalle yönetiminden de kısaca yer verilirse; Belde semtleri mahallelere ayrılır. Mahalleler, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 8. maddesine göre, belediye meclisinin ve yerine göre il yada ilçe idare kurulunun kararı ve valinin onayı ile kurulur, birleştirilir, kaldırılır, ad ve sınırları belirlenir. Mahallelerin tüzelkişiliği yoktur. Buna rağmen organları, 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 30, 31 ve 32. maddeleri uyarınca seçimle işbaşına gelmektedir.

İlk olarak 1984 yılında çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulan Büyükşehir belediyeleri, 5216 sayılı 10.7.2004 tarihli Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile yeniden düzenlenmiştir. Kanunda Büyükşehir belediyesi, en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesini kapsayan kamu tüzelkişisi olarak tanımlanır. Yani, Büyükşehir belediyesi, sınırları içinde en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesi bulunan belediyedir. Başlangıçta Ankara, İstanbul ve İzmir'de oluşturulan Büyükşehir belediyeleri zamanla çoğaltılmıştır. Organları Büyükşehir belediye meclisi ve Büyükşehir belediye başkanıdır. 2972 sayılı Kanunun 6. ve 24. maddelerine göre, Büyükşehir belediye meclisi, belli sayıdaki ilçe belediye meclisi üyelerinden oluşmaktadır. Büyükşehir'deki diğer belediyelerin başkanları da bu meclisin doğal üyeleridir.

Mahalli idarelerin üçüncü türü de köy idareleridir. Köy derneği, ihtiyar meclisi ve muhtar belli başlı organlarıdır.

Yukarıda yer verilen tüm bu idareler¹ kademeli olarak birbirleriyle bağlantılı olup görev ve yetkileri genel niteliklidir. Bunlara ek olarak bir de hizmet yerinden yönetim kuruluşları bulunur ki, bunların görev ve yetkileri özeldir. Merkezi idare ve yerel yönetimler kamu idareleri olarak adlandırılırken, yerinden yönetim kuruluşları kamu kurumları olarak kabul edilmişlerdir. Hizmet yerinden yönetim kuruluşları, teknik bilgi ve uzmanlık isteyen belli bir hizmetin devlet tüzel kişiliği ve merkezi idare teşkilatı dışında örgütlenmesi ve tüzelkişiliğe kavuşturulması sonucu ortaya çıkan kuruluşlardır. Yüksek Öğrenim Kurumu, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi,

¹ İdare Hukuku ve Mevzuatı ile ilgili genel bilgiler için Sayın İsmail Hilmi Köse'ye teşekkür ederim.

Karayolları Genel Müdürlüğü gibi örneklenebilecek bu kurumlar, kamu tüzelkişiliğine sahip olma, belli bir özerkliğe sahip olma, idarenin bütünlüğü ilkesi gereği merkezi idarenin vesayet denetimine tabi olma, ayrı bir mal varlığı ve bütçeye sahip olma gibi ortak özellikler taşırlar. Faaliyet alanları (milli ya da mahalli kamu kurumları) ve yönetim biçimleri (kamusal ya da özel) açısından farklı olabilen bu kurumları, idari kamu kurumları; iktisadi kamu kurumları; sosyal kamu kurumları; bilimsel, teknik ve kültürel kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak beş grup altında toplamak mümkündür. Türkiye’de yerel yönetimlere dair kısaca bilgi sahibi olduktan sonra belediyelerin bir kentteki en önemli yönetim organı olduğu ve özellikle kentliler yararına üretilen projelerin belediyelerce onaylanarak yürürlüğe konduğu söylenebilir. Kentlerde proje üretimi aşamasında mimar, mühendis, hukuk danışmanına kadar herkese ihtiyaç olduğu kabul edilir, ancak insani ilişkiler boyutunda bir uzmana gerek görülmemektedir. Oysa bir topluluğun ilişkiler ve değerler sistemi de kent olgusunun ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Yerel yönetim birimleri de o kentin, beldenin insanlarıyla doğrudan ilişkidir. İhtiyaçları düşünülerek ve insan yaşamının iyileştirilmesine yönelik projeler üretmelidir. Ancak gerçekleştirilen projelerde sosyal ihtiyaçlar düşünülmemekte ya da geri planda bırakılmaktadır. Örneğin asfalt ve kaldırımlar yenilenmekte ancak çocuk parkları yenilenmemektedir. Bir yerin planlanması denince, mahallelerin çizimi, parkların yeri, sokak düzenlemesi, balkon mesafesi, ruhsatlar, yıkılacak yerler konuşulmakta, ancak bölgenin kültürel farklılıkları veya benzerlikleri, toplumsal yapı, toplumsal hareketlilik, benimseme ve kültürel yayılma gibi kavramlar konuşulmamaktadır. Oysa bir kentin yapılanmasında tüm nesneler birbirine bağlıdır. Bir kentin doğal yapısıyla birlikte değişen insan alt yapısı toplumsal uygulamalara ihtiyaç gösterir. Mahallelerdeki nüfus bileşimleri, genç, yaşlı, çocuk nüfusları ve gereksinimleri gibi demografik yapı bilgileri, fizik ve ekonomik düzenlemelerdeki çeşitli faktörlerin birbirine etkisi incelenmelidir. Bir kenti içinde kimlerin yaşadığını bilmeden düzenlemek doğru bir yaklaşım değildir.

Tüm bu tespitlerden hareketle, kent ve kentlilik kavramlarının söz konusu kentin ekonomik, toplumsal ve tarihi değişkenlerine bağlı olarak değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bireyin kimliğini oluşturacağı ve ortaya koyacağı sosyal çevresindeki imgeler belleğinin ayrılmaz parçalarıdır. Kentler, mekan, zaman ve hareket kavramlarını içlerinde taşıyarak kendi belleklerini oluştururlar. Dolayısıyla kentlerin de

bireyler gibi kimlikleri vardır. Kent kimliği ile birey kimliği uyumunun sağlanabilmesi için bireyin kendini kente ait hissetmesi, içinde bulunduğu kenti benimsemesi ve kentin planlanmasına bizzat katılması gerekmektedir. Bireysel anlamda tepkilerin dile getirebileceği bir platform oluşturularak halkın görüş ve önerilerine yer verilmelidir. Yaşadığı kentte yapılacak uygulamaya karışmayan bir birey ile kendi evinde koltuğunu nereye yerleştireceğine karışmayan ev sahibi arasında hiçbir fark yoktur. Ancak bu tepkilerin ortaya konabilmesi için bireysel anlamda kentlilik bilinci oluşturulmalıdır. Burada kentlilik bilinci olarak kullanılan kelimelerin “kentlin kültürünü benimsemek” olmadığı belirtilmelidir. Kent ve kültür dinamiktir. Kentlerin kültürleri de bireylerinki gibi değişmekte ve dönüşmektedir. Geçmişte, gelip geçen uygarlıkları kentler eklediği her yapı, karşı konulamaz biçimde kenti değiştirmiştir. Günümüzde kentler eklenen her yeni kültürün kentleri değiştirdiği gibi. Kentin belleğine eklenen her yenilik, bireyin de belleğinde yer etmektedir. Farklı kültürleri sorun olarak görmek yerine farklılıkları kabul etmek, dışlamak yerine farklı renk ve dokular olarak algılamak, tanımaya ve anlamaya çalışmak toplumsal anlamda çözüme yaklaşmayı mümkün kılabilir. Ancak bu kabulün oluşması için kültürel yoksulluğun giderilmesi gerekmektedir. “Kültürel yoksulluk yetersiz demokrasinin çıkış noktasıdır” (ÇİZGEN, 1994; 15). Bireyin bir mekana ait olma gereksinimi, ancak öğelerin sürekliliğine ve bunun eylemsel adı olan korumacılığa dayanarak sağlanır. Kent koruma kapsamında değerlendirilmesi gereken bir öğedir. Çünkü içinde yaşayanların ihtiyaçlarını, değerlerini, kültürlerini direk ve somut yansıtan bir ayna vazifesi görür. Bu nedenle korunmalı, içinde barınanlara tarihi ve doğal çevre koruma bilinci kazandırılmalıdır (BEKTAŞ, 1999; 13-32).

Bir kente dair aktarımlar yapma hedefiyle yola çıkan bir müzenin kent yaşamının her döneminde yer alan tanımlayıcı bileşenleri ana temalar olarak benimsemesi gerekir. Türkiye’de kentleşme aşamalarına bakıldığında, dünyadaki gelişmelere paralel olarak hemen aynı sorunların ülkemizde de yaşandığı açıkça görülebilmektedir. Çünkü kentler başlangıçta daha az nüfuslu, kendi içinde gelişen alanlardan olmaktan çıkıp üretim ve ticari faaliyetlerin artmasıyla genişleyen, kent dışından insanları iş gücünden faydalanmak amacıyla kendine çeken, ancak kendi kendine nüfus üretebilecek hale geldikçe barınma, beslenme, sağlık gibi temel ihtiyaçların bile zorlukla karşılanabildiği yerler haline gelmişlerdir. Zamanla ev ve aile

kent yaşamının temeli haline gelmiş ve hiç bir şeye sahip olmayanlar kentler için en büyük tehdit halini almıştır. Yoksulluk, hırsızlığı doğurmuş, yetersiz beslenme ve sağlıksız barınma koşulları hastalıklara neden olmuştur. Kontrolsüz biçimde giderek artan nüfus beraberinde işsizliği ve dolayısıyla suç oranlarındaki artışı yaratmış, barınma ihtiyacı ise sağlıksız ve plansız gelişen kentleri ortaya çıkarmıştır. Genel kabulde tüm kentlerin kendi nüfuslarının devamı için göçmene ihtiyacı vardır. Ancak toplumda dışardan gelenlere karşı bir dışlama eğilimi olduğu da bir gerçektir. Bu davranış biçimi kent içinde gerilimlere neden olmaktadır. Tüm bu sayılanlar kente dair verilerdir. Barınma, beslenme, sağlıksız yaşam koşulları gibi sorunları olan milyonlarca insan için müzelerde sergilenen paha biçilmez koleksiyonların ne derece görülmeye değer oldukları tartışılabilir. Toplumun sorunların çözülmesine yönelik bir bilinç yaratılması amaçlanıyorsa, kent sorunlarına dair verilerin yer almadığı bir kent müzesi eksik kalır. Kentler var oldukça yukarıda sayılan sorunlar da var olmaya devam edecektir. Gelir düzeyine bağlı sınıfsal farklılıklar, bu farklılıkların kentsel genişlemelere yansması ve bu faktöre bağlı olarak kentin plansız bir çok merkezliliğe bürünerek büyümesi gibi sorunlar vardır ve olacaktır. Önemli olan tüm bu sorunlarla yüzleşmek ve çözümüne dair örgütlenmeyi sağlayabilecek bilinci oluşturmaktır. Böyle bir örgütlenmenin sağlanabileceği en demokratik platformlardan biri de müze olabilir. Kente hizmetle yükümlü belediyelerin, halkın bilinç seviyesinin ve yaşam koşullarının iyileşmesi için çalışan sivil toplum kuruluşlarının, daha çok bireye ulaşmaya çalışan eğitimcilerin, kültürel eksiklikleri en doğru iletişim yöntemleriyle gidermesi beklenen müzecilerin ve kendini ifade edebileceği sosyal bir mekan, agora, meydan arayan halkın kentteki buluşma noktalarından biri müze olmalıdır.

3. KENT MÜZELERİ

Dünyada, büyük kentlerin karmaşıklığı ve ölçüleri göz önünde tutularak Kent Müzesi kavramı, “kültürel ve etnik farklılıklara saygıyı, kültürel miras ve doğal çevreye ilişkin değerleri geliştirecek güçlü bir araç olarak kabul edilmiştir” (ed. MADRAN, Max Hebditch, 2001; 40).

Bir kent müzesi, kent tarihini anlatır. Bunun için kente ve kentliye dair kültürel malzemeyi kullanır. Kentte yaşayan topluluğun tarihini de anlattığı için toplumsal tarihten ayrı düşünülemez. Kentte yaşayanların sosyal hayatına dair veriler barındırdığı için sosyal tarihi de kapsar. Tüm bu veriler ışığında günümüz kentinin varolan koşullarının oluşmasında tarihin, kentlilerin, çevrenin, siyasal, ekonomik, dinsel ve etnik faktörlerin rolünü gözler önüne sererek bugün içinde yaşanan kenti anlamayı mümkün kılar. Kentin gelişiminde ve değişiminde, kültüründe ve tarihinde kentte yaşayanların oynadığı rolü öne çıkararak kenti içinde yaşayan topluluğa ait kılar. Böylece sahip olma, benimseme, ait olma duygularını öne çıkararak bir koruma bilinci oluşturur. Kente ve kentlilere kimlik kazandırır, hatırlatma yoluyla bellek oluşturur.

Bir kent müzesi; “Kentliler kimlerdir?, Onların hayatlarını etkilemiş sosyal, ekonomik ve politik etkenler nelerdir?, Bu faktörler kentlilerin yaşam biçimlerine nasıl yansır?, Kentlilerin davranışları ve fikirleri toplumu nasıl etkilemiştir? Söz konusu kent diğer kentlerden ne açılardan farklıdır?” sorularına cevap aramalıdır. Bu cevapların bulunabilmesi farklı disiplinlerden verileri gerektirir: coğrafya, arkeoloji, sosyoloji, toplumsal ve ekonomik tarih, sanayi tarihi, tarih, sözlü gelenekler, maddi kültür gibi. Dolayısıyla müze, maddi kültür konuları için özel uzmanları barındırmanın yanı sıra, farklı disiplinlerden oluşan bir ekiple yardımlaşarak çalışmalıdır. Kentin dününü, bugününü ve geleceğini anlayabilmek için, kentin ve kentlinin yerleşiminde rol oynayan doğal çevreyi ve kentlilerin zamanla oluşturduğu çevre, kentin diğer kentlerle ve çevresiyle olan kültürel iletişimi, kentlileri meydana getiren toplumsal yapı, kentle ilgili belleklere yerleşmiş veriler ve kentli olmayanların kente ilişkin algıları araştırılmalıdır. Kent bir bütün halinde algılanarak elde edilen veriler müzede değerlendirilmelidir. Bir kent müzesinin amacı kente dair tüm verileri doğru ve eksiksiz aktarmaktır.

Toplumsal tarih kent müzesinin konuları içinde yer alır, ancak kent müzesinin temel konusu kentin kendisidir. Kent tarihi içinde yaşayan toplumun tarihinden ayrı düşünülemez. Kenti oluşturan bireylerin kenti, kentin de bireyleri şekillendirdiği kabulünden hareketle kent müzesinin konuları içerisinde toplumsal tarihin de yer aldığı söylenmelidir. Ancak bakış açısı olarak benimsenmesi öngörülen bütünü, kentin kendisi oluşturmalıdır.

3.1.TANIM

Bir kent müzesinin tanımını yapmadan önce, ülkemizde kabul gören “müze nedir?” tanımlarına yer vererek bu bölüme başlamak yerinde olabilir.

“Müze toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan, koruyan, sergileyen, belgeleyen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumudur.”(ATAGÖK; 1985: 3) şeklinde ifade edilirken, Kültür ve Turizm Bakanlığımızın 1984’de yaptığı tanım şöyledir: “Müze, Kültürel değerleri taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü çeşitli biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve bunları özellikle halkın beğenisini yükseltmek ve eğitmek için sergilemek amacı güden, kamu yararına yönetilen sürekli bir kurumdur.” (Kültür ve Turizm Bakanlığı; 1984: 1)

Günümüz kabulünde, müze sadece, elinde bulunan koleksiyonu durağan bir biçimde sergileyen bir kurum değil, aynı zamanda araştırmalara yönelik bir veri tabanı oluşturan ve çeşitli konularda geçici sergiler düzenleyen bir merkez de olmalıdır. Bu hem kent müzeleri hem de diğer müzeler için geçerlidir. Müze kavramının kural ve ölçütleri sağlayan bir kurgudan soyutlanıp fikirlerin buluştuğu, görüş alışverişinin yapıldığı bir pazaryeri, bir forum olan müzeye evrilmesi oldukça yenidir. Modern bir tarih müzesi, tekil fikirlerin sergilendiği bir mekan olmaktan çok, öğrenmenin, tartışma ve söylem yoluyla gerçekleştirildiği bir akademiyle özdeşleştirilebilir. Müze kullanıcılarının kendi aralarında ve kullanıcıyla tarihsel nesne arasında çok kanallı bir iletişim olması gerekmektedir. Müzeler kendilerini yeni koşullara uyarlayabilmelidirler. Burada uyarlanabilirlik, gereksinim olduğunda kullanılan malzemeyi ve hedef kitleyi değiştirebilme kapasitesi olarak değerlendirilmelidir. Kentteki çeşitli gruplar arasındaki karşılıklı anlayışı geliştirebilmek için müzeler ellerinde bulunan her türlü imkanı sunmalıdırlar. Resimler, fotoğraflar, nesneler, çevreden örnekler, ses kayıtları gibi üzerinde çalışılacak malzeme ile sergi mekanları, diyalog ve tartışma mekanları bunlardan yalnızca bir bölümüdür (ed. MADRAN, 2001; 235-238).

Dünyada müzeler aşağıdaki yer verildiği gibi sınıflandırılmışlardır:

Koleksiyonlarına göre müzeler:

- Genel Müzeler
- Arkeoloji Müzeleri
- Sanat Müzeleri
- Tarih Müzeleri
- Etnografya Müzeleri
- Doğa Tarihi Müzeleri
- Bilim Müzeleri
- Askeri Müzeler
- Endüstri Müzeleri
- Vb.

Bağlı olduğu idari birime göre müzeler:

- Devlet müzeleri
- Yerel Yönetim müzeleri
- Üniversite müzeleri
- Askeri müzeler
- Bağımsız ya da özel müzeler
- Ticari kuruluş müzeleri

Hizmet ettikleri bölgeye göre müzeler:

- Ulusal müzeler
- Bölgesel müzeler
- Yerel müzeler

Hitap ettikleri kitleye göre müzeler:

- Eğitici müzeler

- Uzmanlaşmış müzeler
- Genel toplum müzeleri

Koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre müzeler:

- Geleneksel müzeler
- Açık hava müzeleri
- Anıt müzeler

Tüm bu sınıflandırmaya* ek olarak son yıllarda; bilim müzeleri, teknik müzeleri, endüstri müzeleri, sanayi ve teknoloji tarihi müzeleri, ekonomik ve sosyal açıdan sanayi ve teknoloji müzeleri gibi müze tipleri de müzecilik literatürüne dahil olmuştur.

Konumuz itibariyle kent müzelerinin bu sınıflandırma içinde “Tarih Müzeleri” başlığı altında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ancak hizmet ettiği bölgeye göre yapılan grupta içerisine alındığında “Yerel Müzeler” başlığı altında da ele alınabilme potansiyeli taşımaktadır.

Yukarıda yer verilen sınıflamalardaki iç içe geçmiş özellikler nedeniyle kent müzeleri, tanımlı bir coğrafi alan içinde kurulduğu bölge itibariyle “yerel müze”, bir kentin sosyal ve kültürel, özelliklerine dair veriler yolladığı için “toplum müzeleri” ve kente dair tarihi geçmişi aktardıkları için de “tarihi müzeler” kapsamında değerlendirilebilir.

Tüm bilgiler ışığında ülkemizdeki örnekleri de göz önünde bulundurarak kent müzeleri için bir tanımlama yapmak gerekirse;

Bir kent müzesi; içinde kurulduğu kentin geçmişini, içinde yaşayan topluluğun tarihini, kentin kurulumundan itibaren geçirdiği değişiklikleri, coğrafi yapısını, ekonomik ve teknolojik gelişimini, içinde bulunduğu ülkenin sınırları içinde sahip olduğu önemi içeren işlevlere sahip olabileceği gibi sadece isminin kullanımıyla da kent müzesi olarak algılanabilir. Ancak kentin adını herhangi bir müzeye veriyor olması kent müzesini oluşturan tüm elemanların bir araya gelmesini gerektirmez.

Dünyadaki örnekler baktığımızda kent müzeleri, ismini taşıdığı kentin tarihini, toplumsal, sosyolojik, kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasi, etnik, dini, yerel vb. mirasını

* Burçak Madran’ın sınıflandırması kullanılmıştır.

ve özelliklerini konu alan ve bu anlayışa yönelik bir koleksiyonu barındıran, toplumsal ve sosyal tarih üzerine oluşturulmuş bir arşiv yada belgeliği barındırmak gibi belirli bir işlevle yola çıkılarak kurulmuş yada gelişen müzecilik anlayışıyla hedefini bu yönde belirleyerek bir misyon, vizyon ve strateji oluşturmuş kurumlardır.

Kentleşmenin temel özellikleri olan nüfus yoğunluğu, ekonomik ve sosyal karmaşa, bunların politik ve kültürel etkileri, kentlerin kendilerine özgü karakterini oluştururlar. Bu belirleyici unsurlar kent müzesinin anahtar konularıdır. Geçmişte müzelerdeki nesne temelli sergiler bu konuların ele alınmasına olanak tanımamış, halkın sorunlarının gündeme gelmesi çeşitli nedenlerle engellenmiştir. Bu durum halk ile müze arasında mesafeli bir ilişkiye yol açmıştır. Müze halkla iletişim kurabilmek adına toplumun her kesiminden insanın ihtiyaçlarına ve sorunlarına yer vermelidir. Ancak sadece sorunlardan bahsetmek de müzenin zamanla çekiciliğini yitirmesine neden olabilir. Bu nedenle müze zaman zaman toplumun birlikte elde ettiği demokratikleşme, daha iyi yaşam koşulları gibi konulara da göndermeler yapan etkinlikler düzenlemelidir. Kentin tarihine dair anlatımlarda yakın geçmişe dair konuların ele alınması kent müzelerinin tarih müzesi kimliğinin yanında çağdaş yaşamda var olan müze kimliğini de taşımasına olanak sağlar. Müzeler toplumdaki genel kanının aksine durağan değil dinamik kurumlar olduklarını bugünün konularına yer vererek ispat edebilirler. Bu tarz imaj yenilikleri halk ile müze arasındaki mesafenin kapanmasını sağlayabilir. Günümüz kent müzelerinin kabul gören tanımı burada yer verilen bileşenleri içermektedir ve her geçen gün yaşama dahil olmak adına genişlemektedir.

Genel kabulde kent müzesi kavramı çeşitli tanımlara yer verilerek ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamada Burçak Madran'ın yaptığı;

“Kent müzesi kavramı, içinde bulunduğu ve hizmet ettiği yerleşim alanının imarı, siyasal düzenleri, sosyal yapılanması ve ekonomik etkinlikleriyle doğrudan ilgilidir. Kentle ilişki kuran her türlü alan müzenin içeriğini tanımlar. Temel noktalar olarak insan ve mekan sayılabilir. Bir kent müzesinin başlıca ilgi odağı insan toplulukları ve yaşadıkları ortak mekandır”
(DANACIOĞLU, 2001, 172)

tanımına yer verilerek bir sonraki başlığa geçilebilir.

3.2.İŞLEV

Kentler bir ülkeyi meydana getiren parçalardır. Günümüzde ülke ekonomisine sağladıkları katkılarla ön plana çıkan ya da geri planda kalan kentler, toplulukları içlerinde barındıran alanlar olmaktan çok daha önemli roller üstlenmişlerdir. Daha önce de ele alındığı üzere insan ve yaşamıyla ilgili tüm verileri yansıtan kentler insana dair tüm tahlillerin yapılabileceği birer laboratuvar olarak değerlendirilebilir. İncelemeyi yapanların yanı sıra toplumu oluşturan bireylerin de kendilerini anlamaları, konumlandırımları, kimliklendirmeleri ve farklılıklarını ortaya koyabilmeleri için doğru verilere ihtiyaçları vardır. İnsanın kendini tanımlaması için, ait olduğu bir kimliğe, bir toprağa, bir topluluğa, bir belleğe kısacası geçmişine, bugününe ve geleceğine referans veren bilgilere ihtiyacı vardır. Günümüz toplumlarında yaşanan sorunların büyük bir kısmı, tarihi ve kültürel anlamda yapılan aktarımların taraflı ya da eksik olmasından kaynaklanmaktadır. Farklı kültürleri bastırarak, asimile ederek yok etmeye çalışan siyasi güçler ekonomik kaygılarla dünyanın bir yarısını kendi devletlerinin geleceğini garantilemek için savaflara sürüklemektedirler. Medyanın global köy haline getirdiği dünyada popüler kültür ürünlerine bağımlı yaşayan toplumlar yaşam biçimlerini uygun görülen kalıplar içinde şekillendirmek zorunda kalmaktadırlar. İşte bu noktada bireyin ve dolayısıyla toplumun kendine ait değerler bütününe korumak için çaba göstermesi gerekmektedir. Ancak korumak için önce farkına varmak gerekir. Tek tipleşen dünyada, ancak bu farkındalığı yaratabilen toplumlar varlıklarını sürdürebilirler. Türkiye bağlamında konuya bakıldığında toplumsal uyumsuzlukların varlığından söz edilebilir. Bu uyumsuzluklar aslında bir takım insanların kendi değerlerini korumak adına direnç gösterdiklerini ortaya koyan kanıtlardır. Terörü ve yobazlığı onaylamıyor olmakla birlikte uyumsuzluklardan korkmak da gerekli değildir. Demokratikleşmeyi (uyumsuzluğun uyumu olarak da değerlendirilebilir) başarmış toplumlarda biri diğerinin doğrularına saygı gösterir ve kimse diğerinin değerlerine müdahale etmez. Bu durumun sakıncası da yabancılaşma ve kültürel kamplaşmadır. Ancak tarih boyunca kültürler birbirlerinden etkilenmişlerdir. Her bir gelenek bir diğerininkinden izler taşır. Üst üste eklenerek oluşan insanlık kültürü ortak değerler barındırır. İdealde hedeflenen, ortak değerler çevresinde yaratılan iletişim köprülerinin uyumsuzlar arasında meydana gelen yabancılaşmayı ortadan kaldırmasıdır. Bu iletişim köprülerinden biri de müzedir. Kentler toplulukların bir arada yaşadığı ideal laboratuvarlar olduğuna göre, kente ve

kentlilere dair veriler yollayan kent müzeleri de değerler bütününi sergileyebilecek ideal iletişim, eğitim ve kültür merkezleri olarak kabul edilebilir.

İnsan sanata değer olarak bakar ve buna ihtiyaç duyar. Dile getiremediği duygularına tercüman olan müziğe, resime, heykele, sinemaya, fotorağrafa kısacası tüm sanat dallarına içindeki coşkuyu ya da hüznü yansıtabilmek için ihtiyacı vardır. Kendisini sanatçıyla özdeşleştirerek beğenisi yoluyla sanata olan ihtiyacını ortaya koymaya çalışan bireyin sadece, yemek, çalışmak, kazanmak için yaşadığı söylemek yanlış olabilir. Kentlerde yer alan sosyal alanlara konumlanmış kültür, sanat, eğlence, dinlence, park, alışveriş, spor birimleri insanların yaşamda var olan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla şekillenmiştir. Kentlerin insan ihtiyaçlarına göre şekillendiği kabulünden hareketle bir diğer insan ihtiyacının da kimliğini oluşturmak için (yaşadığı sosyal çevreyi, içinde barındığı kentin kendisiyle olan bağı, kentin gelişiminin kendi kültürüne nasıl yansıdığını, bu kentte bir arada yaşayan insanlarla iletişiminin kültürüne ne gibi farklılıklar getirdiğini, yaşam biçiminin ne kadar değiştiğini, içinden geçerek işe, okula, eve gittiği sokaklarda binlerce yıl önce kimlerin dolaştığını, kenti oluşturan tarihi yapıların kimlerin elinden hangi gerekçeyle çıktığını...vb) geçmişini bilmek olduğu düşünülemez mi? İşte bu nedenle müze, kenti kent olarak benimsemek, korumak ve kentli olarak kendini tanımlamak için de kent müzesi gereklidir.

“Müzeler, kültürel birikimi korumakla başlayan temel amaçlarının, toplumun eğitim ve öğretiminin artması, güzelduyu görgüsünün yerleşmesi, geçmişin, bulunduğumuz anın ve giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, belgelenmesi, yaratıcılığın desteklenmesine dönüşmesi ile günümüzde kültürel alt yapının gelişiminde etken kurumlar olarak yaygınlaşmıştır” (ATAGÖK, 1999; 71). Kabulümüz olan bu görüşten hareketle, kent için kurulması düşünülen bir müzenin de toplumun eğitim ve kültür düzeyinin artırılması amacıyla yola çıkması gerekir.

Bir kurumun işlevi amaçları doğrultusunda belirlenir. Bu nedenle önce kent müzesinin amaçlarını belirlenmelidir.

Bir kent müzesinin amaçları Burçak Madran tarafından;

- Bir kenti oluşturan kimliklerin,

- Kentin bileşenlerini oluşturan farklı dokuların (mimari, kültürel, etnik vb.),
- Kentin tarihsel süreçlerinin,
- Kentin konumunun ve çevresel ilişkilerinin,
- Kentin yaşam biçiminin ve düzenli değişim ve gelişimlerinin araştırılması, belgelenmesi, toplanması, korunması, değerlendirilmesi ve gerek kentliler gerekse kent dışı kişilerle paylaşılması

olarak tanımlanmıştır (DANACIOĞLU, 2001; 172).

Bu amaçlar doğrultusunda, kent müzeleri bir takım belli başlı işlevleri yerine getirmek için oluşturulmuş kurumlardır. Kentin tarihini ve tarihine dair maddi kültür varlıklarını araştırmak, belgelemek ve korumak, kentlerin gelişiminde rol oynayan coğrafi, ekonomik, siyasi, toplumsal değerleri ve gelişimleri ortaya koymak, sosyal tarihe dair veriler toplamak, kenti oluşturan mahallelerin ve yaşayanlarının iletişimini sağlamak, kent ve birey kimliği uyum/uyumsuzluklarını ortaya koyarak giderilmesine çalışmak, kentin gelişim süreçlerinde yaşanan sorunları araştırmak, göçlerin neden olduğu sorunları saptamak, kentlilik bilincini vurgulayarak tarihi ve doğal çevre koruma bilinci yaratmak, kent kültürünü kentlilere ve turizm potansiyelini kullanarak yabancılara aktarmak, kentte yaşayanların sosyal ve kültürel alan ihtiyacına cevap vermek, toplumsal eğitim misyonuyla kamu hizmeti sağlamak hedeflenen işlevleri arasındadır.

Bir kent müzesi, insanları, mekanları ve bunlara ek olarak toplumun ve kent kültürünün maddi-manevi kanıtlarını ele almak durumundadır. Dolayısıyla kenti sadece coğrafi olarak değil, toplumsal, politik ve ekonomik bir bütün olarak tanımlar. Kentsel yaşam kalitesini yükseltmede olumlu rol oynamak adına, toplumsal ve eğitimsel olarak dezavantajlı kitleleri kazanma hedefiyle yola çıkmalıdır . Bu kazanımı yerel halk için geçerliliği olan konuların üzerinde durarak, sosyal, dinsel, ırksal ve etnik kesimlerin ortak özlemlerine cevap vererek sağlayabilir. Hem bireysel, hem de toplumsal kimlik krizi, bir kent müzesinin yönelmek zorunda olduğu en önemli sorunlardan biridir.

Burçak Madran'ın ifade ettiği gibi:

“Kent müzesinin, kapsamı gereği “tespit edici” olmasının yanında, “eğitici” olması da beklenir. Bilimsel ve tarafsız bir yaklaşımla kurumun devamlılığını sağlayabilmek de temel hedef olmalıdır. Bunun somut bir anlamı da kentin sürekliliği olan yerel idare mekanizmalarından ve/veya baskı gruplarından (etnik, siyasi, dinsel...) bağımsız karakterde gelişebilmesidir. Hedef kent ve kentlilere kesintisiz hizmettir. Sosyal bağlamda güncel yaşama dair üstlenmesi gereken görevler, geçmişin yansıtılması ile olan bağıını koparmayacaktır. Aksine, geçmişin verilerini geleceğin şekillendirilmesi için tasarlamak gibi oldukça soyut gelebilecek, ama son derece gerekli ve etkin bir işlevi de üstlenmesi gerekir” (DANACIOĞLU, 2001; 172).

Bir kent müzesinin hizmet ettiği topluma karşı görevlerini ana hatlarıyla ifade eden yine Burçak Madran'a ait ifadeye göre;

“Kentte yaşam kalitesinin yükseltilmesi konusunda bilgiye erişimi azami noktada tutarak halkı bilinçlendirmek; Örneklemeler, karşılaştırmalar, değerlendirmeler yoluyla kentsel iyileştirme konusunda talep yaratacak bir ortam oluşturmak; Çalışmaların tüm etaplarında bilimsel verilere dayanmak ve tamamen tarafsız olmak; Kentle ilişkili sorunların çözümünde bilimsel ve teknik destek sağlayacak donanımı yaratmak; Kentin farklı politikaları (ekonomik, sosyal, eğitim, yerleşim vb.) ve standartlarını belirlemekte önerici ve proje geliştirici olmak; Kentsel yapılanmanın tüm bileşenlerini göz önünde bulundurarak, işbirliği ve katılımı sağlamak suretiyle çözüm üretici bir tavır benimsemek olarak sayılabilir. Kent yaşamı toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal, doğal, çevresel tüm etkenlerin belirleyicilerini ve bunların diğer kent ve çevrelerle etkileşimini kapsar. Bir kentin müzesi de bir bütün oluşturan belirleyicilerin hiçbirini yadsımamalıdır.” (DANACIOĞLU, 2001; 173).

Bu görüşler doğrultusunda, kent müzesinin, kentin ve kentlilerin tarihini tüm verileriyle yansıtarak tüm müze kullanıcıları için anlaşılır hale getirmek olduğu anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla bir kent müzesi;

- Kentin anlaşılabilirliğini sağlamak amacıyla geçmişini aydınlatmalı,
- Toplumun tüm bireylerini hedef kitle kapsamında değerlendirerek, ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirlemeli,
- Müze hizmetlerinden yararlanmak konusunda toplumu yüreklendirmeli,
- Kentteki kültürel ve tarihi çeşitlilikleri ve her birinin bugünkü kentin oluşumunda değerli bir parça olduğunu kabul etmeli,
- Çeşitli proje, sergi ve etkinliklerle öğrenme, eğlenme ve düşünme olanaklarını arttırmalı,
- Kent tarihi ile ilgili çalışmalar için diğer kuruluşları teşvik etmeli ve onlarla birlikte çalışmalı,
- Kentlileri müzenin bir parçası yapabilmek için, düzenlenen etkinliklerde halktan insanları da ekibe dahil etmeli,
- Kenti diğer kentlerle ilişkilendirerek bütünün bir parçası olduğunu vurgulamalı,
- Toplumsal iletişim ve kültür ihtiyacına cevap verecek bir merkez haline gelerek ortak özellikleri vurgulamalı ve birleştirici rol oynamalı,
- Kent ve kentlilik sorunları üzerine farkındalık yaratmalıdır.

Bu amaçlar doğrultusunda özerk bir politika belirleyerek kendine has bir yönetim biçimi oluşturmalı, ortaya koyduğu verileri bilimsel temellere dayandırmak adına diğer kurumlarla birlikte çalışmalı, her anlamda ulaşılabilir olmak için tüm iletişim yöntemlerini kullanmalıdır. Folklor ve etnografya gibi uzmanlık alanları ya da yerel kavramı içinde yer alan gelenekler, görenekler ve adetler ilgi alanları içinde yer alsa da müzenin ana konusu “kent” tir. Kuruluş amacı kenti tüm bileşenleriyle değerlendirmek ve tespit etmek olan kent müzesinin işlevi de doğru ve eksiksiz verilerle herkese kenti ve kentliyi anlatmak, eğitim yoluyla farkındalık sağlamaktır.

3.3. İÇERİK

Kentle ilişki kuran her türlü alan kent müzelerinin içeriğini tanımlamakla birlikte, anahtar kavramlar insan ve mekandır. Mekanı kent, insanı da kentliler oluşturur. Dolayısıyla kentin tarihi, kente dair tüm veriler ve sosyal tarih üzerinde durulan konulardır. Kent müzelerinin temel rolleri arasında, kentlilik bilinci yaratmak amacıyla bellek tamamlamak, birey ve kent kimliği uyumunu sağlamak, kente aidiyet kavramını yerleştirmek, sosyal ve kültürel alan ihtiyacına bir eğitim ve kamu kurumu olarak cevap vermek sayılabilir.

Dünyadaki örneklerle bakıldığında kent müzeleri, ismini taşıdığı kentin tarihini, toplumsal, sosyolojik, kültürel, coğrafi, ekonomik, siyasi, etnik, dini, yerel vb... mirasını ve özelliklerini konu alan ve bu anlayışa yönelik bir koleksiyonu barındıran, toplumsal ve sosyal tarih üzerine oluşturulmuş bir arşiv yada belgeliği barındırmak gibi belirli bir işlevle yola çıkılarak kurulmuş yada gelişen müzecilik anlayışıyla hedefini bu yönde belirleyerek bir misyon, vizyon ve strateji oluşturmuş kurumlardır. Kent müzesi kavramı, içinde bulunduğu ve hizmet ettiği yerleşim alanının imarı, siyasal düzenleri, sosyal yapılanması ve ekonomik etkinlikleriyle doğrudan ilgilidir. Dolayısıyla siyasi, ekonomik, coğrafi, toplumsal; geçmişe, bugüne ve geleceğe dair konuları kapsmalıdır. Bu alanlardaki iyi ve kötü deneyimleri, toplumun her kesimini (çocuğu, yaşlıyı, kadını, fakiri) dikkate alarak tarafsız bir biçimde değerlendirmeli, bilimsel dayanaklarla ortaya koymalı ve sorunlarla yüzleşmelidir. Yoksulluk, yetersiz ve sağlıksız yaşam koşulları, ekonomik bunalımlar gibi faktörlerin de işlenmesi ve yokmuş gibi davranmak yerine müzenin kentlerdeki bu gerçeklerle de yüzleşmesi gerekmektedir. Eğer halk tarafından benimsenmek ve kabul görmek temel amaçlar arasında yer alıyorsa ya da halkla eşit şart ve koşullarda bir bakış açısına sahip olmak halkla iletişim kurmanın tek geçerli yolu ise halkın sorunlarını ortaya koyan bir müzenin benimsenmesi ve kullanılması çok daha kolay olabilir.

Bir kent müzesinin konuları arasında;

- Kent tarihi,
 - Sosyal tarih,
 - Kentlilik bilinci ve kent bağlantılı kimlik sorunları,
 - Kente aidiyet kavramı ve bellek,
 - Tarihi ve doğal çevre koruma kavramı,
 - Kenti oluşturan mahalleler,
 - Kentsel gelişim, değişim, dönüşüm süreçlerinde yaşanan sorunlar,
 - Göçler/farklı kültürlerin uyum sorunları,
 - Kente dair coğrafi, ekonomik, siyasi, toplumsal dinamikler,
- yer almalıdır.

Bir kent müzesi sosyal ve kültürel alan ihtiyacına yönelik bir merkez olarak potansiyel ortaklarıyla ekip halinde çalışmalı, toplumsal eğitim misyonu üstlenmeli, bir kentin ihtiyaçları kapsamında değerlendirilen kamusal bir alan olmalıdır.

Böyle bir içeriğin oluşturulmasında hedeflenen amaç, kimlik ve bellek kavramlarını kullanarak kentlilerin ortak özellikleri ortaya çıkarmak dolayısıyla kente aidiyet sağlamak; sosyal, ekonomik, coğrafi ve toplumsal veriler yollayarak kent tarihini kent gelişim sürecinde yaşanan sorunlarla paralel anlatmak ve kentlilik bilincini metropol ve semt ölçeğinde oluşturmak, tüm topluma hitap eden bir kültür, eğitim ve tarafsız bir iletişim merkezi olmaktır.

Yukarıda sayılan konulara ek olarak toplumsal tarih de kent müzesinin konuları içinde yer alır. Ancak bir kent müzesinin temeli kentin kendisidir. Dolayısıyla müzenin toplumsal tarihe kent bağlamında yaklaşması gerekir.

Çelen Birkan'ın söylediği gibi;

“İnsanlığın değişen koşulları ile ilgili bir bilgi türü olarak toplumsal tarih, kimliğin görelî bir kavram olduğunu gösterir. Bu kavramın ne “içeriği” ne de temsil ettiği “gerçeklik” durağandır ve değişen görüşler, yeni bilgiler ışığında dönüşebilmekte, gelişebilmektedir. “Kimlik” konusu tekrar tekrar tanımlanması gereken “toplumsal bellek” ve “toplumsal süreklilik” bağlamına oturtulmalıdır. Bu üçlü, çağın ilerlemeci müzecilik anlayışının ve söyleminin ana konusudur. Bu, tarihten destek alarak, bugünü odak noktasına oturtan ve özerk bir gelecek oluşturan bir sürekliliktir. Dinamik müzeciliğin temeli bu tür bir süreklilik anlayışdır.” (ed. MADRAN, 2001; 239).

Kent müzesinin temel görevi kenti anlamak, değerlendirmek, tespit etmek ve doğru verilerle anlatmaktır. Bu verileri toplamak için de farklı bakış açılarına ihtiyaç duyar. Çünkü kentin oluşumu, değişimi, gelişimi daha önce de bahsedilen birçok etkene bağlı meydana gelen bir süreçtir. Bu etkenler içinde kentliler bağlamında toplum faktörü de yer aldığından toplumsal tarih de kent müzesi konuları içinde yer alır. Ancak bir toplumsal tarih müzesinin temel amacı, öncelikle toplumu değerlendirmektir. Dolayısıyla mekandan çok insan bağlamında bir söylemi benimser. Kent müzelerinin yer verdiği konuların genişliği, bir tanım ve kapsam karmaşası oluşturmaktadır. Bu nedenle kent müzeleri, tanımlı bir coğrafi alan içinde kurulduğu bölge itibarıyla “yerel müze”, bir kentin sosyal ve kültürel, özelliklerine dair veriler yolladığı için “toplum müzeleri” ve kente dair tarihi geçmişi aktardıkları için de “tarihi müzeler” kapsamında değerlendirilebilirler. Günümüz müzeciliğinde hemen her müzenin konuları insan ihtiyaçları doğrultusunda genişlediğine göre kent müzelerinin kapsam ve tanımları da her geçen gün değişmekte ve gelişmektedir. Bu bağlamda kent müzelerinin kapsamında yer verilen konuların dinamik bir yapıda genişlediği ve yukarıda saydığımız konularla sınırlı kalamayacağı ifade edilebilir.

3.4. DÜNYADA KENT MÜZELERİ

Kent içinde birlikte yaşayan toplulukların birbirleriyle iletişim kurmalarını, birbirlerinin kültüründen haberdar olmalarını sağlamanın yanı sıra bu toplulukların kent içine nasıl yerleştiklerini, kültür kökenlerini, birlikte geçirdikleri aşamaları, kentin gelişimindeki ve değişimindeki rollerini anlatan bir kuruma duyulan ihtiyaç dünyada kent müzesi kavramının doğuşunu sağlamıştır. Kentler kuruluşlarından itibaren değişen, gelişen ve içlerinde yaşayanlarca kimliklendirilen alanlar olarak kabul edilirler. Önce kimlikler kentleri ilerleyen süreçte ise kentler kimlikleri oluşturmaya başlamıştır.

Dünyada, hem turizmdeki gelişmelere, hem de ekonomik değişimlere bağlı olarak kentlerde sanayiinin çökmesiyle beraber yeni bir kimlik arayışı başlamış ve kentlere yeni kimlikler yaratmak amacıyla müzeler kurulmuştur. Son otuz yıldır toplumların kendi tarihini yansıtan müzelerin sayısı artmakla birlikte bu müzeler daha çok tanımlı bir coğrafi alanın tarihini anlatan kurumlar olarak öne çıkmaktadırlar. Dolayısıyla yerellik üzerine yoğunlaşmış ve toplumsal tarihi yansıtan müzeler olarak tanımlanmaktadırlar. Bir kent müzesi hem içinde bulunduğu kenti tanımlaması nedeniyle yerel, hem de o kentte yaşayan ve yaşananların tarihini anlattığı için toplumsal tarih müzesi olarak algılanabilmektedir. Buna rağmen kent müzesi tüm bu kavramları kapsıyor olsa da merkeze yerleştirdiği temel kavram kenttir.

Kent müzeleri öncelikle içinde bulundukları kente hizmet ederler. Nesneleri değil, halkı ve insanları merkeze yerleştiren bir bakış açısıyla oluşturulan yeni kent müzeleri, halkın ilgisine göre hazırlanan bir sergileme yaklaşımı benimseyerek bir çeşit sosyal hizmet merkezi gibi çalışmaktadır. Bu amaçlarının yanı sıra turizmi teşvik etmek ve yeni iş ortamları yaratmak gibi yan amaçları da vardır. Kent müzesi kavramı günümüzde de gelişmekte ve hizmet alanı ve kapsamı her geçen gün büyümektedir. Bu bağlamda, bir müzenin en önemli misyonlarından biri kamu yararına bir kurum olmasıdır. Müzenin kent hayatı içindeki rolünün ne olacağının tespit edilmesi ve böyle bir müze kurmanın toplumsal faydalarının belirlenmesi önemlidir.

Halen potansiyel görevleri üzerinde tartışılan bu kurum, önemli, kilit denebilecek, sosyal sorunlara eğilebilir ve toplumda bir takım dinamiklerin harekete geçmesini sağlayabilir. Günümüzde müze geçmişte yerleştirildiği yukarıdan bakan

kurum kimliğinden sıyrılarak halkla iletişim kurmanın yollarını arayan bir kurum olarak yeniden yapılanmaktadır. Bu bakış açısından hareketle, halklar ve toplumsal sınıflar için anlam taşıyan ortak nesneler bulmak ve çekici fikirler üretmek üzerine kurulu bir sergileme anlayışını benimsemektedir. Müzeler daha demokratik bir yaklaşımla kente gelenlerin kent kültürüne uyum sağlamasını beklemek ve sağlamak yerine, farklı kültürlerin kente nasıl katkıda bulunduğunu göstermeye, kent tarihinin oluşumundaki rollerini ortaya koymaya yönelik tarafsız bir alan olarak görülmeyi tercih etmektedirler. Kentte yaşayan müze kullanıcılarının ortak yanlarını öne çıkarmayı amaçlayan bu yaklaşım kente sadece ziyaret amacıyla gelen izleyicilere de kentte yaşayanları tanıtmayı mümkün kılmaktadır.

Kentler, zaman içinde değişen profilleriyle bir takım özelliklerini yitirdiklerinde ve bu durumun doğal sonucu olarak yeni bir takım özellikler kazandıklarında ekonomisi, nüfusu, kurumları değişir. Kentte yaşayan insan profili ya da öncelikler değiştiğinde toplumsal arka plan da değişmektedir. Bu nedenle bir kent müzesi değişen koşullara göre, kentlilerin kentle ilişkisinin devam etmesini ve kente bağlanmasını sağlayan, etkin ve duyarlı bir politika benimsemelidir. Kentin geçmişinden gelen değerleri yani ortak tarih ve gelenekleri hatırlatma işlevini üstlenmeli, kentin ve kentlilerin geleceğinde kimlik ve aidiyeti unutturmama konusunda rol sahibi olmalıdır. Sosyoekonomik değişkenlere bağlı ortak refahın sağlanması için devlet yönetimin düşen görevler vardır. Ancak kentin refahına yönelik çalışmalara sivillerin de katılımının sağlanması için müze aracı kurum olarak bağlantı kurma görevini üstlenebilir. Dünyada tüm müzeler gibi kent müzelerinin de kendilerine biçtikleri rol her geçen gün değişmekte ve gelişmektedir. Kentlerin ve kentlilerin değişen yaşam koşullarına uyumunun sağlanmasında üstlenecekleri rolü belirlemek adına kent müzeleri yeni sorular, bu sorulara bağlı projeler ve eğitim programları üretmektedirler. Amaç her zaman kullanılan, toplumun her kesiminden izleyiciye hitap eden, değişim ve gelişimlere ayak uydurarak varlığını her koşulda sürdürmeyi başaran kurumlar olmayı başarmaktır.

Dünyadaki kent müzeleri içinde başarılı bir örnek olarak kabul edilen Londra Müzesi'ne çalışmada yer vererek kent müzelerinin temel amaç, hedef ve kapsamlarına dair bir fikir oluşturmak istenmektedir.

3.4.1. LONDRA KENT MÜZESİ

Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'nın 27/29 Mayıs 1993 tarihinde düzenlediği, Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu konuşmacılarından Max Hebditch, Londra müzesi ile ilgili şu bilgileri vermiştir:

Londra müzesi 1975 yılında, var olan iki müzenin ve koleksiyonlarının birleştirilmesiyle yaratılmıştır. Bu iki müze, 1826'da kurulan ve Londra Kent Birliği'nin müzesi olan Guidhall Müzesi ile 1911'de kurulan devlete bağlı Londra Müzesi'dir. Guidhall Müzesi koleksiyonları daha çok arkeolojik ağırlıklı olup kentin Roma dönemi ve ortaçağdaki merkezindendir. Londra Müzesi ise bütün metropolü yansıtmakta olup arkeolojik koleksiyonların yanı sıra; resim, dekoratif sanatlar, giyim ve dokumalar, ticaret, sanayi ile toplum ve ev hayatına ilişkin koleksiyonları da içermektedir. 1975'de bu iki müze Londra Müzesi olarak birleşmiştir. Bu tarihten sonra müzenin koleksiyonları, Londra'nın M.S. 50 yılında ilk kuruluşundan bu yana olan tarihini ve gelişmesinin her yüzünü yansıtmak üzere, iki katından fazla bir artış göstermiştir.

Müze, devletin ve Londra Kent Birliği'nin eşit miktarda yardımları ile finanse edilmektedir. Buna, alım-satımlar, giriş ücretleri ve diğer katkılardan elde edilen gelir eklenmektedir. Müzenin koleksiyonları, yönetim ve servisleri, katkıda bulunan yetkililer tarafından atanmış on sekiz idareciden oluşan bir kurula verilmiştir. Müze işlerinin yürütülmesinde büyük ölçüde özerklik vardır. Kurul, müzeden yıllık plan vermesini ister, bütçe ve harcamaları denetler. Şu anda sekiz milyon sterlin civarında olan parasal kaynaklar buna göre kullanılır.

Londra Müzesi'nin de, diğer müzeler gibi, koleksiyonunu koruması ve arttırması, bunları sergiler veya başka yollarla halka açması yasa tarafından istenmektedir. Müzenin diğerlerinden farklı özelliği, ona verilen üçüncü sorumluluktur: Tarihi ve bugünkü Londra'nın, onun kültürünün anlaşılmasını ve bundan zevk alınmasını teşvik etmek. Bu görev, Londra Müzesi yetkililerince, toplumsal tarihi aydınlatacak kültürel malzemeler kullanarak günümüz Londra'sının nasıl daha iyi anlaşılacağını göstermek olarak algılanmaktadır.

Halkın ve akademisyenlerin toplumsal tarihe olan ilgisi, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana, toplumun daha karmaşık hale gelip geleneksel sosyal yapıları ve değerleri sarsması ile artmıştır. Ailenin yapısı, kadınların durumu, boş zaman kullanımı, iş hayatının yapısı çok önemli araştırma alanları olmuştur. Tehlike şudur ki, toplumsal tarih, Londralıların hayatının niçin öyle olduğunu çözümlemekten çok, tanımlayıcı olabilir. Londra Müzesi bu eleştiriden kaçmamaktadır ve geçmişe olan yaklaşımlarını yeniden ele alma sürecine girmektedir.

Konuşmacıya göre, zamanımızın anlaşılmasında kentin ve özellikle metropolün önemi büyüktür. Londra Müzesi'nde yakın tarihte yapılan uluslararası bir konferansta, müzelerin, hem kentlere ilişkin araştırma ve incelemelere yardım edecek malzemenin korunması, hem de bu araştırmalar sonucu ortaya çıkan fikir ve kavramların mümkün olan en geniş izleyici kitlesine ulaştırılması ile olan ilgisi araştırılmıştır. Bu konferans, büyük kentlerin karmaşıklığı ve ölçüleri göz önünde tutularak "Kent Müzesi" kavramını kültürel ve etnik farklılıklara saygıyı, kültürel miras ve doğal çevreye ilişkin değerleri geliştirecek güçlü bir araç olarak kabul etmiştir. Londra Müzesi bu görüşleri paylaşmakta ve hem bugünkü, hem de gelecekteki bir dizi izleyiciye hizmet etmek için yola çıkmaktadır.

Müze, halka yönelik eğitim çalışmalarında, koleksiyonları kullanarak, halkı bazı sorulara cevap aramaya davet etme eğilimindedir:

"Londralılar kimlerdir?, Onların hayatlarını etkilemiş sosyal, ekonomik ve politik temel güçler nelerdir?, Bu onların giyimlerinde, evlerinde, işyerlerinde, ulaşımında, araziyi kullanmalarında, inançlarında nasıl yansır?, Londralıların davranışları ve fikirleri diğerlerini nasıl etkilemiştir? Londra diğer kentlerden ne açılarından farklıdır?" (ed. MADRAN, 2001; 40)

Cevapların bulunabilmesi bir dizi akademik disiplinden veri gerektirir: coğrafya, arkeoloji, sosyoloji, toplumsal ve ekonomik tarih, sanayi tarihi, tarih, sözlü gelenekler, maddi kültür vb. Dolayısıyla müze yetkilileri için temel rol, maddi kültür konuları için özel uzmanları barındırmanın yanı sıra, bütün bu disiplinleri (ki bunların çoğu müze personelinin dışında, üniversitelerde vb. bulunacaktır) müzenin hizmetine sunmaktır. Temel eseri, yani Londra'nın dokusunu anlayabilmek en önemli şeydir.

Londra Müzesi, Londra tarihinin bugününü de içeren her dönemi için yukarıdaki sorulara cevap vermeye yardımcı beş araştırma alanı belirlemiştir:

- Doğal ve insan yapısı çevre; arazi kullanımı ve işletmesi;
- Fikirlerin, hizmetlerin, bilginin üretimi ve değiş tokuşu ile kültürün ve kültürel etkilerin yayılması;
- Londra'nın hizmet donanımı;
- Londra'nın benzersiz toplumsal, dinsel ve siyasal yapıları;
- Londralıların kendi kentlerine ilişkin kaydedilmiş algıları, deneyimleri ve Londralı olmayanların başkent ve orada yaşayanlara ilişkin algıları.

Max Hebditch'e göre, bu yaklaşımın özü şudur:

“Biz Londra'ya ilişkin şeyleri toplamayı, üzerinde çalışıp yorumlamayı malzeme sınıflarına (yani dekoratif sanatlar, giyim, resimler gibi) göre değil, dönemlere göre yapmayı amaçlıyoruz. Bu yaklaşım, müzenin Londra tarihinin her dönemini aydınlatacak her türlü malzemenin sergilendiği ana galerilerinde görülmektedir. Müze küratörlerinin bulunduğu bölümlerdeki personel de bu yaklaşımdadır ve tarihin belirli bir dönemindeki Londra'ya bütün yönleri ile bakmaya özendirilirler”. (ed. MADRAN, 2001; 41)

Londra Müzesi'nde, sadece çok küçük bir bölümü sergilenen yaklaşık bir milyon nesne vardır. Ayrıca müzede Londra'daki kazılardan elde edilen arkeolojik malzeme ve bilgiler de depolanır. Bu koleksiyonların bakımı ve kullanılması geçmişi anlamamızda çok önemlidir. Bunların sadece akademisyenler tarafından değil, amatör araştırmacılar tarafından da kullanımı desteklenmekte, bu amaçla yeni ve ayrı mekanlar geliştirilmektedir. Müze koleksiyonlarının başka türlü sergilenemeyecek bölümlerinin gösterimi için kamu ve özel sektörden ortaklar aranmaktadır.

Londra Müzesi amaç ve değerlerini aşağıdaki gibi belirlemiştir:

“Londra Müzesi’nin amacı Londra kentinin ve halkının tarihini bütün çeşitliliği içinde herkes için anlaşılır hale getirmektir. Müze şunları hedefler:

- Ziyaretçiden araştırmacıya kadar müzeyi kullanan herkesin daha iyi anlayabilmesini sağlamak için geçmişi aydınlatmak,
- Mümkün olduğu kadar çok ve çeşitli kişiyi, ihtiyaçlarına cevap vermek suretiyle hizmetlerden yararlanmak konusunda yüreklendirmek,
- Kültürel çeşitlilik gösteren bir kentte, her biri bugünkü Londra’nın kimliğinde değerli bir parça teşkil eden birçok tarih olduğunu kabul etmek,
- Öğrenme, eğlenme ve düşünme olanaklarını arttırmak,
- Londra tarihi ile ilgili çalışmalar için diğer kuruluşları cesaretlendirmek ve onlarla işbirliği yapmak,
- Londra’yı dünyanın diğer önemli kentleri ile ilişkilendirmek.” (ed. MADRAN, 2001; 42)

Müzenin, diğer bütün faaliyetlerin dayandırıldığı temel bir görevi vardır: Belirli bir temaya ilişkin malzeme ve uygun bilgilerin bir koleksiyonunu meydana getirmek ve onu devam ettirmek. Koleksiyonlar, gerekli sorular yöneltilerek sürekli bir eleştirel değerlendirmeye tabi tutulurlar:

- Bu malzeme ve bilginin, müzeyi kullananların zihninde Londra’nın bugününü ve geçmişini canlandırma kapasitesi nedir?
- Bu nesnenin veya bilginin kendisi Londra veya halkı hakkında neler söylemektedir?
- Bu malzemeler ve bilgi, tek başlarına veya birçoğu bir arada, orijinal veya müzede yaratılmış bir bağlam içinde, müzeyi kullananlara sunuldukları zaman, onların Londra’yı daha iyi anlamalarına olanak verirler mi?

Kullanıcıların müzenin temaları ve koleksiyonları ile karşılaşmalarını sağlayan temel yollar, sergiler, eğitim programları ve yayınlardır. Fakat bu yolların sayısı, Londra'nın ve halkın tarihine bakmak konusunda oldukça kısıtlıdır. Dolayısıyla müzenin kaynakları, çalışma ve araştırma için sunulan hizmetlere ulaşım sağlanması suretiyle yararlanılır hale getirilmelidir.

Sergiler, eğitim programları ve yayınlar da gerekli sorular yöneltilerek devamlı eleştirel değerlendirmeye tabi tutulmalıdır:

- Malzemeler ve bilgiler hem tüm potansiyelleri ile tutarlı, hem de ziyaretçileri soru sormakta serbest bırakacak şekilde kullanılmış mıdır? Bu bizim temel hedefimiz ile tutarlı mıdır?
- Sergilerimizde ve yayınlarımızda tarafsız olduk mu, reklam ve teşviklerimizde ahlak ilkelerine uygun davrandık mı?
- Yorumlarımızda bağımsızlığımızı sürdürebildik mi?

Londra Müzesi, kamusal görevlerini koleksiyonların doğrulukla yansıtılması olarak belirlemiştir. Bunun yerine getirilmesindeki görevleri ise, parasal kaynakların etkin kullanımınıdır (ed. MADRAN, 2001; 42-43).

16 Aralık 2004 tarihinde, Yapı Kredi Kültür Merkezi Nedim Tör Müzesi'nde dördüncüsü düzenlenen Müzecilik Toplantıları'na konuşmacı olarak katılan Londra Müzesi Müdürü Jack Lohman, Londra müzesini geliştirmeye yönelik çalışmaları şöyle özetlemiştir*:

Londra Müzesi, 1920'lerden kalan bir bina etrafına inşa edilmiştir. Tasarımı ile ideal bir müze binası değildir. Ancak eldeki imkanlar bu binanın kullanımını mecbur kılmıştır. Müzenin imajı ve pazarlaması için, Metodist Kilisesi'nin hac objesi olarak önemi olan bir heykelin yer aldığı yeni bir giriş bölümü eklenmiş, bu inşaat için 8 milyon pound harcanmıştır.

* Dinleyici olarak katılan toplantıda alınan notlardan derlenmiştir.

İngiltere'nin ilk yerel müzesi, 1826'da kurulan, belediyeye ait Guidhall Müzesi'dir ve şimdiki Londra Müzesi bu müzenin çocuğu olarak görülür. 1911 yılında, Guidhall müzesi halka "Londra ile ilgili ilginç bir objeye sahipseniz bize getirin" çağrısında bulunmuştur. Nihayet 1975 yılında toplumdan gelen baskı ile devlete bağlı Londra Müzesi ile Guidhall Müzesi'nin koleksiyonları birleştirilerek Museum of London kurulmuştur. Bu bileşimin gerçekleşmesi 20 yıl sürmüştür, bu nedenle İstanbul Kent Müzesi'nin kuruluşu ile ilgili sabırlı olmak gerektiği konuşmacı tarafından ifade edilmektedir. İlk kurulduğu yıllarda retrospektif bir sergileme tercih edilmiştir. Günümüzde müzenin planı sabit olup yerleşimi değiştirilmiştir. Ziyaretçiye özel bir ruh hali vermek için loş bir ortam yaratılmıştır. Toplam 14 galerisi ve 3 milyon objelik bir koleksiyonu bulunmaktadır. Galerileri arasında performans alanları olup müze içindeki aktörler ziyaretçilerle iletişim halindedirler.

Londra Müzesi'nin net bir politikası vardır ve buna göre belirlenen hedef kitle düşük gelirli zenciler, göçmenler ve azınlıklar grubudur. Giriş ücretini bir engel olarak gören hükümet, aldığı bir karar ile, tüm düşük gelir seviyeli insanların müzeleri gezmesini sağlamak amacıyla, tüm milli müzeler için giriş ücreti uygulamasını kaldırmışlardır. Bu uygulama sonucu Londra Müzesi azınlıklar grubu ziyaretçi kitlesinde %10'luk bir artış sağlamıştır.

Londra Müzesi 400 bin kişilik bir ziyaretçi kitlesine, 400 kişilik bir personele, 100 kişilik bir arkeolog ekibine, yine yüze yakın konservasyon uzmanına ve 3 milyon objelik bir koleksiyona sahiptir. Arkeolojiyi planlı bir faaliyet olarak değerlendiren müze kurtarma kazıları da yapmaktadır. Ayrıca Bağdat Müzesi'ne destek olmakta ve yılda 12 kez yayın yapmaktadır.

LAARC adı ile anılan Londra Arkeoloji Arşivi ve Araştırma Merkezi halka açık dev bir depodur. Bu kentte keşfedilmiş her şey burada depolanmaktadır ve açık araştırma yapılabilir. Merkezde bulunan bilgisayarlar devamlı güncellenen bilgiler ile halkın kullanımına sunulan dev bir kaynak olarak hizmet vermektedir. Müzenin koleksiyon bilgisi de dahil tüm kaynaklarının halka açık olması insan merakını desteklemeye yönelik bir uygulama olup halk belleğini harekete geçirmek için alınan bilinçli bir karardır. Buna ek olarak ulaşılması zor bir müze olmaları nedeniyle 1,5

milyon İnternet ziyaretçisi sayısını arttırmaya yönelik çalışmalar yapıldığı da belirtilmektedir.

Londra Müzesi bu toplantının yapıldığı günlerde yeni bir sergi için hazırlanmakta idi. Bu hazırlığın aşamalarını anlatan müze müdürü, öncelikle müzenin çekiciliğini arttırmak için alışveriş merkezlerinininkilere benzer vitrinler yaptırıldığını aktardı. Buna göre, serginin konusunu Londra'nın finans hikayesi oluşturmaktadır. "Londra İstanbul gibi bir finans merkezidir. Bu özelliğinin yanı sıra yoğun göç alan bir kent olmasıyla da İstanbul'a çok benzemektedir" cümlelerine konuşmasında yer veren müze müdürü, serginin amacını "Londra tarihini yaratan halkın hikayesini anlatmak" olarak aktarmıştır.

İki yılda 16 milyon pound toplamayı başaran müze, interaktif sergiler düzenleyerek teknolojinin müzelerde kullanımını da desteklemektedir. Teknoloji sayesinde görsel, dokunsal ve işitsel algılara da hitap etmeyi başardıklarını anlatan konuşmacı, geçici sergilerin bir müzenin gelir kaynaklarını arttırmak için vazgeçilmez bir yol olduğunu da belirtmektedir. Bu sergilere bir örnek olarak, ergenlik çağındaki gençlerin müzeye olan ilgisini arttırmak amacıyla düzenledikleri "Londra nasıl moda merkezi oldu?" konulu geçici sergiyi vermektedir. Ziyaretçileri müzeye çekmek için, geçmişte Londralıların giydikleri elbiseleri, müze dışına yeni inşa edilen günümüz alışveriş merkezi vitrinleri içinde sergilediklerini de sözlerine eklemektedir.

Londra Müzesi halkın ilgisini sürekli tutmak için yeni galeriler, dükkanlarıninkilere benzer vitrinler, geçici sergiler düzenlemekte, bunlara ek olarak canlı organizasyonlar ve sokak şovları gibi farklı iletişim kanallarını kullanarak ziyaretçilerinin hayal gücünü harekete geçirmeyi amaçlamaktadır. Zor ve tartışmalı konuları sergilemekten çekinmeyen müze sık sık tartışma forumları düzenleyerek müze toplum ilişkisini canlı tutmaya çalışmaktadır. İnsanları müzeye yönlendirmek için müze dışına masalar yerleştirip sokaktan geçen insanları müzeye çağıran organizasyonlar yapmakta ve promosyona yönelik materyaller dağıtmaktadır.

İngiltere'de müzecilik faaliyetleri milli eğitim bakanlığı tarafından desteklenmektedir. Devlet yeni projeler ve sergiler için sponsor olmaktadır. Buna ek olarak tüm müzeler ortak projeler oluşturmaktadırlar. Londra'daki 138 müze, 12'li gruplar halinde projeler üretmekte olup bu gruplar yılda 19 ayrı proje yaratmaktadır.

Londra Müzesi 1986 yılında “Museum İn Docklands” adıyla anılan bir şube açmıştır. Burada bulunan koleksiyon daha çok liman işletmeleri, sanayi ve diğer iş kolları üzerine olup tamamen Londra Müzesi’ne bağlı çalışan bir birim müzedir.

3.5. TÜRKİYE’DE KENT MÜZELERİ

Tanım başlığı altında müzelerin sınıflandırılışına yer verilmesine rağmen burada tekrar edilmesinin nedeni kent müzelerinin sınıflandırmada nereye yerleşeceğinin tespit edilmesini sağlamaktır. Burçak Madran tarafından yapılan sınıflandırmaya tekrar bakıldığında koleksiyonlarına göre müzeler;

- Genel müzeler
- Arkeoloji müzeleri
- Sanat Müzeleri
- Tarih müzeleri
- Etnografya müzeleri
- Doğa Tarihi Müzeleri ve Jeoloji Müzeleri
- Bilim müzeleri
- Askeri müzeler
- Endüstri müzeleri

olarak gruplanmaktadır. Ancak bu sınıflandırmada “Tarih müzeleri” başlığı altında yer alması gereken “Kent Müzeleri” ne yer verilememiştir. Bu eksikliğin nedenini sınıflandırmayı yapan Burçak Madran’dan yapılan alıntıyla açıklamak mümkün olabilir:

“Türkiye müzeleri ile ilgili yukarıdaki gruplamalarda Arkeoloji ve Etnografya müzeleri olarak tanımlanan şıklar kısmen bu grup içine girebilir. Tarih müzeleri genel anlamda bir şehrin, bir bölgenin, bir ülkenin yada toplumun tarih kronolojisini ekonomik, siyasi, toplumsal öğelerin bir araya toplanmasıyla gerçekleştirirler. Ülkemizde “Kent Müzeleri” kavramı tam anlamıyla yorumlanamadığı gibi, gerçek bir tarih sürecinin siyasi, ekonomik ve toplumsal yönleriyle izlenebildiği bir “Tarih Müzesi” bulunduğu da söylenemez” (Der. ATAGÖK, 1999; 16).

Yapılan alıntıdan yola çıkılarak belirlenebilecek nokta Türkiye’de henüz “Kent Müzesi” olarak tanımlanabilecek bir kurumun var olmadığıdır. Ancak son yıllarda İzmir ve Bursa’da kurulan “Kent Arşivi ve Belgeliği” adı altında faaliyet gösteren müzeler bir anlamda kent müzeciliği anlayışına en yakın kurumlardır. İsimlendirmeleri nedeniyle kent müzesi niteliği taşıyan, ancak kavramsal olarak tüm kent müzesi bileşenlerini içermeyen bu müzeleri incelemek daha doğru bir sonuca ulaşmayı sağlayabilir.

3.5.1. AHMET PRİŞTİNA KENT ARŞİVİ VE MÜZESİ:

Müzenin resmi web sitesinde yer alan bilgilerden ve müze müdürüyle yapılan karşılıklı görüşme sırasında anlatılanlardan hareketle müzeyi tanıtmak gerekirse;

Kısaca *APİKAM* adıyla anılmaktadır. Ahmet Priştina, müzenin yerleşmesi öngörülen binanın restorasyon çalışmalarının başlangıcı için yapılan törende; “İzmir’in tarihsel ve kültürel yapısıyla uyum sağlamadığı takdirde İzmirli olabilmek de mümkün olamayacağına göre, kentli kimliği ve kentli bilinci yaratmak için kurumlar oluşturmak ivedi bir ihtiyaç haline geliyor. Kentli bilinci oluşturmayla hatırlama ve geçmiş bilgisi arasında güçlü bir ilişki bulunuyor. İzmir’in yaşadığı tarihsel serüveni canlı tutacak, tarihsel yapıları ve mekanları tanıdık hale getirecek, tarih içinde İzmir’deki yaşamın değişim dinamiklerini ortaya koyacak çalışmalar, geçmişle bugünün bağdaşmasını hazırlayacaktır. Dolayısıyla değişimin doğal ve sindirilebilir bir seyir izlemesi mümkün olacağından, İzmir’i bağlamından koparan ve geçmişine yabancılaştıran bir dönüşümün tahripkar etkisinden koruyabilmenin ön koşulu sağlanabilecektir. Tahmin edileceği üzere söz konusu ön koşul yaşadığı kenti tanıyan, bilinçli ve aidiyet bağı güçlü İzmirli olması anlamına gelmektedir. İşte kent arşivleri ve müzeleri bu bağlamda anlam kazanmaktadır.” cümlelerine konuşmasında yer vermiştir².

İzmir Kent Arşivi ve Müzesi, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı merhum Ahmet Pirıştina’nın 1999 yılındaki seçimlere girerken hazırladığı bildirmede, yapmayı taahhüt ettiği projeler arasında bulunmaktadır. Bildirgenin sunuş bölümünde bu konuyu, “Tarihsel ve geleneksel değerleri titizlikle korumak ve değerlendirmek; şehir arşivini bir belgelikte çağdaş yöntemlerle derlemek” sözleriyle dile getirmiştir. Bu vaadin gereği olarak arşiv ve müzenin bilimsel kriterlere göre yapılandırma projesi 2000 yılında başlatılmış ve mekan olarak 1932 yılında inşa edilen İzmir İtfaiyesi Merkez Binası seçilmiştir.

1930-32 yılları arasında inşa edilen bina erken cumhuriyet dönemi mimarisinin etkilerini taşımaktadır. Binanın mimarı Mesut Özok’tur. Neredeyse tamamen yanmış bir kentin gelecekte aynı yıkımı yaşamaması için, dönemin sınırlı kaynaklarından ayrılan bütçeyle yapılan ilk yatırımlardan birisi de itfaiye binası olmuştur. Bu bakımdan İzmir

² Ahmet Pirıştina, İtfaiye Binası Restorasyon Başlangıç Tören Konuşmasından 08.02.2002

kentinin yangınlar ve sonuçlarından etkilenen tarihini hatırlatan bir sembol olarak görülebilir. Bu nedenle yapım amacı bakımından işlevini tamamlamış olsa bile, yeniden işlevlendirilerek kentle bütünleşen varlığını devam ettirmesini sağlamak, önemli bir girişim olmuştur. 1932’den 2001 yılı sonuna kadar aralıksız yetmiş yıl itfaiye merkezi olarak hizmet veren bina, şimdi kentin hafızası anlamına gelen arşiv ve görsel tarihi demek olan müzeye ev sahipliği yapmaktadır. Binanın restorasyon çalışmaları 8 Şubat 2002 tarihinde yapılan bir törenle başlatılmış ve 2004 yılı Nisan ayı başına kadar sürmüştür.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Arşivi ve Müzesi, tefriş, donanım ve sergi çalışmalarının tamamlanmasından sonra 10 Ocak 2004 günü yapılan törenle açılmıştır.

Türkiye’de bir ilk olan ve açıldığı günden beri büyük ilgi gören kurum aynı zamanda İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin de arşividir. Bir anlamda, hem resmi bir kurum hem de kamusal hizmet veren dışa dönük bir kentsel kültür birimi olma özelliklerini taşır. Kentsel hizmet üretme bakımından yeni bir anlayışı da temsil eden Kent Arşivi ve Müzesi’nin ortaya çıkması için büyük emek ve destek veren merhum belediye başkanının, özel ilgi ve katkısı düşünülerek kurumun adı İzmir Büyükşehir Belediye meclisinin 06.07.2004 tarihli ve 05.59 no’lu kararı ile “Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi (APİKAM)” olarak değiştirilmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Sosyal ve Kültürel İşler Daire Başkanlığı’na bağlı bir müdürlüktür. Günümüz dünyasında belediye hizmet anlayışında görülen kökten değişim, yeni hizmet birimleri yaratmayı beraberinde getirmiştir. Bu değişim sonunda kent arşivleri ve müzeleri, kentsel hizmet kurumu olarak algılanmaya ve değer görmeye başlamışlardır. Kültürel hizmet üretimi, bilinçli kentli oluşumunun ön koşuludur. APİKAM, kentin belleğini oluşturmak yanında çeşitli sergilerle ve diğer etkinliklerle İzmirliilerin kentsel aidiyet bağlarını güçlendirme amacı doğrultusunda çalışmaktadır.

Kurum, iki ana birimden oluşmuştur: Arşiv ve Müze.

Kent Arşivi, İzmir’in geçmişten getirdiği birikimi yansıtan her türlü materyali derlenmiş ve tasnif edilmiş olarak barındırmayı amaçlamaktadır. Ancak arşiv, sadece bir belge deposu olmayacaktır. İzmir Kent Arşivi’nde toplanan malzeme bilimsel yöntemlere göre tasnif edilmekte ve bilgisayar teknolojisinin bütün imkanları kullanılarak araştırmaya açık hale getirilmektedir.

İzmir'in yaşamış olduğu uygarlıklar silsilesi, Osmanlı döneminde ulaştığı büyük birikim düzeyi ve imparatorluğun dünya ekonomisi ile entegre olabilen bir kaç kentinden birisi oluşu, bu kenti uluslararası bir kimliğe kavuşturmuştur. Dolayısıyla kurulan arşivin tarih, sanat tarihi, mimari, etnografya, arkeoloji vb. sosyal bilimler bağlamında uluslararası entelektüel ilginin adresi olması hedeflenmektedir. Arşivin belirttiğimiz bu özelliği sayesinde, İzmir'in tarihsel olarak ilişkide bulunduğu Venedik, Floransa, Cenova, Dubrovnik, İskenderiye, Marsilya, Londra, Amsterdam ve Rotterdam gibi pek çok kentle akademik ilişki kurma şansı olabilecektir. Belge değişimi, ortak projeler, kongre ve sempozyumlar İzmir ile söz konusu kentler arasında sürekli bir bağ oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Akademik diye nitelenebilecek bu ilişkinin üzerine, iş adamlarının anlaşmaları ve belediyeler arasında kurulacak işbirliğinin getireceği katkıları da vurgulamak gerekmektedir.

İzmir Kent Arşivi, eski İtfaiye binasının ikinci katında bulunmaktadır. Bu katta arşivin araştırma salonu ve teknik birimler ile, realize edilecek projelerin hazırlık çalışmalarını yürüten görevlilere ait ofisler yer almaktadır. Araştırma salonunda, her biri arşiv veri tabanına bağlı olan özel olarak tasarlanmış 24 adet bilgisayarlı çalışma masası yer almaktadır. Araştırmacılar, bu salonda arşivlenmiş olan belgelere ve fotoğraflara ulaşabilmektedir.

Kent Arşivi'nin en önemli özelliği sahip olduğu teknik alt yapısıdır. Derlenen malzemenin tamamı mikrofilm ve dijital kayıtlama yoluyla saklandığından, araştırmacılar malzemenin aslı üzerinde çalışmayacaklardır. Bu amaçla belgeyi aynı anda hem mikrofilme hem de dijital olarak bilgisayara kayıtlayabilen hybrid kamera'dan yararlanılmaktadır. Kamera, soğuk ışıklıdır ve optik okuyucu özelliği taşıdığı için, çekim sırasında belgelere zarar vermemektedir. Hybrid kamera, Türkiye'de sadece Başbakanlık Osmanlı Arşivi ve İzmir Kent Arşivi'nde bulunmaktadır. Bu kameraya ek olarak, çeşitli arşivlerden getirilen mikrofilmleri tarayarak bilgisayara aktaran bir mikrofilm konvertör cihazı da arşivin teknik donanımı arasında bulunmaktadır. Dolayısıyla bütün arşivsel malzeme, bu makineler aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmaktadır. Araştırmacılar, anahtar sözcükler veya değişik arama yollarıyla, ana bellekte bulunan verileri konuları açısından kısa sürede tarayabilecek ve tespit edebileceklerdir. Aradıkları belgeleri ister CD ortamına kayıtlayabilecek veya isterse bilgisayar çıktısı olarak edinebileceklerdir. Tahmin olunacağı üzere araştırmayı

sonuçlandırma süresi, büyük bir hız kazanacaktır. Böylece İzmir Kent Arşivi'nde araştırma yapmak için mutlaka arşive gelmek gerekmemektedir. Arşive üye olan herkes, dünyanın her yerinden, evinden veya ofisinden bilgisayar aracılığı ile arşivin web sayfası üzerinden veri tabanına ulaşarak istediği belgeleri alma imkanına sahiptir. Kent Arşivi'ndeki teknik alt yapı, kesintisiz güç kaynağı ile korunmaktadır.

Araştırma salonu, çok amaçlı olarak tasarlanmıştır. Salon, aynı zamanda konferans ve toplantı salonu olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca araştırma salonunda açık raf sistemiyle çalışan bir kütüphane de bulunmaktadır. Kütüphane, merhum İzmir belediye başkanı Ahmet Priştina'nın ve gazeteci-tarihçi-yazar Orhan Koloğlu'nun değerli bağışlarının yanı sıra İzmir Kent Kitaplığı'nın yayınları ve İzmir hakkında temel başvuru eserlerinin yer aldığı yaklaşık 11.000 kitaptan oluşmuştur.

Kent Müzesi, kentin tarihini görsel olarak sunan bir birimdir. Kent Arşivi'nde üretilen olan bilginin kullanıldığı sergilerle, İzmir halkının kent bilincine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, arşiv ve müze birbirini tamamlayan birimler olarak düşünülmelidir. Kent tarihi ve kültürünün en geniş ve en parlak paylaşıma sahip vitrininin Kent Müzesi olduğu, son yıllarda dünya genelinde kabul edilen bir çıkarım olarak dikkat çekmektedir. Bu müzeler kentsel belleğin gösteri sahnesidir. Dolayısıyla Kent Müzesi sadece teşhir mekanı değil; aynı zamanda kültürel etkileşim ve yönelimin hakim olduğu bir kamusal alandır. Üstelik bu kamusal alanın nasıl düzenleneceğine karar vermek ve onu değiştirmek isteğe bağlıdır. İstenildiğinde yeniden düzenlenebilir; sergilerin amaç ve hedef kitlesine göre tekrar tekrar değiştirilebilir. Okunur müze adıyla tanımlanan türün benimsenmesi sonucu; müzeyi sürekli değiştirme imkanı, hayal gücü ile doğru orantılı olarak genişleyebilmektedir. Bu nedenle İzmir Kent Müzesi, durağan bir obje müzesi olarak değil, sınırsız sayıda ve formda sergi yapılabilmesi olanağına sahip bir "okunur müze" olarak tasarlanmıştır. İzmir Kent Müzesi'nin açılış sergisi "Kent ve Ticaret" temasını işlemiştir. Müze haftanın yedi günü sabah saat 08:30'dan akşam saat 18:00'a kadar açıktır. Toplu ziyaretlerde randevu alınması halinde sergi bir rehber eşliğinde gezilebilmektedir.

Tüm bunların yanı sıra APİKAM'da yetmiş kişilik bir drama-toplantı salonu da bulunmaktadır. Müze ziyaretçileri, APİKAM'ın giriş katında bulunan bu salonda sergiyi görsel olarak izleyebilmektedir. Salon; ilköğretim ve lise öğrencilerince oynanacak olan

dramaların sergileneceği bir drama salonu olmanın yanı sıra, konferans ve video salonu olarak çok amaçlı olarak işlevlendirilmiştir. Salon, özel konferans ve paneller için de tahsis edilebilir. Aynı katta kitap-hediyelik eşya bölümlerinden başka, arşive kazandırılan malzemenin ilk ayrımının yapıldığı ön tasnif odası da yer almaktadır. Hediyelik Eşya ve Kitap Satış biriminde, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı yayınları ve İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılan çeşitli objeler satışa sunulmaktadır.

3 bin 592 m² arazi üzerine 1024 m² metrekare kullanım alanı bulunan APIKAM binasının bir kısmı, İzmir Milli Kütüphane koleksiyonunda bulunan 1440 cilt Osmanlıca ve yaklaşık 8000 cilt Latin alfabesiyle basılmış gazete, 5000 el yazması eser için tahsis edilmiştir. Tüm bu tarih mirası, sabit ısı ve nem altında korunmaktadır. Bu kısımda bir de Milli Kütüphane Araştırma Salonu bulunmaktadır.

Son olarak, APIKAM'ın avlusunda, mönüsünü ağırlıklı olarak İzmir yemeklerine ayıran restoran, Ege Bölgesi ve İzmir'in zengin mutfak kültürünü ziyaretçilerine tattırmaktadır.

. İzmir de kurulmuş olan müzeye yapılan ziyaret ve müze müdürüyle birebir görüşme sonucunda şu noktalar öne çıkmıştır.

1) İzmir, Ahmet Pıştına Kent Arşivi ve Müzesi, belgelemeye yönelik bir enstitü gibi çalışmaktadır. Bu nedenle, koleksiyon politikası sergilemekten çok koruyan bir yapıdadır.

2) Belediye bütçesiyle sağlanan son teknoloji mikrofilm tarayıcılarıyla tüm belgeler dijital ortama aktarılmakta ve dünyanın her köşesindeki İnternet kullanıcısı araştırmacılara belirli bir ücret karşılığında sunulmaktadır. Bu anlamda tespit edici ve kullanıcıya yönelik bir yaklaşımı benimsemiştir.

3) Açıldığı günden bu yana en çok ziyaret edilen müzeler içinde ilk sıralara yerleşen müze İzmir halkının gönüllü katkılarıyla koleksiyonunu her geçen gün genişletmektedir. Halkla birlikte gelişmekte ve ziyaretçilerini kullanıcı haline getirmeyi hedeflemektedir.

4) Düzenlenen drama, canlı sözlü tarih söyleşileri, konferans ve toplantılara ilgi büyüktür. Sergileme yöntemi olarak koleksiyonunda bulunan eserlerin vitrinler

içinde sergilenmesi yerine, İzmir tarihini anlatan panolardan oluşan bilgilendirme metinleriyle ziyaretçi yönlendirilmiştir. Okunabilir müze anlayışıyla koleksiyon ve hedef kitle açısından uyarlanabilir bir yapı göstermektedir.

5) Nesne ağırlıklı bir sergileme yöntemini benimsememe nedenini, durağan sergilere ilgi olmamasına ve bütçe açısından okunabilir sergilerin daha az maliyet gerektirmesine dayandırmaktadır. Koleksiyonunda bulunan nesnelerin yapısı gereği dijital ortamda ve bilgisayar aracılığıyla görülebilir olması, sergilemede kullanılmalarını gereksiz kılmaktadır.

6) APİKAM bu özellikleriyle, müzeden çok bir belgelik ve arşiv olarak değerlendirilebilmektedir.

İzmir kent müzesi (APİKAM) ile ilgili verilen bilgiler, daha önceki başlıklarda kent müzeleri ile ilgili ele alınan tanım, işlev ve içerik maddeleriyle karşılaştırıldığında, APİKAM'ın Türkiye'de "kent müzesi" kavramına en yakın konumdaki müze olduğu sonucu ortaya çıkabilir. Ancak sergileme açısından "okunabilir müze" yaklaşımını benimseyen müzenin bu tercihi müze uzmanları arasında tartışılmaktadır. Nesne ağırlıklı sergilemeye geniş anlamda yer vermeyen müzenin, bu yaklaşıma rağmen ziyaretçi kitlesi çok geniştir. Ziyaretçilerini kullanıcı haline getirmeyi hedefleyen müze, İzmir halkının yoğun ilgi ve talebi ile bu hedefi yakalamıştır. 2005 yılında "bir yıl içinde en çok gezilen müze" unvanını alan APİKAM'ın arşivi de İzmir halkının bağışlarıyla genişlemeye devam etmektedir³.

³ Fikret Yılmaz, Müze Müdürü, APİKAM konulu görüşme, İzmir: 26 Ocak 2005.

3.5.2. BURSA KENT MÜZESİ:

Türkiye’de kent müzeleri kapsamında değerlendirilen bir diğer örnek de Bursa Kent Müzesi’dir. Bursa Büyük Şehir Belediyesi’nin girişimleriyle 2004 yılında açılmıştır. Kurulduğu günden beri özellikle ilköğretim öğrencilerine yönelik eğitim programları düzenleyen kurumun misyonu, içinde kurulduğu kentin belleği olmak ve bu kentte geçmişten günümüze yaşayan insanlar arasında bir köprü kurarak kentin sahip olduğu geçmişi gelecek nesillere aktarmak olarak belirlenmiştir. Doğru bir hedefle yola çıkan kurum açıldığı günden beri büyük bir ilgiyle ziyaretçi akınına uğramaktadır.

Bursa Kent Müzesi projesinin hedefi, yaklaşık 6000 yıllık geleneksel Anadolu ve Osmanlı kültürünün oluşumu ve gelişimi sürecinde öncü kent kimliğini taşıyan Bursa’da kentlinin ve kenti ziyaret eden turistlerin tüm bu birikimi görerek ve hatta yaşayarak öğrenebileceği bir kent müzesi oluşturmak ve özellikle çocuk ve gençlere hemşehrilik bilinci aşlamak olmuştur. Özellikle ipekçilik ve dokumacılık merkezi olarak ün yapan Bursa aynı zamanda hanları, kaplıcaları, türbeleri, hamam ve çeşmeleri ve Cumhuriyet dönemine ait birçok özgün yapısıyla da eşsiz bir tarihi mirasa sahiptir. Kent merkezindeki Cumhuriyet Dönemi üç yönetim yapısından biri olan eski Adliye Binası, 1926 yılında Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından yapılmıştır. Adliye Binası toplam 1920m² alanlı olup, bodrum + 2 kattan oluşmaktadır. 1. Ulusal Mimarlık Dönemi özelliği taşıyan yapı, Adliye Makamının yeni binasına taşınmasıyla boşaltılmıştır. Alanın imar planında kültür alanı olarak belirlenmiş olması ve de kent merkezinde, Atatürk Anıtı’nın hemen arkasında kolay erişilebilir bir noktada konumlanmış olması nedeniyle, yapının Kent Müzesi olarak restore edilmesi fikri doğmuş ve Maliye Hazinesine ait yapının kullanım hakkı Aralık 2001’de Büyükşehir Belediyesi’ne geçmiştir.

Yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Büyükşehir Belediye Tarihi Çevre Koruma Bürosunca hazırlanmış ve Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunca onaylanmıştır. Bursa Kent Müzesi kapsamında; Bursa kentinin tarihi, coğrafi, kültürel, sosyal, ekonomik, ticari ve turistik yapısına ilişkin bilgi ve belgeler, görsel sunum, obje ve animasyonlarla tanıtılmaktadır.

Müzede Bursa'da yaşamış altı Osmanlı padişahının balmumu heykelleri bulunmaktadır. Ayrıca, müzede yer alan kentin topografik maketi sayesinde, ziyaretçiler Bursa surları ve külliyyeler, hanlar, hamamlar, camiler gibi anıt eserler hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler.

Müzenin bodrum katında yer alan Tarihi Esnaf Sokağı'nda; Bursa'nın geleneksel ticaret hayatı Arabacı, Nalbant, Saraç, Semerci, Yemenici, Bıçakçı, Bakırcı-Kalaycı, Tenekeci, Marangoz, Keçeci, Sepetçi, Şekerci, Kebapçı, İpek-Tekstil-Havlucu özgün dekor ve canlandırmalarıyla tanıtılmaktadır. Tüm katlardaki koridorlar, geçici sergi mekanı olarak kullanılmakta, böylece değişen temalar müzenin sürekli izlenen bir mekan olmasını sağlamaktadır.

Müze bütünündeki sergileme, ağırlıklı olarak üzerlerinde tanıtım metinleri, resimler ve fotoblok canlandırmaların yer aldığı panolar ile yapılmaktadır. Ayrıca bazı seksiyonlarda çeşitli maket, canlandırma, bilgisayar destekli bilgilendirme ve obje teşhiri de kullanılmaktadır. Sergileme mekanları haricinde müzenin zemin katında ziyaretçilerin dinlenebileceği bir kafeterya, hediyelik eşya satış birimi ile birinci katında ise araştırmacıların yararlanabileceği Bursa Belgeliği, küçük ölçekli bir kütüphane, periyodik okuma salonu, dia ve multivizyon gösterileri ve küçük toplantıların yapılabileceği çok amaçlı bir salon ve yönetim birimleri yer almaktadır. Müzenin giriş avlusunda bulunan anfi tiyatro, konser, dinleti gibi etkinlikler yapılmasına olanak sağlayacak, yine açık alanda yer alacak olan panolar ile dış mekanda da sergi düzenlemeleri yapılacaktır.

“Bursa Kent Müzesi için Bursa Büyükşehir Belediyesi, şehir merkezinde Atatürk Caddesi üzerinde bulunan Bursa Kent Müzesi için Bursa Büyükşehir Belediyesi, şehir merkezinde Atatürk Caddesi üzerinde bulunan Adliye Binası'nı müze yapmak için karar vermiştir. Adliye Binası 1925-1926 yıllarında yapılan birinci Ulusal Mimarlık yapılarımızdan olup tescilli kültür alanı içinde bulunmaktadır. Projemize başlamadan önce dikkat etmemiz gereken en kritik konu Adliye Binası'ndan müzeye geçişte koruma ve işleve uygunluk arasındaki dengeyi tutturabilmek ve binamızı depreme karşı güçlendirebilmektir. Bursa Kent Müzesi, dinamik gelişen, yenilenen, yaşayan ve okunan bir müze olmalı idi. Bursa Kent Müzesi, bodrum katında ise Bursa'da kaybolmakta olan El Sanatları'nı yeni nesillere Bursa sokağı içinde anlatmayı

planladık. Bursa Kent Müzesi, çağdaş müzecilik anlayışı ile teknolojik imkanlardan da faydalanarak, her türlü interaktif sistemlerin de kullanımı ile katılımcıların ilgisini çeken bir müze olsun istedik. Yaşayan Bursa'nın Yaşayan Müzesi, Bursa'nın Aynası olmalı idi. Bursa Kent Müzesi, Bursa'nın tarihsel derinliğini tanıtmak, yaymak, yarının kentlilerini yetiştirebilmek amacı ile kente ait (tarihi, coğrafi yapısı, ilçeler, idari yapısı, ekonomi ve ticari yapısı, yaşam ve ulaşım, kültürel yapı, mimari eserler, turizm, ünlü kişiler, kardeş ve dost şehirler) her türlü belge, eşya, kitap, görsel malzeme, harita, ses ve görüntü kayıtları gibi malzemeye dayalı kronolojik ve tematik sürekli geçici sergilerin düzenlendiği, halkın ziyaretine açık bir müze olmalı idi. Bursa Kent Müzesi Bursa'nın dünü, bugünü ve yarını olmalı, hiç bitmeyecek bir keşif gezisinin başlangıç noktası olmalı idi. Kentin gelişimi sürekli olduğuna göre kent müzesi hep yaşayacak ve gelişecektir. Bursa Kent Müzesi'nin, Konsept, Tasarım ve Projesi'ni bu hedefler ile tamamladık. Bugün müzeyi ziyarete açıyoruz. Başta patronumuz Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne, Tarihi Kentler Birliği Başkanı ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Erdoğan Bilenser'e ve emeği geçen herkese işçisine, ustasına, kalfasına, mimarına, mühendisine, müteahhitine, taşaronlarına binlerce teşekkürler⁴.”

Bursa Kent müzesinin öne çıkan özellikleri:

- 1) Bursa kentinin tarihi, coğrafi, kültürel, sosyal, ekonomik, ticari ve turistik yapısına ilişkin bilgi ve belgeler, görsel sunum, obje ve animasyonlarla tanıtılmaktadır.
- 2) Bursa Kent Müzesi, Bursa'nın tarihsel derinliğini tanıtmak, yaymak, yarının kentlilerini yetiştirebilmek amacı ile kente ait (tarihi, coğrafi yapısı, ilçeler, idari yapısı, ekonomi ve ticari yapısı, yaşam ve ulaşım, kültürel yapı, mimari eserler, turizm, ünlü kişiler, kardeş ve dost şehirler) her türlü belge, eşya, kitap, görsel malzeme, harita, ses ve görüntü kayıtları gibi malzemeye dayalı kronolojik ve tematik sürekli geçici sergilerin düzenlendiği, halkın ziyaretine açık bir müze olma hedefiyle yola çıkmıştır.

⁴ Y. Mimar Naim Arnas, Bursa Kent Müzesi açılış konuşması, 14 Şubat 2004)

- 3) Kentin topografik maketi kentin bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır.
- 4) Tarihi Esnaf Sokağı, Osmanlı Padişahları gibi temalı sergilerle kentin tarihi geçmişine ve özelliklerine göndermeler yapılarak gelişim sürecinde değişen kent özellikleri vurgulanmaktadır.
- 5) Bursa Kent Müzesi Bursa'nın dünü, bugünü ve yarını için hiç bitmeyecek bir keşif gezisinin başlangıç noktası olarak tanımlanmaktadır ve süreklilik hedeflenmiştir.

3.5.3. İSTANBUL ŞEHİR MÜZESİ:

Türkiye’de en erken kurulan kent müzesi ise, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi*’ne bağlı kurulan *Şehir Müzesi*’dir. Geçmişine özetle değinirsek, müzenin, Şehir ve İnkılap Vesikaları Müze ve Kütüphanesi olarak Bayezid Medresesi binasında 1939’daki ilk kurulum amacı, toplumun geçmiş ile gelecek arasında karşılaştırma yapabilmesinin sağlanması ve eserlerin yangından ve yurt dışına kaçırılmaktan kurtarılması olarak belirlenmiştir. Bu nedenle müzenin, o günlerde yeni müzecilik anlayışıyla sergilemede tematik yada kronolojik eksikliğine yönelik eser toplamamış olduğu açıktır. Bir sonraki binası Gazanfer Ağa külliyesinin medrese binası olan müze, 1945 yılında Şehir Müzesi olarak açılmış ve Belediye Müzesi adıyla anılmıştır. Bu kez İstanbul’un fethi ve yıllar içindeki değişimini gelecek kuşaklara aktarmak gibi doğru bir hedefle yapılmış, İstanbul’un çeşitli dönemlerini anlatan bölümler oluşturularak eserler sergilenmiştir (KILIÇ, 1992; 2-6).

1988 yılında Yıldız Sarayı’na taşınan müze günümüzde halen ziyarete açıktır. Koleksiyonu bakımından incelendiğinde eski İstanbul’un sanatına, kültürüne, yaşam biçimine ait, 18. yüzyıldan 20. yüzyıla değin tarihsel ve etnografik nitelikte eserlerin sergilendiği bir kurum olması amaçlandığı ifade edilmektedir_(KILIÇ,1992; 183). Ancak koleksiyon İstanbul kenti ile ilişkilendirilerek sunulmamış, inkılapları vurgulayacak özellikte eserlerin toplanmasıyla oluşturulmuş olan koleksiyon, zamanla eklenen toplumsal ve endüstriyel özellikli eşyalarla temasından kopmuş, başlangıçta hedeflenen toplama amacını aktarmak bir yana izleyici için tarihsel ve etnografik eserlerden oluşmuş karışık temalı bir sergi haline gelmiştir. Bu durumun nedenlerinden biri, müzenin sürekli sergisi ile kente dair bir algılama sağlayacak veri gönderememesi olarak yorumlanabilir. Kullanıcısı tarafından kentle doğrudan bağdaştırılamayan bir müzenin o kentin müzesi olması mümkün değildir.

Kurumun bir kent müzesi olarak tanımlanabilmesi için en azından kente dair belirli bir tarihsel süreci anlatması, sahip olduğu koleksiyon bağlamında ziyaretçi için belirli bir dönemin yaşam biçimini, meslek kollarını ya da çeşitli objelerin kullanım alanlarını anlatmak amacıyla koleksiyonunu günümüzle ilişkilendirmesi, kentin değişim ve gelişimine dair veriler yollayarak eğitim işlevini tamamlaması gerekir. Oysa müzede bu işleve yönelik herhangi bir tanım, sergileme yönteminin oturtulduğu kronolojik yada

tematik bir sistem, eğitim amaçlı broşür, rehber ve bunlar gibi bir yönlendirici bulunmamaktadır.

Günümüz kent müzeciliği yaklaşımıyla bakıldığında, o yıllarda sağlanabilenin en iyisiyle ve doğru bir hedefle yola çıkan Şehir Müzesi bugün amacının dışında bir sergilemeyle ve eksik yollanmış verilerle İstanbul kentini tanımlayan bir müze olmaktan uzaklaşmış olduğu ifade edilebilir.

Önceki başlılarda incelenen diğer iki örnek karşılaştırıldığında, yola çıkış noktası, ana tema olarak “kent”in belirlenmesi, seçilen konuların kapsamı, sergileme anlayışı, koleksiyonu, işlev ve içeriği ile Bursa Kent Müzesi, APİKAM’a göre kent müzesi kavramına daha yakın bir konumdadır. Bu iki müze, dünyadaki kent müzeleri örnekleriyle karşılaştırıldığında eksikleri olmasına rağmen kent müzesi niteliği taşıyan kurumlar olarak faaliyet göstermektedirler. Bünyelerinde düzenledikleri etkinliklerle, bu kentlerde yaşayan insanlara özellikle de çocuklara kimlik, bellek ve aidiyet gibi konularda yolladıkları verilerle çok önemli bir eğitim misyonunu üstlenmektedirler. Günümüz kabulüyle eğitim bir müzenin en önemli işlevidir. Bu nedenle Bursa ve İzmir’de gerçekleştirilen uygulamalar gerçek bir müzenin en önemli işlevini yerine getirmek adına atılmış önemli adımlar olarak kabul görebilirler. İstanbul kenti ise bu anlamda eksik kalmış, binlerce yıllık geçmişini, kozmopolit yapısını, mekansal özelliklerini, Türkiye ve dünya için coğrafi, ekonomik ve politik önemini anlatacak bir kent müzesine henüz kavuşamamıştır. İşte bu nedenle çalışmanın yola çıkış noktası “İstanbul kentine dair doğru tanımlama yapan bir müzenin ve bu kentte yaşayan bireylerin kenti tanımaya ve anlamaya yönelik ihtiyaçlarına cevap verecek bir iletişim ve kültür merkezinin eksikliğinin hissedilmesi” olarak belirlenmiştir.

4. İSTANBUL VE MÜZE

Tarihi bir kent, hem geçmişteki değerlerini hem de günümüz metropol kenti özelliklerini bir arada bulunduran kimliğiyle tanımlanması, aktarılması oldukça zor bir konudur. İstanbul’u tüm yönleriyle değerlendirebilecek bir müze tasarlamak detaylı bir bilimsel çalışmanın yanı sıra çok yönlü bir ekip oluşturmayı da gerekli kılmaktadır. İstanbul için tasarlanan projelerde de ifade edileceği üzere İstanbul kenti bir müze binası içinde yansıtılmaya çalışılmaktan çok var olan kaynaklara yönlendirmeler yapılarak anlatılmaya çalışılmaktadır. Aslında kültür kurumlarının çoğu zaman zaman çeşitli sergiler, konferanslar, sözlü tarih etkinlikleri ile İstanbul’u ele almakta, bu konudaki eksikliği gidermeye çalışmaktadır. Ancak tüm bu organizasyonları bir çatı altına toplayabilecek merkez bir kurumun eksikliği hissedilebilmektedir.

“Eski bir kent İstanbul. Zaten kendisi bir müze. Hangi müze İstanbul sokaklarında gezerken görülecek çeşitliliği, zamansal derinliği, spontane iletişimi anlatabilir İstanbul’un kendisi kadar?” (ed. MADRAN, 2001; 218) cümleleriyle Doğan Kuban, İstanbul kentini tanımaya dair en önemli ipuçlarını vermiştir.

Genel anlamda ele alındığında İstanbul kenti içinde bulunan tüm müzeler aslında bu kentin tarihini anlatan koleksiyon içerikleriyle kent müzesi tanımı içine dahil edilebilir olarak algılanabilir. Ancak sunum ve sergileme açısından bakıldığında bu tespit eksik ve hatalı hale gelmektedir. Örneğin saray binalarımız içlerinde barındırdıkları koleksiyonlarla İstanbul kentine dair çok önemli verileri sağlayabilecek potansiyele sahip olarak yorumlanabilirler. Yaşam biçiminden, mimariye, kültürel ve toplumsal örgütlenmelerden, coğrafi şartların elverdiği yerleşim biçimlerinin incelenmesine, içlerinde sürdürülen yaşamın dönemsel farklılıklarına, batıdan gelen etkilerle yaşanan değişimlere kısacası bir toplumun geçirdiği değişim ve gelişime dair verilerin tümünü içlerinde barındıran kaynaklardır. Oysa saray müzeler yüzyıllarca çeşitli uygarlıklara başkentlik yapmış İstanbul kentinin değil Osmanlı İmparatorluğu’nun sembolü olarak görülürler. Günümüz müzecilik anlayışına göre sergiler düzenlenirken müze kullanıcılarının eğilimlerine göre hikaye ve kurgu çerçevesinde nesneler bir araya

getirilerek izleyiciye verilmek istenen mesajlar önceden belirlenebilir. Yönlendirmeli bir sergileme düzeni ile kullanıcıya bir temayı anlatabilmek mümkündür. Bu tema bir kent olabileceği gibi, imparatorluk tarihi ya da günlük yaşam olarak da belirlenebilir. Öyleyse saray müzeler var olan koleksiyonlarını kendi bünyelerinde düzenleyecekleri geçici sergilerde kente dair bileşenleri sunma amacıyla kullanabilirler. Böylece aynı koleksiyonla farklı bilgileri toplumla paylaşmak mümkün hale gelebilecektir. İstanbul kentinin sadece Osmanlı İmparatorluğuna değil başka İmparatorluklara da başkentlik yapmış olduğu gerçeğinin saray müzelerimiz içinde ifade edilebilmesi kentin farklı değerinin anlaşılması açısından da önem taşıyabilir. Böyle bir yaklaşım İstanbul'da kurulması düşünülen kent müzesinin diğer müzelerle bağlantılı eğitim etkinlikleri düzenlemesini de mümkün kılabilir.

İstanbul kentinin kendisi de, saray müzelerle benzer biçimde, kentin geçirdiği değişimleri yansıtan bir yapıdadır. Külliye ve anıtsal yapıların yerleşim noktaları, yolları, meydanları, çıkmaz sokakları, çeşmeleri, surları aslında İstanbul'un yaşam, korunma, inanç, yerleşim biçimini anlatmaktadır. Kentte yaşayan insanların geçmişten günümüze yerleşim, yaşam, ulaşım, beslenme, barınma gibi tüm ihtiyaç ve alışkanlıklarını kronolojik olarak yansıtan bir yaşayan müze olarak değerlendirilme potansiyeli taşıyan bu kent; ihtiyaçlara bağlı mekansal değişimler, kaybedilen sosyal ve kültürel bellek ve değişen toplumsal yapı nedeniyle hızla bu verilerin artık tespit edilemeyeceği bir noktaya doğru gitmektedir. İşte bu noktadan hareketle kentimizde son yıllarda sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler bir takım projeler başlatarak İstanbul kentinin kaybolan ve kaybolmakta olan değerlerine sahip çıkmaya çalışmaktadırlar.

Kuban, "Müze İstanbul'da neyi yansıtmalıdır?" sorusunu kendi kendine sormuş ve şu tespitleri yapmıştır:

"Aslında İstanbul imgesini müzeye sokamazsınız. Çünkü denizden kente bakarsanız, Süleymaniye'yi, Ayasofya'yı, Topkapı Sarayı'nı gezerseniz, Kapalı Çarşı'yı dolaşırsanız oralaradaki insani biçimi, kokuyu algıyorsanız, İstanbul imajını bir müzede olduğundan çok daha rahat ve kolay yakalarsınız. Demek ki bunun için bir müze gerekli değil. Öyleyse biz müzede neyi vermeliyiz? Biz bir İstanbul müzesinde kentte dolaşırken farkına

varamadığımız unsurları, kent boyutlarını ve özellikle kent yaşamının ve efsanelerinin alt yapısını oluşturan daha derin zamanlı (diyakronik) oluşumları, onu kuran fiziksel, davranışsal, folklorik yapıları bir tür süreklilikler ağı içerisinde anlatmalıyız. Sanıyorum hayali geniş biri için bir kent tarihi müzesinin sunabileceği şeylerin hemen hemen sınırı yok. Çünkü bu insanların bütün kültür yaşamı zaten kentlerde geçiyor. İstanbul adım başı değerler sunan bir kent, müze binası olmadan dahi biz müze programları geliştirebilir, hatta müze etkinlikleri bile yapabiliriz” (ed. MADRAN, 2001, 218).

Yukarıdaki alıntının “kentte dolaşırken farkına varamadığımız unsurları, kent boyutlarını ve özellikle kent yaşamının ve efsanelerinin alt yapısını oluşturan daha derin zamanlı (diyakronik) oluşumları, onu kuran fiziksel, davranışsal, folklorik yapıları bir tür süreklilikler ağı içerisinde sunmalıyız” cümleleri bir anlamda ideal bir kent müzesinin tanımını yapmaktadır. Kuban, kenti bir müze binası içine sokmak yerine kente dair imgenin oluşturulması için kentin kendisinin kullanılmasını önermektedir. Bilimsel hoşgörüyü sınırlayarak bu tespitin doğru fakat toplumumuz için eksik olduğu ifade edilebilir. Şöyle ki, inkar edilemeyecek şekilde bu kent kendi başına binaları, çeşmeleri, anıtları ile yaşayan bir müzedir. Bu kentte yaşayan insanlar her gün bu müze kentin içinde dolaşarak işlerine, evlerine, okullarına gitmektedirler. Ancak İstanbul kentini bir müze olarak değerlendiren algılayan kaç kişi olduğu meçhuldür. Bu nedenle kente dair değerlerin farkında olan kitlenin artması için, maddi bir koleksiyonu olmasa ve kent içinde var olan kaynaklarla çalışsa bile yönlendirici, eğitici, farkındalık yaratacak bir kuruma, bir merkeze, daha doğrusu gerçek bir kent müzesine ihtiyaç vardır. Davranış bilimsel olarak insan, var olan yerine yeni olanı kullanma eğilimi taşır. Yeniye olan eğilimi kullanarak ilgisiz kitleye ulaşmak, eldeki kaynakları farklı bir perspektiften sunarak iletişim köprüsü yaratmak ve bu kentte yaşayan insanlara bu kenti tanıma zevkini tattırabilmek için müzecilerin de yeni bir merkeze ihtiyacı vardır.

Ekonomik, toplumsal ve kültürel dinamikler nedeniyle İstanbul kendi kimliğini kaybetmiş, içinde yaşadığımız bu kent bin yıllar içinde biriktirdiği kültüründen kopuk hale gelmiştir. İşte tüm bu gerekçelerle İstanbul kentinin, hatırlatma ve bellek tamamlama fonksiyonunu hayata geçirecek gerçek bir kent müzesine ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu müzenin kentli olma bilincinin yerleştirilmesinde anahtar rol oynaması

beklenmelidir. Dünya Kenti İstanbul söyleminin eksik noktası, bu kentin halkı olan insanların henüz içinde yaşadıkları kentin değerine dair hiçbir fikirleri olmamasıdır. Tasarlanan projelerin hemen hepsinde bu kültürel boşluğun tamamlanması zorunluluğuna ilk maddeler içinde yer verilebilir.

Öncelikle bir kent müzesi, içinde kurulduğu kentin adını taşımaktan çok içinde yer aldığı kente dair veriler yollayan bir kurum olmalıdır. “İstanbul Kent Müzesi” ismi telaffuz edildiğinde, bu müzenin İstanbul kentinin geçmişini tüm dönemleriyle yansıtan bir koleksiyona sahip olması gerekliliği doğar. Bu koleksiyon fotoğraflar, yazılı ve basılı belgeler, siyasi, ekonomik ve dinsel geçmişine dair kültür ürünleri, kent içinde yer alan farklı toplulukların kültürüne ait nesneler gibi ele alınarak sonsuz açılımla genişletilebilecek bir koleksiyon yapısının oluşturulmasını gerektirmektedir. Tüm bunlara ek olarak bu kent içinde bin yıllardır dostça yaşayan farklı toplulukların politik anlamda karşı karşıya getirilmemesi için müzenin iletisi bir anlamda apolitik olmalıdır. Bu müze eğer yerleşik olacaksa, yani maddi bir binası olacaksa; bu alan tüm İstanbul’u tanımlayan (tarihsel, siyasi, coğrafi, ekonomik, antropolojik, sosyolojik vb.) bir koleksiyonu içine alabilecek kadar geniş, ziyaretçi için doğru işlevsel çözümlemelerle inşa edilmiş, dünyada kabul edilen koruma kurallarına uyumlu teknolojiyle donatılmış, tam güvenli ancak bir o kadar da kullanıcı için davetkar, devamlı yeni sergi ve eğitim programları düzenleyen, halkı bilinçlendirirken buluşma, kaynaşma, eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını da karşılayacak kısacası modern müzecilik anlayışıyla oluşturulmuş tam teşekküllü bir merkez olmalıdır.

Tüm bu sayılanlara eklenecek daha pek çok eksik madde olduğunun bilincinde olmakla beraber, sadece yukarıda sayılanların bile hayata geçirilmesi İstanbul gibi geçmişi M.Ö. 7500'lere dayanan bir kent için ütöpik olabilir. Binlerce yıllık ve pek çok farklı uygarlık barındırmış bir kenti bir müze binası içine sığdırabilmek olanaklı görünmemektedir. Bu durumda İstanbul için düşünülen bir kent müzesinin tek bir binası olamayacağı sonucu ortaya çıkmaktadır. Sorunun çözümü İstanbul kentinin kendisinin bir müze olarak düşünülmesi yoluyla aşmaya çalışılmaktadır. Daha sonra değineceğimiz üzere Müze Kent İstanbul Projesi kapsamında bir bina içine sığdırılmaya çalışılan İstanbul yerine, İstanbul bir müze olarak değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Üzerinde olumlu ve olumsuz hala tartışılan Müze Kent İstanbul projesi son günlerde çeşitli meslek gruplarının, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel

yönetimlerin katkılarıyla geliştirilmektedir. Ancak burada hedeflenen İstanbul kenti içinde yaşayan halkın ve bu kente gelen turistlerin İstanbul'u bir müze gibi algılamasının sağlanmasıdır. Yani amaç koruma bilinci oluşturmak olarak yorumlanabilir.

Aslında İstanbul kentinin tarihselliği düşünüldüğünde eldeki şansın farkına varılmalıdır. Dünyada kaç kent hem kubbe, hem minare, hem kilise, hem deniz, hem sur, hem de gökdelenlerin aynı anda görülebileceği bir süreci yansıtabilir? Bu kentin yeni yapılaşma ile çirkinleşen noktaları görülmeden bakıldığında tarihin içinde yaşandığı fark edilebilmektedir. Bu farkındalığın toplum bazına yayılabildiği ölçüde de meselenin yan anlamı toplum tarafından kendiliğinden özümseenecek hale gelebilir. Bu kavramı yaymanın yolu hikayesi olan müzeler yaratmaktan geçmektedir. Bu bağlamda, zaten kendine özgü ve yüzyıllar içinde oluşmuş bir hikayesi olan İstanbul kentini, tümüyle bir müze mekanı olarak düşünebilmek mümkündür. İçinde doğup büyümüş olan insanlar için İstanbul içinde barındığı evidir. Sonradan gelenler için ise yeni bir dünyanın eşiğidir. Yeni bir evrenin kapılarını açar ona, çünkü ev içinde barındırdığı insanı yeniden biçimlendirir. Aslında yüzyıllardır olduğu yerde duran ama içine doğduğu yada gelip yerleştiği için artık onun evi olan bu mekana kendine özgü bir takım değerler yüklemiştir. İstanbul bu şekilde simgelendiğinde, dünya üzerinde kapladığı yüz ölçümüyle hem sınırları olan küçük bir alan, hem de içinde barındırdığı değerlerle sonsuz bir evren olarak nitelenebilir. İşte yüklenen bu değerler yüzünden içinde yaşanan bu kente duyulan küçük ilgi büyük ilgileri doğurabilir.

Bir çok insan günlük koşuşturması sırasında yanından geçtiği ya da içine girip çıktığı, bu kentin parçaları olan tarihi eserleri –bu kentin bedenini oluşturan binaları- fark etmeden yanından geçip gidebilir. İnsan için nesnel olarak bakılan geçmiş, tarihsel kronolojisi içinde süregelen olaylar dizisidir. Oysa etraf bu olayların içinde geçtiği binalarla çevrilmiştir. Her biri kendi içinde bir evren, o dönemde yaşamış olan insan için barındığı evdir. Bu bakış açısını ve farkındalığı toplumun her bireyine aşlamak için özü titreştirecek şiirin yazılması gerekir. “Belleğimizde öyle mikro filimler vardır ki, üstlerine ancak imgelemen güçlü ışığı düştüğünde görünür hale gelir” (BACHELARD, ?; 191). Bu simgesel şiiri yazarken kullanılacak dilin her bir sözcüğü, onu dinleyen

kişinin içindeki evreninin kapısını çalacaktır. Burada müzecilere düşen görev kapı kolu olmak, yani açma işini yapmaktır. Bugüne kadar dinlemiş olanların çoğunun elinde kilitleyen anahtarlar destesi birikmiştir. Tepeden bakan, itici müzecilik anlayışı bu anahtarları tek tek dağıtmıştır. Oluşan bu ön yargı yüzünden, “Herkes sadece kendiyle birlikte getirdiği imgeyi görmektedir” (ELİADE, ?; xix). “En uzak anıları içimizde yerleşik kılan bilinç dışı güçlerdir” (BACHELARD, ?; 44). Bu güne kadar hakim olan bu bilinç dışı itici güç, kullandığı dille ve yüklendiği simgeler ile bireyin içtenlik mekanında, müzenin kendine bir yer edinmesini engellemiştir. Bu önyargıyı değiştirmenin en kolay yolu İstanbul kentinin etkileyiciliğini kullanarak zaten var olan küçük ilgileri, büyük ilgilere dönüştürmekten geçer. Burada müze mekanı olarak nitelenen İstanbul, kavramsal olarak sınırsız algılanabilir.

Bu durumda ortaya şöyle bir sorun çıkacaktır. Mekan genişledikçe ve görülecek nesneler çoğaldıkça algı sınırlarını aşar ve özgürlük duygusu yerini, görmeye zorunlu kılınan hapisanedeki ruha bırakır. Bu nedenle çok büyük bir alana yayılmış ve geniş koleksiyona sahip müzelerde, insan kendini baskı altında hisseder. Anlamak ve algılamak istediği çok şey vardır, ama zamanı ve ruhu kısıtlıdır. Gereksiz zorlamalar insanları uzaklaştırır. Bu durumda imgenin üzerinden şöyle bir geçerek verilecek fikir anlama için yeterli olabilecektir. İmge İstanbul kentidir. Bu kent içinde görülmesi gereken pek çok nesne barındırır. Hepsini aynı anda bir bilgi sağanağı gibi vermektense, sadece simgeleri kullanarak insanları bakmaya, görmeye, kavramaya ve anlamlandırmaya davet etmek yeterli olabilir. Bu simgeleme, her gün önünden geçilen reklam panolarından televizyona, halkın beğeniyle izlediği sanatçıların konuşmaları arasına serpiştireceği bir kaç cümleden aldığı telefon kartı üzerindeki resme kadar pek çok iletişim mekanizması kullanılarak yapılabilir. Kullanılan bu iletişim mekanizmasının yan anlamları, zamanla seçimleri etkileyebilir. İçinde yaşadığı kente daha çok saygı duyan, tarih bilinci gelişmiş, geçmişini bilen ve sahip çıkan bireyler arttıkça müzeler işlevlerini yerine getirebilecek mekanlara dönüşecektir. İçinden geçerken tarihi olduğunu artık fark ettiği meydandan, kazılar sırasında çıkan eserleri merak ettiği için müzeye gelecektir. Şimdi sıra müzeye gelmesi sağlanan kişiyi müzede tutma başarısını göstermeye gelmiştir.

Her şeyden önce her müze mekanının bir hikayesi olmalı ve bu hikaye içinde *logos* (denenebilir gerçek bilgi, bütün), *mitos* (hikaye, kurgu) ve *epos*'u (öz, fikir) barındırmalıdır. Serginin ana konusu ne olursa olsun, insan öğrenirken gerçek bilgiyi bir hikaye içinde verilen özlere daha kolay algılayabilmektedir. Böylece verim artmakta bilgi hatırlanır ve kalıcı hale gelmektedir. Bu şekilde hem denenebilir bilgi parçacıkları, hem şiirsel öz, hem de efsane bir arada bellekte kendine daha güçlü bir yer edinecek ve yerleşecek dolap, çekmece ve kasaları bulacaktır. Aynı şiir gibi bir yerlere dokunulduğu surette “imgelem onları belleğimize kazır” (BACHELARD, ?; 59). Müze mekanın içine bağlantısız ve hikayesiz serpiştirilen nesneler, tek başlarına hiçbir anlam taşımazlar. İçine masalsı gizem katılmış bir sergileme ile gerçekleştirilen düş gücünün harekete geçirilmesi işi, kişinin düşünce evreninde sergilenen nesnelerin kendine bir yer bulmasını sağlayabilir. Öğrenme safhası da bu şekilde gerçekleşebilecektir.

Toplumda tarih bilincinin gelişmesi, sanata saygının yerleşmesi ve müzelerin birer öğrenim kurumu olduğu gerçeğinin kabul edilmesi ile birlikte müzeler, aslında kuruluş amaçları ile örtüşen kurumlar haline gelebilecektir. Birey müze mekanını oluşturan parçaların her birini, aslında kendisi ve ataları tarafından oluşturulmuş bir miras ve kendine ait değerler bütünü olduğunu düşünebildiğinde, müzeye dolayısıyla da içinde yaşadığı kente yakınlaşacaktır. Gerçek bir kimlik oluşturabilmek için bireye ait olduğu yere dair bilgi vermek gerekir. Bu bilgilerle bellek oluşturulacağı düşünülerek doğru tarih eğitimi sağlanmalıdır. Birey ait olduğunu düşündüğü alanı kendi doğal çevresi olarak benimser ve korur. Her bireyin evi kendisine ait özel bir alandır. Bu nedenle her türlü zarardan korumaya çalışır. Dolayısıyla ait olduğunu düşündüğü kenti de sahiplenecek kendi kültür varlıklarını korumak için çaba gösterecektir.

Burada hedeflenen nokta ise doğal çevre koruma bilincinin oluşturulmasına ek olarak, kentin tarihinin de içinde yaşayanlar tarafından kendi geçmişleriyle bağdaştırılmasını sağlamak, dolayısıyla bu kentle ilişkili bir kimlik, bellek ve aidiyet bilinci oluşturmak, İstanbul'da yaşayan farklı kültürden insanların kaynaşmasını ve kültürel anlamda demokratik bir bakış açısını benimsemesini sağlamak, sosyal problemlerin de ortaya konabileceği tarafsız bir platform yaratmak, birleştiren, eğiten,

kentsel anlamda yaşam kalitesini arttırmayı hedefleyen bir merkez oluşturmaktır. Genel kabulde kentler insan ihtiyaçlarına göre şekillenen yaşam alanlarının bileşiminden oluşur. Bu bileşim içinde insanlar kenti, kent de insanları sonsuz açılımla biçimlendirme olanağına sahiptir. Kentin barındırdığı toplumun kültür seviyesi ve yaşam standartları o kentin gelişimini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Bu nedenle içinde yaşayan toplumca kentin sahiplenilmesi, gel geç bir barınma alanı gibi değil emek verilerek sahip olunan bir mesken gibi algılanması, kentin doğru yönde gelişimini ve korunmasını sağlayabilir. Bu sahiplenmenin sağlanabilmesinin yolu içinde yaşayanlara bu kentle aralarında var olan tarihsel bağı hatırlatmaktan geçmektedir. Bu hatırlatmanın yapılacağı merkez ise, İstanbul kentine referans veren bir kent müzesi olmalıdır.

4.1. PROJELER

Daha önceki başlıklar altında pek çok defa anıldığı üzere, İstanbul kentinin kentlilerce tanınması, koruma bilincinin oluşturulması, kentlilik bilincinin yerleştirilmesi gibi amaçlarla bir takım projeler tasarlanmaktadır. Bu projelerin, tez çalışmasıyla aşağı yukarı bağdaşan ve planlaması açısından en detaylı olanları; geçtiğimiz dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ali Müfit Görtuna tarafından başlatılan *Kentim İstanbul Projesi*, 11.08.2004 tarihinde protokolü imzalanan *İstanbul-Müze Kent Projesi* ve Tarih Vakfı (Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı) tarafından 1992'den beri sürdürülen *İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi* projeleridir. Bu projeler çalışmada yer verilmesinin amacı, kamuoyunda İstanbul kentinin içinde yaşayanlar ve kentli olmayan yabancılar tarafından yeterince iyi tanınmadığının farkında olduğunun vurgulanmasıdır. Projeleri oluşturan sivil toplum örgütü ve yerel yönetimler çalışmanın da önerdiği üzere İstanbul kentinin dünyada ve Türkiye'de doğru verilerle tanınmasını, kentin uygarlık tarihindeki önemini herkesçe anlaşılmasını ve içinde yaşayanların da kente bu bilinçle yaklaşmasını amaçlamaktadırlar. Yerel yönetimlerin oluşturduğu projelerde hiç kuşkusuz ekonomik kaygıların etkisi vardır. Kültür turizmine yönelik bu yaklaşım zaman zaman projelerin uzmanlarca eleştirilmesine yol açmaktadır. Ancak ekonomik yaklaşımların bertaraf edilmesi farkındalık düzeyinin artmasına bağlıdır. Bu nedenle girişimlerin belli bir eleştirel görüş muhafaza edilerek değerlendirilmesi, ancak idari bazda ve toplumda yol açtığı değişim ve gelişimlerin de desteklenmesi gerekmektedir.

Projeler başlığı altında kapsamaları ve amaçları ile kısaca ele alınacak çalışmaların dokümanları, ekler kısmında sunulacaktır.

4.1.1 İSTANBUL MÜZESİ VE TOPLUMSAL TARİH MERKEZİ PROJESİ:

18 Mayıs 1991 tarihinde kurulan Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, bilgi, sosyal katılım ve eğitim sermayesiyle oluşturulmuştur. Mayıs 1992’de Toplumsal Tarih Müzesi’nin proje hazırlık grubunun kurulması kararlaştırılmış ve bu grup tarafından sürdürülen çalışmalar bugün de devam etmektedir. 2004 yılında ismini ve logosunu değiştirerek Tarih Vakfı ismini kullanmaya başlamıştır. Türkiye’de tarih bilincini geliştirip yaygınlaştırmayı amaçlayan ve kamu yararı için çalışan bir sivil toplum kuruluşudur.

15 Mart 2006 tarihli, İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi Projesi konulu görüşme⁵ sırasında Vakfın kuruluş öyküsünü anlatan Sayın Orhan Silier:

“Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı 1991 yılında ortaya para koymadan, bilgi, sosyal angajman, eğitim koyan insanlardan oluşmuş ve iddiası, eski tür vakıflara yani zengin aile, büyük şirket, varlıklı kurum anlamında vakıflara alternatifin üyeleri olan ve bu üyelerinin mülkiyetlerini bir sosyal sermaye olarak değerlendiren bir kurumdur. Galiba kültür alanında, büyük çaplı her girişim gibi bu alandaki girişim de ana kuralı zamanı gelmiş veya gelmekte olan bir ihtiyacın karşılığını vermek. Tarih vakfı bu anlamda şoven, politik tarihçilikten ibaret, daha çok propaganda niteliğinde tarihçilik anlayışından farklı bir tarihçilik ve kimlik anlayışına Türkiye toplumunda duyulan ihtiyaca cevap vermeye çalıştı. İsterseniz bir adım daha atalım, bana sorduğunuz diğer soruya yani İstanbul Müzesi meselesine gelelim. İstanbul Kent Müzesi’ne müzelerimize ilişkin tartışmanın henüz pek ortada olmadığı, hatta 12 Eylül’ün etkisiyle müzecilik alanında 1980 sonrasında diyebilirim ki 1975 sonrasında, milli cephe hükümetleri döneminde itibaren 15-20 yıldır bir durgunluk içinde bulunduğu bir dönemde ortaya attık. Bu dönem Türkiye’de bir durgunluk hatta gerileme dönemi iken, dünyada adına yeni müzecilik dediğimiz bir anlayışın müzecilik dünyasında tartışmalar yarattığı bir dönemdi. İstanbul Müzesi projesi tarih vakfı için

⁵ Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Orhan Silier ile yapılan görüşmenin tam metnine ekler kısmında yer verilecektir.

temel olarak, müzecilik alanında örnek süreci başlatma anlamına geliyordu. Hatta ilk önce bizim projemiz bir sanayi müzesi, bir emek müzesi alternatifiyle de başladı. Sonra, düşündüğümüz işleri yapabilmek için en uygun alanın Bizans, Osmanlı Başkenti vakfın merkezinin bulunduğu, entelektüel ilginin odaklandığı bir şehrin müzesi olduğunu düşünüp de kent müzesine yoğunlaşıldı. Dolayısıyla ana amaç, şimdi de öyle, müzeciliğe genel bir katkı, bir alternatif üretmek noktasındaydı. Bu aslında çok dramatik diyebileceğim etkiler de yaptı. Örneğin müze, sadece bazı eşyaların ziyaret edildiği bir yer değildir, aynı zamanda bir kültür merkezidir. Burada konserler olur, burada kurslar olur, burada müze dostlarının oluşturduğu bir sosyal örgütlenme olur.”

Cümleleriyle vakfın kuruluş aşamasına, müze kurma çalışmalarına, yaşanan sorunlara ve bakış açılarına değinmektedir.

Görüşme sırasında Sayın Orhan Silier’e yönelttiğimiz, Toplumsal Tarih Müzesi Kuruluş Sorunları Sempozyumu Açılış Konuşmasında (Vakıf yayınlarınızdan Kent-Toplum-Müze kitabında yer alan), bir konuya değinmişsiniz. İstanbul Müzesi ile ilgili kuruluş aşamasında, kent müzesinin devletten ya da yerel yönetimlerden tamamıyla bağımsız olamayacağı, ama aynı zamanda tamamıyla da onlara terk edilemeyeceğini söylüyorsunuz. Varsayalım ki İstanbul Kent Müzesi hayata geçti, nasıl bir yönetim şeması olacak, nereye bağlı olacak? Sorusuna verilen cevap çalışma açısından oldukça önemlidir.

“Geçtiğimiz yıl, kasım ayında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Kültür Bakanlığı ile imzaladığımız ama henüz onların temsilcilerinin çoğunlukta bulunduğu koruma kurulunun onayından geçmeyip şu an yine mahkeme koridorlarına konunun gönderildiği bir süreç var. O protokole göre tarih vakfı tarafından gerçekleştirilip, belli ana ilkelerde anlaşarak yönetim kurulunda Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Kültür Bakanlığı’nın da temsilcileri olan bir İstanbul Müzesi amaçlanıyor. Bu anlamıyla 3 ortaklı, ancak asıl işlevi tarih vakfı tarafından yürütülüyor, ama Kültür Bakanlığı ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı’nın da yönetimine katıldığı ortak etkinlik, çevredeki müzelerle ortak faaliyet, ortak sergi ve program. Malzeme alışverişine imkan tanıyan bir müze modeli. Bu bence gerçekleştirilebilir bir müze modeli. Aynı zamanda da müzecilikte devlet ve yerel yönetimin kolay kolay aşamayacakları sınırları, sivil toplumun entelektüel potansiyeli ile genişletmek

bakımından da başarı vadeden tek müze biçimidir.” Yorumunu yapmıştır. Daha sonra ele alacağımız üzere, üzerinde mutabakat sağlanan yönetim erki bizim çalışmamızda hedeflenen örgütlenme modeliyle büyük ölçüde örtüşmektedir.

Bu çalışmanın son önermesi olan, merkez müze ve bölgesel müzeler üzerine sorulan sorumuza;

“İstanbul gerçekten bir tek yerel kent müzesi için fazla büyük bir şehir. Dolayısıyla şehrin bence mahalle düzeyinde değil, ilçe veya ilçe grupları düzeyinde birkaç başka müzeye de sahip bulunması ve bunlarla şehrin bütününün tarihi merkezinin müzesi olmaya niyetli müze arasında işbirliği olması çok iyi olur. Yakın işbirliği içinde olduğumuz, Londra Şehir Müzesi, Londra’nın eski tersane bölgesinde buna benzer bir uzantıyı bir başka uzantıyı açıyor, bunların birbirine göndermeler yapması. İstanbul’da geçtiğimiz 12 yılda, üstelik bu işe niyetli bunun için hatta ne devletten ne belediyeden para istemeyen, yeri tahsis edilmiş saygın bir konuma sadece engellemeyerek imkan tanımayan bir ortamda, mahalle veya ilçeler düzeyinde ağ kurmuş bir müzenin bir çok konsensüs yaratma, bir çok koordinasyon ve kaynak kullanımı demek, daha baştan kurulabileceğini düşünmek hayli iyimser olmayı gerektiriyor. Şunu söylemeye çalışıyorum. Belediyeler için bir dönem çocuk parkı yapmak önemliydi, sonra bir dönem kültür merkezi yapmak önemli oldu, sonra belki yakında 5-10 yıl sonra adına semt müzesi, kent müzesi denen şeylerin yapılması moda olabilir. Ama diyelim ki Bursa örneği, İzmir gibi örneklerle baktığımızda tarih vakfından bayağı etkilenmiş örneklerdir. Zaten birinin başında, İzmir’in, doğrudan vakfın insanları oldu. Bursa projesi. Önemli oranda tarih vakfının birikimiyle başladı. Hepsi aynı ve sıradan sadece adı müze olan bir dizi kurum yerine, kanımca eldeki potansiyeli üstelik kavgaya son derece yatkın, birbiriyle geçinmemeye son derece yatkın insan malzemesinin bir arada bulunacağı ustalıkları da devreye katarak bir ana kurumda toplarsanız, onun verdiği görece büyük mükemmeliyet merkezi olma özelliğini sonra daha küçük ölçeklerde taklit edilir. Dolayısıyla bütün bunların her birinde bence imkanları küçük birimlere, her birim de o ilçenin kaymakamının, belediye başkanının, o binayı verecek kurumun, valiliğin müdahalelerini maksimize edip sizin küçücük bir “müzecilik nedir?”den biraz haberdar bir entelektüel çevrenin bunların her biri karşısında silahsızlanacağı ve dağılacağı bir şey yerine, güçleri birleştirdiğiniz ve iyi bir örnek ortaya koyduğunuz daha sonra bunların sayısının ikiye üçe çıktıkça birbiriyle biraz yarışılan ve taklit edilen bir model

bana daha doğru geliyor. Cümleleriyle cevap vermiştir. Sorumuza verilen cevabın değerlendirilmesi geniş olarak daha sonra ele alınacaktır.

İstanbul Müzesinin potansiyel koleksiyonu üzerine sorulan sorumuza ise;

“Eğer siz ki biz İstanbul Müzesi’ni öyle düşündük, ana işlevinizi o kentin insanlarının kentlileştirilmesi ve uzlaşmalarının sağlanması diye saptarsanız, biz İstanbul Müzesi için böyle saptamıştık, yani İstanbulluların İstanbullu haline getirilmesi ve İstanbul’daki farklı sosyal kültürel gruplar arasındaki ayrımların ve çatışma eğilimlerinin olabilen en geniş ölçüde birbirini tanıma temelinde bütünleştirilmesini amaçlamıştık. Tabii ki koleksiyon politikamız yahut koleksiyon-sergi-etkinlik politikanız buna göre belirlenir. Diyelim ki klasik, şu an dünyanın hala bir çok kent müzesi hala öyle, klasik kent müzelerinde, şehrin zenginleri bir zamanlar nasıl evlerde otururlardı, en önemli koleksiyon öğesiyen, mobilyalar, giyimler vs., belki sizin bakımınızdan belki göçün etkileri, ayrımcılığın yadırganmanın zorlukları gibi bir şey daha da önemlisi burada diyelim sözlü tanıklıklar veya her türlü malzeme daha önemli. Ben eşya üzerine değil anlatı üzerine kurulu bir çağdaş müzeciliğin koleksiyonlara bakışının, benim koleksiyonlarım olsun sonra onları yan yana belli bağlamda sergileyeyim diyen klasik sergiciliğe göre farklı bir koleksiyon anlayışını getirdiğini düşünüyorum. Yeni müzecilik hangi malzemenin, hangi anlatı hikaye içinde kullanılmak için nereden bulunabileceği konusunu çok iyi halletmek zorunda ama illa bu malzemeyi kendi koleksiyonu içinde bulundurmak zorunda değil. Yeter ki kendi hikayesini, kurgusunu kursun, kurarken de tabii malzemeyi de bir miktar bilmesi karşılıklı etkileşim, kurgu içinde siz o malzemenin şu müzede veya şu koleksiyonerde bulunduğu yahut dijital veya fotoğraf kaydının şurada bulunduğunu bilerek de kendi kurgunuzu tamamlayabilirsiniz. Bundan koleksiyonerliğin ya da koleksiyonların önemsiz olduğu sonucu kesinlikle çıkmıyor sadece çok dinamik bir müzecilik anlayışının bir koleksiyonun alınıp bir yerde yan yana konduğunda bunun sergileme olduğu bir dünyayı kaldıramayacak bir anlayış olduğunu kastediyorum. Nasıl bir arşiv, iyi bir kütüphane alt yapısı iyi bir bilimsel çalışma için çok önemliyse iyi bir koleksiyon ve envanter altyapısı da her cins müzecilik için çok önemli ama bir yerden alıp raflara koyduğunuzda iyi müze olması söz konusu değil ve insanlara yakın olması da çok önemli. Toplumun o anki en önemli boşluklarının aranışlarının sorunlarının sergilerin ana konusu olması gereken, toplumla iletişimi çok daha sıkı kurulması gereken bir

müzecilik anlayışı ile toplumla etkileşebiliriz ve ancak o zaman biz üstümüze düşenleri yaptık niye insanlar gelmiyor gibi bir sorunun anlamı olur. Eğer toplumla etkileşmek için önemli bir çaba olmayan bir bekleyiş içinde insanların müzeye niye daha az geldiği sorusunun sorulması pek hak edilmemiş bir sorudur.” Cevabını vermiştir.

Görüşme metninin çalışmaya özet halinde alınması daha sonraki başlıklar altında ele alınacak konulara referans olması açısından önem taşımaktadır. Bu görüşmede alınan bilgilerin yanı sıra İstanbul Müzesi Projesi’ne bakarsak;

Amaç;

Tarih Vakfı, 31 Mayıs 1992 tarihinde İstanbul’a ve Türkiye’ye yeni tip bir kültür merkezi kazandırmak amacıyla yola çıkmıştır.

Bu amaçla sürekli değişen sergiler ve farklı alanlarda etkinlikler, bilimsel toplantılar, kütüphane ve arşiv bölümleriyle entelektüel çekim merkezi, araştırma ve tartışma platformu, turizme de yönelik kültür turizmi kuruluşu olmak üzere tasarlanmıştır.

Sahip olunan zengin ve çok boyutlu mirasa ilişkin toplumsal farkındalığın sağlanması, bu konulardaki araştırmaların özendirilmesi ve Türkiye tarihine ilişkin araştırmalara doğrudan katkıda bulunması önemlidir. Bu doğrultuda çatısı altında toplamayı hedeflediği müze, arşiv, kütüphane, toplantı merkezi gibi alanlarla entelektüel bir odak noktası olmayı amaçlamıştır.

İşlev ve İçerik;

Aşağıda yer verdiğimiz metinde kurulması öngörülen İstanbul Müzesi’nin işlev ve içeriği ele alınmaktadır:

“İstanbul Müzesi, İstanbul kentinin toplumsal tarihinin araştırılması ve yansıtılması alanında uzmanlaşacak, İstanbul’a ilişkin, İstanbul’un toplumsal tarihini yansıtan öncelikli malzemenin saptanması, toplanması, kataloglanması, uygun koşullarda korunması ve sergilenmesi alanında görev yapacaktır. Toplumsal yaşamın pasif, çekingen bir yansıtıcısı değil, aktif bir katılımcısı şeklinde varolması hedeflenen İstanbul Müzesi, kendi uzmanlık alanı sınırları içinde günceli yakalayacaktır. İstanbul Müzesi ayrıca fotoğraf, film, tiyatro, yaratıcı drama, resim, müzik, dans, heykel gibi sanatın çeşitli dallarının birer üretim ve iletişim alanı olarak yerini alacak bunun yanı sıra kafeterya, kitap ve hediyelik eşya satış mağazaları, konferans, konser, film ve gösteri salonları arasında organik bir bütünlük içinde olacaktır. Müze

ve merkez İstanbulluya olduğu kadar yabancı ziyaretçilere de çağlar boyu günlük yaşamdan kesitler verecek, ayrıca ilgi duyan bilim adamı; basın mensubu ve öğrenciye de bölgenin toplumsal tarihine ilişkin ayrıntılı araştırma yapma olanağı sağlayacaktır⁶.” (TARİHVAKFI, 2006).

Proje kavramsal alt yapı oluşturma ve geliştirme, projelendirme ve uygulama olarak üç aşamada ele alınmıştır. Kavramsal alt yapı ve geliştirme aşamalarını düzenlediği etkinliklerle aralıksız sürdüren vakıf yerleşim alanı ve kuruluş bütçesiyle ilgili projelendirme çalışmalarına da devam etmektedir. Buna göre sekiz ila on bin metrekarelik bir alana ihtiyaç olacağı düşünülerek, Darphane Binaları bu yerleşim için seçilmiştir. Mali kaynak olarak, Tarih Vakfı’nın ve sponsorların sağlayacağı mali desteklerle kurulacak olan müze zamanla kendi kendini çeviren bir işletme haline gelecektir. Darphane binaları ile ilgili yaşanan sorunlar nedeniyle kurulması sürekli ertelenen İstanbul Müzesi 2005 yılı, kasım ayında Tarih Vakfı, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Kültür Bakanlığı arasında imzalanan bir antlaşmayla yürürlüğe girmiş bir projedir. Ancak henüz hukuki süreç tamamlanamadığından hayata geçirilememiştir.

Tarih Vakfı’nın yürüttüğü İstanbul Müzesi Projesi çalışmamız ile aynı amaçları taşımaktadır. Ayrılan yönleri ise çalışmanın 5. bölümü altında ele alınacaktır.

⁶ Tarih Vakfı Web sitesinden yapılan alıntının tam metnine ekler kısmında yer verilmektedir.

4.1.2 KENTİM İSTANBUL KAMPANYASI (PROJESİ):

Geçtiğimiz dönem İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ali Müfit Görtuna tarafından başlatılan kampanya İstanbul şehrinde yaşayan her bireyin kökenine bakmaksızın İstanbullu olduğunu kabul etmesi esasına dayalı bir projedir. İstanbul kentine herhangi bir nedenle gelip yerleşen bireylerin İstanbul kentini yaşadığı ana mekan yani kendi evi gibi sahiplenmesi esasına dayanan kampanya aidiyet bilinci oluşturma yanısıra İstanbul kentinin değerlerinin sahiplenilerek korunması amacıyla yola çıkmıştır. Yerel yönetim, bu kampanya dahilinde İstanbul kentinin gittikçe kötüleşen yerleşim, yaşam, sosyal eşitsizlikler, kirlilik, suç oranlarındaki artış, ulaşım vb. sorunlarının çözümünün kentin kentlilerce sahiplenilmesi yoluyla çözümlenebileceğini ortaya koymak isteyen bir bakış açısına sahiptir. Çalışma yöntemi olarak çeşitli etkinlikler düzenlenmiş, iletişimde medya geniş anlamda kullanılmış, hedef kitle olarak başta kentliler olmak üzere herkes seçilmiş, sivil toplum kuruluşlarının, meslek gruplarının ve halkın desteği de istenmiştir. Ancak iletişim noktası olarak yerleşik bir merkez seçilmemiş, İnternet üzerinde bir web sitesi oluşturulmuş ve bir telefonla iletişim hattı belirlenmiştir.

Kampanya hedeflerinin belirlenmesinden önce Araştırma Planlama Daire Başkanlığı tarafından yapılan İstanbullu olma bilinci araştırması sonuçları aidiyet ve sahiplenme konusundaki problemleri ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Araştırma sonucunda ortaya çıkan toplumsal bilinç düzeyindeki eksiklikleri gidermek için “Kentın kültürel ve tarihi değerlerinin farkına varmak, kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek, kente aidiyet hissederek kenti sahiplenip korumak” olarak ortaya konan üç temel nokta belirlenmiştir. Amacı, kapsamı ve yöntemi bu üç temel parametre etrafında oluşturulan kampanya, değişen yönetim nedeniyle yarım kalmıştır. Ancak böyle bir araştırmanın yerel yönetimce yapılması bile oldukça sevindirici bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

Ekler bölümünde geniş kapsamlı olarak yer verileceği üzere kampanya doğru bir hedefle yola çıkmış, kapsamında İstanbul’a dair hemen tüm verilere yer verecek şekilde planlanmış, ancak kültür başkenti olma sloganı çerçevesinde kültür turizmi ile bağdaştırılarak ekonomik kaygı taşıyan diğer projelerin ilk adımı haline gelmiştir. Üstelik başlangıçta kullanılan iletişim kanalları kopmuş, projenin toplumsal anlamda

devamı sağlanamamıştır. Halen İnternet sitesi, telefonla iletişim hattı ve bir merkez ofisi bulunan proje halk bazında unutulmuş olsa da yeni dönem yerel yönetiminin uygulamaya koyduğu projelerin başlangıç noktası olması açısından değerlidir. Ülkemizde en büyük sorunlardan biri olarak kabul edilen proje ve planlamaların değişen yönetimle birlikte sıfırdan başlaması alışkanlığının bir diğer örneği olan Kentim İstanbul Kampanyası, Türkiye’de ilk kez bir yerel yönetimin “kent sorunlarının halkın katılımıyla, kente aidiyet, sahiplenme bilinci ve dolayısıyla eğitim/kültür/iletişim olanaklarının artmasıyla⁷” çözülebileceğini farkına varması açısından önemlidir.

Çalışma kapsamında incelenmesinin ana nedeni ise projenin öncelikle kente dair farkındalık yaratmak amacıyla yola çıkmasıdır. Kentin sorunlarının çözümünde ve yaşam standartlarının iyileştirilmesinde kentliyi potansiyel ortak olarak kabul eden proje bu yaklaşımıyla tezin önermeleri açısından önem taşımaktadır.

⁷ Kentim İstanbul Tanıtım Kiti tam metni ekler kısmında verilmiştir.

4.1.3 İSTANBUL-MÜZE KENT PROJESİ:

25 Mayıs 2004 tarihinde Topkapı Sarayı'nda, Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu başkanlığında, İstanbul Valisi Muammer Güler, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürü Yusuf Beyazıt'ın katılımıyla, İstanbul'un kültürel mirasını konu alan bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıda İstanbul Müze-Kent kavramı çerçevesinde ortak bir çalışma başlatılmasına karar verilmiş ve dört kurum arasında 11.Ağustos.2004 tarihinde İstanbul-Müze Kent Projesi ortaklık protokolü imzalanmıştır. İstanbul'un kültürel mirasının korunmasında ilk adım olarak bir "Alan Yönetimi Planı" hazırlanması düşüncesiyle ortaya çıkan proje, bir coğrafyaya ait olan kültürel miras varlıklarının sürdürülebilirliği için çalışan merkezi yada yerel tüm kişi ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanmasını hedeflemektedir. Bu oluşumda yerel ve sivil inisiyatiflere de görev yüklenmektedir. Kent içinde bulunan tarihi yapılara uygun fonksiyon vererek korumak ve öncelikle seçilen pilot bölgelerde bu konuda toplumsal bilinç düzeyini arttırmak hedeflenmektedir. Projenin ortaklarından olan Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, Zeyrek ve Süleymaniye bölgelerini ilk pilot bölgeler olarak belirlemiş olup sosyo-ekonomik projeler de bu çalışmalara paralel olarak yürütülmektedir.

Projenin amacı öncelikle İstanbul'u dünyanın sayılı kültür başkentlerinden biri haline getirmektir. İstanbul; uygarlıklar, kültür/sanat etkinlikleri, ticaret, müzeler, tarihi mekanlar, kongre ve toplantılar, doğal güzellikler ve inanç merkezi özellikleriyle "Kültür Başkenti İstanbul" olarak değerlendirilmekte olup bu kapsam çerçevesinde oluşturulan çalışma grupları birbirleriyle paralel çalışmaktadır. Proje amaçları arasında İstanbul'da yaşayan insanların kültürel kimliklerini güçlendirerek yaşadıkları kente sahip çıkmaları da sayılmıştır.

Bu projenin bir diğer ortağı İstanbul Büyükşehir Belediyesi olup, kentsel dönüşüm alandaki çalışmalar Başkan Kadir Topbaş'ın görev aldığı İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) tarafından yürütülmektedir. Tepebaşı, TÜYAP'da bulunan merkez İstanbul'un 100 yıllık geleceğine yönelik kent planlaması üzerine çalışmaktadır. Katılımcıları arasında Üniversiteler, Mimarlar Odası, Şehir Plancılar Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Bakanlık Temsilcileri, belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, Mimarlar, Arkeologlar, Yabancı bilim adamları, Şehircilik

şirketleri, Tarih bilimcileri Dünyada ve Avrupa'da başarılı dönüşümler yapmış uzmanlar ile kamuoyu temsilcileri bulunmakta olup şu anda 500 civarında katılımcı ile çalışmaktadır. İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) bünyesinde Ülke Bölge Planlama, Doğal Yapı, Demografi, Ticaret ve Hizmetler Kültür Endüstrileri, Sanayi, Konut ve Yaşam Kalitesi, Ulaşım, Lojistik, Eşgüdüm Karar ve Strateji Metropolitan Planlama, kentsel Tasarım; ulusal ve Uluslar arası Yarışmalar, GİS ve müze Kent olmak üzere 15 ayrı atölye bulunmaktadır. Hedefi Kadir Topbaş tarafından “Hedefimiz, tarihini koruyarak geçmişin ruhunu taşıyan 21. yüzyıl yapıları ile geleceğin İstanbul'unu yaşatmaktır” cümlesiyle ifade edilen merkez, belediye, vakıflar genel müdürlüğü ve merkez idare ile koordineli olarak çalışmaktadır. Önceki projelerden ayrılan en önemli yanı İstanbul'u temel alan vizyonu ile merkezi ve yerel yönetim değişse bile proje ve çalışmalarına bağımsız olarak devam edebilecek olması, dolayısıyla bugüne kadar eleştirilen projeler gibi yarım bırakılmamayı amaçlamasıdır.

Projenin diğer bir destekleyicisi olan Turizm ve Kültür Bakanlığı ise Türkiye’de 2010 yılına kadar gerçekleştireceği turizme yönelik uygulamalar çerçevesinde İstanbul’u bir kültür turizmi başkenti haline getirmeye yer vermektedir. Turizm vizyonu çerçevesinde ele alınan kültürel mirasa yönelik yasaların çıkarılması ve bütçe aktarımlarıyla ilgili bilgi vermek gerekirse; Özellikle İstanbul’da olmak üzere kültürel mirasın korunması ve kültürel çeşitliğin ve zenginliğin öne çıkarılması temel hedefler olarak belirlenmiştir. Bu amaçla müze ve ören yerlerinden elde edilen gelirler döner sermaye dışında bırakılarak yine buralara harcanması mümkün kılınmıştır.

Bu uygulama gerçekten önemlidir, çünkü devlete bağlı müze ve ören yerlerinin sorunları döner sermayeden aktarılan yetersiz ödeneklerden kaynaklanmaktadır. Böyle bir uygulama ile müze ve ören yerlerinin tüm gelirleri kendilerine kalacak, kendilerini geliştirmeyen kurumların gelir yetersizlikleri anlaşılabilecek, böylece bu kurumlar daha fazla kullanıcıyı hedefleyen bir işletim sistemi oluşturmak zorunda kalabileceklerdir. Müze personeli memur zihniyeti ile çalışmak yerine kendini geliştirmek için çaba sarf edecek ve ziyaretçisiz müzeler kapanmamak için kullanıcıyı hedef alan etkinliklere yer verebilecektir. Bu açılardan müze ve ören yerlerinin kendi kendilerini yeni bir anlayışla müzecilik anlamında geliştirebilmeleri için önemli bir fırsat yaratılmış olduğu ifade edilebilir.

Bir diğerk önemli uygulama da vergi kanununda yapılan değişikliklerdir. Buna göre, özel sektör, şirketler ve özel şahışların kùltùrel mirasın korunması amacıyla hazırlanan projelere katkı niteliğindeki harcamalarının tamamı bilançolarına gider olarak kaydedilebilecektir. Daha önce %5 olarak belirlenen bu oranın, yasa değişikliğıyle tamamının vergiden dūřürùlebilir olması kùltùrel mirası markasını güçlendirmek için kullanacak olsa dahi şirketler için teşvik edici olabilir. Ekonomik kaygıların kùltùrel mirasla bir arada değerlendiriliyor olması zaman zaman eleştirilere neden olsa da kùltürümüze ait tüm değerlerin devlet bütçesiyle ihya edilmesi çok olanaklı görünmemektedir. Yok olmaya terk edilmesi yerine onarılabilirliğinin yolunun açılması için, en azından kùltür mirasına yönelik yatırımlara vergi muafiyeti getirilmesi olumlu karşılanabilir. Ancak yine de olası istismarlara karşı sıkı denetime tabi tutulmalıdır.

Turizm teşvik kanunu ile birlikte uygulamaya konan İstanbul projeleri merkezi yönetimce desteklenmekte olup Müze-kent projesi Tarihi Yarımada'yı temel almaktadır. Buna ek olarak Beyoğlu-Galata Limanı projesi ve Batı Karadeniz (Kilyos-Kemberburgaz) projesi de 2010 Turizm Vizyonu içinde ele alınmıştır. Tüm projelerin bütçeleri Kùltür Bakanlığına bağılı olup, proje uygulamaları ve ihaleler İl Özel İdaresince yürütülecektir. Burada özellikle vurgulanması gereken ekonomik kazanımların devletin kùltür politikasında oynadığı roldür. Merkezi İdare Türkiye ekonomisini canlandıran en önemli sektör olarak gördüğü turizmi teşvik etmek ve geliştirmek için kùltùrel mirasa özellikle de İstanbul'a öncelik vermiştir. Müzeciler açısından bakıldığında kùltùrel mirasın sadece ekonomik kaygılarla turizm penceresinden bakılarak değerlendirilmesinin bazı sakıncaları olmakla birlikte toplumsal farkındalık düzeyinde sağlayacağı fayda göz önünde bulundurulduğunda olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Kùltùrel mirasa yapılan yatırımlar ekonomik fayda olarak geri dönmeye başladığında, elde edilen gelirin kesilmemesi için koruma bilinci de gelişebilecektir. Toplumsal anlamda bugün kùltùrel miras ve etkinlikler vazgeçilmez bir ihtiyaç olarak görülme de, zamanla her anlamda geri dönüşümlerinin farkına varılacaktır. Bu anlamda bugün ön planda olan ekonomik faktör başlangıç için bir dinamo olarak düşünùlebilir.

Yukarıda da kapsamlı şekilde değinildiği üzere İstanbul-Müze Kent projesi, Turizm Vizyonu kapsamında başta merkez idare tarafından desteklenen bir proje olup diğer ortakların da katılımlarıyla yürütülmektedir. Ancak buraya kadar sadece olumlu taraflarına değinilen projenin önemli uzmanlarımızca eleştirilen tarafları da vardır. Özellikle Doğan Kuban'ın "İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir" başlığıyla yayınladığı yazısında⁸ proje için;

"Müze-Kent" pratikte şu anlama geliyormuş: Bütün sur içinde, fakat ilk aşamada yalnızca Süleymaniye ve Haliç arasında, depremde nasıl olsa yıkılacağı için 2000 yapı kamulaştırılarak yıkılacakmış. Ve yerlerine eski Osmanlı konutları üslubunda, depreme dayanıklı ahşap yapılar tasarlanacakmış. Değerli mimarlarımızın bu yalancı tarihi yapıları, İstanbul'u Müze-Kent yapacakmış (...) Kamuya ait tarihi bir alan pazarlanmaz (...) Tarihi korumanın bir masrafı olacaktır. Bu alanın kentin güzelliğine katkısı kamu ve kültür yararındır; para ile ölçülmez (...) Süleymaniye ve Şehzade gibi büyük sanat yapıtlarının etrafına sahte dokular ve binalar yapmak kentin tarihine ve kültürüne hakarettir (...) Bu turistik restorasyon anlayışıdır. Koruma bölgeleri, uzun vadede turizm ve başka nedenlerle para da getirirler. Fakat İstanbul'un tarihi, spekülâtif projelere kurban edilmeyecek bir mirastır (...) Kısaca bu bir ticaret işi değil, bir kültür işidir." (Yapı Dergisi, KUBAN, 2005; 63).

Cümlelerini kullanmış, uygulanan kültür politikasındaki ekonomik kaygıların uzun vadede yaratacağı sorunları dile getirmiştir. Buna göre bir proje hayata geçirilirken bazı hatalar yapılması normal karşılanabilir, ancak hatanın geri dönülemeyecek kadar büyük olması söz konusu ise, hele bir de üzerinde uygulama yapılan dünya kültür mirası kapsamında değerlendirilen bir kent ise, atılacak her adımın dikkatle gözden geçirilmesi, uzmanlara danışılması ve farklı bakış açılarından değerlendirilmesi gerekir. Böyle bir projede sadece ekonomik geri dönüşümler düşünülerek yok edilebilecek kültürel değerler küresel anlamda yankı bulacak ve İstanbul hedeflenenin aksine statüsünü kaybedecektir. Bu nedenle Kuban'a göre bir kentin rehabilitasyonu söz konusu olduğunda yapılacak yatırımların geri dönüşümlerinin uzun vadede alınabileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalı, böyle bir eseri ortaya koyanların kazanacağı itibarın paradan daha önemli olduğu da vurgulanmalıdır.

⁸ Yazının tam metnine çalışmanın ekler bölümünde yer verilmiştir.

Dünya Kültür Mirası listesinden taahhüt ettiği uygulamaları gerçekleştiremediği gerekçesiyle çıkarılmak üzere olan İstanbul için Müze-Kent İstanbul Projesi ortakları, amaçları, kapsamı ve yöntemi ile ideal bir dönüşüm ve iyileştirme çalışması olarak değerlendirilebilir. Ancak projenin her aşamasında mutlaka içinde konunun uzmanlarının yer aldığı tarafsız bir danışma kurulu görev yapmalıdır. Böyle bir proje ekonomik beklentilerden çok küresel prestije yönelik bir çalışmadır, dolayısıyla İstanbul kentinin dünya uygarlık tarihindeki simgesel kimliğini ve yeniden inşa edilemez yapısını koruma misyonunu üstlenmiş sayılır.

Projeyi çalışma açısından değerlendirmek gerekirse öne çıkan noktası İstanbul kentini konu alıyor olmasıdır. Proje amaçları arasında “kentlilik bilincinin oluşturulması” ikinci planda ele alınmaktadır. Oysa böyle bir çalışmanın sivil toplum kuruluşlarından ve halktan destek görebilmesinin koşulu teknik alanlardan çok sosyal anlamda görev dağılımı sağlanmasıdır. Bu nedenle projenin halka ulaşabilmesi için tüm iletişim kanalları kullanılmalı ve yönlendirici etkinlikler düzenlenmelidir. Eğer bu kent kentlilerin ise ve kente dair yatırımlar kentlileri doğrudan ilgilendiriyorsa, kentlilerin de projede yer almaları çalışmanın verimini arttırabilir. Bu açılarından bakıldığında proje henüz yeterli kamuoyu desteğini almamış ve halk bazında sahiplenilememiştir. Üstelik kentsel dönüşüm çerçevesinde yapılan yanlış uygulamalar medyada desteklenmekten çok eleştiri almaktadır (Son olarak Four Seasons Otelleri’nin genişletilmesi kapsamında yankı bulan, Arkeolojik Park adı altında gerçekleştirilmesine izin verilen 6.yy Bizans Sarayı’nın üzerine çelik ayaklarla 60 odalı otel ilavesi uygulaması gibi). Bu nedenlerle tez çalışması ile görünüşteki amaçları açısından örtüşen ancak gerçekleşen uygulamaları açısından ayrışan proje, toplumsal farkındalık düzeyinin arttırılmasına ve İstanbul’un değerlerine yönelik çalışmalarına ağırlık vermesi ile doğru orantılı olarak çalışma açısından önem kazanma potansiyeli taşımaktadır.

5. İSTANBUL KENT MÜZESİ İÇİN ÖNERMELER:

5.1.YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME MODELİ

David Fleming'e göre;

“Müzeler tek başlarına var olamazlar. Kente bakmaları, binalarını, halkını öykünün ayrılmaz bir parçası ve kentin diğer kurumlarını birer ortak olarak görmeleri gerekir. Bu ortaklar, arşivler, eğitim veya sanat kurumları olabilir; üstelik kent halkının hem eğitime, hem de sosyal gelişmesine yardımcı olmak bu kurumların da görevidir. Bunun yanı sıra din, sanat veya teknoloji müzeleri de bu ortaklıkta yer alabilir. Ticari amaçlı kuruluşlardan bile faydalanabiliriz. Burada üzerinde durulması gereken, kent müzesinin arayış içinde, bir örgütçü, bir merkez olarak davranabilmesidir” (ed. MADRAN, 2001; 32).

Çalışmanın bu aşamasına kadar ele alınan konular kapsamında toplumsal kültür ihtiyacının kimlik, bellek ve aidiyet oluşturmadaki rolü, müzelerin bu ihtiyaca cevap verme potansiyeli, toplumsal dinamikleri ve insana dair tüm özellikleri bir arada yansıtmaya özelliğiyle kentler, kentler için kurulan müzeler ve işlevleri, bir kenti anlamak ve korumak üzerine üretilen projeler elden geldiğince anlaşılmalı ve aktarılmaya çalışılmıştır. Bu çabanın amacı toplumsal bir ihtiyacı çeşitli bakış açılarıyla ortaya koymaktır. Bu aşamada ulaşılan nokta İstanbul kentine ve belki daha sonra Türkiye’deki diğer tüm kentlere toplumsal bir ihtiyacı karşılamak amacıyla bir iletişim, eğitim ve kültür merkezi, yani kent müzesi kurmanın gerekliliğidir. Türkiye’de kent müzeleri başlığı altında ele alınan İzmir ve Bursa kent müzeleri ve dünyadaki örneklerden seçilen Londra Müzesi bir kent müzesinin işlevleri üzerine doğru uygulamalar açısından bir tespit yapmayı mümkün kılabilir. Bu başlık altında önceki bölümlerde yapılan tespitlerden yola çıkılarak İstanbul için bir kent müzesi önerisi geliştirilmeye çalışılacaktır.

Bu amaçla öncelikle Türkiye’de bulunan müzelerin idari yapısı ele alınacak, daha sonra alternatif bir yönetim ve örgütlenme şeması, potansiyel ortaklar gibi müzenin sürekliliğine yönelik alanlara değinilecektir.

Müzelerde yönetim otoritesinin kaynağına göre bağlı olunan kurum, bütçe ve personel de değişir. Türkiye müzeleri 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre Devlet ve özel müzeler olarak ikiye ayrılmıştır. Ancak Fethiye Erbay’ın 1999 yılında yaptığı gruptama günümüz müzeciliği açısından daha açıklayıcıdır. Buna göre:

- Özel müzeler: Özel şahıs ve şirket müzeleri
- Ulusal müzeler: Turizm ve Kültür Bakanlığı’na bağlı müzeler ve T.B.M.M.’ye bağlı müzeler
- Özerk müzeler: Çeşitli Bakanlık kanalı ile devlete bağlı müzeler, Belediye Müzeleri, Vakıf müzeleri ve Eğitim kurumu müzeleri.

olarak yönetsel yapılarına göre gruplanmışlardır. (Der. ATAGÖK, 1999; 23).

Kent müzeleri bu gruptamada belediyelere bağlı özerk müzeler başlığı altında yer alabilir. Özerk yönetime bağlı müzeler bağlı bulundukları üst düzey politik otoritelere ve bu üst düzey yönetim aracılığı ile de devlet otoritelerine bağlıdırlar. Bütçesi yerel yönetimce ayrılan bu müzelerin yıllık ödenekleri vardır. Alternatif gelirler ve bağışçılar yoluyla da kendilerine ek bütçe oluşturabilirler. Bu nedenle ödeneklerini kamu ve özel fonların bir karışımı oluşturur. Müze bir yönetim kurulunca yönetilir ve bu kurul yasal ve finansal anlamda sorumluluk taşır. Bünyesindeki koleksiyon, taşınmaz ve demirbaşların mülkiyeti devletin koruması altında olup, kar amacı gütmeyen hayır kurumu statüsünde vergi mükellefidir. (Der. ATAGÖK, Fethiye Erbay, 1999; 26).

Genel anlamda yönetim kavramına bakıldığında, yönetimi gerçekleştiren birey sayısına göre yönetici yada yönetim kurulundan bahsetmek gerekliliği doğar. Yönetim organının amacına göre, kurumun türü ne olursa olsun, kurumun amaçları ile yönetim organının ve yöneticinin amaçları aynı olmak zorundadır. Ön planda amaç ne olursa olsun, her kurum ekonomik anlamda da yönetilmek zorundadır. Yönetim otoritesi faaliyet gösterdiği konuya göre birey, kurul ya da faaliyet grubu olabilir. Türkiye’de

müzeler yönetsel açıdan yasa, tüzük ve yönetmeliklere bağıdırlar. Ancak müze yöneticisinin kurumunun sürekliliğı için alanındaki yenilikleri ve gelişmeleri takip ederek kendi müzesinde uygulamaya koyması gerekir. Bu açıdan bakıldığında, uygulama ve bütçe oluşturma problemlerinin yaşandığı Türkiye müzelerinde yönetsel açıdan reform yapılması bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır. Müzelerin, yeni yerel yönetimler yasası uyarınca devlet yönetimin merkeziyetçi yapısından oldukça bağımsız ve bütçesiyle de özerk olan yerel yönetimlere devri son günlerde gündemdeki konulardandır.

Dünyada tartışılan “iyi yönetim kavramı” toplumu oluşturan tüm birey, kurum ve merkez yönetimin birbirini denetlediğı, herkesin eşit sorumluluk bilinciyle hareket ettiğı ve yönetimin her aşamasında bir çarkın dişlisi olduğı bir anlayışı benimsemek düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ele alındığında yönetimin her aşamasında bir alt grubun karar ve görüşlerinin ortaya konduğı ve tüm yasaların aslında bireyle doğrudan bağlantılı olduğı bir idare biçimi amaçlanmaktadır. Ancak henüz bu kavram ideal uygulama alanını bulamamıştır. Yerel yönetimler oluşturdıkları belediye meclisleri vasıtasıyla alınan tüm kararların aslında o kentte yaşayan bireylerin kararları olduğunu ortaya koyan bir yapı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak teoride hedeflenen bu amaç pratikte henüz hayat bulamamıştır. STK’lar ise bu aşamada devreye girmektedirler. STK’ların temel amacı bir grubun yada toplumun sesi, temsilcisi olmak değildir. Amaç daha çok insanın içinde yaşadığı durumu ya da hakkında verilen kararı anlamasını, algılamasını, yorumlamasını ve eğer kararı benimsemiyorsa sesini duyurmasını sağlamaktır. Merkezi yönetimce tehdit olarak görülen ve çoğı zaman anlaşılamayan STK’lar aslında toplumu aydınlatmada bir aracı ya da iki kutup arasında bağlantı kuran ajanlar olarak kabul edilebilirler. (Der. STK’lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler; 14-20).

Demokratik anlamda toplumun temsilcisi olan meclis verilen kararlar aşamasında toplumu yansıtmaktan uzaklaşmaya başlamışsa devlet bazında bir merkeziyetçi yapı benimsenmiş demektir. Oysa bir topluluğı temsil eden vekilin tabanı ile iletişim halinde olması gerekir. Ancak bu iletişimin sağlanabilmesi için tabanın da bu farkındalığı taşıması ve temsilcisine sesini duyurması gerekmektedir. Bireylerin öncelikle en küçük birimde, içinde yaşadığı mahalle ya da kentte, neler olduğundan haberdar olması, yapılan uygulamaları, kendi çevresi ile ilgili verilen kararları

sorgulaması, sorumluluk duyması ve bu sorumluluğu taşımaya gönüllü olması gerekmektedir. Bu farkındalığın sağlanmasının yollarından biri de bireylerin kendilerini bir yere, mahalleye ya da kente ait hissetmesinden geçmektedir.

Yönetimsel anlamda yaklaşıldığında erkin gücü belirli bir süre sonunda toplumsal faydadan çok kişisel faktörleri ön planda tutma hatasını doğurmaktadır. Bir merkeze bağlı birimlerin yönetimi sırasında merkez öne çıkmakta ve birimler geri planda kalmaktadır. Müze yönetsel yapısı içindeki yetki aktarım biçimi ve yetkinin kapsamı ise, müzenin bulunduğu ülkedeki demokratik yapılanma ile yakından ilgilidir. Bu nedenlerle bir kent müzesinin özerk müze kapsamında bir belediyeye bağlı olacağı öngörülmekle birlikte yönetiminde yer alacak bireylerin seçimi açısından bazı yeni öneriler getirmek mümkün olabilir.

Bir kent müzesinin, hitap ettiği bölge anlamında yerel olduğuna göre, yerel yönetime bağlı olması gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizin demokratik yapılanması nedeniyle bu çalışmada söz konusu olan İstanbul Kent Müzesi, özerk müzeler kapsamında İstanbul Büyük Şehir Belediyesine bağlı bir müze olabilir. Ancak yönetim ve örgütlenme açısından geniş kapsamlı bir model önerilebilir. Orhan Silier ile yapılan görüşme sırasında gündeme geldiği üzere, müzenin devlet otoritesine doğrudan bağlı bir yönetim anlayışını benimsemesi politik krizler aşamasında müzenin sorunlar yaşayacağı tehdidini yaratmaktadır. Bu görüş birliğinden hareketle, müzenin devletten ve yerel yönetimden tümüyle bağımsız kurulamayacağını kabul etmekle birlikte, yönetim kurulu ve organizasyon şemasında çok katmanlı ve çok temsilcili bir kurul sistemi benimsenerek merkez otorite ile işbirliği sağlanması hedeflenmektedir.

Ülkemizde yerel yönetimler daha önce de ele aldığı üzere İl Özel idaresi ve Vali yoluyla merkeze bağlı bir yapıdadırlar. İstanbul gibi çok merkezli bir şehirde ise Büyük Şehir Belediyesi altında toplanan pek çok yerel birimden söz edilmektedir. Dolayısıyla söz konusu müze yapılanmasında da bir merkez ve buna bağlı birimler söz konusu olacaktır. Merkez müze “İstanbul Kent Müzesi” olarak anılacak, bu merkeze bağlı birimler ise bulundukları bölge ile isimlendirileceklerdir. Örneğin Beşiktaş Bölge Müzesi, Sarıyer Bölge Müzesi gibi... Müze İstanbul Büyük Şehir Belediye Meclisi (İl Genel Meclisi)’ne doğrudan bağlı olacaktır. Bunun gerekçesi belediye meclis üyelerinin halktan seçilmiş temsilcilerden oluşmasıdır. Bu kuruluş İstanbul’un kaynak yönetimi

konusunda ana çerçeve kararları alan temel kuruluştur. Bu nedenle ana konusu İstanbul olan bir müzenin İstanbul’la ilgili tüm kararları veren bir meclise bağlı olması çift yönlü bir fayda sağlayabilir. Hem yönetim, bütçe ve kaynak aktarımı açısından bürokratik anlamda direk bağ kurularak zaman kazanılacak, hem de İstanbul yerel yönetiminin kentin tüm bölgelerine yönelik kültürel ihtiyaçlar anlamında bakış açısı kazanmasını sağlayabilir. Bu sayede kent ve kentlilik kavramları incelenirken değinilen toplumsal problemler, sosyal alandaki dengesizlikler, eğitim sorunları, kimlik ve aidiyet meseleleri, kent ve birey kimliği uyumu, kentin tarihsel dokusu gibi sorunlar; olması gerektiği biçimde kentin ulaşım, su, kirlilik... gibi sorunlarıyla paralel olarak göz önünde bulundurulabilir hale gelecektir.

Bir belediye meclisi sadece kentin işleyişi ile ilgili kararlar vermekle sorumlu olduğunda kentte yaşayan insan faktörü göz önünde bulundurulamamaktadır. Oysa bu toplumsal sorumluluğun bilincine varması gereken öncelikle belediye meclisinde kendi bölgesini temsil eden üyedir. Bu amaçla Büyük Şehir Belediye Meclisi bünyesi içinden bir müze komisyonu oluşturulması düşünülmektedir. Bu komisyon, kendinden önceki danışman ve müze yönetim kurulunun kararlarını onaylayan en yetkili organ olarak yönetim şemasında yer alacaktır. Bu aşamada Büyük Şehir Belediyesine bağlı çalışan Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü’nün de birbirlerinden ayrı birer müdürlük olarak yeniden yapılanmaları gerekebilir. Bu önerinin gerekçesi son günlerde müzelerin belediyelere devrinin söz konusu olmasıdır. Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü’nün birbirinden ayrılması önerisi, tasarı yürürlüğe girdiği takdirde müdürlüğe bağlı müze sayısının artacağı göz önünde bulundurularak değerlendirilebilir.

Belediye meclis üyelerinden seçilecek müze komisyonu yeniden yapılanan Müzeler Müdürlüğü ile koordinasyonu sağlayacak ve belediye meclisi toplantılarının yönlendirme mekanizmasını oluşturacaklardır. Belediye Meclisi içinden seçilecek müze komisyonu üyeleri Müzeler Müdürlüğü’nün tüm gereksinimlerini meclise taşıyacak, gündeme getirecek ve oya sunacak kuruldur.

Müze ile ilgili kararların verileceği Büyük Şehir Belediye Meclisi toplantılarına, kent kültür işleri danışma kurulu üyelerinden ve müze yönetim kurulu üyelerinden temsilcilerin de zaman zaman katılması öngörülmektedir. Böylece müze yönetimi ile

devlete otoritesine dolaylı olarak bağı olan yerel yönetim arasında fikir birliği ve işbirliği sağlama zemini oluşturulabilecektir.

Büyük Şehir Belediye Meclisi'nin altında yer alan karar danışma organı “Kent Kültür İşleri Danışma Kurulu” olarak belirlenebilir. Avrupa Kültür Başkenti olarak kabul edilen İstanbul'da yapılacak her türlü uygulamanın öncelikle danışılması, tartışılması, uygulamaya geçilmeden “önce” artı ve eksi yanlarıyla değerlendirilmesi bir gerekliliktir. Danışman kurul doğrudan İstanbul ile ilgili çalışmaları olan ve kent alanındaki çalışmaları ile kabul görmüş uzmanlardan meydana gelebilir. Bu kentte yaşayan insanların da bu kentin geleceğine dair verilen her kararda rolü, bilinci ve sorumluluğu olmalıdır. Bu nedenlerle böyle bir danışma kurulunun zaten günümüz şartlarında oluşturulması gerektiği ifade edilebilir. Ancak burada İstanbul Kent Müzesi için bir danışman kuruldan bahsedilmektedir. İstanbul kentinin müze mekanında yansıtılması ile ilgili tüm etkinliklerde karar danışma mekanizması olarak işlev görecektir. kent uzmanlarından oluşan kuruldan çıkan tüm kararlar Büyük Şehir Belediye Meclisi'nin onayına sunulacaktır.

Bu kurula bağı olarak kurulacak “İstanbul Kent Müzesi” gündelik politika ve uygulamalarında kendine ait bağımsız bütçesi olan ve özerk bir kurum olmalıdır. Daha önce de yer verildiği gibi müzenin değişen yönetimin politikasından bağımsız bir süreklilik benimsemesi gerekir. Her yeni yönetimle birlikte değişen bir müze politikası kabul edilemez. Anlaşılması gereken en önemli nokta bu kurumun kalıcı, yönetimdeki merkeze bağı üyelerin ise geçici olduğudur. Bu nedenle sponsor, bağışçı ve gönüllülere de müze kaynaklarının desteklenmesi açısından ihtiyaç duyulmaktadır. Bu müzenin yönetim kurulunda bulunacak temsilciler:

- İstanbul Kent Müzesi Müdürü
- Müzeler Müdürlüğü temsilcisi
- Bölge Müzeleri yetkilileri (bölge müze müdürleri)
- Kaynak yaratan kurum/Sponsor Temsilcileri
- Büyük Şehir Belediyesi Müze Komisyonu temsilcisi

olarak düşünülmektedir. Koordinasyon ve yürütme organı olarak işlev görecektir. yönetim kurulu merkez ile ilgili tüm kararlardan, uygulamaya alınacak projelerden ve

Büyük Şehir Belediyesi'nden alınacak yıllık ödenekten bağımsız oluşturulacak bütçeden de sorumlu olacaktır.

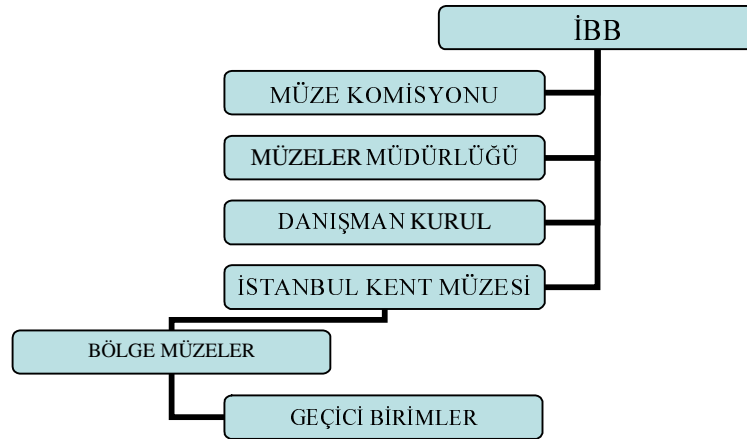
Müzenin Yönetim Kurulu dışında bir de proje geliştirme komitesi olacaktır. Bu komitede yer alacak olan temsilciler;

- Müze Yetkilisi
- Koleksiyon Yönetim Birimi
- Proje Geliştirme Komisyonu Temsilcileri (Wald Temsilcileri, Sağlıklı Kentler Birliği Temsilcileri, Tarihi Kentler Birliği Temsilcileri, İstanbul Kültür/Sanat Kurumları Temsilcileri, Turizm ve Kültür Bakanlığı Temsilcileri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Temsilcileri, Yerel Yönetim Temsilcileri, Meslek Kolları ve Sendikalar Temsilcileri, Uzmanlar, Üniversite ve Eğitim Kurumları Temsilcileri, STK'lar, Anıtlar Yüksek Kurulu Temsilcileri, diğer İstanbul Müzeleri Temsilcileri, Sponsor kurumlar, davranış bilimciler, müzeologlar, eğitimciler, pazarlama ve iletişim uzmanları, işletmeciler, proje temsilcileri, gönüllüler ve kentliler gibi tüm potansiyel ortaklar)

olarak düşünülmektedir. Bu komite müzenin yönetiminden çok işleyişi, hedef kitle tespiti, koleksiyonun geliştirilmesi, projelerin yürürlüğe konması, sponsor aranması, kaynak sağlanması gibi konularda etkin olacaktır.

Son olarak daha önce bölge müzeler olarak adlandırdığımız merkeze bağlı birimler ise birer laboratuvar gibi düşünülmektedir. Bunların yönetsel anlamda tamamen merkeze bağlı olacak, sadece müze yetkilisi olarak bölge müze müdürü tarafından yönetileceklerdir. Bölge müzeleri yaratılırken merkez birim yönetiminde ve proje geliştirme komitesinde yer alan temsilcilerle çalışılacak daha sonra yönetim, yukarıda yer verilen bölge müze müdürüne bırakılacaktır. Bölge müze müdürleri merkez müze yönetim kuruluna bağlı olacak, bölgelerde uygulamaya konacak olan her türlü etkinlik merkezde yönetim ve proje komisyonunca tartışılarak kent kültür işleri danışma kuruluna gönderilecek, son olarak belediye meclisinde müze komisyonunca ele alınacaktır. Bu sayede çift yönlü bir zincir oluşturularak en küçük birimden meclise iletişim sağlanacaktır.

Bölge ve merkez müzede uygulamaya konacak her türlü etkinlik Wald Temsilcileri, Sağlıklı Kentler Birliği Temsilcileri, Tarihi Kentler Birliği Temsilcileri, İstanbul Kültür/Sanat Kurumları Temsilcileri, Turizm ve Kültür Bakanlığı Temsilcileri, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Temsilcileri, Yerel Yönetim Temsilcileri, Meslek Kolları ve Sendikalar Temsilcileri, Uzmanlar, Üniversite ve Eğitim Kurumları Temsilcileri, STK'lar, Anıtlar Yüksek Kurulu Temsilcileri, diğer İstanbul Müzeleri Temsilcileri, Sponsor kurumlar, davranış bilimciler, müzeologlar, eğitimciler, pazarlama ve iletişim uzmanları, işletmeciler, proje temsilcileri, gönüllüler ve kentliler gibi tüm potansiyel ortakların katılımına ve her türlü proje teklifine ihtiyaç duymaktadır. Örgütlenmeyi sağlayacak olan potansiyel ortaklar proje geliştirme komitesinin doğal üyeleri olarak merkez müzede ve yönlenecekleri bölge müzelerde fiilen görev alacaklardır.

Yönetim ile örgütlenmeyi sağlayacak olan proje geliştirme komisyonunun bir arada çalışması işleyiş kolaylığı yaratabilir. Burada birileri adına karar veren bir yönetim biçiminden çok toplumsal fayda sağlamak amacıyla örgütlü biçimde hareket eden, sorumluluk yüklenen ve her biri bir gönüllü gibi davranan bir yönetim kurulu anlayışı hedeflenmektedir. Çok farklı alanlardan farklı bakış açılarına sahip potansiyel ortakların önerileri müze yönetim kurulunca değerlendirilecektir. Böylece sosyal sorumluluk bilinci yerleştirilmeye çalışılacaktır. Bir kentin tüm sorunlarının çözümü

kentlilerin katılımıyla mümkündür. Kentlilerin karar mekanizmasına katılabilmesi de kentin kentte yaşayanın evi olduğu düşüncesinin yerleşmesine bağlıdır. Bu nedenle kenti sahiplenilen kentliler yaratmak için yola çıkan, kentteki diğer kurumlarla işbirliği içinde çalışan, örgütlenmeyi sağlayacak bir merkeze ihtiyaç vardır.

Örgütlenme şemasına Belediyeye bağlı Şehir Müzesi, Atatürk Kitaplığı ve Kültür A.Ş.'de dahil edilerek Büyük Şehir Belediyesi'ne bağlı organlarla İstanbul Kent Müzesi'nin koordinasyonu sağlanabilir. Böylece İBB'nin faaliyetleri ile İstanbul Kent Müzesi'nin projeleri ortak yürütülebilecektir. Kent için örgütlü biçimde bir arada çalışan tüm kurumların temsilcilerinin merkez müze proje geliştirme komitesinde yer alması yaşanacak sorunları en aza indirecek, uygulamaya konacak projelerin kalitesini arttıracak ve farklı bakış açılarına sahip bir ekip çalışması sayesinde verimin artmasını sağlayacaktır.

5.1.POTANSİYEL ORTAKLAR

Yönetim ve organizasyon şemasında yer verilen tüm proje geliştirme komitesi üyeleri İstanbul Kent Müzesi'ni oluşturabilme yolunda birlikte çalışılması hedeflenen potansiyel ortaklardır. İstanbul'un tüm diğer müzeleri, STK'lar, Üniversiteler, meslek grupları, yerel yönetimler, geçmişte tasarlanan ve halen gündemde olan İstanbul Projeleri'nin sorumluları, sponsor olabilecek tüm özel kurum ve kuruluşlar, eğitimciler, dernekler, vakıflar, kültür ve sanat merkezleri, kentleri konu alan birlikler, Turizm ve Kültür Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Anıtlar Yüksek kurulu, müzeologlar, davranış bilimciler, iletişimciler, pazarlama ve işletme alanından kültür kurumları üzerine uzman olanlar ve en önemlisi de kentliler İstanbul Kent Müzesi'ni oluşturma ve sürekliliğini sağlamada en büyük destekçiler olarak görülmektedirler. Bu kentte yaşayan ve bu kent için bir şeyler yapmak isteyen herkes İstanbul Kent Müzesi'nin potansiyel ortağı olarak görülmelidir.

Potansiyel ortaklarla birlikte organize edilebilecek proje önerilerinden bazıları şöyle olabilir:

Merkezde geliştirilebilecek eğitim amaçlı müze gezileri projesinde, İstanbul'da var olan müzelerin koleksiyonlarına da yer verilerek bu müzeler gezi güzergahı içine dahil edilebilir. Yada saray müzelerin varolan koleksiyonlarıyla kente dair geçici sergiler düzenlemesi sağlanabilir. Böylece ödünç verme gibi problemler olmayacak ve halihazırda var olan koleksiyonun toplumdan daha çok insana, farklı bir kurgu ile ulaşması mümkün olacaktır.

Yine alternatif bir etkinlik olarak merkezde gerçekleştirilebilecek, bir mahalleyi konu alan geçici sergide, bu mahallede ele geçmiş ancak İstanbul'daki diğer müzelerde bulunan koleksiyon objelerinin fotoğrafları konularak (Örn: Pendik) kullanıcıların yönlendirilmesi mümkün olabilecektir. Bu serginin konu aldığı mahallenin meydanında da müzeyi hedef gösteren bir pano yer alırsa istenilen çift yönlü iletişim sağlanacaktır. Bu tarz sergi çalışmalarında, diğer müzelerin de kentlilerin müze kullanıcıları haline gelebilmesinin sağlanmasında aktif rol oynayarak projeler üretmeleri beklenmektedir. Eğitim gezilerinin düzenlenmesinde STK'ların, derneklerin, vakıfların ve gönüllü

eğitimcilerin rolü her zaman büyük olmuştur, bu kişi ve kuruluşlar toplum yararına çalıştıkları için böyle bir projenin en büyük destekçisi yine onlar olabilir.

Üniversiteler ve meslek grupları, özellikle mimar, arkeolog, sanat tarihçi ve konservatörler koruma bilincinin yerleştirilmesi için eğitim çalışmalarında önemli rol oynayacaklardır. Kentin sahip olduğu değerlerin vurgulandığı bir sergi için her meslek kolundan her türlü katılımcının kendine göre yapacağı bir katkı bulunabilir.

Yerel yönetimler merkez noktadan yönlendirilecek ve mahallelerde birimler halinde düzenlenecek merkeze bağlı bölge müzelerinin en büyük destekçisi olacaklardır. Çünkü merkez noktadan verilecek referanslarla pek çok insan bugüne dek belki de hiç gitmediği bir mahalleye gidecek, böylece kent içi dolaşım başlayacak ve yeni turistik ve ekonomik imkanlar doğabilecektir.

Bugüne dek İstanbul için hazırlanmış olan tüm projelerin verileri İstanbul'da bir kent müzesi oluşturulurken kullanılacaktır ve kullanılmalıdır. Bu çalışmaların yürüten ve aksayan yönleri topluma ulaşma açısından çok önemli veriler içermektedir. Kentim İstanbul Projesi, Müze Kent İstanbul Projesi gibi çok ses getiren, onaylanan veya eleştirilen tüm projeler aslında bu kentin önemini kentliye ve dünyaya anlatmaya yönelik adımlar olarak yorumlanabilir.

Yeni çıkan sponsorluk, tahsis ve teşvik kanunları nedeniyle tüm özel kurum ve kuruluşlar için tarihi miras önemli hale gelmiştir. Burada verilen önem ekonomik gerekçelere dayansa da aslında uzun zamandır beklenen ve değerlendirilmesi gereken bir fırsattır. Bu sayede doğru uygulamalar yapılırsa pek çok yapı ve alan korunabilir, yok olmaktan kurtarılabilir ve işlevlendirilebilir. İşte bu aşamada koruma ve ait olma bilinci oluşturabilecek bir müzenin varlığı doğru yönlendirmenin sağlanabilmesi için elzemdir.

5.2. GEREKLİLİK

Bir müzenin sürekli olabilmesinin temel şartı toplumsal bir ihtiyacı karşılamasıdır. Sosyal, ekonomik ve toplumsal anlamda ihtiyaç duyulmayan bir müze işlevsiz kalır. İstanbul kenti tasarlanan projeler kapsamında ele alındığında Avrupa Kültür Başkenti olarak kabul edilmiş, Müze-kent olarak sunulan, çeşitli projelerin önümüzdeki günlerde başrol oyuncusu olacak bir kent haline gelmiştir.

İstanbul; tarihi geçmişi, içinde yaşayanların kozmopolit yapısı, kentsel anlamdaki sorunları ile pek çok farklı alanda değerlendirilmesi gereken bir kenttir. İçinde yaşayanların bu kenti nasıl algıladıkları hiç merak edilmemiş ve içinde yaşadıkları kent hakkında verilen kararlarda fikirleri sorulmamıştır. Bu kette birbirine değmeyen çemberler içinde birbirleriyle ve kentin değerleriyle hiç ilgilenmeden yaşayan bireyler barınmaktadır. İstanbul bu derece önemli ve değerli bir kent ise öncelikle içinde yaşayanlarca bu farklılığının algılanması, bilinmesi, korunması ve değerlendirilmesi gerekmez mi? Bu nedenle sürekliliği olan, ekonomik yeterliliğe sahip, kentteki değişim ve dönüşümleri örgütsel yönetim yapısı sayesinde takip edebilen ve bu sayede çekiciliğini yitirmeyen, sosyal sorunların da ortaya konabildiği bir merkez, bir agora, bir buluşma noktası kentte yaşayanlar için bir ihtiyaç olarak değerlendirilebilir.

Bu merkezde insanlar bir müzenin toplumsal sorumluluğu olan eğitim olanağını bulmanın yanı sıra kentin sorunlarını ve çözüm yollarını tartışabildikleri bir demokratik platform fırsatı yakalayarak karar mekanizmasında bir dişli gibi hareket etme olanağını bulabildikleri sürece bu merkeze geleceklerdir. Böyle bir merkez İstanbul kentinde toplumsal bir ihtiyacı karşılayan buluşma noktası, tartışma platformu, kentin özelliklerine ve değerlerine dair yönlendirme birimi, kültürel ve sosyal ihtiyaçların karşılanabildiği bir alan olabilir.

Kente dair her türlü referansı sağlayan bir müzenin yasama, danışma ve yürütme organlarında kentle ilgili her alandan temsilcilerin bulunması da bir gerekliliktir. Kentin gelişiminde doğrudan rol oynayan kentlilerin kullanacağı bir merkez aynı zamanda bir

takım mesajların verileceği bir alan rolünü de üstlenebilir. Eğitim, bilinç kazandırma, kültürel anlamda gelişimi sağlama, bireyler arası iletişimi arttırma alanı olarak işlevlendirilecek bir merkezin politik söylemi tarafsız olmalı ancak ilettiği mesajlar bir takım sosyal sorumlulukları karşılamalıdır. İşte bu mesajların doğru anlaşılabilmesi, dengeleri bozmaması ve toplumsal iletişim sağlanmaya çalışılırken kaos yaratılmaması için mutlaka davranış bilimcilerle birlikte çalışılmalıdır. Müzenin tüm alanlardan temsilcilerin ortak çabasıyla ortaya çıkarılması yadsınamaz bir gerekliliktir. Daha önce de yer verildiği gibi kente ait bir müzenin kente dair tüm verileri yollayabilmesinin tek yolu farklı bakış açılarına sahip bireylerden oluşmuş bir ekipçe kurulması, örgütlenmesi ve yönetilmesidir.

5.3.AMAÇ/KAPSAM/YÖNTEM

İstanbul Kent Müzesi amaçlarını toplumsal faydayı ön planda tutan bir anlayışla belirlemelidir. Buna göre;

İstanbul bağlamında, kimlik sorunlarının toplumsal kültür alanlarıyla tamamlanması ve kentli olma bilincinin yerleştirilmesinde kent müzesinin bellek tamamlayıcı, kente aidiyet kavramını yerleştirici, sosyal ve kültürel alan ihtiyacını karşılayan, eğitim ve kamu hizmeti sağlayan bir rolü benimsemesi hedeflenmektedir.

Bireyden topluma kentli olma bilinci aşlamak, bu kentte yaşayan her insana bu kentin önemli, değerli ve vazgeçilmez bir kültür mirası olduğunu hatırlatmak, bu kente hak ettiği değerin ve önemin verilmesini sağlamak amacıyla insanların bu kente ait olduklarını ve kentin de onlara ait olduğunu anlatmak misyonunu benimsemektedir.

Vizyonu, Avrupa Kültür Başkenti olarak kabul edilen İstanbul kentinde yaşayan bireylerin de kentle ilgili alınan kararlarda söz sahibi olmasını, kentin kendilerine ait olduğu farkındalığına ulaşmasını ve bu sorumluluğu üstlenmek adına üstüne düşen toplumsal bilinci taşımasını sağlamaktır.

Ana konusu kent olan müze, kenti kentlilere ve kent dışından kişilere en doğru verilerle tanıtmaya sorumluluğunu, potansiyel ortakları ve yönetim erkiyle ekip çalışması içinde yerine getirmeyi amaçlamaktadır.

İstanbul Kent Müzesi, İstanbul kentine dair tarihi, ekonomik, toplumsal, sosyal, coğrafi gibi tüm alanlarda eğitim, kültür, iletişim merkezi olma amacıyla İstanbul'a dair her konuyu kapsar. Kapsamalıdır, çünkü bu kenti oluşturan hammadde tüm bu bileşenlerin bütünüdür.

Bu nedenle kapsamındaki konu başlıkları:

- Uygarlıklar Kenti İstanbul: Kent Tarihi, İlk yerleşimler, Roma, Bizans, Osmanlı, Cumhuriyet Dönemi ve günümüz kenti
- Başkent İstanbul: Başkent olduğu zamandaki önemi ve günümüzdeki algılanışının yönetsel açıdan değerlendirilmesi
- Stratejik önemi: Boğazlar, ticaret, coğrafi konum.
- Demografik Yapı: Nüfusun dağılımı, göçler ve buna bağlı sosyal sorunlar
- Kentlilerin ve kentleşmenin İstanbul'a etkileri
- Kent Planlama açısından İstanbul sorunları
- Endüstri Kenti İstanbul: Ticaret, ekonomi ve sanayiinin kente etkileri
- Kültür/Sanat Kenti İstanbul: Geçmişte ve günümüzde kültürel ve sanatsal anlamda yaşanan dönüşümler ve dinamikler
- Deniz/Kent bağıntısı: Suyun kente yerleşim ve yaşam anlamında etkileri
- Etnografik ve folklorik özellikler: İstanbul'a has gelenek ve görenekler, yemek kültürü, yaşam kültürü, giyim, günlük yaşam, alışkanlıklar, kültürel faaliyetler vb.
- Mimari yapıları ve anıtları ile İstanbul
- İstanbul Simgeleri: Martılar, vapurlar, vb.
- Din: Dinlerin bulunduğu kent İstanbul

olarak özetlenebilir. Bu başlıklar altında türetililecek sonsuz sayıda konu İstanbul Kent Müzesi kapsamında ele alınabilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken kurulması hedeflenen müzenin var olan bir boşluğu doldurma yolunda oynayacağı roldür.

İstanbul içindeki diğer müzeler, kent tarihine yönelik koleksiyonları bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu nedenle İstanbul Kent Müzesi, diğer müzelerin sergilerinde eksikliği hissedilen hikayeyi oluşturma ve bellekteki eksikleri tamamlama yoluyla bilgilendirme ve yönlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Bunun için kentin kendisini de bir müze gibi kullanacaktır. Ancak Müze-Kent İstanbul Projesi'nden farklı olarak yönlendirmeyi merkez ve bölge müzeler vasıtasıyla, koordinasyon ve organizasyon sağlayarak bilinçli projelerle ve potansiyel ortaklarını kullanarak yapacaktır.

Bu organizasyonların ve projelerin yürürlüğe konmasından önceki aşamalarda Kentim İstanbul Projesi kapsamında yapılan ve bir emeğin ürünü olan araştırmalar değerlendirilmeli, sonuçları kentlilerle iletişim sağlanması aşamasında mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Zaman, kaynak ve emek harcanarak yapılmış bir araştırmanın eksikleri tamamlanmak kaydı şartıyla müzecileri aynı basamakları tekrar çıkmaktan kurtaracağı düşünülebilir.

Müze-Kent İstanbul Projesi ise, birlikte yürütülebilecek bir tasarı olarak algılanmalıdır. Böyle bir proje içinde yer almak, kente ve kentlilere, daha sonra yapılan uygulamaları eleştirmekten daha fazla fayda sağlayabilir.

Tarih Vakfı'nın İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi projesi amaçları bakımından bu çalışma ile örtüşmekte olup farklı noktası birim ve bölge müzeler ile genişlemesidir. Orhan Silier ile yapılan görüşme sırasında toplumsal anlamda müzelerin artık kabuk değiştirmesinin gerekliliği bir kez daha anlaşılmış, müzelerimizin Türkiye'de geçtiğimiz yıllara dek kabul edilen kimliğinden farklı kurumlar olarak tekrar yapılanmalarının bir ihtiyaç olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. Tarih Vakfı çalışmamızla aynı amaçları taşımakla birlikte ana hedefi -kent tarihinden ayrı düşünülemeyecek bir konu olan- toplumsal tarih müzesi oluşturmaktır. Burada hedeflenen ise sadece kenti konu alan ve diğer konulara kent üzerinden referans veren bir merkez müze oluşturmaktır.

Savunulan öneri dünyadaki örneklerinden de yola çıkılarak İstanbul kentine kendine has, halihazırda varolan kaynakları değerlendirilerek ve ihtiyaçları doğrultusunda bir kent müzesi kazandırmaktır. Bu tespit bizi bir kent müzesinin dünyada kabul gören tanımından çok sadece İstanbul'a ait bir çözüm arayışı ile "İstanbul kent müzesinin işlevi ne olmalıdır?" sorusuna ulaştırmıştır. Bu sorunun cevabı müzenin hedef kitlesine ve vizyonuna ulaşma stratejisini de belirleyecektir.

Müze bir eğitim kurumu kimliği taşıdığına göre toplumu yönlendirme potansiyeline sahiptir. Var olan müzelerimiz bu kentin tarihine dair veriler yolladıkları halde neyin nasıl okunacağına dair kurgu ve tamamlayıcı yönlendirmeler sergileme yöntemleri içinde yer almadığından müze kullanıcısı için kavramsal anlamda eksik kalmaktadır. Sahip olunan koleksiyonlar, nesnelerin tek tek sergilenmesi ve bir kurgu oluşturulamaması nedeniyle bütün olarak algılanamamaktadır. İstanbul'da bulunan müzelerin her birinin arkeoloji müzesi, İslam eserleri müzesi, sanayi müzesi gibi koleksiyonlarına ve hizmet ettikleri alana bağlı isimleri vardır. Ancak sergi içeriklerine bakıldığında bu kentin geçmişini yansıtan objelere de sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla her biri bu kentin tarihini aktarma potansiyeline sahip olan İstanbul müzeleri var olan koleksiyonlarına bir de bu açıdan bakarak sahip oldukları nesneleri kente dair verileri aktarmak amacıyla oluşturulabilecek eğitim projeleri için izleyiciye sunmaya açık olmalıdır. Bu nedenle İstanbul Kent Müzesi'nin proje oluşturma komisyonunda diğer müzelerin temsilcilerine de yer verilmiştir. Bu sayede merkez içinde üretilen projelerin uygulanmaya konmasında diğer müzelerin de yer alması öngörülmektedir. Bir kent müzesinin işlevleri başlığının altında yer alan maddelerden birini, İstanbul kentinin var olan ancak verimli kullanılamayan müzelerinin "kentin tarihsel süreçlerinin tanınması" adına değerlendirilmesi oluşturmaktadır.

Bir diğer madde, kent müzesinin tüm diğer müzeler gibi araştıran, belgeleyen, toplayan, koruyan, değerlendiren ve paylaşan bir kurum olması itibarıyla kente dair tüm verileri işleyen ve toplumun yararına sunan bir kurum olarak kimlik kazanmasıdır. Müze, ziyaretçilerin müze kullanıcılarına dönüşmeleri için bireyi müzeye davet eden bir duruşu benimsemelidir. "Paylaşan" kelimesinin anlamını karşılayan bir tutumla iletişim

kurmalıdır. Bu nedenle modellenen kent müzesinin işlevlerinden biri de paylaşma amacıyla ziyaretçiyi beklemeden, kullanıcılar oluşturmak hedefiyle kitlelere gitmek olmalıdır. Bu amaçla, proje oluşturma komisyonunda kentteki kültür ve sanat kurumlarından temsilcilere, eğitim kurumlarının temsilcilerine ve STK'ların temsilcilerine, davranış bilimcilere ve iletişimcilere yer verilerek toplumsal eğilimlerin belirlenmesi gerekmektedir. Müze kullanıcıları yaratabilmek için halkı müzeye çekmenin yolları araştırılmalıdır.

İstanbul kenti, coğrafi konumu itibariyle de değerlendirilmesi gereken bir kenttir. Deniz kenti olmasının doğurduğu bir kültürü, bu doğrultuda gelişmiş bir mimari dokusu, geçiş noktası olması nedeniyle farklı kültürlerle kesintisiz bir teması vardır. Bunlara ek olarak, Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısı olması nedeniyle de siyasi anlamda dünyanın en önemli kentlerinden biridir. Tüm bu gerekçelerle İstanbul kentinin müzesinin işlevleri arasında bu kentin tüm özelliklerini ve önemini içinde yaşayan insanlara aktarma misyonunu üstlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle proje oluşturma komisyonunda yerel yönetimlerin temsilcilerine, tarihi kentler birliği temsilcilerine, anıtlar yüksek kurulu temsilcilerine, Turizm ve Kültür Bakanlığı temsilcilerine, meslek kolları ve Üniversitelerin temsilcilerine yer verilmiştir.

Unutulmaması gereken bir diğer faktör de bu kentin yaşayan, gelişen ve değişen bir kent olduğudur. İstanbul kültürü, içinde yaşayan kitlelerin kültürleriyle etkileşim içinde devamlı değişim geçirmektedir*. Müze değişimi yansıtmalı ancak geçmişi de tespit etmeli ve belgelemelidir. Toplumsal değişim dinamiklerini tespit edici bir rolü benimseyerek işlevleri içinde değerlendirmelidir.

“Müze bir eğitim kurumudur” kabulünden hareketle İstanbul Kent Müzesi bu kentin sakinlerinin bulunduğu, iletişim kurduğu, ortak geçmiş, bugün ve geleceklerini paylaştığı ve kültürel anlamda birikim kazandığı bir merkez olmalıdır.

* Sayın Uğur Tanyeli'ne katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Bu noktalardan hareketle İstanbul Kent Müzesi işlev ve amaçlarını aşağıda yer alan maddeler doğrultusunda belirlemelidir.

- Bu kentte yaşayan insanların sosyal tarihini anlatan ekonomik, coğrafi ve toplumsal veriler yollamalıdır.
- Kentli olmak ne demektir? Sorusuna cevap olmalıdır.
- Bu kente ziyaret amaçlı gelen insanlara bu kentin sadece tarihi yarımada sınırları içinde kalmadığını, başka mahallelere de sahip olduğunu anlatmalı ve bu mahallelere dair referanslar vermelidir.
- Bu kente yaşamaya gelen insanların gelişim süreçlerini, kimlik bunalımlarını, ekonomik ve toplumsal uyum sorunlarını, yaşadıkları zorlukları anlatmalıdır.
- İstanbul'un diğer kentlerden farklı özelliklerini vurgulamalıdır.
- Geçmişin İstanbul'u ile günümüz İstanbul'unu karşılaştırarak kentin yüzyıllar içinde geçirdiği değişimleri anlatmalıdır.
- Bu kentin bin yıllardır sahip olduğu tarihi mirası hatırlatarak koruma bilinci aşılmalıdır.
- Bu kentin coğrafi özelliklerini (Liman, deniz, su bağıntısı), bulunduğu konum dolayısıyla sahip olduğu önemi, tarih boyunca ev sahipliği yaptığı imparatorlukların farklı din, dil ve kültürlerle sahip olmaları nedeniyle dünya mirası olarak değerlendirilmesi gerektiği gerçeğini hatırlatmalıdır.
- Yukarıda bahsedilen nedenlerle bir kültür ve sanat merkezi olarak değerlendirildiğinde turizm açısından getireceği katkıların ekonomiye yansıyacak yönleri ve sahip olunan mirası değerlendirmenin bu kentte yaşayan insanlara sağlayacağı katkıları ortaya koyarak ortak bir bakış açısı yerleştirmeye çalışmalıdır.
- Kent planlamada vazgeçilmez unsurlardan olan sosyal ve kültürel alan ihtiyacına yönelik bir merkez konumunda olmalıdır. Burada vakit geçiren bireylere müzeden yeni bilgilerden oluşmuş bir birikimle çıktıklarını ve kendileri için iyi bir şey yaptıklarını düşündürmelidir.

- Her yaştan ve her kesimden insanı hedef kitle olarak belirlemeli ve bu nedenle ortak bir dil kullanmalıdır. Gerçek hedefi yaşam boyu eğitim olmalıdır. Ancak bu hedefe ulaşmanın zaman alacağını bilincinde, basitten zora ilerleyen bir sistemle ve ilgi çekebilecek konularla topluma ulaşmaya çalışmalıdır. Bu aşamada reklamcılık ve medya dünyasından alınması gereken yardımlar vardır.

İstanbul Kent Müzesi kapsamında ele alınabilecek konular kente dair sonsuz açılımla genişletilebilir. Örneğin İstanbul kenti sadece tarihi yarımadadan ibaret değildir. Bu kentin mahalleleri arasında yer alan Pendik Yerleşmesi gibi bölgeler, ne bu kentte yaşayan insanlar tarafından, ne de İstanbul’u ziyarete gelen turistlerce bilinmektedir. Öncelikle bu kentin tarihi topluma ve tüm insanlara, ilk yerleşmeler olan tarihi mahallelerine de referans verilerek anlatılmalıdır. Dolayısıyla uygarlık tarihi ile kent tarihinin, kent tarihi ile kent müzesinin birbirlerinden ayrı düşünülemeyeceği ortaya çıkmaktadır. İstanbul Kent Müzesi’nin kapsamı hedeflenen konular için üzerinden çalışılabilecek alanların belirlenmesi önemli bir çalışma olacaktır. İstanbul’un coğrafi konumu, dünya tarihi için önemi (İmparatorluklara başkentlik yapmış şehir), ekonomik ve sosyal gelişim aşamaları, sanayi kenti İstanbul, kültür ve sanat kenti İstanbul gibi ana çalışma alanları belirlenerek İstanbul Kent Müzesi’nin potansiyel kaynakları tespit edilmelidir. Burada göz önünde bulundurulacak ana kriter müzenin her kesimden kullanıcıyı çekecek kadar ilgi toplayan kaynaklar kullanması ve bu amaca yönelik sergi oluşturacak koleksiyonun içeriğinin neler olabileceğini önceden belirlemesidir. Bu koleksiyonun her zaman maddi olması gerekmeyebilir. Sözlü tarih söyleşileri, film ve belgesel gösterimleri, fotoğraflarla İstanbul tarihi gibi farklı etkinlikler gerçekleştirilebilir. Türkiye’de müzelerin yeterince müze kullanıcısına sahip olmamasının ana nedenlerinden bir de hiç değişmeyen sergileme anlayışıdır. “Her gittiğimizde aynı sergi ile karşılaştığımız bir müzeyi kaç kez görmek isteriz?” sorusunun cevabı müzeologları kullanıcı için ilgi çekici ve farklı sergiler düzenlemeye yöneltmektedir. İstanbul gibi üzerine sonsuz hikaye anlatılabilecek bir kentin müzesi de her yıl en az dört farklı geçici sergiyi bünyesinde kullanıcıya sunabilmelidir. Sürekli sergisini ise en az iki yılda bir gözden geçirmeli ve ilgi çekici değişiklikler yapmalı, en fazla beş yılda bir de tamamen değiştirmelidir.

İstanbul Kent Müzesi, yeni kullanıcılar yaratmak amacıyla müze-kent ilişkilendirmesi üzerine de projeler üretmelidir. Bu nedenle müzenin kent içine yayılmış yönlendirme panoları da olmalıdır. Örneğin kentli bir çeşmenin önünden geçerken çeşmenin yanında yer alan panoya baktığında “İstanbul Kent Müzesi” ismini ve “Bu çeşmenin tarihini merak ediyor musunuz? Şu zamanda bu kişi yaptırmış, ayrıntılı bilgi için müzemize bekleriz” türevinde bilgilendirme ve yönlendirme panoları ile karşılaşabilmelidir. Bu amaçla proje oluşturma komisyonu içinde yer verilen medya ve iletişim uzmanlarından yardım istenebilir.

İstanbul Kent Müzesi içinde gerçekleşmesi hedeflenen etkinlikler arasında geçici İstanbul kent tarihi sergileri, mahalleleri tanıtmaya yönelik etkinlikler, halkın katılımıyla oluşturulacak tartışma platformları, kentlilerin fikirlerini paylaşabileceği meydan konuşmaları projesi, sözlü tarih söyleşileri, belgesel ve film gösterimleri, kentin tarihindeki kişilerin müze kullanıcıları tarafından canlandırıldığı drama etkinlikleri, atölyeler, kurslar gibi pek çok aktif katılımlı etkinlik düşünülmektedir.

İstanbul Kent Müzesi Merkez binası içinde İstanbul kentine dair her türlü bilgiye ulaşılabilecek bir bilgi/belge merkezi, İstanbul’daki diğer kütüphane ve arşivlerle bağlantısı olan bir iletişim ağı ve İstanbul’un mahallelerine referans veren görsel yönlendirme panoları, haritalar, maketler, sembol ve fotoğraflar bulunması düşünülmektedir.

Eğilimlere bağlı oluşturulabilecek geçici sergiler, seminerler, yayınlar, atölyeler, tartışma platformları ve eğitim etkinlikleri müze ile kullanıcı arasındaki bağı güçlendirerek müzenin devamlı kullanılan bir iletişim merkezi olmasını sağlayabilir.

Burası aktif katılımlı projelerin uygulamaya konduğu buluşma, kültür, eğitim merkezi olarak kabul göreceak biçimde kendine yöntemler belirleyecektir. Bunlar arasında kentle ilgili her türlü duyurunun bu merkezden yapılması, kentte yapılacak yeniliklerin ve değişikliklerin (yol, metro, köprü vb.) yerel yönetimlerce önce burada halkla paylaşılması gibi toplumsal farkındalığın artırılmasını da sağlayacak yöntemler düşünülmektedir. Burası bir haberleşme ağının merkezi, organizasyonların koordinasyon alanı, proje tekliflerinin tartışıldığı tarafsız platform olarak kentlilerce benimsenmelidir. Burası müze merkez olmalı, İstanbul’daki diğer tüm müzelere referans veren bir birim gibi kabul görmelidir. Bu stratejilerin gerçekleştirilmesi

doğrultusunda medya, eğitimciler, STK'lar ve gönüllüler halkla müze arasında iletişim ajanı olarak görev yüklenecek potansiyel ortaklardan bazılarıdır.

Tüm bu bileşenlerden hareketle Merkez müzede bulunması gereken bölümler;

- Yönetim Bölümü (koleksiyon yönetim birimi, müze müdürü ve müze personeli ihtiyaçlarına yönelik alanlar)
- Bilgi/Belge/Arşiv Bölümü: İnternet ağı ile İstanbul'daki diğer kütüphane, müze ve arşivlere bağlı olmalıdır. Ayrıca çok geniş bir kütüphaneyi de bünyesinde bulundurmalıdır. Fotoğraf arşivi ve hybrid kameralı mikrofilm kaydı işlemleri için son teknoloji donanımlara sahip olmalıdır. Bu bölüm içinde araştırmacılara açık bir bilgisayar odası bulunmalıdır.
- Sergi alanları: Geçici ve sürekli sergilerin düzenleneceği alanlar.
- Proje oluşturma komisyonunun toplantılarını gerçekleştirebileceği büyüklükte, aynı zamanda konferans, tartışma platformları, film gösterimleri, söyleşiler, sözlü tarih anlatıları, drama etkinliklerinin ve yerel yönetimlerin kentle ilgili duyurularının yapılabileceği alanlar. (Açık ve kapalı olmak üzere iki ayrı alan).
- Atölye çalışmaları ve kurslar için ayrı bir salon.
- Koleksiyon objeleri için depo, koruma/onarım ve arşiv bölümü.
- İklimlendirme, elektrik, elektronik vb. donanımların merkez noktası, yangın ve güvenlik gibi binaya ait teknik işler için kullanılan bölüm.
- Müze kullanıcılarının buluşma mekanı olarak kullanılabilecek bir yeme-içme-dinlenme bölümü, engelli asansörleri, WC, danışma, hediyelik satış mağazası, kitap satış mağazası, telefon, bankamatik, interaktif kiosklar, rehberli gezi danışma birimi, gişe, müze kullanıcılarının eşyalarını bırakabilecekleri güvenlik dolaplarının bulunduğu bölümler.
- Bina dışında dinlenme, dolaşım, çocuk parkı, yeme-içme ve etkinlik alanları.

- Otopark

olarak düşünülmektedir.

5.4.HEDEF KİTLE

Müze topluma hizmet sağlayan bir kurum olarak düşünüldüğünde bu hizmeti alması beklenen toplum da hedef kitleyi oluşturmaktadır. Müze kent müzesi olduğuna göre, öncelikle kentliler ve kent dışından kenti tanımaya gelen tüm insanlar hedef kitleyi oluşturmaktadır. Bu durumda yaş grubu, eğilimler gibi müzeler için önemli olan kullanıcı kriterleri düzenlenecek etkinlikler kapsamında detaylı olarak ele alınmalıdır.

İstanbul Kent Müzesi'nin öncelikli hedef kitlesi bu aşamada müze kullanıcısı olma potansiyeli taşıyan tüm kentliler olarak belirlenmiştir. Ancak burada eğitimcilerin rolü unutulmamalıdır. Öğretmenler, mahalle muhtarları, bölgesel yöneticiler gibi bireylerle yakın iletişim halinde olan kişiler için özel müze gezileri düzenlenebilir. Bu sayede okullarda, mahallelerde ve bölgelerde müzeye ilgi oluşturulmasında bu kişiler aracı olarak kullanılabileceklerdir. İkinci aşamada kenti tanımak isteyen ancak kentli olmayan kent dışından ve yurtdışından müze kullanıcıları hedeflenmektedir.

Birincil hedef kitleyi oluşturan “müze kullanıcısı olmayan” kentlileri müzeye çekebilmek için, müze etkinliklerine eğilimi olmayan kitleye hitap edebilecek konular projeler kapsamında ele alınmalıdır. Bu konular genel anlamda günlük yaşama, sosyal sorunlara ve yaşam alanlarına direkt referans veren konular olabileceği gibi toplumsal anlamda önem taşıyan, ortak noktaların işlendiği etkinlikler olarak da düzenlenebilir. Konular ortak, kullanılan iletişim dili anlaşılır ve hikaye/kurgu ilgi çekici olmalıdır. Müze kullanıcıları sergi ya da etkinliğe katıldıklarında kendilerini yabancı ve cahil hissetmemeli ve yaptıkları kültürel etkinlikten keyif almalıdırlar. Ancak bu etkinlikler kapsamında müze kullanıcısı olan kitlenin ilgisini de güncel tutabilmek gerekecektir.

İstanbul Kent Müzesi hedef kitlesini belirlerken şu kriterleri ön planda tutacaktır:

- Yaş gruplarına göre düzenlenen etkinlikler (gençler, çocuklar, emekliler gibi)
- Toplumsal eğilimlere ve eğitim düzeyine göre belirlenen ve karşılaştırmalı eğitime olanak sağlayan kronolojik ve tematik sergiler (serbest öğrenim ortamı)
- Etnik gruplara yönelik projeler

- Farklı yaşam koşullarına, cinsiyete, sosyal statüye, mesleğe sahip kitlelere yönelik etkinlikler (evli, bekar, kadın, erkek, beyaz yakalı, esnaf, memur gibi)
- Kent içi müze kullanıcılarına yönelik sergi, kurs ve atölye çalışmaları
- Kent dışı ve yurt dışı müze kullanıcılarına yönelik etkinlikler
- Müze kullanıcısı olmayan kitlelere ulaşmaya yönelik projeler
- Müze kullanıcısı olan kitlenin ilgisini güncel tutmaya yönelik etkinlikler
- Müze gönüllüleri oluşturmaya ve potansiyel ortakları çoğaltmaya yönelik etkinlikler

olarak özetlenebilir. Ancak hedef kitlelerin belirlenmesi için toplumsal eğilimlerin detaylı olarak incelemesi ve müzenin toplumun her kesimine eşit mesafede tarafsız bir söylemi benimsemesi çok önemlidir. Müze tüm kentliler için eğitim, kültür ve iletişim merkezi olma kaygısıyla toplumsal faydayı her zaman ön planda tutan duruşunu değiştirmemelidir.

5.5.KOLEKSİYON POLİTİKASI

Bir kent müzesinin, tüm diğer müzeler gibi bütün faaliyetlerini dayandırdığı temel bir görevi vardır: Belirli bir temaya ilişkin malzeme ve uygun bilgilerin bir koleksiyonunu meydana getirmek ve onu devam ettirmek.

Müze koleksiyonları uzmanlarca gerekli sorular yöneltilerek sürekli bir eleştirel değerlendirmeye tabi tutulurlar. Buna göre müzenin kendine, koleksiyonunu oluşturma ve geliştirme aşamasında sorması gereken sorular vardır. “Koleksiyon içeriğine dahil olma potansiyeli taşıyan bir malzemenin veya bilginin, müzeyi kullananların zihninde kentin bugününü ve geçmişini canlandırma kapasitesi var mıdır, kent ve kent halkı hakkında ne gibi bilgiler vermektedir, müze içinde hikayesiyle birlikte ya da tek başına kenti ve kentliyi daha iyi anlamamıza olanak sağlar mı?” gibi soruların cevapları koleksiyonu geliştirme konusunda izlenecek olan politikayı belirleyici rol oynar. Ayrıca bu soruların cevapları müzenin koleksiyonuna ayırması gereken bütçeyi de belirleme aşamasında önem taşır

Kent ve kentliye dair oluşturulan yada genişleyen koleksiyon müze kullanıcısına yeni sorular sordurmalı, bu bağlamda yeni, doğru ve tutarlı bilgiler kazandırmayı hedeflemelidir. Buna ek olarak müze, hedef kitlesinin araştırmacı yönünü teşvik edecek uygulamalar yapmalı ve paylaşılabılır kaynaklarına kolay ulaşım için kanallar yaratmalıdır. Kent ve kentli ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir koleksiyonun ortaya çıkmasında farklı alanlardan fikirlere yer verilmesi ana hedeflerden olan devamlılığı mümkün kılacaktır.

Müzelerin koruma, araştırma ve iletişim amaçlarına yönelik koleksiyonlar oluşturmaları işlevsellik ve sürekliliğin korunmasında en önemli faktörler olarak kabul edilmektedir. Kültürel değerlerin korunması kadar araştırılarak anlamlandırılması ve el de edilen bilgilerin iletişim yoluyla toplumla paylaşılması müzelerin işlevini açıklar. Dolayısıyla koleksiyon politikası bu üç alan çerçevesinde şekillenmektedir.

Tüm bu nedenlerle her müzenin ve özellikle de bir kent müzesinin koleksiyonunu oluşturma ve geliştirme aşamalarında araştırma, koruma ve iletişime dayalı bir koleksiyon politikası olmalı, bu politika belirli misyon, vizyon ve stratejilere bağlı olarak gelişmelidir. Müze kurum olarak kamusal alanda rolünü belirlemeli, gelecekte kendini nerede gördüğünü ortaya koymalı, bu hedeflere ulaşabilmek için

izleyeceği yolların haritasını çizmelidir. Müzenin hedeflerini önceden belirlenmesi, elindeki maddi kaynakların nasıl kullanılacağını ve ne kadar bir kısmının koleksiyonun geliştirilmesine ayrılacağını belirleyecektir.

Koleksiyon politikasının uygulanabilmesi için müze bünyesinde koleksiyon yönetim birimi bulunmalıdır. Bu birimde görev alacak olan kişiler; küratörler, restorasyon ve konservasyon uzmanı, belgeleme ve arşiv uzmanı, eğitim sorumluları, iletişim uzmanı, müze içi rehberler olarak özetlenebilir. Koleksiyon nesnelerinin araştırılması, değerlendirilmesi, ilgili yayınların yapılması, bakımlarının gerçekleşmesi, kayıt altına alınması, hedef kitle belirlenmesinde ziyaretçi araştırmalarının yürütülmesi, koleksiyonun doğru tanıtılması ve toplumla ilişkilerin sağlanması gibi görevler yüklenecek olan uzmanlar koleksiyonun sürekliliğinden ve gelişiminden sorumludurlar.

Koleksiyona yeni malzemeler eklemenin getirilerinin yanı sıra düşünülmesi gereken başka konular da vardır. Bu malzemelerin koruma koşullarının yaratılması, bilgilerin değerlendirilmesi sırasında birlikte çalışılacak kişi ve kuruluşlar, malzeme için sergileme alanı yaratılması ve depolanması gibi sorumluluklar da müzenin koleksiyon politikasında önemli belirleyicilerdir. Müze kamusal anlamda koleksiyonunu doğru yansıtma görevinin yanı sıra, koleksiyonun koruyucusu rolünü de taşımaktadır. Dolayısıyla hem koleksiyon malzemesinin potansiyelini en iyi biçimde kullanmalı, hem yorumlarında tarafsız olmalı, hem tutarlı bilgi aktarmalı, hem de koleksiyonunu en iyi biçimde koruma şartlarını yerine getirmelidir. Tüm bu sayılanları yerine getirebilmesi için de tüm kaynaklarını en iyi biçimde değerlendirebileceği bir politika benimsemelidir.

Koleksiyonunu oluştururken ağırlıkla diğer müzelerde İstanbul'a dair yollanan veriler arasında eksikliği duyulan objeler seçmeli sürekli sergi oluşturacağı alanda eksik kalan hikayeyi tamamlayıcı bir anlayışla hareket etmelidir. Geçici sergiler için ise mahallelere referans veren sembolleri ve objeleri, İstanbul'daki eski yaşamı simgeleyen koleksiyon nesnelerini koleksiyonerlerden ödünç alarak kullanabilir. Diğer müzelerden ödünç alma ise düşünülmemektedir. Bunun yerine oluşturulan sergi içeriğinde kullanılması gereken objenin fotoğrafı yerleştirilecek, asıl objenin hangi müzede olduğu belirtilecek ve bu yolla İstanbul'daki diğer müzelere gidilmesini teşvik edici bir uygulama yapılacaktır.

İstanbul Kent Müzesi koleksiyonunun içeriğini;

- İstanbul’da günlük yaşama ait her tür nesne koleksiyona katılabilir. İstanbul’da yaşam devam etmektedir. Bu nedenle yıllar sonra bugünü yansıtan nesneler de müze koleksiyonunun bir parçası olacaktır.
- Kent Arşivini oluşturacak idari, mali, hukuki, sosyal ve kültürel her türlü belge/yayın/fotoğraf vb...
- Maddi olmayan koleksiyon içeriği (sözlü tarih, İstanbul simgeleri, İstanbul’a özgü hikaye, söylence, efsaneler, dijital kayıtlar gibi)
- İstanbul kentine referans veren her türlü nesne koleksiyona dahil edilebilir. Ancak burada önemli bir nokta atlanmamalıdır. Koleksiyonun amacını ve gelişim çizgisini netleştirmeyi sağlayacak seçimler yapılmalı ve bu kriterler müzenin kurulum aşamasında belirlenmelidir.
- Koleksiyona katılacak nesneler seçilirken, farklı sergilerde kullanılabilecek özelliklere sahip olmalarına kaynakların doğru değerlendirilmesi açısından dikkat edilmelidir.

Koleksiyonlar “öğrenme, yarar sağlama veya zevk amacıyla bir araya getirilmiş ve özelliklerine göre sınıflara ayrılmış nesnelerin bütünü⁹” şeklinde tanımlanmaktadır. Koleksiyonu meydana getiren nesneler kendi aralarında arkeolojik, etnografik, botanik, zoolojik vb. gibi konularına göre gruplanırlar. Ancak İstanbul Kent Müzesi İstanbul’un geçmişine, bugününe ve geleceğine referans veren nesneleri bünyesinde toplayan bir koleksiyona sahip olabileceği için böyle bir sınırlama yapamayabilir. Örneğin İstanbul laleleri, İstanbul vapurları, İstanbul yemekleri gibi. Bu nedenle toplayacağı nesneler ağırlıklı olarak belgesel nitelikli düşünülmektedir.

Koleksiyonunu geliştirme yöntemi olarak ise bağış ve satın alma gibi yöntemler benimsenecektir. Bir diğer yöntem olarak günlük yaşama dair nesnelerin müze yönetim kurulunca benimsenen koleksiyon toplama politikasına göre değerlendirilerek koleksiyona dahil edilmesi düşünülmektedir. Koleksiyonun geliştirilmesi için İstanbul içinde üretilen belgelerin sistematik olarak kent arşivi ve belgeliği oluşturulmak amacıyla toplanmasının yanı sıra, ellerindeki malzemeyi İstanbul halkı ile paylaşmak

⁹ TDK, Türkçe Sözlük, 1992.

isteyen kişi ve ailelerin, özel ve sivil toplum kuruluşlarının, kültürel ve akademik alanda faaliyet gösteren yerel-ulusal-uluslararası kuruluşların işbirliğı ve özel protokol anlaşmalarıyla koleksiyon geliştirme yöntemine dahil edilmesi öngörülmektedir.

Oluşturulması önerilen İstanbul Kent Müzesi, koleksiyonu açısından değerlendirildiğinde, kente ve kentlilere dair her türlü bilgi ve malzeme koleksiyon içeriğı olma potansiyeli taşır. Ancak daha önce de değinildiğı gibi, metrekaresi belli bir müze binasında İstanbul kentine ve kentliliğine dair her türlü malzemeyi sunmak hikayesi açısından ya eksik ya çok geniş, koleksiyon içeriğı açısından ise içinden çıkılamaz olacaktır. Dolayısıyla burada hedeflenen kullanıcı için çağrışımlar yaparak hatırlamayı sağlayacak, günümüz ve geçmiş kentine ve kent yaşamına referans veren, İstanbul'un sadece tarihi yarımada olarak algılanmasını engellemek amacıyla özellikle mahallelere göndermeler yapma potansiyeli taşıyan, değişimlere ve buna bağı olarak kentlilik sorunlarına göndermeler yapan malzemelerin kullanımudur. _Koleksiyon içeriğinin belirlenmesinde öne çıkan noktalar kent ve kentlilik kavramları bağlamında kent tarihi, kentin coğrafi konumu ve önemi, ekonomik gelişimi ve topluma yansımaları, kent ve kentlilerin kültürel birikim/değişim ve gelişimleri, kentlilikle bağlantılı toplumsal bazda sosyal sorunlar olarak özetlenebilir. Bu anlamda koleksiyon içeriğinde kente dair görsel ve yazılı malzemeler, haritalar, maketler, geçmişte günlük kullanımda olan objeler, canlandırma ve sözlü tarih söyleşilerini destekleyecek malzemeler ve filmler, mahallelere ait özellikleri ve simgeleri çağrıştıran objeler kullanılabilir. "İstanbul Kent Müzesi" ismi telaffuz edildiğinde, bu müzenin İstanbul kentinin geçmişini tüm dönemleriyle yansıtan bir koleksiyona sahip olması gerekliliğı doğar. Bu koleksiyon fotoğraflar, yazılı ve basılı belgeler, siyasi, ekonomik ve dinsel geçmişine dair kültür ürünleri, kent içinde yer alan farklı toplulukların kültürüne ait objeler, planlar ve haritalar, resimler, desen ve gravürler, ses kayıtları, filmler gibi ele alınarak sonsuz açılımla genişletilebilecek bir koleksiyon yapısının oluşturulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle müze tüm bu koleksiyonu kendi bünyesinde barındırmak yerine İstanbul içinde halihazırda varolan ve bu kente dair veriler yollayan diğer müzeleri de kardeş müzeler ya da potansiyel ortaklar kapsamında değerlendirir.

5.6. “MERKEZDEN YÖNETİLEN BÖLGE ve BİRİM MÜZELER”

“Bir kent müzesi, yani İstanbul Kent Müzesi, İstanbul Tarih Müzesi de bence yine bir soyutlama kapsamında dışarıdan gördüğümüz, algıladığımız, İstanbul imgesinin alt yapısını oluşturan ve İstanbul’a baktığımız zaman göremediğimiz boyutları, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik yapıları, bir nesneler dilinde -nesneleri biz seçeceğiz, müzeye koyacağız veya yaratacağız- teşhir edeceğimiz bir mekanlar dizisi olabilir. Daha fazla hayal edersek, bir dinamik mekan dizisi olarak düşünülebilir. Yani böyle bir müzeye bir kişi gittiği zaman, hayalinin gücü oranında geçmişe doğru uzanan bir mekansal çizgi görebilmeli, kentin yapısını anlayabilmeli ya da hayal edebilmelidir.”(KUBAN, 1993; s. 219)

İstanbul kenti içinde kültürel odak noktası olan, insanların buluşmaya geldikleri, ayaklarının alışık olduğu ve toplum içinde her kesimden bireyin rahatlıkla ulaşabileceği bir noktada merkez bir yönetim birimi oluşturularak bu merkezden İstanbul’un çeşitli bölge ve mahallelerine referanslar verilecektir. Bu referanslar bahsedilen bölge ve mahallelerin geçmişten günümüze fotoğrafları, sözlü tarih seminerleri, arşiv belgeleri vb... konulardan seçilerek geçmişten günümüze İstanbul yaşamı ve tarihi, ekonomik, sosyal, kültürel gelişimleri anlatılacaktır. Bu kent mahallelerden oluşmakta olduğuna göre bu kentin çözümlemesini de mahalleler üzerinden yapmak doğru bir uygulama olabilir. Sonuç olarak hedeflen nokta bireylerden oluşan topluma mahallelerden oluşan İstanbul’u anlatabilmektir. İstanbul Kent Müzesi bir merkez gibi düşünülerek örgütlenme ve yönetim şeması oluşturulmuştur. Bu aşamada ise bu merkeze bağlı kalıcı bölge müzeleri ve geçici birim müzeler ele alınacaktır.

İstanbul kenti gibi bir kent için İstanbul’u tüm yönleriyle anlatan ve İstanbul’ ait tüm koleksiyonun bir arada bulunduğu büyük bir müze binası kullanıcı için algılanamayacak kadar çok veriyle dolu olacaktır. Koleksiyon politikası açısından da hem ihtiyaç duyacağı maddi kaynak hem de iş gücü olarak taşınamayacak bir sorumluluktur. Halihazırda var olan müzelerimizin sahip oldukları koleksiyonların İstanbul Kent Müzesi için yaratılacak projeler kapsamında ziyaret edilmesi varolan kaynakların değerlendirilmesi adına daha doğru bir yaklaşım olabilir.

Merkeze bağılı birim müzeler birer laboratuvar olarak düşünölmekte olup bu mahallelerdeki birimlerde düzenlenecek eğitim projeleri, müze ve kent gezileri, seminer ve toplantılar, atölye ve kurslar, geçici sergi ve yayınlar, söyleşiler yoluyla, hem diğeri müze sergi ve koleksiyonları değeriendirilecek yani küçükten büyüğe bir dolaşım sağlanacak, hem de merkezden alınan kısa bilgiler ışığında bölge ve mahallelere başka insanların gitmesi sağlanacaktır. Bireyler arası iletişim artacak, bilgi dolaşımı mümkün olacak ve atıl durumdaki müze koleksiyonlarını toplumun her kesiminden insanın izlemesi olanaklı hale gelecektir.

Bu birimler İstanbul Kent Müzesi merkez birimine daha önce de ifade edildiğı üzere yönetsel anlamda doğrudan bağılı olacaktır. Kendine ait bir bütçesi olmayacak, tüm proje ve uygulamalar merkezden koordine edilecektir. Birim müzeler geçici ya da gördüğü ilgiye göre kalıcı olabilecektir. Bölge müzeleri adıyla anılan birimlerin kalıcı olması hedeflenmekte, mahallelerde oluşturulacak birimlerin ise İstanbul'daki tüm mahallelerin yararlanması açısından geçici sergi ve etkinlikler olarak organize edilmesi tercih edilmektedir.

Yerleşik olmaları hedeflenen "Bölge Müzeleri" için İstanbul Büyük Şehir Belediyesine bağılı 32 ilçe belediyesinden müze binası olarak kullanılmak üzere özel bir alan oluşturmaları yada varolan kültür merkezlerini tahsis etmeleri talep edilebilir. Buna ek olarak belediyelerin yönlendirmesiyle sponsorların onarımını gerçekleştirebileceğı işlevsiz tarihi binalar, turistik amaçla kullanılan köşkler ve kasırlar da bu amaçla değeriendirilebilirler. Özellikle yeni sponsorluk ve teşvik kanunu kapsamında yıkılmak üzere olan tarihi binalar bölge müze birimleri olarak restore edilerek kentlilerin sıklıkla kullandıkları yerler olarak işlevlendirilebilir.

Müze etkinlikleri için kullanılabilecek alanlar ise aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Gezici tır müzeler
- Kentin sokak ve meydanları
- Yerel yönetimlerin yaptırdığı kültür merkezleri
- Mahallelerde bulunan konferans, sergi ve spor salonları

- Kültür ve sanat kurumlarının sergi salonları
- Tüm İstanbul Müzeleri (eğitim gezileri ve proje uygulaması alanı)
- Atıl durumdaki tarihi binalar
- Belediyelere bağlı köşkler ve kasırlar
- Eğitim kurumları (Okul,  niversite, Enstitü vb.)

Tüm bu alanlar birer laboratuvar gibi işlev görecek, sergiler, söyleşiler, toplantılar, eğitim etkinlikleri, atölye ve drama çalışmaları bu alanlarda gerçekleştirilecektir.

Yine hazırlanacak projeler kapsamında düzenlenmesi düşünülen tarihi kenti tanıma gezileri, teknelerle boğaz gezileri, İstanbul Müzeleri gezileri gibi etkinliklerle mahallelerde yaşayan insanların kenti tanımasına ve içinde yaşadığı dar alandan çıkıp şehrin bütününü algılamasına yönelik fırsatlar oluşturulacaktır. Yerleşik birimler dışında gezici birimlerin yaratılması kentlilere doğrudan ulaşma amacı taşımaktadır. Bu fikir “kentli müzeye gelmiyorsa müze kentliye gitsin” düşüncesinden hareketle oluşturulmuştur. Üstelik b t  , donanım ve personel açısından da İstanbul’un her mahallesine yerleşik bir şube kurmak kaynakların doğru kullanımı açısından desteklenmeyen bir politikadır. Özellikle Tarih Vakfı’ndan Orhan Silier ile yapılan görüşme sırasında bu konu gündeme gelmiştir. Sayın Silier, merkeze bağlı birim müzeler kurmak yerine asıl merkeze mümkün olduğunca fazla donanım yerleştirmenin ve yatırım yapmanın daha doğru olduğunu ve müze kullanıcısı ilgisinin bölünmemesi için tüm koleksiyonun bir merkezde toplanması gerektiğini ifade etmiştir.

Ancak merkez insan dolaşımının yoğun olduğu bir yere kurulmuş olsa bile, bu kentte denizi hiç görmemiş insanların da yaşadığı göz önüne alındığında, kenti kentliye götürme gerekliliği doğmaktadır. Bu düşünceyi hayata geçirmenin yolu da kentin bölge ve mahallelerine sızmak, bu sayede insanlarla iletişim kurma olasılığını en üst düzeye ulaştırmaktır.

Bölge ve mahallelerde kurulması hedeflenen bölge ve birim müzeler için minimum donanım ile maksimum fayda sağlayacak projeler üretilerek hayata geçirilmeye çalışılacaktır. Burada yönetim ve organizasyon şemasında yer alan her üyeye görev ve sorumluluk yüklenmektedir. Koordinasyonu merkez birimin gerçekleştirileceği bölge müzeleri kurma ve geçici müze birimleri oluşturma faaliyetleri öncelikle kentliyle iletişim kurma ve onları merkeze çekerek müze kullanıcısı haline getirmeyi hedeflemektedir.

İstanbul kadar çok kültürlü bir kentte insanlar kendi korunma alanlarını oluşturarak kendilerine yakın ve uygun buldukları mahallelerde toplanmışlardır. Bu mahallelerde sosyolojik açıdan ciddi araştırmalar yapmak ve kültürel projeleri pilot bölgelerde uygulamaya koymak gerekir. Örneğin Bilgi Üniversitesi'nin Kuştepe'de yerleşmesini mahalleli önceleri şiddetle reddetmiş daha sonra üniversitenin açtığı kurslara, film gösterimlerine, spor karşılaşmalarına ilgi artmıştır. Bugün Kuştepe mahallesi artık farklı bir mahalledir. Burada amaç kültürleme yoluyla insanları tamamen değiştirmek yani kültürel anlamda İstanbul'a uyarlamak değildir. Burada hedeflenen İstanbul'da yaşayan her bireyle bire bir iletişim kurabilmenin yollarını bulmaktır.

Merkez olarak düşünülen İstanbul Kent Müzesi de sahip olacağı koleksiyonu bünyesinde yer alacak sürekli sergisi ve geçici sergileri, toplantı ve etkinlikleri, bilgi-belge merkezi, tartışma platformları ile İstanbul'a dair referanslar veren ana yönlendirici olacaktır. Böylece çift yönlü bir dolaşım sağlanacak, hem kentli müzeye gelecek hem de müze kentliye gidecektir.

Bölge ve birim müzeler kurma gerekliliği bu nedenlerle doğmuştur. Amaç mahallenin kıraathanesinde mahallenin geçirdiği değişimlerin konuşulduğu söyleşiler organize etmek ve hemşehrilipleri ortak noktalarda buluşturmadır. Bu kent hepimizin evidir. Bu kentte yaşanan her şeyden haberdar olmak gerekir. Geçirdiği ve geçireceği her türlü değişiklikte söz hakkına sahip olunduğu kadar sorumluluk da taşınmalıdır. Bu bilincin oluşturulabilmesinin yolu da insanlara fikrini ifade etme alanı ve fırsatı yaratmaktan geçmektedir. Ancak önce kentlilerin İstanbul üzerine ifade edilecek bir fikir oluşturması gerekmektedir. Bunun için kenti tanımalı, algılamalı, sevmeli, benimsemeli ve korumalıdır. Bunları sağlamak için kenti anlatacak bir merkeze ve kentlileri bu merkeze çağırarak birimlere ihtiyaç duyulmaktadır.

5.6.1. MİNİMUM VE MAKSİMUM İHTİYAÇLAR

İdealde bir müze, merkez yada birim olsun, müzeolojik olarak insan ihtiyaçları kapsamında tasarlanmalıdır. Bir müzenin ihtiyaçları kapsamında bakıldığında halka açık ve kapalı alanları olduğu, dolaşım şemalarından, otoparkına, bilgilendirme panolarından kütüphanesine kadar her türlü noktanın eksiksiz düşünüldüğü alanlar yaratılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ancak olanaklar her zaman idealde canlandırılanlar ile örtüşmemektedir. Özellikle kullanılacak mekanların müze olmaları için tasarlanmadıkları göz önünde bulundurulduğunda ciddi problemlerle karşılaşmaktadır. Merkez müzemizin tamamen müze mekanı olarak inşa edilmesi tercih edilmekle birlikte uydu müzeler olarak kullanılacak bölge müzelerinin ve geçici müzelerin tamamen eldeki alan ve binalar değerlendirilerek yaratılması da mümkün olabilir.

Bu tercihin iki önemli nedeni vardır. Birincisi mahalle ve bölgelerde bulunan, çoğunluğu yerel yönetimlerce kültür merkezi olarak inşa edilmiş ve halkın kullanımına açık mekanları değerlendirmek, diğeri ise bütçe ve koleksiyon içeriğini kontrol altında tutabilmektir. Daha önceki başlıklarda merkez müzenin yıllık ödenek dışında kaynaklar yaratmasının özerk müze olabilmesi için şart olduğu ele alınmıştır. Bu durumda bir diğer kaynak problemi de birim müzeler için çözümlenmeyi beklemektedir.

Öncelikle birim müzelerin yerleşeceği alan ihtiyacı gündeme gelmektedir ki bu ihtiyaç için kullanılabilecek alanlar, ağırlıklı yerel yönetimlerin kendi bölgelerinde inşa ettikleri kültür merkezleri olarak düşünülmektedir. Bu binalar içlerinde yer alan tiyatro salonları, sergi salonları, engelli asansörleri, WC, otopark gibi müze ihtiyaçları için de kullanılabilecek bölümleri içerdiğinden düzenlenmesi ve kullanılması kolay olacaktır. Ayrıca yerel yönetimlerce kullanılsın diye inşa edilen bu binalar aslında hedeflendiği oranda ilgi görmemektedir. Hem kullanımı mümkün kılmak, hem yeni bina arayışını karşılamak hem de maddi anlamda kaynak yaratma sorununu en aza indirmek için bu binalar bölge müzeleri olarak yeniden değerlendirilebilir.

Minimum ve maksimum müze mekanı ihtiyaçlarına bakıldığında, bir müzede:

- Sergi salonları
- İdari bölümler (müze personeline ait alanlar)
- Teknik bölümler (güvenlik, elektrik, iklimlendirme)

- Konferans Salonu
- Workshop alışmaları için kullanılabilirler bölümler
- İhtiyaç alanları: Danışma, WC ve Yeme-İçme bölümleri
- Kütüphane, Bilgi/Belge Merkezi
- Depo ve koleksiyon bakım/onarım alanları
- Hediyelik ve Kitap Satış Mağazaları
- Otopark
- Açık alanlar

gibi bölümlerin bulunması gerekmektedir. Ancak burada hedeflenen minimum donanımlar ile en yüksek iletişimi sağlama platformunu eldeki imkanlar çerçevesinde mümkün kılmaktır. Yerel yönetimlerce yaptırılan kültür merkezlerinin büyük çoğunluğunda tiyatro sahnesi/sinema, sergi salonu, personel alanları, klima ve güvenlik sistemleri, ihtiyaç alanları, otopark bulunmaktadır. Müze mekanı olarak değerlendirilebilir potansiyeli taşıyan bu binaların merkeze bağlı blėe müzeleri olarak işlevlendirilmeleri planlanmaktadır.

Blėe içindeki atıl binaların müze olmak üzere sponsorlarca onararak işlevlendirilmesi de mümkün olmakla birlikte ilk etapta var olanın değerlendirilmesi yoluna gitmek daha uygun bir tercih olabilir. Böylece hem belediyelere ait alanlar kültürel anlamda işlevine uygun olarak kullanılacak hem de bina için ayrı bir kaynak yaratılması gerekliliği ortadan kalkacaktır. Aslında yeni teşvik, tahsis ve sponsorluk kanunları kapsamında kültürel etkinliklere yönelik yatırımlar devletçe desteklenmektedir. Bu nedenle sponsor ve gönüllü kaynaklar bulmak ve bu kenti simgeleyen, ancak rant kaygılarıyla yok olmaya terk edilmiş, binaları onarmak eskisi kadar zor olmayacaktır. Bu nedenle eski binalar da blėe müzeler olarak işlevlendirilme potansiyeli taşımaktadır.

Belediyelere bağlı köşkler ve kasırlar ise devamlı kursların düzenlendiği mekanlar olarak ek işlev verilerek kent müzesi örgütlenmesi içinde yer alabilirler. Hem kentin tarihi ve önemli binaları olmaları nedeniyle simgesel anlamda, hem de kentliler

ve turistlerce kullanımlarının teşvik edilmesi anlamında kalıcı birimler olabilme potansiyeli taşımaktadırlar.

Bu tespitler ışığında, diğer iki olasılığa oranla, kültür merkezi olarak inşa edilen belediyelere ait binaların müze ihtiyaçları açısından daha fazla bölge müzesi olabilme potansiyeli taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Minimum birim müze ihtiyaçları için;

- Geçici sergi salonu olarak değerlendirilebilecek genişlikte bir alan
- Atölye, drama ve kurs çalışmalarının yapılabileceği bir bölüm
- Kütüphane/bilgi/belge odası
- Teknik donanımlar için bir oda
- Personel Bölümü
- İhtiyaçlar alanı (wc, mini kafeterya)

olarak düşünülmektedir. Bölge müzelerde sadece geçici sergiler düzenlenecek, ilk etapta ağırlıklı olarak bölge özelliklerini, tarihini ve kentle olan bağlantısını konu alan sergiler gerçekleştirilecektir. Daha sonra bölgesel eğilimlere göre halktan katılımlarla yeni projeler üretilerek sergi ve etkinlikler ekip halinde hazırlanacaktır. Merkeze ve diğer müzelere eğitim gezileri burada organize edilecektir. Bölge müzeleri bölgelerinde bulunan mahallelerde oluşturulacak geçici müzelerin proje ve etkinliklerini de organize edeceklerdir.

Bölge müzeleri içine mutlaka merkeze bağlı bir bilgi/belge/araştırma alanı da yerleştirilmelidir. Böylece merkeze bağlı İnternet ağı ile bölge yakınındaki tüm araştırmacılar, özellikle de öğrenciler kütüphane ihtiyacını karşılayabileceklerdir. Müze olarak tasarlanan bir yeri aynı zamanda kütüphane olarak sunmak ilgi çekmek ve ayak alışkanlığı sağlamak açısından önem taşımaktadır. Çocuğunu kütüphaneye getiren bir kentlinin boş vaktini sergi salonunda geçirmesi, açılan kursa katılması, müzenin yeni sergi projesinde aktif görev almak istemesi daha yüksek bir ihtimaldir. Yaz dönemlerinde birim müzelerde açılacak kurslara öğrenci ve veliler birlikte katılabilirler. Böylece daha çok müze kullanıcısı yaratmak ve müzelerin en önemli misyonu olan eğitimi sağlamak mümkün hale gelecektir.

Bölge müzelerinde ve merkezde potansiyel ortaklarla hazırlanan tüm projeler geçici müze alanlarında uygulamaya konacaktır. Ayrıca kent içinde müze-kent ilişkilendirmesi sağlayacak uyaranların kullanılması ve mahallelerde daha önce değinilen spor salonu, sergi alanı, park vb. alanların geçici etkinlik alanları olarak değerlendirilmesi planlanmaktadır. Bu alanlarda sağlanması gereken minimum ve maksimum ihtiyaçlar ise kullanılacak alana bağlı olarak değişeceğinden şimdilik öngörülememektedir. Ancak fikri anlaşılır kılmak açısından kısaca değinirsek, tüm kent içi uyaranlar ve mahallelerdeki geçici birimler müze kullanıcısı olmayan kentlilere “müze size geldi, siz de müzeye gelin” mesajını vermek ve tüm kentlileri müze kullanıcıları haline getirmek hedefini taşımaktadır.

5.6.2. YÖNETİM VE PERSONEL İHTİYACI

Bölge müzelerinin yönetim ve örgütlenme anlamında merkeze bağlı olacakları daha önce de belirtilmiştir. Bu tercihin gerekçesi ise, örgütlenmenin merkezde gerçekleşmesinin her bölgede aynı zamanlama ile paralel projelerin yürütülebilmesini sağlayacak olmasıdır. Birbirini tamamlayan ve bu nedenle bağlantılı üretilmesi ve yürütülmesi gereken bir projenin bölge ve birim ayaklarının merkezde belirlenmesi ve görev dağılımının merkez proje komisyonu tarafından yapılması organizasyonun yürütmesinde kolaylık sağlayacaktır. Bölge ve birimlerde merkeze bağlı olarak yürütülecek projelerin başkanlığını merkezden görevlendirilmiş olan bölge müze müdürü yapacaktır. Buna göre bölge ve birim müzelerde organizasyonda yer alacak temsilciler;

- Merkez müzeden görevlendirilecek bir bölge müzesi müdürü
- Bölge Belediye Temsilcisi
- Bölge Proje Yöneticisi
- Merkez proje geliştirme komisyonu temsilcileri
- Bölge halkından ilgili bireyler

olarak düşünülmektedir. Burada proje yöneticisi ve proje geliştirme komisyonu temsilcileri özellikle etkinliğin uygulamaya konacağı bölgeyi incelemiş ve eğilimler konusunda öneriler geliştirebilecek kişilerden seçilebilir. Böylece bölgede yaşayan kentlilerle zaten iletişim halinde olan kişilerden faydalanılması sağlanabilir. İlk aşamada merkezde bölgesel ihtiyaçlara göre planlanıp uygulamaya konacak proje ve etkinlikler daha sonra bölgeden gelen eğilim ve istekler doğrultusunda merkeze ve diğer bölgelere sıçrayacaktır. Böylece istenen kent içi etkinlik dolaşımı, toplumsal örgütlenme ve eğitim süreci bir ivme kazanabilir.

Bölge ve geçici birim müzelerde özellikle halkın müze ekibine katılımı teşvik edilerek bölgesel anlamda eğilim ve isteklerin tespit edilmesi hedeflenmektedir. Halk katılımıyla düzenlenecek etkinlikler müzecilerin gerçekleştiremeyeceği özgünlükte projelerin oluşturulmasını mümkün kılabilir. Bölgeden seçilen temsilcilerin de bölgenin ihtiyaçları konusunda daha duyarlı olması ve merkezle ilişkisini bu çerçevede kurması beklenmektedir. Böylece merkezi yönetimin ağırlığı bölgelerden gelen istekler

doğrultusunda değişerek önerilen yönetim ve çok temsilcili örgütlenme gerçekleşebilecektir. Demokratik anlamda halkın sesine kulak vermek olarak kabul edilebilecek bu hareket kentlilerin kent hakkındaki bilinç ve sorumluluklarını üstlenmelerine ön ayak olabilecek bir organizasyon olarak kabul edilmelidir.

Bölge ve geçici birim müzeler için personel ihtiyacı çoğunlukla bölgede yaşayan kişilerle çözümlenecektir. Ancak önce bu kişilerin müzenin amaç, kapsam ve yöntemleriyle ilgili kısa bir eğitimden geçirilmesi önerilmektedir. Bölge müzelerde görev yapacak personelin yine özellikle müzenin bulunduğu bölgeden seçilmesinin gerekçesi bölge eğilimlerini paylaşan bireyler olmalarıdır. Güvenlik görevlisinden hizmetliye tüm personel müze kullanıcısıyla ve özellikle de çocuklarla nasıl iletişim kuracağı konusunda bilgilendirilecektir. Bölge müzelerde görev yapacak personelin:

- Müze Uzmanı (Koleksiyon yönetimi ve geliştirme sorumlusu)
- İletişim Sorumlusu (Sergi düzenlemesi, küratörlerle ortak çalışma organizasyonu, pano, davetiye, broşür gibi sergi materyallerinin sağlanması)
- Sergileme uzmanı/tasarımcı
- Rehberler (Üniversite Öğrencileri)
- Eğitimciler (Etkinlikler, Drama, Kurs ve Atölyeler için)
- Güvenlik Görevlileri
- Bilet satış ve santral elemanı
- Hizmetliler (İç hizmetler sorumlusu, temizlik görevlileri, çevre düzenleme personeli gibi)
- Teknik Ekip (Su, elektrik, ısıtma tesisatı için bir görevli ve müze sergileme etkinlikleri sırasında ihtiyaç duyulan malzemeleri üretebilecek bir usta)
- Doktor ya da sağlık görevlisi (acil durumlar için müze içinde bulunmalıdır)
- Kütüphane görevlisi ve arşiv uzmanı

olarak belirlenmesi ve bölge müze müdürünün kontrolünde görev yapmaları düşünülmektedir. Bölge müze müdürü müzenin hukuki, idari ve mali işleri ile halkla ilişkilerinin sağlanmasından da sorumludur. İdari görevleri kendisi yürütecek diğer alanlar için müze dışından avukat, muhasebeci, finansal planlama gibi konularda uzmanlaşmış kişi veya kurumlarla çalışacaktır.

Geçici birim müzeler için personel sayısı ihtiyaca göre belirlenecektir. Tüm personelin sağlanmasında seçici kurul merkez müze yönetimi olacaktır. Gereklilik kapsamında merkezden bölgelere yönlendirilebilecek uzmanlar, gönüllüler, davranış bilimciler, eğitimciler ve iletişimciler belirli zamanlarda müze personelinin merkezle uyumunu sağlamak üzere eğitim programları düzenleyeceklerdir.

5.6.3. BÜTÇE

Yönetim ve örgütlenme başlığı altında yer verildiği üzere kurulması hedeflenene benzer özerk müzelerin yerel yönetimce sağlanan yıllık ödenekleri olduğuna değinilmiştir. Ancak yıllık ödenek bir müzenin sürekli ve kendi kendini çevirebilir bir kurum olması için yeterli değildir. Dünyada müzeler kendilerine bütçe yaratmak amacıyla gelir getirici etkinlikler düzenlemekte ve devlet ödeneklerinin dışında kaynakları kendi kendilerine sağlamanın yollarını aramaktadırlar.

Müzeler bilimsel anlamda özerk olma gerekliliklerinin yanı sıra bütçe olarak da özerk olmak istemelerini kaynak yaratanlardan bağımsız hareket edebilme imkanını sağlayabilmek için hedeflemektedirler. Bir müze bütçesine katkı sağlayan sponsorun reklam aracı yada prestij mekanı haline gelmemelidir. Böyle bir durumda müzenin bilimsel mantığını ve özerkliğini yitirme tehlikesi doğar. Ancak her kurum gibi ticari anlamda ayakta durabilmek için gereken kaynakları da sağlamalıdır. Müze kaynak yaratacak sponsor ve gönüllülerden bağımsız bir söylem oluşturmalı, düzenleyeceği proje ve etkinlikleri kendi politikası çerçevesinde hayata geçirebilme özgürlüğünü hiçbir koşulda kaybetmemelidir.

Merkez ve birimler mümkün olduğunca personel ihtiyaçlarını gönüllüler, yarı zamanlı çalışabilecek gençler ve eğitimcilerle çözmeye çalışmalıdır. Böylece personele ayrılacak bütçenin sınırlandırılması mümkün hale gelecektir. Genç neslin personel ihtiyacında kullanılması aynı zamanda toplumsal bir örgütlenmede kişisel sorumlulukların üstlenilmesi için gereken bilinci oluşturmada ilk adım olarak kabul edilebilir.

Gelir getirici müze etkinliklerinden bazılarını sayarsak bunlar; müze giriş ücretleri, hediyelik satış mağazaları, ücretli kurslar, bilgi/belge merkezinin kullanım ücretleri, yayınların satışı, otopark ücreti, kafeterya ve restoranlardan elde edilecek gelirler olarak özetlenebilir. Yine geçici birimlerin etkinlikleri sırasında kermes benzeri yiyecek-içecek, kartpostal ve el sanatları ürünleri satışları gönüllülerce yapılarak gelirler müze yararına toplanabilir. Ancak bunlar halkın harcamasına yönelik gelir getirici kaynaklar olduğundan ücretler yüksek tutulamayabilir.

Bu durumda İstanbul Kent Müzesi'nin, Büyük Şehir Belediyesi tarafından ayrılmış, İl Özel İdaresi tarafından desteklenen ve Büyükşehir'e bağlı belediyelerin de

katkıda bulunduğu özel bir bütçesi olmalıdır. Bu asıl bütçeye ek olacak diğerk gelirler ise sponsorlarla sağlanacaktır. Yerel yönetimler, kentle ilgili tüm haber ve yeniliklere yer verilen gazete ve süreli yayınları, hem müze bütçesine kaynak yaratmak için hem de kentlilerle hedeflenen iletişimi kurmak için, kendi imkanlarıyla çıkararak katkıda bulunabilirler.

Bölgesel anlamda restore edilmesi gereken tarihi binaların müze haline getirilmesinde sponsorlar yeni yasalar çerçevesinde önem kazanmaktadır. Bölge müzelerde açılacak sergilerin masraflarını yerel sponsorlar bularak karşılamak mümkündür. Seminer ve konferansların gerçekleşmesinde, araştırma ve yayınlarda, kent içi eğitim gezilerinin düzenlenmesinde, güvenlik ve iklimlendirme gibi teknik tertibatın kurulmasında, çocuklar için eğitim projeleri düzenlenmesinde kullanılabilecek sponsorlar müzenin gider tablosunda önemli bir sorunu çözecekleridir. Müzeye kaynak yaratmanın sponsorlara katkısı ise, kendi kurumsal kimliklerini güçlendirmeleri, kentsel bir organizasyonda gönüllü olmanın getireceğı prestij ve ekonomik anlamda teşvik, tahsis ve sponsorluk yasalarından¹⁰ faydalanmaları olarak özetlenebilir.

¹⁰ Bakınız ekler: Teşvik, Tahsis ve Sponsorluk yasaları.

6. SONUÇ

İstanbul kenti sahip olduğu değerleri, kültür mirası olarak tüm insanlığın yararına sunmak amacıyla 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmaya aday gösterilmiş ve adaylığı onaylanarak kabul edilmiştir. Bu amaçla öncelikle 2000 yılından beri STK'lar, daha sonra da Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin desteğiyle birlikte çalışarak güç birliği sağlamışlardır. İstanbul kentinin 2010 Avrupa Kültür Başkenti olması birlikte çalışmanın, üzerinde düşünülmüş projeler üretmenin ve örgütlü çalışmanın faydalarını ortaya koyan en büyük kanıttır. Önceden belirlenmiş bir amaç ve politika kapsamında devleti temsil eden kurumlar ile sivil girişimlerin birlikte çalışarak başarı elde edilebileceği böylece ortaya konmuştur. Bu başarı, tez kapsamında önerilen İstanbul Kent Müzesi'nin çok temsilcili yönetim ve örgütlenme modelinin hayata geçirilebileceğine inanmamıza neden olmaktadır. Ancak kültür başkenti olarak kabul edilmiş bir kentin, kendi kültürel değerlerini ortaya koyabileceği gerçek bir kent müzesine sahip olmadığına da dikkat çekilmelidir.

Doğan Kuban'ın da değindiği gibi İstanbul kentinin kendisi gezilmesi gereken bir müzedir. Ancak çalışmanın dayanak noktası olarak benimsendiği üzere kentin özelliklerine gönderme yapacak bir merkez bulunmamaktadır. Avrupa Kültür Başkenti İstanbul'da düzenlenecek etkinliklerin ve ev sahipliği yapılacak projelerin uygulanacağı yerlerin seçimi için bir merkeze, örgütlü bir çalışmaya ve koordinasyona ihtiyaç duyulacaktır.

Tez kapsamında ele alındığı üzere kentlilerin; ev sahibi olarak kentle ilgili tüm projelerden haberdar, kültür başkentliği yapmaya hazırlanan İstanbul'un değerlerinin farkında ve dünyaya kendini ve kentini tanıtmaya aşamasında sorumluluklarının bilincinde olmaları gerekmektedir. Bu farkındalığı ve sorumluluk bilincini oluşturmak için kentin tüm eski binalarını restore etmek ve var olan müzelere yeni işlevler kazandırmak yeterli değildir. Böyle bir girişim amiyane deyimle “makyaj yapmak”, yani kentin ve kentlilerin ihtiyaç ve gereksinimlerini şimdilik ertelemek olacaktır. Oysa içinde bulunduğumuz şu günlerde kentlinin kendisinin kentinin geleceğinde rol oynama şansı doğmuştur.

Bu aşamada İstanbul kenti için tasarlanan projeler, kültür başkenti olma yolunda hızla uygulanan onarım ve değişiklikler, 2010 yılına dek değil uzun vadede kentin sağlıklı, planlı, tarihi değerlerine gereken saygı gösterilerek ve içinde yaşayan kentliler de önemsenerek gerçekleştirilmelidir. “Avrupa Kültür Başkenti olmuş bir kentin sakinlerinin kendi kentlerini tanımadan kenti tanımaya gelen insanlara ev sahipliği yapabilmeleri mümkün olabilir mi?” sorusunun cevabı İstanbul kentinin bir kent müzesine duyduğu ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bir kent müzesi tasarlamak yerine bölge ve birimlerle genişletmenin amacı ise kenti kentlilere tanıtmada eksik kalan iletişimi kurmak ve çift yönlü bir örgütlenme zinciri oluşturmaktır.

Böyle bir müzenin tamamen özel girişimlerle kurulması politik söylemi ve halka olan mesafesi nedeniyle tercih edilmemektedir. Toplumsal dinamiklerle ve kentlilerin yaşamıyla ilgili konuları kapsamayı düşünen bir müzenin özel bir kurumun prestij mekanı simgesini taşıması yerine halkın temsilcilerine ait olması fikri, müzenin duruşu açısından daha uygun bir tercih olabilir. Buna ek olarak dünyanın ve Türkiye’nin siyaset arenasında İstanbul kadar önem taşıyan bir kentin müzesinin merkezi yönetimden tamamen bağımsız olması da beklenemez. Bu nedenle çok farkı disiplinlerden temsilcileri de içeren bir yasama, danışma, yönetim kurulu ve proje geliştirme komisyonu oluşturularak merkezi otoriteyi ve halkı aynı zamanda temsil edebilen İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisine bağlı bir organizasyon, koordinasyon ve yönetim biçimi önerilmiştir. Amaçlar kapsamındaki bir diğer konu da yıllık ödeneklerden bağımsız kaynakları yeni yürürlüğe konan yasalar çerçevesinde sponsorlardan faydalanarak elde eden sürekli, özerk bütçeli ve özerk söylemli bir müze yaratmaktır.

İstanbul Kent Müzesinin belki de en önemli ve çözülmesi gereken problemi kendi kendine yetebilir bir kurum haline gelerek özerk bütçesini kent ve kentliler için en yüksek faydayı sağlayacak şekilde dönüştürmek ve kurumsal anlamda sürekliliğini sağlamaktır. Kentin kullanılmayan yeni bir müzeye daha ihtiyacı yoktur. Bu nedenle müzenin kaynak sorununu yıllık ödenekten bağımsız olarak ayrıca ele alması ve kuruluşu ile paralel sponsor arayışına başlaması şarttır. Bu nedenle amacını ve hedeflerini belirlemeli ve potansiyel ortakları ile örgütlü bir çalışmayı öncelikle bu alanda gerçekleştirmelidir.

Sonuç olarak, İstanbul’a bir kent müzesi kazandırmak için gereken potansiyel ortaklar, sonsuz hikaye ve kurgu üretebilecek kadar konu, kullanılacak alanlar, yeni yasalar çerçevesinde organizasyona katılabilecek sponsorlar ve içinde bulunulan günlerde hiç olmadığı kadar ön planda olan, üzerinde konuşulan bir kent vardır. Bu nedenle ve fırsattan istifade İstanbul kentinin sağlıklı, planlı, kentlilerce doğru tanınan, benimsenen, korunan ve yaşatılan bir kent olarak gelişebilmesi için ana konusu kent olan bir müzeye sahip olmasının toplumsal bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Tez çalışmasının İstanbul’un bu derece gündemde olduğu ve üzerine projeler üretildiği bir döneme rastlaması problemlerin tespiti ve üzerinde durulacak noktaların belirlenmesi açısından kolaylık sağlamıştır. Ancak konu İstanbul olduğunda her çalışma üzerine bir şeyler daha eklenebilir hale gelmektedir. İstanbul kadar değerli ve insanlık tarihi için önem taşıyan bir kentin üzerine geliştirilebilecek tüm projelerin uygulanmadan “önce” tartışılmaya başlanması gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz günlerin İstanbul üzerine üretilen projelerin değerlendirilmesi için bir fırsat olduğunu varsayarak, müzelerimizin yeniden yapılanması gerektiğinin tartışıldığı son zamanlarda yeni bir örgütlenme ve yönetim biçimi öneren İstanbul Kent Müzesi için yeni yaklaşımlar konulu tez çalışmamın bundan sonra yapılacak araştırma ve projelerde faydalı olmasını temenni ederim.

KAYNAKÇA

ATAGÖK, Tomur. “**Çağdaş Müzecilik Kavramı Doğrultusunda, Türk Sanat Müzelerinin Etkinliklerinin Saptanması**”, M.S.Ü. Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik tezi, İstanbul: 1985.

ATAGÖK, Tomur (der.). “Yeniden Müzeciliği Düşünmek”, İstanbul: YTÜ Basım Yayın, 1999

ANDERSON, Benedict. “**Hayali Cemaatler**”, İstanbul: Metis Yayınları, 1995.

ASLANOĞLU, A. Rana. “**Kent, Kimlik ve Küreselleşme**”, Asa yay, Bursa, 1998

ASSMAN, Ian. “**Kültürel Bellek**”, İst: Ayrıntı yayınları, 2000.

ATAMAN, Sadi Yaver. “**Türk İstanbul**”, İst: B.Ş. Bel. Kül. İşl. Daire Başk. Yayınları, 1997.

AYVALIOĞLU, Namık. “**İstanbulluların Zihnindeki İstanbul, İstanbul’un Kognitif İmajının İncelenmesi**”, İ.Ü. Tecrübi Psikoloji Çalışmaları, İst, 1993.

AYVERDİ, İlhan. “**Misalli Büyük Türkçe Sözlük**”, İstanbul: Kubbealtı İktisadi İşletmesi, 2005.

BACHELARD, Gaston. “**Mekanın Poetikası**”, İstanbul: Kesit Yayıncılık, ?.

BAŞGÖZ, İlhan. **“Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk”**,T.C. Kültür Bak. Yayınları, Ank. 1995.

BAUDRİLLARD, Jean. **“Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm”**. İstanbul: B.Ü. Yayınevi, 2002.

BEKTAŞ, Cengiz. **“Planlamayı Önce kültürel Boyutta Yapmak Gerekli, İstanbullulaştırmak”**, İstanbul Dergisi, sayı 4, İst, 1993.

BEKTAŞ, Cengiz. **“Kentli Olmak yada Olmamak”**, Evrensel Basım Yayın, İst. 1998.

BELGE, Murat. **“İstanbullu Önce Göçlerle Çoğaldı”**, İstanbul Dergisi, Sayı 1, İst., 1992.

BENMAYOR, Gila. **“Hazineleri Bekleyen Tehlike Meğer Gökte Değil Yerdeymiş,”** **Hürriyet** (20 Nisan 2003).

BERNASCONİ, Robert. **“İrk Kavramını Kim İcat Etti?”**, İstanbul: Metis Yayınları, 2000.

BİLGİN, Nuri. **“Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik”**, İst: Sistem Yayıncılık, 2000.

BİLGİN, Nuri. **“Kollektif Kimlik”**, İst: Sistem Yayıncılık, 1999.

BİLGİN, Sedef. **“Türkiye’de Kentsel Mekanın Yönlendirilmesinde (Kent) Planlama-(Kentsel) Tasarım İlişkileri”**, FBE Şehir ve Bölge Planlama’da hazırlanan Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995.

BİNARK, İsmet. **“Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki Belgeler Işığında İstanbul’daki Şehircilik Faaliyetleri”**, Yeni Türkiye, Özel Sayı. C.2/8, İst, 1996.

BOZDOĞAN, Sibel-KASABA Reşat. **“Türkiyede Modernleşme ve Ulusal Kimlik”**, TTVY, İstanbul, 2005

BREFE, Gervereau-MOREL, Deledalle (Der.) **“Comment Inscrire Les Musees de ville dans la ville?”**, Marseille tarih müzesi yayını, Marseille, Fransa, 2003

BULUT, Rukiye. **“18. Yüzyılda İstanbul’da Nüfusun Artmaması İçin Alınan Tedbirler”**, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı 3, İst, 1967.

BURKE, Peter. **“Tarih ve Toplumsal Kuram”**, TTVY, İstanbul, 2005

CANSERVER, Turgut. **“İstanbul’un Planlanması ve Boğaz Geçişleri”**, İstanbul Dergisi, Sayı 14, İst, 1995.

CAUNCE, Stephen. **“Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi”**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İst. 2001.

“Cumhuriyet Devrinde İstanbul”, İst: İstanbul Belediyesi Neşriyat ve İstatistik Müdürlüğü, 1949.

“Cumhuriyet’in 50. Yılında İstanbul’un İdari Sorunları Semineri”, İst: İ.Ü. Hukuk Fakültesi Fak., 1973.

CÜCELOĞLU, Doğan. **“İnsan ve Davranışı”**, İst: Remzi Kitabevi, 2000.

ÇEÇENER, Besim. **“İstanbul’un Kültür ve İmar Sorunları”**, İst: Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, 1995.

ÇELİK, Zeynep. **“Değişen İstanbul”**, İst: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1998.

ÇIRACI, Hale. **“İstanbul’da Mekansal Yapı Değişimi”**, Yapı, Sayı:158, İst, 1995.

ÇİÇEKÇİOĞLU, Feride. **“Öteki İstanbul”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 24, İst, 1998.

ÇİZGEN, Nevval. **“Kent ve Kültür”**, İstanbul, Say Yayın, 1994.

ÇUBUK, Mehmet. **“İstanbul Üzerine Bütünleşmiş Düşünceler ve Bir Kentsel Gelişme Senaryosu”**, İst: Mimar Sinan Üniv. Mimarlık Fak., 1996.

DANACIOĞLU, Esra. **“Geçmişin İzleri: Yanıbaşımızdaki Tarih İçin Bir Kılavuz”**, İst: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001.

Der. **“Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi”**, Cilt: 1,2,3. İstanbul: YEM Yayınları, 1997.

Der. **“Kollektif Kent ve Kültürü”**, Cogito Dizisi, YKY., sayı. 8

Der. **“İstanbul Küresel İle Yerel Arasında”**, İst: Metis Yayınları, Tarih Toplum ve Felsefe dizisi, 2001.

Der. **“Quelles Perspectives Pour Les Musees D’Histoire En Europe ?”**, AIMH, Fransa, 1994

Der. **“Musees D’histoire & Histoire dans les musees, actes du seminaire du 17 juin 1992”**, AIMH, Fransa, 1992

Der. **“Stk’lar, Yerelleşme ve Yerel Yönetimler”**, TTYV, İstanbul, 2002

Der. **“Sivil Toplum Kuruluşları Rehberi 2005”**, TTYV, İstanbul, 2005

Der. **“Büyük İstanbul Nazım Raporu”**, İst: İstanbul Belediyesi, 1971.

Doğu-Batı Dergisi, Sayı 8, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, Ağustos, 1999.

-----, Sayı 20, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, Ağustos, 2002.

-----, Sayı 23, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, Mayıs, 2003.

-----, Sayı 25, Ankara: Doğu-Batı Yayınları, Kasım, 2003.

DÖKMECİ Vedia-BERKÖZ, Lale. **“İstanbul’un Tek Merkezli Bir Kentten Çok Merkezli Bir Kente Dönüşümü”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 35, İst, 2000.

DURANAY, N. **“Cumhuriyetten Bu Yana İstanbul Planlaması”**, Mimarlık Dergisi, Sayı: 105, İst, 1972.

ECO, Umberto. **“Avrupa Kùltürü”**. İstanbul: Afa Yayıncılık, 1995.

----- (edit). **The Educational Role of the Museum**. London: Routledge, 1996.

EKİNCİ, Oktay, **“Metropolitan Ölçekte Bir Sit”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 13, İst, 1995.

ELDEM, Nezih. **“İstanbul Tarihsel Kent Merkezinin Farklı Yönlerinde Koruma-Yenileştirme-Sağlıklaştırma Projeleri”**, Mimarlık, c.5, İst, 1975.

ELİADE, Mircea. **“İmgeler Simgeler”**, İstanbul: Gece Yayınları, ?

ERCAN, Fuat. **“Kriz ve Yeniden Yapılanma Sürecinde Dünya Kentleri ve Uluslararası Kentler: İstanbul”**, Toplum ve Bilim, c.71, İst, 1996.

ERDER, Sema. **“İstanbul’a Bir Kent Kondu: Ümraniye”** İst: İletişim Yayınları, 1996.

EREN, Hasan. (Der.). **“Türkçe Sözlük”**. 1-2 Cilt. Ankara: T.T.K.Yayınevi, 1998.

ERGÜDEN, S. **“İstanbul Gelişimi, Geçirdiği İmar ve Planlama Aşamaları Üzerine Bir Araştırma”**, Ank: ODTÜ, 1974.

ERKMEN, Nevzat. **“İçimizdeki Çocuk, Gestalt Terapisi”**, 3.Basım, İstanbul: Söz Yayınları, 1996

ERYILDIZ, Semih. **“Bölge Kent ve Çevreye Kültürel Yaklaşım Avrasya Megapolü Olarak İstanbul”**, Ank: Kültür Bak., 1993.

EYİCE, Semavi. **“Bir Efsanenin Ardından: Kaybolan Türk İstanbul Hakkında”**, İstanbul Dergisi, Sayı:1, İst, 1992.

EYİCE, Semavi. **“Tarih İçinde İstanbul ve Şehrin Gelişmesi”**, Atatürk Konferansları içinde. C. VII. Ank: TTK, 1980.

GERVEREAU, Laurent ed., **“Is There a Central Europe, Compare”**, Fransa, 2003

GOFFMAN, Erving. **“The Presentation of Self in Everyday Life”**, NewYork: The Overlook Press, 1973.

GÜLERSOY, Çelik. **“Hangi İstanbul’lu?”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 1, İst, 1992.

GÜLERSOY, Çelik. **“İstanbul Maceramız”**, İst: Remzi Kitapevi, 1995.

GÜVENÇ, Bozkurt. **“Türk Kimliği”**, İst: Remzi Kitapevi, 1995.

GÜVENÇ, Bozkurt. **“İnsan ve Kültür”**. İstanbul: Remzi Kitapevi, 1994.

“Habitat II. Kent Zirvesi” İst. 96 Uluslararası Bilimsel Toplantılar, 1996.

HABERMAS, Jürgen. **“Öteki” Olmak “Öteki”yle Yaşamak**. İstanbul: YKY, 2002.

HANÇERLİOĞLU, Orhan. “**Felsefe Ansiklopedisi**” Cilt 1-8. İstanbul: Remzi Kitapevi, 2000

IŞIN, Ekrem, “**İstanbul’da Gündelik Hayat: Tarih, Kültür ve Mekan İlişkileri Üzerine Toplumsal Tarih Denemeleri**”, İst: YKY, 1999.

“**İstanbul’un Ekonomik ve Sosyal Göstergeleri**”, İst: Ticaret Odası, 1999.

KALKAN, Ersin. “Aslında Burası Medeniyetin Ta Kendisi,” **Hürriyet** (20 Nisan 2003).

KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem. “**İnsan ve İnsanlar**”. İstanbul: Evrim Yayınevi, 1996.

KESKİN, Ahmet. “**1980’den Sonra İstanbul’un Planlanması Planlama Çalışmalarının Sorunları**”, İstanbul Dergisi, Sayı: 4, İst, 1993.

KEYMAN, KUTMAN, YEĞENOĞLU (der.). “**Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark**”. İstanbul: İletişim Yayınları, 1999.

KILIÇ, Füsun. “**Şehir Müzesi’nin Koleksiyonu Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi**”. İstanbul: YTÜ Sanat Tasarım Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1992.

KIRAY, Mübeccel-İLBERLİ, Ortay. “**İstanbul ve İstanbul’lu Üzerine**”, İstanbul Dergisi, Sayı:1, İst, 1992.

KIZILYAPRAK A. Zeynel (der.). **“Tarih Yazımında Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme”**, İst: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2000.

KÖKSAL, Sema. **“Yerlisi Yok, Sahibi Çok İstanbulun En Önemli Özelliği Çeşitliliği ve Benzemezliği”**, İstanbul Dergisi, Sayı:1, İst, 1992.

KUBAN, Doğan. **“İstanbul Yazıları”**, İst: Yapı Endüstri Merkezi Yay., 1998.

KUBAN, Doğan. **“Bir Kent Tarihi”**, İst: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2000.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI. **“Eski Eserler ve Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği”**, Ankara: 1984.

KYVIG, E. David-MARTY A. Myron, **“Yanı başımızdaki Tarih”**, İstanbul, TTVY, 2000

MADRAN, Burçak (der.). **“Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme”**, 2 Cilt. İst: TTVY, 2000.

MADRAN, Burçak (der.). **“Kent Toplum Müze: Deneyimler-Katkılar”**, İst: TTVY, 2001.

NEYZİ, Leyla. **“İstanbul’da Hatırlamak ve Unutmak: Birey, Bellek ve Aidiyet”**, İst: TTVY, 1999.

NEYZİ, Leyla. **“Türkiye’de Sözlü Tarih, Kimlik ve Öznellik”**, İst: İletişim Yayınları, 2005.

ONG, J. Walter, **“Sözlü ve Yazılı Kültür”**, İst: Metis Yayınları, 1995.

ORTAYLI, İlber. **“Bizans’tan Osmanlı’ya Kalan Miras: Şehir Yönetimine Hiç Katılmamış Bir Halk”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 8, İst, 1994.

ÖZBAY, Ferhunde. **“İstanbul Nüfusu ve Göçler”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 1, İst, 1992.

ROBİNS, Kevin “Interrupting Identities: Turkey/Europe”, **Questions of Cultural Identity**. Ed.: Stuart Hall. London: Sage Publications, 1998.

TOKSÖZ, Fikret. **“Yerel Yönetimler Reform Tasarısı ve İstanbul”**, İstanbul Dergisi, Sayı: 34, 2000.

THOMSON, Paul. **“Geçmişin Sesi”**, İstanbul, TTVY, 1999

TÜMER, Gürhan. “Şu bina neye benziyor.”, **Cumhuriyet Dergisi**, Sayı 615, (4 Ocak 1998)

SAİD, W. Edward. **“Şarkiyatçılık”**. İstanbul: Metis Yayınları, 2001.

SAUSSURE, Ferdinand. **Genel Dil Bilim Dersleri**. İstanbul: Multilingual, 1998.

SCHROEDEE, Ralph. **“Max Weber ve Kültür Sosyolojisi”**, İst. Bilim ve Sanat Yay. , 1996

SHAW, M.K. Wendy. **“Osmanlı Müzeciliği-Müzeler, Arkeoloji ve Tarihin Görselleştirilmesi”**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

SÖNMEZ, Mustafa. **“Grafiklerle 1990’larda İstanbul”**, İst. B.ř.Bel. Kültür A.ř., İst., 1994.

STOCKPOL, Theda ed. **“Tarihsel Sosyoloji”**, TTYV, İstanbul, 2002.

UYGUR, Necmi. **“Kültür Kuramı”**, YKY. İst., 1996.

WEBER, Max. **“Modern Kentin Oluşumu”**, Bakış Yayınları, İst., 2000.

YARDIMCI, Mehmet. **“Milli Kültür Araştırmaları”**, T.C. Kültür Bak. Yay., Ank., 1998.

EKLER LİSTESİ**SAYFA**

1)	15 Mart 2006 tarihli, İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi konulu görüşme.....	141
2)	Tarih Vakfı Dokümanları.....	162
3)	Kentim İstanbul Projesi Dokümanları.....	167
4)	İstanbul Müze Kent Projesi Dokümanları.....	194
5)	Apikam, Fikret Yılmaz ile yapılan 26 Ocak 2005 tarihli görüşme..	233
6)	Kültür ve Turizm Bakanlığına ait Dokümanlar.....	235
7)	Teşvik, Tahsis ve Sponsorluk Kanunları.....	238

EKLER:

1) 15 Mart 2006 tarihli, İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi Projesi konulu görüşme¹¹:

Orhan Silier:

Sadece sizin 1,5 yıldır çalıştığınız bir konu üzerindeki kavramlaştırmanız ve buna dayanan sorularınızla, benim size anlatacaklarınız arasında bağlantı kurmaya çalışıyorum ki söyleyeceğim şeyler sizin işinize yarasın ve belli bir çerçeve oluşsun. Çünkü varsayalım, sizinle 1,5 sene önce veya 1 sene önce buluşmuş olsaydık o an söyleyeceklerimi, şu an söylemenin çok anlamı yok. Çünkü artık yapılanmış bir tez çalışmasının sonundasınız. Dolayısıyla size yardımcı olmanın en iyi yolu, sizin kavram çerçeveniz seçtiğiniz konu üzerine bir şey söylemek, bu da özel bir düşünmeyi gerektiriyor. O yüzden biraz tereddüt ettim.

Hanzade Uralman:

Aslında, bir projeyi doğrudan sorup da yapabilirim, görüşmemizi ama bunun çok anlamlı olmayacağını düşündüm. Çünkü çok dışından bakiyoruz, kurumun.

O.S.

Bir deneyelim. Şimdi önce şunu belki hatırlamakta yarar var, tarih vakfı dediğimiz şey, zaten bilginin üretken olabileceği konusundaki bir örnek. Çünkü tarih vakfı 1991 yılında ortaya para koymayan, bilgi, sosyal angajman, eğitim koyan insanlarla olduk ve iddiamız, eski tür vakıflara yani zengin aile, büyük şirket, varlıklı kurum anlamında vakıflara alternatifin üyeleri olan ve bu üyelerinin mülkiyetlerini bir sosyal sermaye olarak değerlendiren bir kurum oldu. Dolayısıyla tarih vakfı, o tarihte 100 dolar civarında bir değer ifade eden 500'er bin lira koyan 264 kişi tarafından kuruldu. Sonra da hep 2000 yılına kadar, vakıf senedine göre %10 oranında büyüyerek üyelerine dayanan bir üretim merkezi oldu. Bu üretim merkezi, bu özellikleriyle, sonuçta eğitimin

¹¹ Kaydedilen görüşmenin çözümlemesini yapan Sayın Hanzade Uralman'a teşekkür ederim.

diğer unsurunu yani para bulma, mekan bulma, üretim için gerekli diğer malzemeyi de bulmayı da büyük ölçüde başardı. Dönüp baktığımızda kabaca yaptığımız hesaplardan, Tarih Vakfı'nın geçen 14-15 yılda yaklaşık 15 milyon dolar civarında bir sponsorluk yani ayni olmayan nakdi desteği sağladığı, bunun üzerine de yaklaşık bir o kadar ya parasal olmayan destek ya da gönüllü insan katkısı koyduğunu, üretiminin böylece, toplam büyüklüğünün 30 milyon dolar civarında bir büyüklük olduğunu hesaplayabiliyoruz. Yaklaşık 30 bin dolarlık kuruluş sermayesiyle 30 milyon dolarlık bir üretimin başarılabilmesini açıklamanın tek biçimi, bu insan sermayesinin yani sizin deneyiminizle uzmanlığın, bilginin belli işlere üretime dönüşmüş olması ama böylece burada çok küçük sermayeyle çok büyük üretim yapan kuruluş örnekleri ile ayrıca ayıran bir fark da var. Tarih vakfı bir dizi alanda yaratıcı ve öncü üretim yapabildi. Dolayısıyla, sadece büyüklük olarak değil yol açıcılık olarak yapabildiği bazı şeyler de var. 2000 yılındaki medeni kanun değişikliğiyle, bir tek satırda “vakıflarda üyelik olmaz”, hükmü getirilerek bu tür oluşumların, vakıf biçiminde örgütlenmesinin önü tıkandı. Ayrıca ülkemizde eksik olmayan ekonomik ve politik krizlerde bu tür oluşumların, tarih vakfı örneğinde görüldüğü gibi son derece zor bir yaşam sürdürmesine de yol açıyor. Fakat, bilginin yaratıcı büyük çaplı öncü üretim için kullanılabileceğinin gerçekten örneklerinden bir tanesi. Bu örnekleri genç nesiller, size benzer insanlar, tarih vakfı içinde veya başka durumlarda nasıl devam ettirirler, aynı zamanda bir sivil toplum Türkiye’de nedir, nasıl varolur, karı ve kişisel kazanıma dayanmayan bir biçimde kamusal çıkarlar için bu çarkta üretimler yapılabilir mi gibi bir alan, bir çok soru işaretiyle ve meydan okuyuşla “challenge” anlamında önümüzde duruyor.

H.U.

İnsanları buraya çekiyorsunuz, destekçileri buraya çekiyorsunuz, halkı buraya çekiyorsunuz. Bu pek çok ayağı olan bir şey. Bunu nasıl başarıyorsunuz, bunun bir formülü olmalı. Bu popülerleşerek de olmuyor. Bugün müzeler açılıyor ve bana göre yanlış yöntemler izleyerek, üretim olmadan sadece popülariteye dayanarak kendilerini tanıtabiliyorlar vs. ama burada böyle bir şey yok, derinden bir toprak kazılıyor gibi. Çok da önemli kuruluşlar, bu vakfa destek veriyor.

O.S.

Ya da vermiyor, yeterince vermiyor

H.U.

Onun oranı başka bir şey ama baktığımızda dışarıdan, finansal anlamda güçlü kuruluşların desteğini görüyoruz. Bunların arasında uluslar arası kuruluşlar da var. Bu nasıl sağlanır.

O.S.

Galiba kültür alanında, büyük çaplı her girişim gibi bu alandaki girişim de ana kuralı zamanı gelmiş veya gelmekte olan bir ihtiyacın karşılığını vermek. Tarih vakfı bu anlamda şoven, politik tarihçilikten ibaret, daha çok propaganda niteliğinde tarihçilik anlayışından farklı bir tarihçilik ve kimlik anlayışına Türkiye toplumunda duyulan ihtiyaca cevap vermeye çalıştı. Bu ihtiyaca da bir çok alanda birden cevap vermeye çalıştı. Dolayısıyla ortada hayli olgun, hayli büyük bir ihtiyaç olması lazım. Sonra bu ihtiyacı, toplumun genel gelişmesiyle, genel daha makro süreçleriyle bağlantılandırdı. Şunu söylemeye çalışıyorum. Tarih vakfı çevresindeki bir çok kişi tarihçi değildi, onları çeken unsur Türkiye'nin demokratikleşmesini uygarlaşmasını daha yaşanır bir haline gelmesine bu kanalda bir katkı imkanıydı. O yüzden mesleği tarihçilik, müzecilik vs olmayan bir dizi insan esas olarak teknik terimle sorumlu, aktif yurttaş kimliğiyle bu sürece katıldı. Bu kimlikle başlanan çalışmanın tabii çapı, bu tür insanların sayısı, angajmanlarının sürekliliği, bunların ki şu an bence en önemli kriz o, yeni koşullar içinde dağılması veya yaşlanması durumunda onların yerini alacak insanların varlığı. Sadece bir tek örnek vereyim. Örneğin tarih vakfını kurduğumuz yıllar, ilk dönemler Türkiye'de vakıf üniversitesi denen üniversitelerin henüz olmadığı bir dönemdi. 12 Eylül'den çıkış havasının devam ettiği dönemlerdi. Vakıf üniversitelerinin entelektüel emeğin yeterince bir bölümünü, yüksekçe ücretler ödeyerek somuran bir alan haline dönüşmesiyle tarih vakfının karşısına büyükçe bir rakip kuruluşlar grubu çıktı. Gönüllü emek veya düşük ücretle kamusal çıkar için üretimden, yüksek eğitim sisteminin özelleşmesinden çıkar sağlayan bazı özel kurumların istihdamı gibi bir alternatif çıktı

veya 1990'ların başı Türkiye'de demokrat, liberal, sol çevrelerin henüz parasallaşma, birincileşmenin etkileriyle dağılmadıkları bir toparlanma süreci içinde oldukları bir dönemdi. Buna karşılık 2000'ler Avrupa Birliği ile ilişkilerin getirdiği olumlu etki ne olursa olsun bir kötümserliğin, bir dağınıklığın sürdüğü bir dönem dolayısıyla demin, sizin de benim de söylediğim büyük bir insan emeğini yan yana getirme toplumsal politik dönüşümlere ve yeni kuşakların tavrına da son derece duyarlı. Olumlu süreçler olursa bu daha daha iyiye gidiyor, olumsuz süreçler olursa bundan etkilenip duraksamalara vs. düşüyor.

H.U.

Entelektüel sermaye dediğimiz şey çok önemli rol oynadı, bu vakfın gelişmesinde. Çünkü bilginin üretilmesine katkıda bulunan o.

O.S.

Evet, evet evet....

H.U.

Gönüllülüğün de temeli burada yatıyor.

O.S.

mmmm... hiç yoksa bir alanda evet. Entelektüel sermayenin, gönüllülüğün tek biçimi olması gerekmez ama tarih vakfı gibi kuruluşlar da ana biçimi olduğu açık. İsterseniz bir adım daha atalım, bana sorduğunuz diğer soruya yani İstanbul Müzesi meselesine gelelim. İstanbul Kent Müzesi'ne müzelerimize ilişkin tartışmanın henüz pek ortada olmadığı, hatta 12 Eylül'ün etkisiyle müzecilik alanında 1980 sonrasında diyebilirim ki 1975 sonrasında, milli cephe hükümetleri döneminde itibaren 15-20 yıldır bir durgunluk içinde bulunduğu bir dönemde ortaya attık. Bu dönem Türkiye'de bir durgunluk hatta gerileme dönemi iken, dünyada adına yeni müzecilik dediğimiz bir anlayışın müzecilik dünyasında tartışmalar yarattığı bir dönemdi. İşte bu açılan diyalim makas dünyada

türlü değişimler olurken Türkiye’de bırakınız, bu değişimlere ayak uydurmayı, kötüleşmelerin bile olduğu koşullarda İstanbul Müzesi projesi tarih vakfı için temel olarak, müzecilik alanında örnek süreci başlatma anlamına geliyordu. Hatta ilk önce bizim projemiz bir sanayi müzesi, bir emek müzesi alternatifiyle de başladı. Sonra, düşündüğümüz işleri yapabilmek için en uygun alanın Bizans, Osmanlı Başkenti vakfın merkezinin bulunduğu, entelektüel ilginin odaklandığı bir şehrin müzesi olduğunu düşünüp de kent müzesine yoğunlaşıldı. Dolayısıyla ana amaç, şimdi de öyle, müzeciliğe genel bir katkı, bir alternatif üretmek noktasındaydı. Bu aslında çok dramatik diyebileceğim etkiler de yaptı. Örneğin müze, sadece bazı eşyaların ziyaret edildiğı bir yer değildir, aynı zamanda bir kültür merkezidir. Burada konserler olur, burada kurslar olur, burada müze dostlarının oluşturduğu bir sosyal örgütlenme olur, dediğimiz koşullarda buna itiraz eden hatta daha sonra bu binada caz konserleri düzenlediğimiz zaman, milliyet gazetesinde çıkmıştı, darphanede tarih vakfı gazino kuruyor diye gazetelerde tanıdıkları aracılığıyla kampanya yürüten bazı müzeciler son aylarda caz konserleri düzenliyor, kendi yeni müzelerinde. Bu sadece dramatik değil, bu aynı zamanda Türkiye’nin ne tür dirençleri zorlaya zorlaya nereden nereye doğru gelmekte olduğunu gösteriyor ama ilgi çekici olan şey şu, kişiler çok farklı konumlarda olabiliyor. Bir yerde çok tutucu, çok dirençli, hatta yeniliklere kapalı ve saldırgan, bir başka yerde taklitçi vs. olabiliyor ama kamu müzeciliğı pek az bütün bu süreçte yani dikkat ederseniz yeni denemelerin büyükçe bir bölümü, sizin de sözünü ettiğiniz özel müzelerde yapılıyor ve kamu müzeleri gerek devlet, gerek yerel yönetim müzeleri ise genellikle yenilik hatta kendine imkanlar içinde dönüştürme bakımından, sadece iyileştirmeyi kastediyorum, o açıdan bile çok ufak tefek değişim getiriyor. Konuyu sizin açtığınız noktaya bağlarsak, sürekli sergilere değil, geçici sergilere esas olarak dayanan, sürekli sergileri de çok uzun olmayan periyotlarla yenilenen bir müze toplumla iletişimde bir merkez rolünü oynayan bir müze, bir kültür merkezi rolünü oynayan bir müze esas olarak, bilgi ile üretim yapan bir merkezdir. Tabii bu yalnızca sahip olduğu artefactların, tarihi eşyaların envanter kağıtlarındaki ya da bizim müzelerimizdeki o bir satırlık bilineni size tekrarlayan bir bilgidir, kurgulama anlamında bir bilgidir. O ülkedeki edebiyatla, tarihçilikle, müzikle, dansla, eğitim sistemiyle etkileşme anlamında bir bilgidir. Bu okul ise çok dinamik, yaratıcı klasik devlet memuru profilinin hayli dışında bir bilgi yönetimi ve bilgi üretimini gerektirir.

H.U.

Peki şunu sorayım, tarih vakfının deneyimlerine dayanarak, gerçi 15 milyon dolardan söz ettiniz ama hani bunun ne kadarı yayınlardan? Diyelim ki düşündüğünüz müze açıldı burada, sayısal deneyimlerinize dayanarak soracağım, proje üreterek ve bunu halka sunarak, belli ücretlerde yayın gibi, salon kiralama gibi ve bilgiyi yöneterek yapılan işlerle süreklilik sağlanır mı? Bir bilanço çıkarılmıştı, çalışmaların birinde ama o büyük ölçüde mekanla ve altyapı ile ilişkili bir bütçeydi. Yani sürekliliği ve kendine kazanç sağlaması bakımından, bu üretim yeterli midir? Yoksa entelektüel sermaye mi kullanılabilir?

O.S.

Yayınlardan sağlanan kazanç çok az bir miktardır.

Şunu soruyorsanız, yani İstanbul müzesi kurmuş olsaydı, bunda mali yeterlilik, süreklilik sağlanmasında kalifiye emeğin, bilginin rolü ne olacaktı ne diyorsanız; cevabım kabaca şu: biz 1994-95 yılından itibaren İstanbul müzesine ait fizibilite çalışmaları yapardık. Gördük ki bu müze, en az 300 bin civarında izleyici veya kullanıcının, daha çok da kullanıcı terimini tercih ediyoruz, bir seferlik bir uğrama olmamasını ve çoklu bir etkileşimini mümkün kılmak anlamında, 300 bine yakın kullanıcının gelmesi ile kendi mali dengelerini kurma şansına sahip olacaktı ve bu 300 bin kullanıcının önemli bir bölümü klasik müzelerde olduğu gibi tek seferlik ziyaretler değil, çok alanlı, çok yönlü ilişki kurarlarsa bunun dengelerini sağlamak mümkün. Bunun en önemli alanlarından bir tanesi, müzenin onlara kendi koleksiyonunun ötesinde ve bu koleksiyonun imkanlarını zorlayarak yenilikler ve kendini geliştirme olanakları sunmasına bağlı. Zaten eğitim dediğimiz süreç esas olarak kişinin kendini geliştirme kapasitelerinin harekete geçirilmesini içeriyor. Dolayısıyla bu müzelerin mali yeterlilikleri anlamında da, onların bu cazibe merkezi olmayı başardıkları oranda bu yeterliliği sağlayabileceklerini söylemek mümkün ve dünyanın pek az müzesi dışındaki müzelerin yalnızca koleksiyonlarını sunması ile bu yeterliliğe ulaşamayacakları da açık. Zaten yeni müzeciliği 1970-80'lerde doğuran kriz de, hatta önemli koleksiyonları olan devlet müzelerinin eskisi gibi devletten süspansiyon alamamaları koşullarında ne

yaparız da toplumun daha büyük ölçüde ilgisini ve katkısını sağlarız tartışmasından çıktı. Hele hele koleksiyonsuz müzeler veya koleksiyonları çok istisnai parlaklıkta olan müzeler dışındaki müzelerin bence tüm müzelerin, çünkü eğer koleksiyonları mükemmelse bu sadece avantajlardan birine sahip olduğunu gösterir. Bu canlılığı, bu etkileşimi çok ortamlı katılımı sağlamaları lazım. En genelde söyleyebileceğim bu. Bunun bir sürü biçimi var, tabii.

H.U.

Bir de destekçilerle ilgili bir soru soracaktım arada, destekçilerin sağlanması ya da fon sağlanmasında en önemli etken kişilikler yani insanlar. Çok net konuşacağım. İM’de de çok kişilerle orantılı görüyordum yani bir banka ile antlaşma yapılıyorsa pek çok şeyin önüne geçebiliyor o bankanın istekleri ama burada öyle olmuyor. Burada herhalde kişilikler etkili diyebilir miyiz yani ilişkileri kurmadaki yöntem, taleplerin önüne mi geçiyor?

O.S.

Sorunuzu çok iyi anladığımı zannetmiyorum, ayrıca birkaç şeyi sanki bir arada. Anladığım kadarıyla ve birbirinden ayırt etmeye çalışarak söyleyeyim. Kültürün sanatın bütün alanlarında olduğu gibi gerek müzelerinin kurucularının yöneticilerinin, bölüm yöneticilerinin kimler olduğu, gerek hangi projelerin hangi küratörler ya da hangi proje yürütücüleri ile yürüdüğü çok önemli ama bu tür insanların yan yana gelmesi işle ortaya gelmesi ile ortaya kurumsal kimlik ortaya çıkıyorsa bir noktadan sonra, artık kişiler de bu kurumsal kimliğin bir parçasını oluşturuyorlar ve onu geliştiriyorlar. O nedenle, bence işlerliği olan başarılı bir kurum hem bu kişilikleri ezmeyen hem de bu kişilikler tarafından belirlenmeyen bir dengeye ulaşmış olan bir kuruluş. Öte yandan sorunuzun ikinci bölümü eğer doğru anladımsa, müzelerle bağlantıya geçen kurumlar kendi koşullarını kısa vadede, doğrudan reklama dayanan kendilerine bir kültürel yatırım sponsorluğu değil neredeyse bir reklam örgütlenmesinin kazançlarını sağlayan kurumlar olarak müzelere bakabiliyorlar, işte o durumlarda da bu kurumların hem kişilik anlamında hem de kurumsal kimlik anlamında yeterince sağlam olabilmeleri lazım ki bu tür dirençlere karşı çıkabilsinler. Ben hatırlıyorum Habitat sergileri sırasında,

Anadolu’da konut ve yerleşimin 21 bin yılı üzerine bir sergi için önde gelen ev eşyası firmalarından bir tanesinden bir destek istediğimizde, bizim buzdolaplarından birini de sergini içine koyar mısınız demişlerdi veya hemen yakın yıllarda bu defa tarih vakfının doğrudan düzenlemediği bir sergi de darphanenin eski avlusundan bir anı olarak kurduğumuz araba hurdalarından birinin hemen yerinden kaldırılması. Çünkü araba firmasının imajını gölgeleyeceği, çalışma koşulu olarak bize dayatıldı. İşte bütün bunlarla, kurumlarla, o kurumların bazen kraldan çok kralcı olan temsilcileri ve üreticileri arasında uygar, gitgide insanların eğitildikleri bir etkileşim sürecine ihtiyaç var ama çağımızın kapitalizmi öylesine bazen dizginsiz bir biçimde kültür alanını etkiliyor ki kültür adamlarının en çığ önerilerle karşı karşıya gelmeleri de kaçınılmaz oluyor. Kurumlara ve kişilere kimliklerini veren sadece ne yaptıkları değil, ne yapmadıkları diye de düşünüyorum.

H.U.

Beklentiler oluyor, muhakkak.

O.S.

Sadece iyi Türkçe konuşan ve ilk görünüşte belli bir biçimde giyinmiş kişiler, medeni kişiler olmuyorlar. Tam tersine tam da böyle giyinmiş kişiler, en kaba en cahil insanlar olabiliyorlar.

H.U.

Devlet ve kültür politikalarına dönmek istiyorum. Önceki verdiğiniz örneklerden ve bu müze örneğinden de görüyoruz ki devlet teşvik edici olması gerekirken tersi yönde durum işleyebiliyor. Aslında yeni toplum yapısında, stk’lar politika üretme anlamında da öncü oluyorlar. Sizin çalışmalarınızın böyle olumlu sonuçlarını aldığınız, yani.....

Başka kuruluşlarla birlikte hareket ediyor olmazı bunun örneği ama evet politika üretiyoruz diyebilir misiniz? Bir yöntem öneriyoruz topluma diyebilir misiniz?

O.S.

Birkaç şeyi bir arada söylemek istiyorum. Öncelikle şunu söylemek istiyorum tarih vakfı, bir yanıyla son derece narin, her türlü hoyratlığa açık bir umut fidanı ve küçük bir istisna oluşturuyor çok az başka istisnayla birlikte kültür hayatımızda. Yapabildiklerinin çapı ile ortalıkta esen genel rüzgarlar birbirinden epey farklı. Buna rağmen yapılmış ve sonuç elde edilmiş, epey çok şey var. En makrosundan, daha mikrosuna kadar. Örneğin son 15 yılda, Türkiye’de kültür tarihçiliği, sözlü tarihçilik, tarih sergiciliği gibi bir şeyler geliştirse, bunda bir çok başka kurumun da bizi izlemesiyle tarih vakfının önerici bir katkısı oldu. İnsanlar artık tarih dendiğinde bir takım savaşların, devletin ya da diplomasinin tarihini değil bu genel kavramı anlıyorlar. Bizden önce tek tük kişilerin kendi eğilimleri ve niyetleriyle ilgili ve çok marjinal olarak yaptıkları tarihçilerin yüzde değil, binde ile ifade edilen bir bölümünü ifade eden bir tarihçilik anlayışı, belki yine bir azınlık,... yine belki bir bütün olarak ele alırsak, tarih vakfı bir azınlık hareketi olmayı Türkiye’de sürdürüyordu ama artık yüzde 30’luk, 40’lık bir tarih etkileşimi kavramlaştırması anlayışını temsil ediyor, bir sıralar çok daha küçük dar iyice marjinal bir hareketken, ana rotayı belirlemese de yani toplumun tarihe bakışını, önemli bir alternatif haline getirmiş durumda. Öte yandan daha mikro meselelere bakalım yani ders kitapları, insan hakları alanındaki çalışma, tarih vakfının projelendirdiği sonra Türkiye Bilimler Akademisi ile ortaklaşa yürüttüğü, insan hakları vakfından uzmanlık desteği aldığı bir proje ama 3 yılın sonunda bir çok uluslar arası kuruluşun, bilim akademisinin, ya Türkler çok önemli bir şey yapmışlar, keşke biz de yapsaydık dedikleri yahut uluslar arası çapta uzmanların bu proje hakikaten bizim katıldığımız en önemli işlerden biri dediği. İşte kitaplarımızın henüz içeriğini değiştiremediğini ama etkilediği fakat toplumda bu kitapların kötü olduğu ve bir şeyler yapılması gerektiği kanısını yaygınlaştırmakta yardımcı bir sonuç veriyor. Demek ki süreçler yalnızca bir iş yapılıncı o alanda durumun düzelmesini birlikte getirmiyor. Burada bir problem var, saptaması. Kısmi iyileşmeler bile bazen önemli oluyor. Şu anda da öyle. Bu eleştirdiğimiz lise kitaplarının hepsi şu an aynen okutuluyor, ortaokulda daha ancak müfredat değişti, kitap ortada yok, ilkokul kitaplarında da önerdiğimiz değişikliklerin

yarısı ya da daha azı yapıldı. Ama bu alandaki tartışma, kavrayış, bunun dayandığı ararış, bir kitap dediğın şey neye benzer üzerine toplumun elitinin ve onun çevresindeki meslek mensuplarının bir kavrayış düzeyinden, başka bir düzeye gelmelerine faydamız olabiliyor.

H.U.

Aslında bir sonraki konu eğitimle ilgiliydi, ben de bir yandan bağlantı kurdum. Devlet bir yandan destek olmuyor, üretilen kaynağı

O. S.

Eğitime gelmeyelim, Eğitimden önce bu devlet politikaları meselesine gelem. Orada, işinizin sonunda olduğunuz için kullanmanız zor ama bir dönem Osman Kavala ve arkadaşları kültür politikaları konusunda İstanbul'da iki günlük bir toplantı düzenlediler, yabancı bir çok insanın da katıldığı. Ve o işin raportörlüğünü de ben yaptım ve ortaya 30-40 sayfalık bir not çıkmıştı. Epey önemlice bir grubun tartışmalarında. Onu bulup size verebilirim. Benim bu yaptığım çalışmadan yaptığım daha önemli bir şey. İlhan tekeli o toplantıya Türkiye'de Kültür Politikaları konusunda alternatif bir yaklaşım diye bir tebliğ sunmuştu. Türkiye'nin kültür stratejileri nasıl saptanır ve planlanır, üzerine. Bu bence bilimin ve bilginin yani kültür alanında nasıl iş görebileceğinin çok ustalıkla bir insanın elinde dile getirilişinin en iyi örneklerinden biri idi. Nasıl kullanırsınız, bu zamanda kullanır mısınız bu model ve kavramlaştırma içinde sizin işinize yarar mı? O.....

H.U.

Kültür politikaları hiçbir zaman ayırlamayacağımız bir konu isterim.
.....

O.S.

Peki iyi yönde gördüğünüz bir hareket var mı? Kanun değişikliği vs.

H.U.

Her şey iyi yönde geliyor diye düşünüyorum, siz buradasınız mesela o iyi bir şey. Bana öyle geliyor ki Türkiye zor bir süreçten geçiyor ve o zor süreç önümüzdeki 10-15 yıl içinde bir sürü şeyi alt üst edecek. O anlamda da İngilizce bir metin de önerebilirim. Bu kimlik Avrupalılık ve kimlik diye bir konferans da vermiştim. Oradan da belki okumak istediniz şeyler olur onu da iletirim. Demek istediğim çok küçük direnişlere rağmen ki çok küçük direniş var. Belki de önümüzdeki aylarda, yıllarda bu direniş daha da ağır basacak ama Türkiye dünyadan kopmayacaksa bu alanlarda en azından kendi ekonomisinin, kapitalizminin el verdiği olanakla kültürle ve bu arada bilginin kültür alanında bir sermaye olmasıyla yüz yüze gelecek ve bunları kabul edecek diye düşünüyorum ve daha da iyileşmeler sağlayacak, yani daha makro iyileşmeler ama bugün kapitalist sistem içinde ve bugün dünya egemenlik ilişkileri içinde kültür alanı ve bu arada Avrupa Birliği ve kültür gibi bir alan nasıl toplumun ve kültür insanlarının ihtiyaçlarına daha elverişli bir hale gelir gibi bir tartışma zaten çok yaygın bir tartışma ve oradaki sınırlar bu sefer Türkiye’den daha farklı sınırlar yine aynı şey olmakla birlikte. O yüzden sanki iniş, çıkışlarına rağmen genel olarak iyi giden bir durumdayız. Sivil toplum kuruluşları özellikle tarih vakfı gibi sivil toplum kuruluşları çok güç koşullarda varoluyorlar ve eğer önemli bir sosyal sahiplenme sağlanmazsa buna benzer kurumlar şu an içinde bulundukları krizleri kolay kolay atlatamayacaklar. Toplumda özellikle de genç kuşakta iyi ve güzelle bu tür kurumlara destek olmayan ilişkilendiren bir duyarlılık egemen değil. Buna karşılık onların karşılarında çok büyük güçlükler var ve o güçlükleri aşmaları bir toplumsal destek olmadan mümkün değil, ben bu yanılla Becke’ nin bir sözü vardır, “Yine yenildin olsun, bir kere daha dene bu sefer daha iyi yenil”, diye. Belki bazı şeyleri illa somut ve çok parlak başarılar için değil, iyi yenilip sonuçta başarısız olmaktan başarıya ulaşmak, yükselebilmek için de yapmak gerekiyor. Yani illa a işi yapıldı b işi yapıldı başarısız oldu gibi bir siyah beyaz gibi bir uğraşmıyoruz. Bir sürü grilerde var ve bu grilerin de tonlarının açılmasını sağladığımız zaman yine bazı umut kapıları açılabilir.

H.U.

Halkın talebi nasıl?

O.S.

Halkın talebi diye bir şey var mı bilemiyorum. Bu çok değişken ve çok etkilenen bir talep. Orada bir talep mi var yoksa yaratılan bir talep mi yaratılma koşulları nasıl diye sorular ortaya çıkar yani benim insana sevgi ve güveni temel alan bir anlayıştan geldiğim için bazen hayal kırıklıkları pahasına da olsa bu tür bir talebin özünde eğer daha aydınlık, daha güzel bir şeyleri örtüyorsa genellikle yine para uğruna üretilen talepler olduğunu, yönlendirilen talepler olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla o ayrımı yapmadan önce de aldığı biçimin üzerine halkın talebi budur diye bir etiket yapıştırmanın aldatıcı olabileceğini düşünüyorum.

H.U.

Teknolojik koşullar sizi nasıl etkiliyor yani işleri kolaylaştırdığı söylenebilir mi?

O.S.

Yine en başta da söylediğim gibi böyle bir soruya cevap verdiğimde sizin onu nasıl kavrayıp nasıl kullanacağınızın modeli daha önce kurulmuş olduğu için size beylik olmayan laflar söylemem zor gibi geliyor.

H.U.

Aslında topluma sunduğunuz hizmeti, gerek toplumla olan iletişimde gerekse finans kaynaklarıyla kurduğunuz iletişimdeki rolünü öğrenmek istiyorum.

O.S.

Şunu söylemek mümkün, Tarih Vakfında biz becerebildiğimiz kadarıyla, bu vakfı kurduğumuz aşamadan itibaren gelişmiş teknolojileri kullanmakta gözümüz oldu.

Diyebilirim ki İnternet ilk ve en yaygın kullanan kuruluşlardan biri olageldik veya dijital depolama, dijital iletişim, dijital baskı vb. ama bu çoğu zaman maddi kaynaklarla da ilişkili ve maddi kaynaklara sahip kuruluşların desteği ile de yakından ilişkili. Hatırlıyorum daha vakfın birinci yılında iken o sıralar IBM ile kurduğumuz bir bağlantı ve kurucularımızdan bilgisayar firması sahibi bir kişinin sağladığı çok küçük olanaklar bize o alanda en ileri teknolojinin kapılarını açmıştı ama bu her zaman sürdürülebilir bir şey değil. Yani diyelim ki IBM'in genel md. Yardımcısı değişince yahut sözünü ettiğim bilgisayar firması ekonomik krize girince veya sizin bu alana yatıracağınız insan o kaynak geliştirme teknoloji geliştirme işini gerçekleştirecek insan kapasitesinde bir aksama olduğu an yoksul bir kuruluş olarak teknoloji kullanma olanaklarınız hemen sınırlanabiliyor. Buna rağmen son 10-15 yılda hep bazen bozulan bilgisayarların parçalarından yeni bilgisayar yapıp onu başka bir sisteme yeniden katarak, hep kurum içi intranet ağlarıyla çalışarak olsun belli bir ustalık ve teknoloji kullanımını gerçekleştirmeye çalıştık ama bu sonuçta önemli bir oranda paraya ve parayı etkileyen güçlere ne oranda hakimsiniz konusuna gelip dayanıyor bir çok durumda teknolojik yenilenmenin gerektirdiği minimumlara sahip olmadığınız zaman bunun maliyetine ağır ödeyebiliyorsunuz.

H.U.

Şöyle bir şey sormak istiyorum. Entelektüel sermaye vakıfta ön planda. Toplum bir değişim süreci içinde. Bir yirmi sene öncesine göre zaman lehte mi gidiyor alehde mi? Yani bugün bu sermayeye sahip olmak ya da bilgiyi kullanıyor olmak daha mı avantajlı?

O.S.

Burada fark etmemiz gereken şey, entelektüel sermaye dediğimiz şeyin beslendiği alanların aynı zamanda çok tekelleşmiş bir finansal sanayi, ticaret ortamı içinde varolduğu. Şunu söylemeye çalışıyorum, entelektüel sermayeyi belli bir en başta değindiğimiz ihtiyaca cevap verme, belli bir çekicilikle yan yana getirseniz bile eğer son derece merkezileşmiş, tekelleşmiş bir ekonomik yapı ve onun merkezleri sizi açıkça ve kararlı bir biçimde desteklemiyorlarsa bu sermayenin bir arada tutulması ve

verimlileştirilmesi zor. Nasıl örnekleyeyim diyelim ki sergi müze alanında. Siz çok değerli bir koleksiyonu bağış olarak alıyorsunuz ama bu koleksiyonun sergileneceği, araştırmacılara açılacağı bir binaya belli teknik yapılara bir istihdama ihtiyacınız var ve bunun gerektirdiği para da ancak belli boy şirketlerden vs. bulunuyor. Bunu gerçekleştiremediğiniz zaman birden bire bu tür koleksiyonlar o hakim ekonomik köprü başlarının satın alma piyasasına giriyorlar ve o müzelerin satın alma programlarının kapsamına giriyorlar. Kamusal ve bir sivil toplum kuruluşunun elinde onun değerlendirdiği bir projeye destek olmak yerine mülk haline dönüşüyorlar. Dolayısıyla teknolojik gelişme aynı zamanda son derece ilkelleşmiş kapitalizm koşullarında teknolojik tekelleşme imkanını entelektüel sermayenin çok büyükçe bir bölümüne, sermayenin kumanda etmesi olanaklarını da birlikte getiriyor ve bir çatışma tabii ki doğuruyor. Kültür dünyasının bir kültür sanayi durumuna dönüşmesi ve önemli oranda büyük sermaye kuruluşlarının sponsorluklarına bağlı hale dönüşmesi hele o ülkede bizde olduğu gibi halkın kamuoyuna etkisine yeterince demokratikleşmiş, halkın kamu oyununun etkisine yeterince açık olmayan bir devletle bütünleşirse o zaman kültür adamları denen adamlar, kültür kurumları denen kurumlar çok dar bir alanda hareket etmek zorunda kalıyorlar.

H.U.

Yani ekonomi alanında taşların yerinde oynaması iyi

O.S.

Sizin çıkardığınız sonuç buysa benim diyebileceğim bir şey yok. Bunlara rağmen eğer şunu soruyorsanız, eğer Rönesans Avrupasında iki tane prensin sarayını ziyaret ve oralarda kültür dediği şeyi, müziği resmi veya bilimi onlara satmak zorunda olan kültür bilim dünyası insanlarına, Rönesans dünyası insanlarına göre belki daha yaygın bir alan var, 10 tane prenslikten daha çok prensi olan bir alanı olan bir dünyada yaşıyoruz, ve iktidar ve kültür insanı bilim insanı ilişkisinin gerilimi hala devam ediyor diye düşünüyorum.

H.U.

Peki uluslar arası ilişkileri olan bir kurum olarak ulusal bağlar kopabiliyor mu? Yani o ulusların aşılması, uluslar arası birliklerin hareket etmesi, o hakikaten gerçekleşiyor mu? Yani globallaşme de diyebiliriz?

O.S.

Yine sorunuzu kavramakta ve cevaplandırmakta zorluk çekiyorum, çünkü birkaç şeyi iç içe soruyorsunuz. Hem kültürel ilişkilerde elbette hem globalleşme var, hem buna karşı bir milliyetçi tepki var. Kendi ülkesinden yeterince destek bulamayan kültür projelerinin destek bulmasının zorlukları var, Türkiye'nin bu açıdan özel problemleri var vs. ama sorun ister ulusal düzlemde olsun, ister uluslar arası düzlemde olsun daha demokratik daha çoğulcu toplum yapılarında, bu demokratikliğin bir bölümü, yöneten yönetilen ilişkinse bir bölümü de sosyal kaynaklı. Ve o sosyal kaynaklı ilişki içinde de sermaye ve büyük sermayenin kültüre bakışı önemli bir limit getiriyor diye düşünüyorum. Bu burada da böyle, Amerika'da da böyle.

H.U.

Bilimsel çalışmalar sizi zaten doğrudan etkiliyor. Koleksiyoncularla da çalışıyorsunuz?

O.S.

Çok seyrek çünkü tarih vakfı, esas olarak koleksiyoncuların beklediği koleksiyoncuların koleksiyonlarını satma ilişkisi içine girmedi.

H.U.

O anlamda söylemedim bilinçli bir koleksiyon oluşturma ya da arşivsel çalışma anlamında.

O.S.

Kendi kısıtlı olanaklarımız sınırı içinde ve daha çok da üretime dönük olara. Yani biz şunu yapamadık, yani şu sergi için bize malzeme lazım hadi şunları bulalım ve benzeri şeyler yaptık ama ne bileyim İst müzesi için hukuki engellemeler olmasaydı, İstanbul severler için ve İstanbullulara bir çağrı yapmak ve onun kapsamı içinde tanımlanmış malzemeyi toplamak türü şeylere dönüşmedi. Genellikle o yüzden yaptığımız(kaset çevriliyor) ilk adıyla öyle ve başarılı olabilecek ilişkilerimiz oldu. Çünkü büyükçe bir bölümü, Türkiye’de kültür yaşamının henüz ilk aşamalarında bulunmamızın da etkisi, mesela çok önemli evrak ve ephemera sahibi bir kişi bunları tarih vakfına bağışlamak istiyordu ama çocukları onun ölümünden hemen sonra ya bunları biz bunları niye satmayalım da bağışlayalım diyerek aile içinde bir tartışma çıkıp daha sonra hemen satılmasına karar verildi ve dağıldı üstelik yani bir kişiye satılmak da değil. Bir çok eski, özellikle minyatürlü kitap sayfa sayfa dağılır. Dolayısıyla bir kuruma bu arada müzeye biriktirilmiş bir koleksiyonun bağışlanması terbiyesi, bunun çok önemli bir onursal kazanç getirebileceği, kişinin ailesine, kendisine, saygınlık kazandıracığı kanısı henüz biz de başlamış değil diye düşünüyorum. Bunun yerine onun bütünlüğünü vs. gözetmeden bir an önce paraya dönüşmesi, mümkünse parası en çok olan yabancılara yani yurtdışına satılması, kim bu parçalara en çok para veriyorsa, müzayede vs ile ilişki içinde yalnızca devlet müzeleri değil, her türlü müze bir kültür kurumu. Şu an güçlükler yaşıyor. Müzayedecilik sektörünün eski eser kaçakçılığıyla da hızla gelişmesine karşın müzeciliğimizin ve sivil toplum alanında kültür kurumlaşmasın zayıf güçsüz az kaynaklı olması perişanlık yaratıyor. Size çok iyi şeyler söyleyemedim ama... Görgü gerektiren, yaşam tarzı konusunun insanların ne kadar çok şey tükettiği ile değil ürettiklerine göre belirlendiği bir anlayış en azından alt kültür gerektiren bir şey. Toplum genel olarak başka bir anlayış içindedir ama bir alt kültür kendi yaşam kalitesini başka tanımlayan insan da başka bir şey yapar. Şu an mesela bizde de Amerika’da gangster müzeciler, bir dönemin içki satışı veya uyuşturucu satışı ile zengin olmuş kişiler sonra önemli sanat müzelerini kurdular, kendi imajlarını yıkadılar. Bizde de büyük sermayenin artan ölçüde kültür alanına hizmeti oluyor ama toplumun kurduğu ilişki henüz epey farklı. Rockfeller Vakfının 17-18 üyeli yönetim kurulunda sadece bir tane aileden insan olduğu ve modern sanat müzesinin adında bile Rockfeller adının bulunmadığını öğrenince şaşırımtım. Biz de tuvalet binasına bile grubun adını yeni

yapılınca yazma yaygındır. Bunları da herhalde bizim sermaye kuruluşlarımız ve onların aileleri bir süre sonra herhalde en azından bir iki kuşak sonra öğrenecekler.

Deniz Aytokmak:

Aslında benim soracağım toplam 3 soru var. Evet, çünkü onunla konuşurken ben devamlı yazıyorum. Bir konuşmanız var, açılış konuşması burada şöyle bir şeye değinmişsiniz, İstanbul müzesi ile ilgili bu kuruluş aşamasında, bu kent müzesinin devlete ya da yerel yönetimlerden tamamıyla bağımsız olamayacağı ama aynı zamanda tamamıyla da onlara terk edilemeyeceğini söylüyorsunuz. Varsayalım ki İstanbul Kent müzesi, inşallah olur benim de amacım o, nasıl bir yönetim şeması olacak, nereye bağlı olacak?

O.S.

Geçtiğimiz yıl, kasım ayında İSTANBUL Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Kültür Bakanlığı ile imzaladığımız ama henüz onların temsilcilerinin çoğunlukta bulunduğu koruma kurulunun onayından geçmeyip şu an yine mahkeme koridorlarına konunun gönderildiği bir süreç var. O protokole göre tarih vakfı tarafından gerçekleştirilip, belli ana ilkelerde anlaşarak yönetim kurulunda Büyükşehir belediye başkanlığı ve kültür bakanlığının da temsilcileri olan bir İstanbul müzesi amaçlanıyor. Bu anlamıyla 3 ortaklı asıl işlevi tarih vakfı tarafından yürütülüyor ama kültür bakanlığı ve Büyükşehir belediye başkanlığının da yönetimine katıldığı ortak etkinlik, çevredeki müzelerle ortak faaliyet, ortak sergi ve program. Malzeme alışverişine imkan tanıyan bir müze modeli. Bu bence gerçekleştirilebilir bir müze modeli. Aynı zamanda da müzecilikte devlet ve yerel yönetimin kolay kolay aşamayacakları sınırları sivil toplumun entelektüel potansiyeli ile genişletmek bakımından da başarı vadeden tek müze biçimi.

D.A.

Evet, aslında benim düşüncemle de çok benzer. Benim modelimde de bir merkezden yönetilen ve mahalleler ve birimler halinde olan, bunlar enstitüler olabilir, araştırma merkezleri olabilir, kentin tarihi semtlerine de referans veren bir merkez.

O.S.

Bunun zorlukları var, bu zorlukların tamamen aşılabileceğini zannediyordum ama hemen aşılabilir mi yani bugünden yarına önümüzdeki birkaç yıl içinde bunlar aşılabilir mi bilmiyorum. Şunu kastediyordum, İstanbul gerçekten bir tek yerel kent müzesi için fazla büyük bir şehir. Dolayısıyla şehrin bence mahalle düzeyinde değil, ilçe veya ilçe grupları düzeyinde birkaç başka müzeye de sahip bulunması ve bunlarla şehrin bütününün tarihi merkezinin müzesi olmaya niyetli müze arasında işbirliği olması çok iyi olur. Yakın işbirliği içinde olduğumuz, Londra Şehir Müzesi, Londra'nın eski tersane bölgesinde buna benzer bir uzantıyı bir başka uzantıyı açıyor, bunların birbirine göndermeler yapması. Sizin söylediğiniz çaba için şu an 1994-2006 arasındaki 12 yılı boş geçirmiş ve bu alanda Türkiye'nin diğer şehirlerindeki pek az adım atılmış bir ülkede nereden başlamalı sorusuna cevap vermek gerekiyor. İstanbul'da geçtiğimiz 12 yılda, üstelik bu işe niyetli bunun için hatta ne devletten ne belediyeden para istemeyen, yeri tahsis edilmiş saygın bir konuma sadece engellemeyerek imkan tanımayan bir ortamda, mahalle veya ilçeler düzeyinde ağ kurmuş bir müzenin bir çok konsensüs yaratma, bir çok koordinasyon ve kaynak kullanımı demek, daha baştan kurulabileceğini düşünmek hayli iyimser olmayı gerektiriyor. Biz buna benzer birkaç girişimde bulunmuştuk. Bunlardan sizinkini çağrıştıran önemli bir çabamız, Pervetiç haritalarının mahalleler düzeyinde elde bulunan ve sözlü tarih görüşmeleriyle İstanbul'da bir çok bölgede birden açık hava ağırlıkla sergileri olarak örgütlenmesini işledik, 2001'de yaptığımız bir denemeydi. Mantığı şuydu, 1920'lerin sonu ile 40'ların ortası arasında Avusturyalı bir haritacı İstanbul'a gelmiş ve o dönemin sokaklarını hayli ayrıntılı bir biçimde çizmiş. Mahalleli veya semt sakini bu haritaları, çoğu zaman kendi evini ya da evinin eski biçimini orada görmesi veya sokağının eski biçimini görmesi mümkün. Yine yaklaşık o döneme ait, savaş öncesi yıllara ait fotoğraflar ve mahallelinin anılarıyla birleşen bir sergiyle bugün-dün nereden nereye gidiyor benim mahallem neler anlatılıyor, meğer neymiş gibi şeyler çağrıştıran bir şey düşünmüştük. Daha sonra 2001 krizinin ortaya çıkmasıyla bunun koşulları bütünüyle ortadan kalktı. Axa Oyak adlı sigorta şirketi, bizim bastığımız kitabın da finansörü olan şirket, bunun denemelerinden bile elini çekti. Şunu söylemeye çalışıyorum. Belediyeler için bir dönem çocuk parkı yapmak önemliydi, sonra bir dönem kültür merkezi yapmak önemli

oldu, sonra belki yakında 5-10 yıl sonra adına semt müzesi, kent müzesi denen şeylerin yapılması moda olabilir. Ama diyelim ki Bursa örneği, İzmir gibi örneklerle baktığımızda tarih vakfından bayağı etkilenmiş örneklerdir. Zaten birinin başında, İzmir'in doğrudan vakfın insanları oldu. Bursa projesi. Önemli oranda tarih vakfının birikimiyle başlandı. Sonra bir yıl içinde kongresine verilmek üzere mimara verilerek yapıldı. Buralarda tasarımcı olarak, küratör olarak, malzeme bulucu ya da işletmeci olarak Türkiye'nin şu anki potansiyelinin çok sayıda iyi örneği eş zamanlı üretmeye elverişli olmaya elverişli olduğunu zannetmiyorum. Hepsi ve sırdan sadece adı müze olan bir dizi kurum yerine, kanımca eldeki potansiyeli üstelik kavgaya son derece yatkın, birbiriyle geçinmemeye son derece yatkın insan malzemesinin bir arada bulunacağı ustalıkları da devreye katarak bir ana kurumda toplarsanız, onun verdiği görece büyük mükemmeliyet merkezi olma özelliğini sonra daha küçük ölçeklerde taklit edilir. Biz şimdi Antalya'da bunu yapmaya çalışıyoruz, Antalya kent müzesine bir kent belleği merkezi, bir kent kültür gezileri merkezi, tarih yayınları merkezi ile iç içe oluşturmayı planlıyoruz, Antalya Büyükşehir Belediye Binası içinde. Dolayısıyla bütün bunların her birinde bence imkanları küçük birimlere, her birim de o ilçenin kaymakamının, belediye başkanının, o binayı verecek kurumun, valiliğin müdahalelerini maksimize edip sizin küçücük bir müzecilik nedirden biraz haberdar bir entelektüel çevrenin bunların her biri karşısında silahsızlanacağı ve dağılacağı bir şey yerine, güçleri birleştirdiğiniz ve iyi bir örnek ortaya koyduğunuz daha sonra bunların sayısının ikiye üçe çıktıkça birbiriyle biraz yarışılan ve taklit edilen bir model bana daha doğru geliyor. Bu sosyal demokrat politikanın önemli bir aracı semt evleri, semt veya ilçe düzeyinde kültür merkezlerinin canlılığı falanı getiriyor ve böyle bir müze semtlere sergi, program, proje gönderen ve onlarla ortak çalışmalar yapan bir yer olabilir ama şunu unutmayın diyelim tarih vakfı, bu aynı zamanda size bilgi ve çağrıdır. İstanbul Müzesi projesini gönüllü insan olarak ayakta tutmakta güçlük çekiyor. Şimdi böyle bir ortamda, her şeyin parasallaştığı ve çok karlı görünmeyen herhangi bir alanda emeğin, kaynağın görünmediği bir yerde çok az sayıda insanın emeğiyle bir kurum oluşturamazsanız ve varolan müzeciler ellerinden gelen her şeyi yapacaklardır. Zaten belediyelerin, aynı insan mı şimdi bilmiyorum müzeler müdürü, mezarlıklar idaresinden en son oraya tayin olmuş bir insandır falan. Dolayısıyla başlangıç koşullarımız çok elverişsiz. Dolayısıyla Paris'in kent müzesi sistemi bu nasıl iyi olur gibi bir alt yapıyla

yapacağınız şeyle, Türkiye’de perişan bir müzecilik alanının kent müzesine bakışı sanki aynı şey olamazmış gibi geliyor.

D.A.

Peki bir şey daha.. çok genel olarak cevap verdiniz hepsine ama...

O.S.

21-22 Nisan’da Dünyada ve Türkiye’de kent müzeleri diye iki günlük bir sempozyum düzenliyoruz. Bu pazartesi YKY, Liverpool Kent Müzesi Müdürü konuşacak.

Antalya’daki müze henüz yok müze projesi.

D.A.

Koleksiyon nasıl bir koleksiyon düşünüyordunuz?

O.S.

Siz İstanbul Kent müzesi ile ilgili neler okudunuz bilmiyorum ama İstanbul Kent müzesi veya biz İstanbul müzesi diyoruz biz kısa haliyle. İşlev amaç ve ilkeler diye bir metin elinize geçti mi bilmiyorum. Özellikle Bülent Özden diye bir arkadaşımızla sizin tanışmanızı öneririm. Bülent Özden DARPHANE’NİN YÖNETİCİSİ’dir ve gönüllü bir insandır ve İstanbul Müzesi projesinin de şu an sorumlusudur. O arkadaşım size İstanbul Müzesi’ni biz ne tür bir müze olarak düşündük, hangi bölümleri vardı, neye yönelecekti, ne tür ilkelerle bunu kurmayı amaçlıyorduk şeklinde bilgi verir. Eğer siz ki biz İstanbul Müzesi’ni öyle düşündük, ... da fark ediyoruz hep uluslar arası arayışın da bir parçası, siz ana işlevinizi o kentin insanların kentlileştirilmesi ve uzlaşmalarının sağlanması diye saptarsanız, biz İst Müzesi için böyle saptamıştık, yani İstanbulluların İstanbullu haline getirilmesi ve İstanbul’daki farklı sosyal kültürel gruplar arasındaki ayrımların ve çatışma eğilimlerinin olabilen en geniş ölçüde birbirini tanıma ve birbirini tanıma temelinde bütünleştirilmesini amaçlamıştık. Tabii ki koleksiyon politikamız yahut koleksiyon-sergi-etkinlik politikanız buna göre belirlenir. Diyelim ki klasik şu an

dünyanın hala bir çok kent müzesi hala öyle, klasik kent müzelerinde, şehrin zenginleri bir zamanlar nasıl evlerde otururlardı, en önemli koleksiyon öğesiyken, mobilyalar, giyimler vs., belki sizin bakımınızdan belki göçün etkileri, ayrımcılığın yadırganmanın zorlukları gibi bir şey daha da önemlisi burada diyelim sözlü tanıklıklar veya her türlü malzeme daha önemli. Ben eşya üzerine değil anlatı üzerine kurulu bir çağdaş müzeciliğin koleksiyonlara bakışının, benim koleksiyonlarım olsun sonra onları yan yana belli bağlamda sergileyeyim diyen klasik sergiciliğe göre farklı bir koleksiyon anlayışını getirdiğini düşünüyorum. Yeni müzecilik hangi malzemenin, hangi anlatı hikaye içinde kullanılmak için nereden bulunabileceği konusunu çok iyi halletmek zorunda ama illa bu malzemeyi kendi koleksiyonu içinde bulundurmak zorunda değil. Yeter ki kendi hikayesini, kurgusunu kursun, kurarken de tabii malzemeyi de bir miktar bilmesi karşılıklı etkileşim, kurgu içinde siz o malzemenin şu müzede veya şu koleksiyonerde bulunduğu yahut dijital veya fotoğraf kaydının şurada bulunduğunu bilerek de kendi kurgunuzu tamamlayabilirsiniz. Bundan koleksiyonerliğin ya da koleksiyonların önemsiz olduğu sonucu kesinlikle çıkmıyor sadece çok dinamik bir müzecilik anlayışının bir koleksiyonun alınıp bir yerde yan yana konduğunda bunun sergileme olduğu bir dünyayı kaldıramayacak bir anlayış olduğunu kastediyorum. Nasıl bir arşiv, iyi bir kütüphane alt yapısı iyi bir bilimsel çalışma için çok önemliyse iyi bir koleksiyon ve envanter altyapısı da her cins müzecilik için çok önemli ama bir yerden alıp raflara koyduğunuzda iyi müze olması söz konusu değil ve insanlara olması da çok önemli. Mesela geçen yıl British Museum'a gittiğimde onun yeni alanlarını bir sürekli sergi, sürekli sergilerini birkaç yılda bir değiştiriyorlar, bu alanları tanımlarken de sergini başında, yalnızlık, ölüm korkusu, mutsuzluk, insanları bütün kültürde etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Gelin sizinle bunun hikayesini gözden geçirelim diye kapıdan içeri aldığını görüyoruz. Dolayısıyla toplumun o anki en önemli boşluklarının aranışlarının sorunlarının sergilerin ana konusu olması gereken, toplumla iletişimi çok daha sıkı kurulması gereken bir müzecilik anlayışı ile toplumla etkileşebiliriz ve ancak o zaman biz üstümüze düşenleri yaptık niye insanlar gelmiyor gibi bir sorunun anlamı olur. Eğer toplumla etkileşmek için önemli bir çaba olmayan bir bekleyiş içinde insanların müzeye niye daha az geldiği sorusunun sorulması pek hak edilmemiş bir soru.

2) *Tarih Vakfı Dokümanları*¹²:

TARİHÇE:

Ad değişikliğinden önceki uzun ismi ile Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Türkiye'de barış, karşılıklı anlayış ve çağdaş tarih bilincinin gelişmesi amacı ile 1991 yılında 264 aydın tarafından kuruldu. 1992, 1995, 1998, 2000 ve 2003 yıllarına 5 Olağan Genel Kurul gerçekleştirdi. 2000 yılında kadar Medeni Kanun değişikliği uyarınca Vakıflara üyeliğin kaldırılmasına kadar her yıl %10 yeni üye olarak 2000 yılında üye sayısını 632'ye çıkardı. 2005 yılı Nisan ayında gerçekleştirdiği Olağanüstü Genel Kurul ile ismini Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı'ndan Tarih Vakfı'na değiştiren ve logosunu yenileyen vakıf bu güne kadar bir çok önemli proje etkinliğe imza attı. 15 yıllık tarihinde toplam 54 proje, 19 sergi, 9 kongre, 6 konferans, 33 sempozyum, 32 atölye, 78 söyleşi, 23 panel gerçekleştiren Tarih Vakfı, 147 sayı Toplumsal Tarih Dergisi ve 55 sayı İstanbul Dergisi yayınladı. Tarih Vakfı yayıncılık faaliyetleri kapsamında alanlarında çok büyük bir boşluğu dolduran İstanbul Ansiklopedisi ve Sendikacılık Ansiklopedisi gibi iki dev eserin yanında toplam 309 kitap yayınlandı.

İSTANBUL MÜZESİ PROJESİ [31.05.1992]

Tarih Vakfı, kısa süreye sığdırdığı yüzlerce çalışmadan aldığı güvenle, İstanbul'da bir kent müzesi ve toplumsal tarih merkezi kurma projesini geliştirdi. Bu proje, İstanbul'a ve Türkiye'ye yeni tip bir kültür merkezi kazandırmayı amaçlıyor.

İstanbul Müzesi, sürekli değişen sergileriyle ve sergiler dışındaki müzik, tiyatro, sinema ve benzeri sanat etkinlikleriyle, bilimsel toplantıları, kütüphanesi ve arşivi ile bir entelektüel çekim merkezi; sivil toplum kuruluşlarının belleği ve kentin sorunları etrafında bir araştırma ve tartışma platformu; özellikle günlük yaşam tarihçiliği alanında

¹² Dokümanlar vakfın web sitesinden alınmıştır.

uzmanlaşan bir bilgi-belge merkezi; müze kent İstanbul'u ziyaret eden yabancıların bu kenti sürekliliği ve bütünlüğü içinde tanımalarına yardımcı olacak bir kültür turizmi kuruluşu şeklinde tasarlandı.

İstanbul Müzesi ve Toplumsal Tarih Merkezi'nin kurulması , başta İstanbul olmak üzere Türkiye'nin sahip olduğu zengin, çok boyutlu mirasa ilişkin bilinç düzeyini yükseltmesi, araştırmaları özendirilmesi ve Türkiye'de tarih araştırmalarına doğrudan katkıda bulunması açısından önemlidir. Bir müze, kütüphane, arşiv, araştırma-enformasyon ve yayın merkezi ile bilimsel toplantılar ve sanatsal gösteriler için gerekli donanımlara sahip alanların tek bir çatı altında toplanmış olması, Avrupa ve modern Türkiye'nin paylaştığı kültürel değerler açısından entelektüel potansiyel için önemli bir odak noktası oluşturacaktır.

İstanbul Müzesi, İstanbul kentinin toplumsal tarihinin araştırılması ve yansıtılması alanında uzmanlaşacak, İstanbul'a ilişkin, İstanbul'un toplumsal tarihini yansıtan öncelikli malzemenin saptanması, toplanması, kataloglanması, uygun koşullarda korunması ve sergilenmesi alanında görev yapacaktır. Müze eski Darphane binalarında kurulacağı için Darphanenin geçmişini sanayi ve iktisat tarihi açısından ele alan özel bir bölümde oluşturulacaktır.

Toplumsal yaşamın pasif, çekingen bir yansıtıcısı değil, aktif bir katılımcısı şeklinde varolması hedeflenen İstanbul Müzesi, kendi uzmanlık alanı sınırları içinde günceli yakalayacaktır. İstanbul Müzesi ayrıca fotoğraf, film, tiyatro, yaratıcı drama, resim, müzik, dans, heykel gibi sanatın çeşitli dallarının birer üretim ve iletişim alanı olarak yerini alacak bunun yanı sıra kafeterya, kitap ve hediyelik eşya satış mağazaları, konferans, konser, film ve gösteri salonları arasında organik bir bütünlük içinde olacaktır. Müze ve merkez İstanbulluya olduğu kadar yabancı ziyaretçilere de çağlar boyu günlük yaşamdan kesitler verecek, ayrıca ilgi duyan bilim adamı; basın mensubu ve öğrenciye de bölgenin toplumsal tarihine ilişkin ayrıntılı araştırma yapma olanağı sağlayacaktır.

İstanbul Müzesi, gerçekleştiriliş aşamasında Tarih Vakfı tarafından sağlanan mali kaynaklarla ve sponsorların katkılarıyla kurulacak daha sonra kendi gelir-gider dengesini sağlayan bir işletme olarak varlığını sürdürecektir. İstanbul Müzesi Projesi 3 aşamada ele alınmaktadır.

Bunlar:

- 1) Kavramsal alt yapı oluşturma ve geliştirme
 - 2) Projelendirme
 - 3) Uygulama
- aşamalarıdır.

İstanbul Müzesi Projesi Kısa Tarihçe:

Bu amaçla, 1993 yılında yabancı ülkelere müze müdürleri, küratör ve mimarlarla ilk toplantı düzenlendi. Rockefeller Vakfı'nın desteği ile 1995'te dünyanın önemli müzelerinden 30'un üzerinde uzmanın katıldığı iki önemli buluşma gerçekleştirildi.

İstanbul Müzesi için yer arama çalışmalarına hız verildiği bir dönemde, Darphane binaları, bir dizi alternatif arasında, uygun tarihsel ve mimari özellikleri dolayısıyla en uygun seçenek olarak belirdi. 1967'de büyük bölümüyle Beşiktaş'taki yeni binasına taşınması sonrasında, 28 yıl boyunca, iki bina dışında, yıkıma ve çürümeye terk edilen Darphane, Mart 1995'te, Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından 49 yıllık bir süre için, önce Habitat sergilerinde kullanılmak ve daha sonra da restore edilip İstanbul Müzesi'ne dönüştürülmek üzere Tarih Vakfı'na devredildi.

BM Habitat II Konferansı için Anadolu'da konut ve İstanbul kent tarihi üzerine iki büyük sergi düzenleme sorumluluğu üstlenen Tarih Vakfı, yaklaşık 40 milyon dolarlık bir yatırımla Darphane binalarını, önce Habitat sergilerine hazırlamayı, ardından da restore ederek İstanbul'a, yeni bir kültür kuruluşu kazandırmayı planladı.

Bir yıl süren çalışmalarla Darphane binaları Habitat sergilerine ev sahipliği yapacak duruma getirildi, tümüyle çöp ve toprakla dolduğu için varlıkları bile unutulmuş bodrum katları açığa çıkarıldı, binalar ile elde kalan makine ve teçhizat korunmaya alındı. Çatıların büyük bölümü geçici olarak onarıldı ve tümüyle ağaç kökleriyle kaplanmış, yıkılmak üzere olan duvarlar sağlamlaştırıldı. Restorasyon projesi için gerekli ilk adımlar atıldı.

Geçici olarak düzenlenen söz konusu mekanlarda açılan "Dünya Kenti İstanbul", "Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme" ve "Darphanemden İstanbul Müzesi"ne sergilerini yaklaşık 75.000 kişi ziyaret etti ve bu dönemde gerçekleştirilen 200'e yakın kültür sanat etkinliğine katıldı.

Bu aşamada, Kültür Bakanlığı, tüm kademelerindeki yetkililerinin onayıyla Tarih Vakfı'na devredilmiş olan Darphaneyi geri almak üzere, görevli Koruma Kurulu üye ve müdürünü değiştirip, Tarih Vakfı'nı Darphanede izinsiz çalışma yapmış olarak gösterdi. İstanbul Müzesi Projesi'nin bu biçimde engellenmesi büyük tepki topladı. Bu çerçevede, 30 Ocak 1997'de Lütfü Kırdar Uluslararası Kongre Sarayı'nda yapılan bir toplantıyla, 2.570 kişinin girişimci olarak, 12 bine yakın kişinin de imza vererek katkıda bulunduğu İstanbul Müzesi'ni Destekleme Girişimi (İMDG) kuruldu. Darphane ile ilgili olarak Kültür Bakanlığı'ndaki bazı çevrelerin engellemeleri ve sonucu belirsiz bir dizi dava nedeniyle İstanbul Müzesi projesi, 2001 yılı sonuna kadar askıda bekledi. 2001'in Eylül ayında Yargıtay'ın verdiği bir kararla, dava süreci Tarih Vakfı lehine sonuçlandı. Bakanlığın Yargıtay'a yaptığı son başvurunun Ocak 2002'de reddedilmesiyle birlikte Darphanenin İstanbul Müzesi'ne dönüşmesinin de önü açılmış oldu ve Vakıf, İstanbul Müzesi için kaynakarama çalışmalarına yeniden başladı.

Tarih Vakfı, Darphane ile ilgili engellemelere rağmen bu mekanı restorasyon öncesi koşullarda bir kültür merkezi olarak kullanmaya devam ediyor. Darphanede bugüne kadar "Üç Kuşak Cumhuriyet", "Cumhuriyetin Aile Albümleri", Henri Cartier-Bresson'un "Avrupalılar", "Taşın ve İncanın Şiiri Mardin" ve "Bak Bir Varmış Bir Yokmuş: National Geographic Arşivi'nden" gibi büyük çaplı sergilerle, yüzlerce kültür-

sanat etkinliği gerçekleştirildi. Darphane Binaları ayrıca, Tarih Vakfı'nın da dahil olduğu bir grup STK tarafından düzenlenen "17 Ağustos Uyku ve Uyanış" etkinliklerinin merkezi durumundaydı. Ayrıca, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKS ) tarafından düzenlenen 5. ve 7. Uluslararası İstanbul Bienalleri, Darphane binalarının konuğu oldu.

Sanal İstanbul Müzesi

Tarih Vakfı bir yandan çeşitli nedenlerle geciken İstanbul Müzesi çalışmalarını sürdürürken, bir yandan da İnternet üzerinden ulaşılabilecek bir sanal müze projesini başlattı. Vakfın 10. Yıl etkinliklerinin başlangıcıyla birlikte, 15 Eylül 2001'de açılışı yapılan Sanal İstanbul Müzesi'nin, İstanbul'un geçmişi kadar bugününü de kapsaması ve zamanla İstanbul'u oluşturan tüm unsurlar için geniş bir temsil alanı haline gelmesi amaçlanıyor. Yerel Tarih Grupları Projesi'nin bir alt bölümü olarak Rockefeller Vakfı'nın desteği ile gerçekleştirilen bu başlangıç, Tarih Vakfı'nın İstanbul Müzesi çalışmalarının yanı sıra, şimdilik Darphanede bir sanal geziyi, Sanal İstanbul Sergisi'ni, İstanbul Forumları, İstanbul'dan ve sivil toplumdan haberler gibi model uygulamaları içeriyor. www.istanbulmuzesi.org adresinde açılan Sanal İstanbul Müzesi'nin zaman içinde tüm İstanbul severlerin gönüllü katılım ve destekleri ile gelişmesi ve yaygınlaşması amaçlanıyor.

3) *Kentim İstanbul Projesi Dokümanları:*

4) *İstanbul-Müze Kent Projesi dokümanları:*

İSTANBUL-MÜZE KENT PROJESİNE AİT DÖKÜMANLAR:

1) Başbakan Tayyip Erdoğan İstanbul'u dünya başkentleriyle yarışır hale getirecek 'Üç İstanbul Projesi' için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na 100 trilyon lira kaynak aktardı. Kentin müze, kültür, moda ve turizm merkezi özellikleri vurgulanacak proje için ön çalışma tamamlandı.

BELEDİYE Başkanlığı'ndan bu yana hayalini kurduğu İstanbul'u yaratmak için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na 100 trilyon lira kaynak aktaran Başbakan **Tayyip Erdoğan**, 'Üç İstanbul Projesi'ni hayata geçirmeye hazırlanıyor. **Tarihi Yarımada-Suriçi, Beyoğlu-Galata Port** ve **Kilyos-Kumburgaz** adlarını taşıyan Üç İstanbul Projesi, İstanbul'u dünya markası haline getirmek için hazırlanan bir dizi projeyi kapsıyor. Bu projelerle Suriçi ve Beyoğlu bir müze kente, Kilyos ve Kumburgaz bir turizm cennetine dönüştürülecek.

Projeler için öncelikle İstanbul'un özellikleri tek tek tespit edildi. İstanbul'un, uygarlık, kültür, sanat etkinlikleri merkezi, turistik ticaret merkezi olduğu müzeleri, tarihi dokusu, kongre olanakları, Boğaziçi ve inanç merkezi olma özellikleri olması üzerinde duruldu.

MÜZE

KENT

Projenin ilk aşamasında Ayasofya, Sultanahmet gibi çok değerli eserlerin bulunduğu tarihi yarımada, bir müze kenti haline getirilecek. Bölgede restorasyon çalışmaları çevre düzenlemeleri yapılarak tarihe sahip çıkılacak.

KÜLTÜR-MODA

MERKEZİ

Beyoğlu'nda ise sinema, tiyatro, sergi, konferans, gösteri, seminer, moda merkezleri kurulacak. Turizme yönelik yüksek standartlı markalı ürünlerin satılacağı ticaret merkezleri de oluşturulacak. İstiklal Caddesi'ne tamamen el atılacak, restorasyon çalışmaları yapılarak binaların cepheleri giydirilecek ve tarihi doku korunarak butik oteller kurulacak.

KULLANARAK

KORUMA

Proje ile temel olarak mevcut yapı yoğunluğunu azaltmak ve boyutlarını değiştirmek, İstanbul silüetini olumlu yönde etkilemek amaçlanıyor. Bölgede yoğunlaşan tarihi dokuyu öne çıkarmak, kongre merkezi olarak geliştirmek, tarihi yapıları koruyarak bu fonksiyonlarına göre restore etmek planlanıyor. Temel ilke olarak, kullanarak koruma prensibinin benimsendiği projede, tarihi yapıların restore edilerek turizme kazandırılması öngörülüyor. Ayrıca, Laleli esnafının ve mevcut imalat sanayicilerinin örgütlenerek, planlı ve hukuki yapılanma içinde ticaret bölgesine taşınması, Türk El Sanatları Tasarım Enstitüsü, yeme içme mekanları, Osmanlı mutfak, aşçılık okulu gibi planlar da yer alıyor.

DEV

CRUISE

LİMANI

Projenin en önemli ayaklarından biri Haliç'in girişinde oluşturulacak Cruise Limanı ve sahil şeridi düzenlemesi olacak. **‘Galata Port’** adını taşıyan projeyle binlerce yolcu taşıyan gemiler için tarihi dokuyla bütünleşen bir liman yapılacak. Liman, kente yakınlığı ve sahip olduğu özellikler nedeniyle dünya üzerinde tek olma özelliği taşıyacak. Galata bölgesinin tarihi dokusuyla bütünleşecek limanın içinde alışveriş merkezlerinden sinema, tiyatro, kongre salonlarına birçok etkinliğin yapılabileceği tesisler kurulacak. Böylece gemilerle kente gelen turistler, denizden iner inmez önce limanda modern İstanbul'la, liman çıkışında da Galata ve Beyoğlu'na girerek, tarihi İstanbul'la kucaklaşacak.

GOLF

SAHASI

Projenin 3'üncü ayağını ise Kilyos-Kumburgaz proje alanı oluşturuyor. Tatil köyünden, marinaya kadar bir turizm kenti yaratılacak bölgede şu düzenlemeler yapılacak: **“Golf sahası, spor merkezi, kanal evleri, oteller, alışveriş ve kongre merkezi, deniz sporları merkezi, doğa parkı, plajlar.”**

2010'da 10 milyar dolar turizm geliri

BAŞBAKAN Erdoğan'ın hayallerini süsleyen Üç İstanbul Projesi ile 2010 yılında 10 milyar dolar turizm geliri elde edilmesi planlanıyor. Toplam turizm geliri 2003'te 13 milyar dolar olan Türkiye'de, 2010'da sadece İstanbul'un 10 milyar dolar turizm geliri elde edecek olması büyük bir gelişme olarak değerlendiriliyor. Turist sayısı açısından dünya turizm merkezleriyle rekabete hazırlanan İstanbul'a bugün gelen turist sayısı 1.8 milyonken elde edilen gelir ise 1.4 milyar dolar. Paris'e gelen 12.5 milyon turist 7.9 milyar dolar, Londra'ya gelen 11.5 milyon turist ise 11.7 milyar dolar bırakıyor.

İstanbul "müze kent" olacak

Tarihi Yarımada, Haliç ve çevresiyle Beyoğlu'ndaki bütün eski binalar yeniden gözden geçirilerek turizm amaçlı kullanılacak.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, "İstanbul Müze Kent" Projesi'ni hayata geçirmeye hazırlanıyor. Tarihi Yarımada içinde yer alan Sultanahmet'te bulunan devlet daireleri bu bölgeden kaldırılacak ve binalar restore edilecek. Başta Tarihi Yarımada, Haliç ve çevresi ile Beyoğlu bölgesi olmak üzere İstanbul'un tarihi kent dokusunun biçimlendirdiği bir alanı kapsayan proje önümüzdeki hafta imzalanacak ve kaynak arayışına girilecek. Projenin kapsadığı alan içinde yaşayan insanlar da dikkate alınarak yapılar yeniden değerlendirilecek ve bölge tarihi zenginliklerini ziyaretçilerine yaşatır bir turizm merkezi haline getirilecek.

KAMU BİNALARI TAŞINIYOR

Osmanlı ve Bizans zamanından kalma pek çok tarihi dokunun barındığı Sultanahmet de projenin ana damarlarından birini oluşturuyor. İstanbul Adliyesi, Tapu Kadastro Bölge Müdürlüğü, İl Özel İdare Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü, Marmara Üniversitesi Rektörlüğü gibi pek çok kamu binasının bulunduğu Sultanahmet'te bu binalar boşaltılarak turizm merkezi haline getirilecek. Proje süresince tarihi binaların, çeşmelerin, türbelerin, külliyelerin, sokak ve mahallelerin dönemine, niteliğine ve anıt tipine göre ayrılması ve belirlenmesi için uzman ekipler çalışacak. Bu ekipler Antik,

Geç Antik, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi mimarlık tarihi konusunda, alan çalışması, kütüphane çalışması, görsel belgeleme çalışmaları yapabilecek yeterlilikte arkeolog, sanat tarihçisi, mimar, restoratör, fotoğrafçı ve kent sosyologundan oluşacak. Ayrıca İstanbul'un bugüne ulaşmış somut arkeolojik buluntu ve kültür varlıklarının kapsamlı bir envanteri çıkarılacak.

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI RESMİ WEB SİTESİNDEN
ALINMIŞTIR.**

2) İMÜKEP:

İSTANBUL MÜZE KENT PROJESİ (İMÜKEP) KAPSAMI

İstanbul'un kültürel mirasının korunmasında atılacak ilk adım olarak bir Alan Yönetimi Planı hazırlanması düşüncesi, İstanbul Müze Kent Projesi'ni oluşturmuştur.

İstanbul Kültürel Miras Alan Yönetim Planı, hem bina hem de kent ölçeğinde yapılacak çalışmaların temelini oluşturacak, Kültürel Miras Yönetimi, bir coğrafyaya ait olan kültürel miras varlıklarının sürdürülebilirliği için çalışan merkezi ya da yerel tüm kişi ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması amacına dayanmaktadır.

Geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak kültürel miras yönetimi yerel ve sivil inisiyatife daha fazla görev ve sorumluluk yüklemekte ve kültürel mirasın yalnızca mevcut durumu ile değil, geleceğe ilişkin projeksiyonlardaki yeri ile de ilgilenmektedir. Bunun yanı sıra taşınmaz kültür varlıkların sürekli olarak izlenmesi ve durumlarının rapor edilmesini de içermektedir.

Kültürel miras yönetiminin başlıca görevi, yapıları ve bu yapıların içinde bulundukları alanları günümüzde ya da geçmişte var oldukları gibi dondurarak korumak değildir, tarihsel yapıların bize ulaşmalarını sağlayan neden, dönemin şartlarına uygun fonksiyonlarla kullanılmış olmalarıdır ve duruma göre fonksiyon değiştirmeleridir. Alan Yönetimi Planının hazırlanabilmesi için ivedilikle bir Danışma Kurulu oluşturulmalıdır. İstanbul için kapsamlı bir Alan Yönetimi Planı hazırlanırken, seçilecek pilot bölgelerde daha dar kapsamlı bir yönetim planı çerçevesinde kısa sürede hayata geçirilebilecek projeler, karşılaşılabilecek sorunları göstermenin yanında,

kamuoyunun dikkatini çekecek ve kültürel mirasın korunması konusundaki duyarlılığı artıracaktır;

İSTANBUL MÜZE KENT PROJESİ (İMÜKEP)

Projenin amacı; Tarihin en büyük iki imparatorluğuna başkentlik yapmış olan İstanbul'u, dünyanın sayılı kültür başkentlerinden biri haline getirmektir. İstanbul'da yaşayan insanların kültürel kimliklerini güçlendirerek, yaşadıkları kente sahip çıkmalarını sağlamak da projenin amaçları arasında yer almaktadır. Proje kapsamında, başta Tarihi Yarımada, Haliç ve çevresi ile Beyoğlu Bölgesi olmak üzere İstanbul'un tarihi kent dokusunun biçimlendirdiği bu alan, içinde yaşayan insanlar da dikkate alınarak yeniden değerlendirilecek, barındırdığı zenginlikleri ve tarihsel dönemleri ziyaretçilerine yaşatan bir bölge haline getirilecektir.

Taraflar: 25 Mayıs 2004 tarihinde Topkapı Sarayında, Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu başkanlığında, İstanbul Valisi Muammer Güler, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş ve Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürü Yusuf Beyazıt'ın katılımıyla, İstanbul'un kültürel mirasını konu alan bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda '*İstanbul Müze-Kent*' kavramı çerçevesinde ortak bir çalışma başlatılmasına karar verilmiştir. Yukarıda adı geçen dört kurum arasında 11.08.2004 tarihinde *İstanbul-Müze Kent Projesi* ortaklık protokolü imzalanmıştır.

İSTANBUL MÜZE KENT PROJESİ PİLOT BÖLGELERİN SEÇİMİ

Osmanlı İmparatorluğu döneminde en önemli iki ulema mahallesi olan Zeyrek ve Süleymaniye, İstanbul Müze Kent Projesi (İMÜKEP) kapsamında tarihi dokularına yeniden kavuşacak. Çevredeki görüntü kirliliğine yol açan imalathaneler başka yerlere taşınacak. Kaçak restorasyonlarla kimliklerini kaybetmiş yapılar yeniden kazanılacak. İMÜKEP kapsamında ilk pilot bölgeler Zeyrek ve Süleymaniye semtlerinde seçilecek. Süleymaniye Külliyesi ve çevresinin çirkin yapılaşmanın etkisinden kurtarılabilmesi ve tarihi dokunun tekrar canlandırabilmesi amacıyla, Salis ve Rabi Medreselerinin bulunduğu Mimar Sinan Caddesinden başlayıp, Namahrem Sokağı takip ederek Ayrancı ve Hayriye Hanım Sokağına inen güzergahta, pilot uygulama başlatılacak.

İkinci pilot bölge çalışması restorasyonu süren Zeyrek Cami'nin etrafındaki tarihi dokunun korunabilmesi için İbadethane Sokak, İbadethane Arkası Sokak, Fazilet Sokak ve Zeyrek Mehmet Paşa Sokaklarının sınırladığı adalarda gerçekleşecek. Pilot bölgedeki çalışmaların başarıya ulaşabilmesi için geniş kapsamlı sosyo-ekonomik projeler de eşzamanlı olarak yürütülecek.

PİLOT BÖLGELER İÇİN HAZIRLANAN PROJELER

Salis Medresesi

Hüsrev Tayla tarafından hazırlanmış olan Rölöve projesi 1991 yılında Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Rabi Medresesi

Türkiye Bilimler Akademisi (TUBA) tarafından çizdirilen rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri 2003 yılında Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Maddi imkansızlıklar nedeniyle kiracı konumunda bulunan TUBA restorasyon uygulamasına başlayamamaktadır.

Zeyrek Camii

Prof. Dr. Zeynep Ahunbay'ın (İTÜ) hazırladığı rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Nisan 2004 tarihinde Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır. Caminin çatı ve Doğu Cephesi'nin restorasyon uygulamaları devam etmektedir.

TÜBA'nın Geliştirdiği Rabi Medresesi Projesi, İstanbul Müze Kent Projesi Çalışmaları İçin Örnek Olacak

Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen İstanbul Müze Kent Projesi, Haliç ve çevresi ile Beyoğlu bölgesi olmak üzere İstanbul'un tarihi kent dokusunu biçimlendiren bir alanı kapsıyor. Kentteki kültür mirası mekanları koruma altına almayı amaçlayan İstanbul Müze Kent Projesi, TÜBA tarafından geliştirilen Rabi Medresesi projesi ile buluştu.

14 Eylül'de Müze Kent Projesi Özel Temsilciler Heyeti ile TÜBA Temsil Heyeti bir araya gelerek bilgi ve görüş alışverişinde bulundular. Toplantıda TÜBA Temsil Heyeti, Rabi Medresesi Restorasyonu Projesini tanıttı ve uygulama tasarımları hakkında bilgi verdi.

Müze Kent Projesi Özel Temsilciler Heyeti, tanıtım sonrası Rabi Projesi'nin Müze Kent Projesi konsepti ile örtüşen, çok iyi düşünülmüş bir proje olduğu konusunda mutabık kaldılar. Müze Kent Projesi temsilcileri, Rabi için hazırlanan proje ve tasarlanan uygulamanın "Pilot" niteliği ile Salis ve Mülazımlar Medreseleri restorasyonu ve kullanımı için de uygun olduğunu ifade ettiler.

Heyet, TÜBA'dan Süleymaniye Külliyesi'nin restorasyonu ve yeniden işlevlendirilmesine ilişkin bütünsel bir konsept geliştirilmesine katkıda bulunmasını istedi.

Bu sayfanın son güncellenme tarihi : **27.05.2004**

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI RESMİ WEB SİTESİNDEN ALINMIŞTIR.

İstanbul'un gelecek yüz yılı planlanıyor

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Mimar Kadir Topbaş, gazetelerin köşe yazarlarına şehrin yüz yıllık planlarının tasarlandığı İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi'ni tanıttı.

26.09.2005

İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Mimar Kadir Topbaş, gazetelerin köşe yazarlarına İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi'ni (İMP) tanıttı. Tanıtım toplantısına, Milliyet'ten Taha Akyol, Hürriyet'ten Ahmet Hakan, Doğan Hızlan, Güneş'ten İdil Çeliker, Vatan'dan Ahmet Vardar, Necati Doğru, Akşam'dan Şakir Süter, Bugün'den Nazlı Ilıcak, Vakit'ten Sami Özey, Hüseyin Öztürk, Cumhuriyet'ten Oral Çalışlar, Oktay Ekinci, Türkiye'den Rahim Er, Referans'tan Eyüp Can, Milli Gazete'den Abdülkadir Özkan, Yeni Asya'dan Mustafa Özcan, Zaman'dan Etyen Mahçupyan ve Radikal'dan Hakkı Devrim gibi gazetecilerin yanı sıra, İMP Başkanı Prof. Dr. Hüseyin Kaptan ile Mimarlar Odası Başkanı Oktay Ekinci katıldı.

Basın mensuplarına 10 bin metrekarelik bir alanda kurulan merkezde İstanbul'un bundan sonraki vizyonu ve 100 yıllık perspektifini ortaya koymak için çalıştıklarını anlatan Başkan Kadir Topbaş, "Hedefimiz, tarihini koruyarak geçmişin ruhunu taşıyan 21. yüzyıl yapıları ile geleceğin İstanbul'unu yaşatmaktır" dedi.

Başkan Topbaş, Tepebaşı'nda eski TÜYAP merkezinde ki İMP'de çeşitli üniversitelerden kendi alanlarında tanınmış öğretim üyeleri ve onların liderliğinde 300'den fazla personelin görev aldığını, ayrıca 15 araştırma grubu ve 20 alt sektör grubunun çalışma yaptığını kaydetti. İstanbul'un bugünkü problemlerinin tümünün plansız şehirleşmeden kaynaklandığına dikkat çeken Mimar Topbaş, şöyle konuştu;

"Bu merkezde bir taraftan geleceğin İstanbul'unun projeksiyonu hazırlanırken, diğer taraftan olağanüstü bir dinamizmle ile büyüyen kentin ihtiyaçlarının karşılanacaktır. Plan süresi içerisinde verilecek önemli kararlar burada değerlendirildikten sonra alınacaktır. Bundan sonra her başkan kendi vizyonu ve süresi içinde ile sınırlı kararlar almayacak, 20-30 yıllık bir sürecin parçası olacaktır. Eski dönemlerde olduğu gibi hazırlayan

- onayan - eleştiren - iptal ettiren diye taraflar olmayacak. Tam bir konsensüs sağlanacak ve tamamen İstanbul'un marifetleri doğrultusunda tüm aktörler bir arada olarak şu anda 10 bin metrekarelik alanda Çevre ve Oman Bakanlığı ile yaptığımız protokol çerçevesinde Çevre Düzeni Planları, 5216 sayılı yasa ile gelen bir bölü 25 binlik ve bir bölü 5 binlik Nazım İmar Planları ile stratejik gelişim planlarını çalışıyoruz."

Çalışmalar Hükümet ile koordineli yürütülüyor...

Göreve geldiğinde bir mimar olarak kendisinden böyle bir atölye kurulmasının beklendiğini düşündüğünü belirten Topbaş "Gittiğim her ülkenin kentlerindeki atölyelerini gezdim, onlarla görüş alış - verişinde ve değerlendimelerde bulundum. Daha sonra üniversitelerle ve uzmanlarla bir araya gelerek bu atölyeyi kurdum. Bu sorumluluk duygusu ile tüm Üniversiteler, Mimarlar Odası, Şehir Plancılar Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Bakanlık Temsilcileri, belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, Mimarlar, Arkeologlar, Yabancı bilim adamları, Şehircilik şirketleri, Tarih bilimcileri Dünyada ve Avrupa'da başarılı dönüşümler yapmış uzmanlar ile kamuoyu temsilcileri görev alacaklardır. Şu anda 500 civarındaki katılımcı sayısı daha da artacaktır" şeklinde konuştu.

Tanıtımda gazetecilerin çeşitli sorularını da cevaplandıran Başkan Kadir Topbaş, Hükümet ile koordineli çalıştıklarını ve bakanlıklardan gelen planları irdelediklerini belirterek, şunları kaydetti; "Kaygı ve kuşklarımızı bakanlıklara, gerekirse Sayın Başbakan'a arz ediyoruz. Bizim görüşlerimize Sayın Başbakanımız ve ilgili bakanlar kesinlikle önem veriyor. Bugüne kadar görüş verdiğimiz her plan konusunda ilgili bakanlıkta gerekli düzenlemeleri yaptı. Bakanlık, 17. Karayolları Bölge Müdürlüğü ile ilgili bizim turizm merkezi önerimizi kabul etti. Diğer noktalarda da bu böyle. Biz her noktada Büyükşehir Belediyesi olarak koordineli çalışıyoruz. Kabul edilmeyen hiçbir plan uygulanmayacak. Kaygılarımızı, kuşklarımızı ve gelecekle ilgili düşüncelerimizi hep aktarıyor ve yorumlarımızı da yapıyoruz."

Dünyanın en büyük tasarım merkezi İstanbul'da...

İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (IMP) bünyesinde Ülke Bölge Planlama, Doğal Yapı, Demografi, Ticaret ve Hizmetler Kültür Endüstrileri, Sanayi, Konut ve Yaşam Kalitesi, Ulaşım, Lojistik, Eşgüdüm Karar ve Strateji Metropolitan Planlama, kentsel Tasarım; ulusal ve Uluslar arası Yarışmalar, GIS ve müze Kent olmak üzere 15 ayrı atölye bulunuyor.

10 bin metrekairelik bir alanda kurulan İMP'de, üniversite öğretim üyelerinin liderliğinde 300'den fazla personel görev yapıyor. 300 bilim adamı ve uzman, 10 bin metrekairelik bir atölyede İstanbul'un gelecek 100 yılını planlıyor. Gruplar kendi alanları ile ilgili araştırma çalışmalar yapıp haritalar çıkarıyorlar. Bu çerçevede Demografi Grubu da, İstanbul'un cinsiyet haritasını çıkarma çalışmalarını sürdürüyor. Bu çalışmayla İstanbul'un kadın ve erkek nüfusunun, ilçe ve bölgelere göre yoğunluğu belirlenmiş olacak.

Bu yazı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Resmi Web Sitesi'nden alınmıştır.
<http://www.ibb.gov.tr>

Kaynak: İBBWEB

Türkiye'nin 2010 Turizm Vizyonu ve II. Hamle Dönemi Konulu Basın Toplantısı

(11 Ocak 2004)

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI SAYIN ERKAN MUMCU'NUN KONUŞMASI:

Sayın Başbakanım Sayın Valim Turizm Sektörünün Çok Değerli Temsilcileri Değerli Basın Mensupları

Hükümetimizin 2010 yılı turizm vizyonu ve 2. turizm hamlesi hedeflerini kamuoyu ile paylaşmak üzere tertip ettiğimiz bu toplantıya teşrifleriniz dolayısıyla çok çok teşekkür ediyorum.

Aslında burada bulunan insanların pek çoğu gayet iyi biliyorlar ki, turizm ekonomisinin toplam Türk ekonomisi içerisinde çok derece önemli bir yeri var. Turizm doğrudan ve dolaylı etkilediği 36 sektör ile birlikte Türkiye'de ekonomik canlılığın en önemli aktörlerinden biridir. Doğrudan doğruya turizm ekonomisinin Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası içerisindeki payı yaklaşık % 5. Turizm ekonomisinin her yıl döviz cinsinden Türkiye'ye kazandırdığı yaklaşık 10 milyar dolar ve turizm ekonomisinin yarattığı doğrudan istihdam yaklaşık 1 buçuk milyon kişi, ki bu rakam kayıtlı istihdamın neredeyse dörtte biri. Ancak burada bulunan herkes ve elbette bizler çok iyi biliyoruz ki, Türkiye'nin potansiyeli çok büyük, Türkiye'nin imkanları çok büyük. Ancak bu potansiyeli ürüne dönüştürmek, Türkiye'nin geleceğine dönüştürmek, yatırıma dönüştürmek, istihdama dönüştürmek, gelire dönüştürmek başlı başına bir vizyon ve proje meselesi. İnanmışlık meselesi, adanmışlık meselesi. Daha seçim öncesinden başlayarak, AK Parti'nin seçim beyannamesinde, seçim sonrasında hükümet programlarında ve acil eylem planında ifadesini bulan turizm vizyonu aradan geçen yaklaşık 1 yıllık süre içerisinde ciddi hazırlıklarla belli bir somutluk derecesine getirildi ve burada bütün Türkiye'nin özlediği, bütün turizmcilerin özlediği yepyeni bir vizyon, yepyeni bir anlayış hayata geçirilmek üzere, star verilmek üzere şimdi sizlerle paylaşılacak.

Müsaade ederseniz, sözlerimi burada noktalamak istiyorum ve Hükümetimizin 2010 yılı turizm vizyonunu ve 2010 yılına kadar gerçekleştirmeyi planladığımız 2. turizm hamlesi dönemi hedeflerini sizlerle, kamuoyu ile paylaşmak üzere sayın Başbakanımızı kürsüye arz ediyorum.

BAŞBAKAN SAYIN R. TAYYİP ERDOĞAN'IN KONUŞMASI:

Değerli misafirler...

Hepinizi en içten duygularımla selamlıyorum.

Bugün hükümetimizin turizm alanındaki vizyonunu ve bu vizyonu gerçekleştirmek üzere 2004-2006 ve 2006-2010 dönemleri için hazırladığımız program ve projelerle sizleri geleceğe daha farklı bakmak veya bakışımızı müşterek oluşturmak için bu programı paylaşmak istiyorum.

Size sunacağımız program ve projelerin özünde saklı olan temel husus, vizyon kavramının aslında ta kendisidir.

Çeşitli ağızlarda yerli yersiz kullanıla kullanıla, gerçek içeriğinden uzaklaşmış bulunan bu kavram, gerçekte Türkiye için hayati öneme sahip bir kavramdır.

Türkiye sorunları olan, ancak potansiyeli de çok büyük olan bir ülkedir.

Hükümet olarak, ülkemizin sahip olduğu bu büyük potansiyelin, bu toprakların taşıdığı sayısız imkan ve fırsatların farkındayız.

Bu farkında olduğumuz ve bize de her şeyden önce çok büyük güç katan imkanlar bunun yanında da büyük bir sorumluluğu yüklüyor.

Bu sorumluluk; bir yandan milletimizi insanlık ailesi içinde hak ettiği seçkin yere ulaştırmak, bir yandan da sahip olduğumuz medeniyet birikimlerinden insanlığa önemli ve değerli kazanımlar sunabilmektir.

Milletimizin seçilmiş temsilcileri olarak bizler, uygarlığa en özgün, en değerli katkılarımızın kültürümüzden ve kültürel potansiyelimizden doğabileceğine inanıyoruz.

Yüzyıllardan damıtılarak gelen muhteşem medeniyet birikimimizin, bugünlerin dünyasını kavrayacak yeni değerler arayışındaki insanlığı yeni ve zengin bir özle mayalayacağına inanıyoruz.

Değerli konuklar...

İşte bu medeniyet perspektifimiz dolayısıyla biz, turizmi sadece ekonomik bir olgu olarak görmüyoruz.

Bizim turizm vizyonumuzun temelinde; ÷lkemizi, k÷lt÷r÷m÷z÷ ve insanımızı kendi doğallığı, gerçeğliğı ve g÷zelliğı içinde ortaya koyma d÷ş÷ncesi vardır.

Turizmi çevrelendiğı k÷lt÷rel değerlerden ayrı d÷ş÷nmek m÷mk÷n de değildir, doğru da değildir.

Yurt dışına ihraç ettiğimiz bir sanayi ÷r÷n÷, çoğu zaman t÷keticisine T÷rkiye hakkında fazla bir şey anlatmaz.

Ama turizm b÷yle değildir.

Sizin turizm ÷r÷n÷n÷z, sizin insanınız, doğanız, k÷lt÷r÷n÷z kısaca sahip olduğu b÷t÷n değerlerle birlikte ÷lkenizdir.

Onun içindir ki, vizyonumuzun temelinde tesis ve işletme odaklı bir anlayış değil, çevre odaklı bir turizm yaklaşımı vardır.

Bu sebeple k÷lt÷rel mirasımızın korunmasını, T÷rkiye'nin muhteşem k÷lt÷rel çeşitlilik ve zenginliğinin öne çıkarılmasını 2010 turizm vizyonumuzun bir numaralı önceliğı saydık.

K÷lt÷r ve Turizm Bakanlıklarının birleştirilmesi bazıları tarafından belki yadırganmış olabilir ama yapmaya çalıştığımız, bu önceliğin hayata geçirilmesi için gereken örg÷tsel alt yapıyı oluşturmaktır.

Bu birleşme sayesinde, turizm politikaları vizyon değeri taşıyan bir k÷lt÷r değeri ile tanışma fırsatı bulmuştur.

Yine bu sayede, ön÷m÷zdeki dönemde turizm ekonomisinin yarattığı dinamizm, k÷lt÷rel çevre duyarlılığı ile birleşerek T÷rkiye'yi rakipsiz kılacak bir sinerjiye d÷n÷yecektir.

Yıllar yılı duyarsız yönetimler, k÷lt÷r varlıklarımızın ziyarete açılmasından elde edilen gelirleri, bu gelirin kaynağı olan müze ve ören yerlerinin perişan hallerine sırt çevirerek çarçur etmiştir.

Biz bu yağmaya son vererek, sorumsuzluk ve umursamazlık devrini kapattık, sorumlu ve akılcı yönetim dönemini başlatmış bulunuyoruz.

Bundan böyle müze ve ören yeri gelirleri döner sermaye aracılığıyla kültürel mirasın korunmasıyla ilgisi olmayan işlere harcanamayacak, bu gelirler doğrudan doğruya yine insanlık mirası olan bu eserlere tahsis edilecektir.

Değerli dostlar...

Döner Sermaye İşletmesi, altı ay gibi kısa bir zamanda içinde bulunduğu borç batağından kurtararak, kâr eden ve kültürel mirasa yılda 50 milyon doların üzerinde kaynak ayırabilen bir işletmecilik yapısına kavuşturulmuştur.

Elbette Türkiye'nin sahip olduğu kültür varlıklarının büyüklüğü yanında bu rakamlar çok cüce kalmaktadır.

Yeni projeler, yeni programlar, yeni kaynaklarla bu pastayı büyütmek gerekmektedir.

Bu amaçla çok önemli bir adım attık.

Vergi kanunlarımızda bir değişiklik yaparak, özel sektörün, şirketlerimizin ve özel şahısların, kültürel mirasın korunması amacıyla hazırlanan projelere katkı niteliğindeki harcamalarını bilançolarına gider olarak kaydedebilmelerine imkan sağladık.

Eskiden bu tür harcamaların sadece yüzde 5'ini gider olarak kaydetmek imkanı varken, yeni düzenlemeyle bu harcamaların tamamını gider olarak kaydetme zemini oluşturulmuştur.

Değerli basın mensubu arkadaşlarımın dikkatini özellikle bir hususa çekmek istiyorum.

Ben inanıyorum ki, ülkemizde insanlık mirası olan eserlerimizin korunması konusunda hassasiyet taşıyan pek çok vatandaşımız, iş adamımız var.

İmkan sahibi bu değerli dostlarımızın kendilerine sunulan bu yeni imkandan haberdar olmama ihtimalini düşünerek, buradan kendilerine bir çağrıda bulunmak istiyorum.

Lütfen imkanları müsait olan bu çok değerli iş adamlarımız, adlarının büyüklüğüne yakışır hamiyetperverliklerini kültür mirasımızdan esirgemesinler.

Değerli konuklar...

Türkiye büyük tarihi, doğal ve kültürel zenginliklere sahip olan güzel bir ülke...

Hepimizi bu topraklara sevdalı kılan bu güzelliklerin önemli bir parçası da bizden önce yaşayanların bize bıraktıkları zengin mirastır.

Bu ülkenin güzelliklerini korumak ve geliştirmek hepimizin ortak sorumluluğudur.

Bu sorumluluk sadece devlete ve siyasetçilere yüklenemez.

Çeşitli uygarlıkların mirası olan ören yerleri, anıtsal eserler, hanlar, kervansaraylar, camiler, kısacası milli hafızamız olan bütün bu medeniyet, sizin, bizim, hepimizin ilgisini bekliyor.

Bütçe dengelerini korumak zorunda olduğumuz şu dönemde, hükümetimizin samimiyetinin bir nişanesi olmak üzere 2004 yılında 100 trilyon lira ilave bir ödenek tahsisi yaptığımızı müjdelemek istiyorum.

Böylece Bakanlığımızın, Vakıflar Genel Müdürlüğümüzün, İl Özel İdarelerimizin tahsis ettiği kaynaklarla birlikte, 2004'te en az 300 milyon dolarlık bir kaynak kültürel mirası koruma projelerine ayrılmış olacaktır.

Gelecek yıl genişleyecek bütçe imkanları ile bu kaynakları çok daha büyütme gayreti içinde olacağımızdan hiç şüpheniz olmasın.

Umuyorum ki, hamiyetperver iş adamlarımız da bu alana adlarının büyüklüğüne yakışır bir destek sağlayacaklardır.

En büyük 500 şirketimizin her birinin bir eserin hamiliğine talip olduğunu hayal ettiğimde, üç beş yıl gibi bir zamanda tüm dünyanın bizi ayakta alkışlayacağı bir tablonun ortaya çıkacağını şimdiden görüyorum.

Değerli arkadaşlar,

Türkiye'nin büyüklüğünün bir inanç, bir tasavvur, bir iddia olmaktan öteye geçmesi hiç şüphesiz bu iddiayı taşıyabilecek bir vizyonun ürünü olabilir.

Bizim kalkınma vizyonumuzun temel taşları verimlilik, rekabet ve sürdürülebilirlik ilkeleridir.

Turizm sektörü gibi küresel rekabete her yönüyle açık bir sektörde bu ilkeler, olmazsa olmaz denebilecek kadar önemlidir.

Bunlardan sürdürülebilirlik ilkesi üzerinde özellikle durmak istiyorum.

Hiç şüphesiz Türk turizmi rahmetli Özal ile çıktığı yolda gerçekten çok önemli ilerlemeler kaydetmiştir.

Türk turizmi için birinci hamle dönemi diyebileceğimiz bu evre, döneminin şartları içinde tasarlanabilen sınırlarına gelip dayanmış ve artık ikinci bir hamle dönemini başlatmanın zamanı gelmiştir.

Şimdi birinci dönemin tecrübelerinden ve birikiminden yararlanarak, daha büyük bir atılımı gerçekleştirmek üzere kararlı, geniş ufuklu projeleri hayata geçirmenin zamanıdır.

Türk turizminin ana ürünü olarak görülen deniz, kum, güneş üçlüsünün önemini küçümseyen bir anlayışa sahip değiliz. Bu ürünün Türk ekonomisine kazandırdıklarının da bundan sonra kazandırabileceklerinin de farkındayız.

Türkiye'nin bir turizm ülkesi olarak deniz, kum, güneş üçgeninin sınırlarına sığmayacak kadar da zengin ve çeşitli bir potansiyele sahip olduğunu biliyoruz.

Bir şeyin pazarlanabilir bir ürün haline gelmesi için üzerine yatırım yapılması, emek harcanması gerektiğinin de farkındayız.

Bu sebeple turizm vizyonumuzu oluştururken, bir taraftan ana ürünlerimizi dünyadaki yeni eğilimler doğrultusunda değiştirerek geliştirmenin hesaplarını yapıyoruz.

Diğer taraftan, başta golf olmak üzere, kayak, binicilik, futbol ve daha pek çok turizm dinamiğini barındıran spor yatırımlarıyla ilgili projeler de geliştiriyoruz.

Termal kaynaklarımızın imkanlarını, nitelikli girişimcilerimizin becerileri ile buluşturuyor, sağlık ve güzellik alanında rakipsiz bir ürün zenginliği ortaya çıkarmanın planlarını yapıyoruz.

Daha çok kıyı bölgelerimizde yoğunlaşan turizm hareketliliğini Anadolu içlerine ve tüm ülke sathına ulaştıracak kapsamlı projeler hazırlıyoruz.

Hükümet olarak önümüze koyduğumuz 15.000 km duble yol hedefimiz etap etap hayata geçirildikçe, Anadolu'nun turizm potansiyeli kısa zamanda ürüne, işe, gelire dönüşecektir.

1600 kilometresini bir yıldan daha kısa bir zamanda bitirdiğimiz bu yollar tamamlandığında, Türkiye'nin dört bir tarafı konforun ve can güvenliğinin sağlandığı, mesafelerin kısaldığı, vızır vızır işleyen tur güzergahları haline gelecektir.

90'lı yıllarda gerileyen kültür turlarının turizmimizin ana damarlarından birisi olarak yeniden hayat bulmasının tek çaresi işte bizim bu duble yollar projemizdir.

Bu sadece turiste konfor ve güvenlik sağlayan bir hizmet değildir; bu aynı zamanda Anadolu'nun her tarafında iş bekleyen, aş bekleyen, ekmek teknesine müşteri bekleyen insanımıza yepyeni fırsatlar sunacak bir hizmettir.

Değerli misafirler...

Turizmimizi geliştirmek amacıyla attığımız önemli bir adım da sivil havacılık alanındadır.

Türkiye'yi girişime, yatırıma, risk alıp kendisine ve ülkesine değerler kazandırmaya azmeden girişimcilerimizin önünü açma çabası içerisindeyiz.

Bu çabamızın bir parçası olarak, sivil havacılık sektörünün önündeki engelleri de bir bir kaldırdık.

İzinleri kolaylaştırdık, havaalanı tarifelerini yeniden düzenledik ve bazı özel vergileri iptal ettik.

Bu konuda attığımız adımlar hayata geçtikçe, Türkiye'nin çeşitli illeri arasında, hem hesaplı, hem de güvenli, adeta dolmuş gibi işleyen bir hava trafiği oluşacaktır.

Bu, on günlüğüne Türkiye'ye gelen turistin hiç olmazsa üç dört gününü Anadolu'nun güzelliklerini keşfetmeye ayırabilmesi imkanı demektir.

Anadolu'nun pek çok iline çağırdığımız konuklarımıza sunabileceğimiz en değerli şey, eşi olmayan konukseverliğimizin yanında, elbette tarihi ve kültürel varlığımız olacaktır.

Kültürel mirasımızı konuklarımıza bir ihmaller tablosu olarak değil, bir iftihar tablosu olarak sunmaya kararlıyız.

Biraz önce ifade etmeye çalıştığımız duyarlılığımız ve yaklaşımımız, bu kararlığımızın ifadesidir.

Türk mutfağının, engin kültürümüzün çok önemli parçası olarak korunması, geliştirilmesi ve tanıtılması konusunda da önemli hazırlıklarımız var.

Buradan şu müjdeyi özellikle vermek istiyorum; hem bir araştırma, hem de bir eğitim kurumu olarak düşündüğümüz Türk Mutfağı Enstitüsü'nü 2004 yılı içinde İstanbul'dan başlayarak hayata geçiriyoruz.

Değerli konuklar...

2010 turizm vizyonumuzun bir başka önemli unsuru da, sürdürülebilirlik anlayışımızın bir parçası olarak planlı gelişme kavramıdır.

Özellikle doğal çevrenin korunmasının sürdürülebilir bir turizm için ne kadar hayati bir öneme sahip olduğunu hepimiz biliyoruz.

Bu nedenle sadece kapasite ve sayılara odaklanmış tesis-işletme odaklı turizm anlayışını artık terk ediyoruz.

Turizm planlamasında, insana ve insanın tabiatla sağlıklı ilişkisine yoğunlaşan, kalite odaklı turizm anlayışını ve planlama yaklaşımını hayata geçiriyoruz.

Her ne kadar özellikle hedeflerimizi ortaya koyarken ifade kolaylığı bakımından sayı ve kapasitelere vurgu yapacak olsak bile, biz turizmimizi sayıların dar ufunda görmüyor, ele almıyoruz.

Nitekim sektör mensuplarının çok iyi bildikleri gibi, biz bu anlayışımızı reform denecek bir çalışmayla ortaya koyduk, ispat ettik.

Turizmi Teşvik Kanunu'nda yaptığımız değişiklikler ile planlı gelişme, sürdürülebilir ve hızlı büyüme vizyonumuzun alt yapısını tamamladık.

Bazıları farkında olmasalar da, biliyoruz ki çeşitli fırsatlarda bize teşekkürlerini ifade eden turizm sektörü mensupları, bu gelişmenin yakından tanığıdır.

Turizmden ekmek yiyen, turistik yatırımlarıyla ülkemize değer kazandıran sektör temsilcilerimiz hükümetimizin bu konudaki hassasiyetinin yakın tanıklarıdır. Biliyoruz ki güçlü bir turizm güçlü bir sektör yapılanmasına bağlıdır. Bundan sonraki süreçte Türk turizmi daha güçlü bir sektör yapısına kavuşacaktır. Sektörün hukuki ve kurumsal sorunlarının giderilmesi için geçen kısa sürede çoğunu gerçekleştirdiğimiz hukuki düzenlemeleri hızla tamamlayacağız.

Bu çerçevede hazırlıkları tamamlanan turizm hizmet birlikleri ve meslek birlikleri yasalarını önümüzdeki günlerde meclis gündemine getireceğiz.

Turizm sektörünün değerli temsilcileri, değerli basın mensupları, sayın konuklar;

Şimdi sizlere ifade etmeye çalıştığım vizyon çerçevesinde gerçekleştirmek azminde olduğumuz hedeflerimizi ve bizi bu hedeflere taşıyacağına inandığım projelerimizden bazılarını sunacağım.

Türkiye'nin tarihine ikinci turizm hamlesi olarak geçeceğine inandığım bu projeleri iki aşamalı bir süreç içinde gerçekleştireceğiz.

Bunlardan ilki 2004 ve 2006 yıllarını kapsayan 1. aşamadır. Diğeri ise 2007 ve 2010 yıllarını içine alan 2. aşamadır.

Şimdi burada sizlerle paylaşacağım bu hedeflerimizin somut, ölçülebilir, gerçekleşme düzeyleri denetlenebilir olması için sayılarla ifade edeceğim.

2010 yılı itibariyle Türk turizmi şu hedefleri gerçekleştirmiş olacaktır:

Toplam yabancı ziyaretçi sayısı 30 milyon turiste ulaşacaktır. Bu rakam, bugünkü gerçekleştirmelerin yaklaşık iki katıdır.

Artan ziyaretçi sayılarına paralel olarak uygulayacağımız ürün çeşitlendirme ve zenginleştirme projelerinin sonucunda bir yılda turizmden elde edeceğimiz toplam gelir 30 milyar dolar olarak gerçekleşecektir. Bu rakam da bugünkü gelişmenin yaklaşık 3 katı büyüklüğündedir.

Elbette bu rakamların gerçekleşmesi bugünkü kurulu kapasite imkanları ile mümkün değildir.

Bu nedenle başta İstanbul olmak üzere, bazen mevsimsel, bazen bölgesel olarak verimli kılamadığımız atıl kapasitelerimizi işler hale getirecek ürün çeşitlendirmesi, pazarlama ve yatırım projelerine öncelik verilecektir.

Bunlara ilave olarak biraz sonra ayrıntılarını ifade edeceğim projeler çerçevesinde:

Türkiye'nin kurulu, nitelikli yatak kapasitesi 1 milyonun üzerine taşınacaktır.

Bu da 2010 yılına kadar Türkiye'nin mevcut kurulu kapasitesinin yaklaşık iki kat büyümesi demektir.

Yani mevcut kapasite üzerinden yapılan yatırım fiyatlandırma kriterlerini kabul edecek olursak, 7 yılda en az 25 milyar dolarlık bir yeni yatırımın gerçekleşeceğini öngörebiliriz.

Bu yatırımların turizm sektörünün doğrudan ilişkili bulunduğu 36 sektör üzerinde yaratacağı dolaylı ve zincirleme etkileri göz önüne getirdiğimizde hangi boyutlarda bir iş ve istihdam sürecinin işleyeceğini sizler takdir edebilirsiniz.

Turizm sektörünün doğrudan unsurları sayılan konaklama, ulaştırma, yeme-içme, eğlence, rehberlik, vb. alanlarda istihdam edilen insan sayısı 3 milyon kişiye ulaşacaktır. Bu rakam 7 yılda 1.5 milyon kişiye daha sektörde istihdam imkanının doğması demektir.

Değerli dostlar,

Ola ki bazılarınız içinizden yedi yıl çok uzun zaman, o zamana kim öle kim kala diye geçiriyor olabilirsiniz.

Aslında ben burada 2023 vizyonumuzu da sizlerle paylaşmak isterdim. Çünkü yaklaşımımızın gerçek bir vizyon değeri taşıması için mutlaka uzak hedefleri de gözetmesi lazımdır.

Ama ne acıdır ki, insanlarımız bu konuda o kadar yanıltılmış, o kadar çok avutulmuştur ki maalesef projeksiyon yapmakta bazen mümkün olamamaktadır.

O yüzden sabrınıza sığınarak ben sizlerle bu hedeflerimizi ölçüp denetleyebileceğiniz bir ara istasyonu da kayda geçirmek istiyorum.

Şimdi sizlere 2006 yılı sonuna kadar gerçekleştireceğimiz hedeflerimizi sunacağım

2006 yılı itibariyle toplam yabancı ziyaretçi sayısında 20 milyon turist rakamına ulaşılacaktır diye umuyor, iddia ediyorum.

2006 yılında turizm sektöründe döviz cinsinden elde edilecek gelir toplamı 18 milyar dolar düzeyine ulaşacaktır.

Ve bu üç yıllık süre içinde artan turist sayıları, yeni yatırımlar ve ürün çeşitlendirmesi sayesinde 500.000 kişiye yeni iş imkanı yaratılacaktır.

Bu hedefleri gerçekleştirmek, milletimize verdiğimiz sözleri yerine getirmek bizim boynumuzun borcudur. Gerçi bu bir hedeftir, bir amaçtır ama bunu hep birlikte gerçekleştirmemiz mümkündür. Yeter ki azmedelim, kararlı olalım, inanalım ve biz bu işi başaralım.

İsteyen herkes bu rakamları bir kenara kaydedip bu sürenin sonunda bizden neticelerini sorabilir.

Değerli misafirler,

Elbette sadece hedefleri ortaya koymak yetmez. Önemli olan sizleri bu hedeflere ulaştıracak olan projeleriniz, kaynaklarınız, iş planlarınız var olup olmadığı ve bunların gerçekleşebilme kabiliyetinin bulunup bulunmadığıdır.

Şimdi de sizlerle bu konudaki hazırlıklarımızdan bazılarını, hatta başlıcalarını paylaşmak istiyorum.

Bunların tümü ve ayrıntıları üzerinde Kültür ve Turizm Bakanlığımız ihtiyaç duyabileceğiniz tüm bilgileri-verileri sunmaya hazırdır. Onun için ben sizin vaktinizi çok fazla almamaya gayret ederek önemli gördüğüm bazı hususları konu başlıkları şeklinde de olsa sizinle paylaşmak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Bizim en önemli ve öncelikli projemiz İstanbul projelerimizdir.

İçindeyken bile hasreti burnumda tüten bu güzeller güzeli İstanbul'umuzun, hak ettiğinden pek azını alabildiğini hiç şüphesiz hepimiz kabul ederiz.

Sadece İstanbul'un gerçek potansiyeli ile Türk turizminde hak ettiği yeri alması bile biraz önce ifade ettiğim hedeflerin gerçekleşmesi yükünün yarısını tek başına taşıyabilir.

Ama bunun için İstanbul'a daha fazla özen göstermemiz, hak ettiği ilgiyi ondan esirgemememiz icap ediyor.

İstanbul'dayken projeler yapar ama Ankara'ya sesimi duyuramazdım Belediye Başkanı olduğum zaman. O zamanlar İstanbul sevdamıza kulak verecek kimseler yok gibiydi.

Allah'a şükürler olsun aziz milletimiz ilelebet bahtiyar olsun, şimdi bize bu sevdamızı gerçekleştirecek fırsatı verdi.

Şimdi bu fırsatı, vatanımız için, ülkemiz için nimete dönüştürecek imkanları bulup çıkarmak bizim boynumuzun borcudur.

İstanbul'da en önemli ve öncelikli işimiz tarihi yarımadanın kurtarılması, korunması ve yeniden İstanbullulara, Türkiye'ye ve insanlığa kazandırılmasıdır.

Biraz önce bu projeler için ilave 100 trilyon ödenek ayırdığımızı ifade etmiştim. Bakanlığın kaynakları, özel idare ve belediye kaynakları, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kaynakları, özel sektör ve uluslararası kuruluşların imkanları da göz önünde tutulduğunda bu projenin hem bu yıl, hem de gelecek yıllar için kaynak sıkıntısı olmayacaktır.

Tarihi yarımada'nın bir müze kent olarak yeniden kazanılması için ihtiyaç duyacağımız asıl kaynak bilgi birikimi ve sosyal motivasyondur.

Bunun için İstanbul'a gönül vermiş tüm sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin, bilim adamlarımızın ve tabii ki vatandaşlarımızın manevi katkıları bizim için her şeyden daha değerlidir.

Tarihi yarımada elbette doğal ve tarihi bir parçası olan Haliç ve Beyoğlu'ndan ayrı düşünülemez. Süleymaniye, Zeyrek, Fener, Balat, tüm Haliç çevresi ve Beyoğlu da projemizin önemli parçalarını oluşturacaktır.

Bu proje kapsamında koruma kurullarımız, üniversitelerimiz, belediyeler ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde sivil ya da anıtsal mimari eserler restore edilerek, proje bütünlüğüne uygun fonksiyonlar içinde yeniden kazandırılacaktır.

Tarihi dokuya uygun sokak sağlıklaştırma projeleri gerçekleştirilecek, sosyal doku asla ihmal edilmeyecek, bir insansızlaştırma ya da dekora dönüştürme yanlısına düşülmeyecektir.

Yine tarihi kültürel dokuya uygun rekreasyon ve sosyal donatı alanları gerçekleştirilecek, ticari ve turistik fonksiyonlandırmalarda azami titizlik gösterilecektir.

Belediye başkanlığım dönemimde başlattığımız Sötlüce Kongre ve Kültür Merkezinin tamamlanıp hizmete kazandırılması yanında, sizlere bir müjdem de tarihi Feshane binasıyla ilgili projemizdir.

Feshane binası tarihi ve kültürel kimliğine yakışır bir anlayış içinde bir müze, daimi ve geçici sergi mekanı ve bir kültür merkezi olarak 2004 yılı içinde İstanbul'a yeniden kazandırılacaktır.

Eski Silahtar Santral Binası da bir müze olarak İstanbul'a kazandırılacak, Camialtı Tersanesi, Perşembe Pazarı ve Salı Pazarı bölgelerimiz, Taşkızak Tersanesi İstanbul projelerimiz içinde yerini alacaktır.

Salı pazarı bugün Denizcilik İşletmeleri ve Gümrük Müsteşarlığı kullanımına verilmiş olan binalar, antrepolar tamamlanmak üzere olan yepyeni bir proje ile dünya çapında bir kültür ve turizm merkezi olarak İstanbul'a kazandırılacaktır.

Galata Limanı adını verdiğimiz bu projemiz, liman ve gümrük hizmetlerini çağdaş bir anlayışla vermeye devam edecek, yaklaşık 250 milyon dolarlık bir yatırımla, yap işlet devret modeliyle gerçekleştirilecek ve projeye bu yıl içinde start verilecektir.

Bu projenin bir boyutu da, Tophane bölgesinde bir ucu denize açılan İstanbul'un en büyük meydanını ortaya çıkaracak olmasıdır.

Salı pazarı bir taraftan Galata Kulesi ve çevresinden, diğer yandan yapımına başlanan Kabataş-Taksim metro hattıyla tüm Beyoğlu ve Taksim ile entegre edilecektir.

Değerli misafirler, şimdi sizlere belki de İstanbul'da yaşayan pek çok kimsenin fark etmediği bir bölgeyle ilgili projemizden söz edeceğim.

Yıllardan beri daha çok kömür çıkarma maksadıyla kullanılan ve yaralanmış bir çevre görüntüsü veren Kilyos kıyısı ve maden ocakları bölgesi de İstanbul projelerimizin bir ayağını oluşturacaktır.

Bu bölge, mevcut çevre yollarımız ve hava limanımız ile irtibatlandırılarak öncelikle bir çevre kurtarma projesi olarak ele alınacak, yat limanları, golf alanları, günübirlik tesisler ile çeşitli spor, eğlence, dinlenme, kültür, konaklama gibi tesislerle zenginleştirilmek üzere planlı yatırım süreçlerine açılacaktır.

Değerli dostlar,

Şu anda içinde rüya gördüğümü düşünenleriniz olabilir. Gerçekten ta Belediye Başkanlığım döneminden itibaren ben bunların hep rüyasını görüyordum. Sonra baktım ki, Kültür ve Turizm Bakanım da aynı rüyaları görüyor. O zaman biz bu işi çok daha rahat gerçekleştireceğiz dedim, buna inandım. Ve şimdi bunun adımlarını atıyoruz. İnşallah bunu gerçekleştireceğiz. Sizin de bu noktadaki düşüncenize saygım var, onu söyleyeyim ama bir gün o arkadaşlar bu salonda bulunanlarla birlikte bir rüyanın gerçekleştiğini göreceklidir. Çünkü hayal etmek hakikaten bir gerçekleştirmenin ön adımıdır. Hayal etmediğiniz bir şeyi gerçekleştiremezsiniz. Sevda böyle bir şey ve buna sizler de inanın.

Değerli misafirler,

Sabrınızı daha fazla zorlamamak amacıyla uzun uzun anlatabileceğim İstanbul projelerimize burada ara vermek ve yeni turizm çevreleri oluşturma projelerimizden söz etmek istiyorum.

Bunlardan biri Tarsus Turizm Bölgesi projemizdir. Bu proje hem tatil turizmi için giderek büyüyen talebi batı Akdeniz'den daha doğuya kaydırmak hem de Türkiye'nin doğusundaki ülkelerden gelen talebi büyütmek amacıyla ikinci ve üçüncü fazlarda Yumurtalık, İskenderun, Hatay bölgelerine yaymayı planladığımız pilot bir projedir. İçinde çok çeşitli ürünlerle birlikte 12.000 yatak kapasitesi barındıran bir yatırımdır ve bu yıl içinde başlanıp 2007 turizm sezonu başlarken tamamlanmış olacaktır.

Yine 2007 yılı sonuna kadar tamamlanmasını hedeflediğimiz yeni bir turizm bölgesi de Dalaman Turizm Kentidir.

Dalaman Bölgesinde yoğunluğu Tarım ve Köy İşleri Bakanlığına ait olan arazide, birinci sınıf tarım arazileri dışında kalan alanlarda yepyeni, çağdaş ve bütüncül bir anlayışla, yeni bir planlama, finansman, gerçekleştirme ve yönetme modelleri ile Türkiye'de bir ilk uygulama örneği olarak Dalaman turizm kenti hayata geçirilecektir.

Bu projenin tamamlanması ile ölçek ekonomisinin gereklerine uygun olamadığı için bölgede atıl durumda olan mevcut kapasiteler de işler halde yeniden Türk ekonomisine kazandırılacaktır.

Ege Bölgesinin turizm yönünden çok zengin potansiyeline rağmen arzu edilen seviyenin gerisinde bulunmasının en önemli nedeni, bölgenin imkanlarını doğru değerlendiren, büyük ölçekli ve planlı yatırımların maalesef bugüne kadar gerçekleştirilememiş olmasıdır.

Bu yüzden, Dalaman Turizm Kenti projesinin hemen arkasından tarihi, doğal ve kültürel potansiyel göz ardı edilmeden, Çeşme ve Didim tüm turizm türlerini içinde barındıracak şekilde ama özellikle sağlık ve güzellik alanlarında yoğunlaşmış olarak yine yerli ve yabancı sermayenin yatırımlarına açılacaktır.

Kapadokya ve GAP başta olmak üzere, diğer bölgelerimiz de hem ürün çeşitlendirme hem kapasite kazandırma projelerimizden nasibini alacaktır.

Kapadokya Bölgemizde yeni golf, kongre ve konaklama projeleri yine korumacı ve sürdürülebilir bir anlayışla hayata geçirilecektir.

Diyarbakır, Batman, Gaziantep, Adıyaman, Şanlıurfa, Mardin ve çevresi entegre bir destinasyon geliştirme vizyonu içinde bu yıl başlayacağımız kültür ağırlıklı projeler ile yepyeni bir anlayışa kavuşturulacaktır.

Ayrıca Karadeniz Bölgemizle, Doğu Anadolu'muzda kış turizmi, yayla turizmi ve kültür turizmi ile ilgili daha pek çok proje hazırlanmaktadır.

Değerli arkadaşlarım,

Hiç şüphesiz Türk turizminin dinamosu durumunda olan Antalya'mızı ihmal edecek değiliz.

Antalya için bir numaralı önceliğimiz sürdürülebilirlik, planlı gelişme ve ürün çeşitlendirmesi yoluyla mevsimi uzatarak, kapasite kullanım verimliliğini artırmaktır.

Bunun için bu yıl Antalya turizm çevrelerine 90 trilyon lirayı aşan bir bütçeyle içme suyu, kanalizasyon, katı ve sıvı atık arıtma ve derin deniz deşarjı projelerini başlatacak ve tamamlayacağız.

Turizmin göz bebeği Antalya'mıza yakışmayan Manavgat çöplüğü gibi çirkin görüntülerden Antalya'yı derhal kurtaracağız. Çok kısa bir zamanda Antalya'da arıtılmadan denize bırakılan bir gram su kalmayacak.

Antalya-Alanya bölünmüş yolu bu yıl sonuna kadar tamamlanacak. Tünelleri hariç olmak üzere Antalya-Kemer yolu bu yılı sonuna kadar double yol standardına getirilecektir.

Finike- Demre arasındaki yolun daha elverişli standartlara getirilmesi işine de bu yıl başlayacak ve yarısını tamamlayacağız.

Antalya'nın en çok talep gören turizm destinasyonu olarak büyümesini kontrollü ve planlı bir süreç olarak yönetmek bu bölgenin geleceğini kurmak bakımından çok önemlidir.

Artan talep baskısı altında yatırımlar durdurulamayacağına göre, bizim yapmamız gereken bu süreci denetlenebilir, sürdürülebilir bir süreç olarak yönetmektir.

Bu bağlamda, Kültür ve Turizm Bakanlığımız yaklaşık 12.000 ilave yatak kapasitesi oluşturacak yeni yatırım alanlarının ve en az yedi adet golf sahasının arazi tahsisi işlemlerini tamamlayıp, yatırımlara derhal başlanılmasını sağlayacaktır.

Sevgili Dostlar,

Sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyacağım pek çok hazırlığımızdan söz etmeye burada ara vermek istiyorum.

Bu hazırlıklarımızı da inşallah başka vesilelerle sizlerle paylaşma ve vatandaşlarımıza müjdeleme fırsatı bulacağız.

Bu vesileyle, kendilerine bir kez daha uzun olmayan bir vadede turizmimizin bugün bulunduğu noktadan çok daha ileri bir noktada bulunacağına, sektörün sıkıntılarına maksimum hassasiyet gösterileceğine dair söz veriyorum.

Bütün Türkiye gibi, bize inansınlar güvensinler.

Biz Allah’a şükür bugüne kadar bize inanıp güvenenleri hiçbir zaman mahcup etmedik, yine de etmeyiz.

Türkiye, bütün sektörleriyle hazırlandığı parlak geleceğine mutlaka ulaşacaktır.

Hep birlikte istiyoruz ki, turizm bu büyük kalkınma hareketinin öncü güçlerinden biri olsun.

Türkiye’nin gerçek yüzü, bütün renkleriyle birlikte insanlık tablosunda ıslıl ıslıl parlсын istiyoruz.

Bu umutlarla sözlerime son veriyor, hepinizi sevgi ve saygılarımla selamlıyorum.

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

Soru: Türkiye için atıl kapasitenin değerlendirilmesi konusunda vurgular yaptınız. Acaba kamu kampları da bu kapsamda atıl kapasite olarak tekrar Türk turizmine kazandırılacak mı? Projelerinizde böyle bir şey var mı?

Sayın Başbakan: Evet, şu anda Hazine de olsun, Bakanlıklarımızın emrinde, kamunun emrinde olan yerler olsun, kamplar ve kampların dışındaki yerler de dahil olmak üzere bunların hepsi aynı şekilde bu işe tahsis edilecektir. Onun da planlaması yapılmaktadır. Nerede ne varsa, yeter ki bunlardan bizim de bilgimiz olsun bunlarla ilgili olarak gerekli değerlendirmeyi yapıp, onları da aynı şekilde bu işe tahsis etmiş bulunuyoruz. Sadece yargıya ait olan kısımlar istisna.

Soru: (Yavuz Çizmeci MNG Havayolları Genel Müdürü) Bu çizmiş olduğunuz tablonun gerçekleşmesi, konulan hedeflerin çok da gerçek dışı olup olmadığı konusunda

bu sektörde 20 yıldır hizmet veren bir arkadaşınız olarak bir iki söz söylemek istiyorum ve sivil havacılıkla ilgili altını çizmek istediğim bir konu var. 2010 yılında 15 milyondan 30 milyona yabancı turist sayısını çıkarmak bizim için gerçekten bir hayal değil. Hele sizin sahip olduğunuz pozitif enerji ve inançla. İnanınız bu sektörde çalışan, gerek sivil havacılıkta gerek otelcilikte gerek acentacılıkta çalışan ve bugüne kadar pek çok yanlışlarla, pek çok eksiklerle bugüne gelen Türkiye’de bu sektörün neferleri, bu sektörü 15 milyon turist sayısına çıkartabilirler. Eğer yılda yüzde yedilik bir artışla biz bu tempoyu devam ettirirsek, 2010 yılında 30 milyon insana ulaşırız. Bu kesin. Burada altını çizdiğiniz tabloda Türkiye’deki yatak kapasitesinin mevcudun iki misline çıkması öngörülüyor, doğal olarak aynı şekilde sivil havacılık sektöründeki uçak koltuk sayısının da iki hatta üç misline çıkması gerekiyor. Ben bu konunun altını çizmek istiyorum. Zatı alınızın önderliğinde, Hükümetin ve Bakanlığımızın bu konuyu mercek altına almasının gerekli olduğunu düşünüyorum. Çünkü sivil havacılık sektörü Türkiye turizmini söylediğiniz rakamlara, o hayal ettiğiniz noktalara taşıyacak lokomotif sektör. Ve bu sektör de bugüne, 1984’ten bu yana hiçbir teşvik, hiçbir destek görmemesine o ve pek çok yanlış ve kötü yönetim olmasına rağmen 75 uçakla geldi. Bugün 75 tane sivil havacılıkta özel sektörün uçağı var. 65 uçağımızı da Türk Hava Yollarına katarsak 140 uçağımız var. Söylediğiniz 30 milyona ulaşmamız için ilave 15 milyon insan taşımamız lazım. Bu da aşağı yukarı 300 uçak demek. 300 ilave uçak filosuna ihtiyacımız var. Bu konunun, önderliğinizde özellikle Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı’nın sıkı koordinasyonu ile dikkate alınmasını ve geliştirilmesini son derece önemli buluyorum. Tekrar ediyorum, rüyanız hepimiz için hayırlı olsun. Biz size inanıyoruz. Sizin pozitif enerjinize ve sevdanıza inanıyoruz. Biliniz ki, bu camia da bu sevda ile yola çıkmış. İnşallah yedi sene sonra bu hedefleri hep beraber göreceğiz.

Sayın Başbakan: Bildiğiniz gibi sivil havacılıkta iç pazarı aştık. Bunun yanında hava meydanı fiyatlarında indirim yaptık ve vergileri kaldırdık. Ayrıca şu anda Türk Hava Yolları olarak filoyu yenileme kararı alındı, filo yenileniyor ve üç yıl içinde de ilk hedefimiz 80 uçağa ulaşmak ve bunun için de şu anda Türk Hava Yolları Yönetimi hızlı bir çalışmayla bunun adımlarını attı. Ben inanıyorum ki, bu da farklı bir rekabeti getirecek. Ve o dediğiniz sayıları da tabi ulaşmanın gayreti içinde olacağız. Bütün bunlar tabi ülkede ekonomik noktada dinamizmin artması ve mevcut 3 Kasım’da devraldığımız ekonomik yapı, o sıkıntıların hafiflemesi, hafifledikçe biz ters orantılı

olarak sürekli bunu sektörlere aktarmanın gayreti içinde olacağız. Biz ülke genelindeki vergi anlayışından da şikayetçiyiz. Bu vergileri de her geçen gün düşüreceğiz. Bunda kararlıyız. Ama tabi bunu bir anda yapmaya kalkarsak, mali disiplini bozarız, ekonomik yapımızı bozarız, programımızı bozarız, o zaman da bu hedeflere ulaşmamız mümkün olmaz. Yavaş yavaş kalkacağız. Bu yıl enflasyonda, faizlerde nerelere geldiğimizi görüyorsunuz. Bakın 23'e indik. Borsada nerelere geldik. Tarihinin tavanını yapıyor artık. Çok daha iyi bir noktaya geleceğiz. Borsada olanların artık bazı şeyleri çok daha iyi düşünmeleri lazım. Bunlar bir iyi gidişin işaretleri. Güzel gelişmelerin işaretleridir. Aşacağız. O dediğiniz uçak sayılarına Türkiye ulaşacaktır. Ben buna inanıyorum.

Soru: Sayın Başbakanım, 2010 yılı için çok önemli hedefler ortaya koydunuz. 25 milyar dolarlık bir yatırım öngörülüyor bu süreç içinde. Acaba bunlar Avrupa Birliği hedefi ile doğru orantılı mı? Yani 2004'te bir tarih alınma süreci söz konusu ve ondan sonra da 10 yıl içinde bir üyelik perspektifi söz konusu Türkiye için. Eğer burada bir aksama olursa bu hedeflerinizden sapma olabilir mi? Bunların finanse edilmesi konusunda tabi ki yabancı yatırımı da bu 25 milyar dolar kapsamında düşünüyorsunuz. Burada bir aksama olursa bir B planı ortaya çıkacak mı acaba?

Sayın Başbakan: Avrupa Birliği süreci Türkiye'yi bu konuda fazla bağlamaz. Çünkü Türk turizmi artık Avrupa Birliği ülkeleri ile bütünleşmiştir. Zaten bu, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bir talebidir. Ve bunun yanında sadece Avrupa Birliği değil, Avrupa'nın dışındaki ülkelerle Türkiye'nin bütünleşmesi söz konusudur. Ve bu her geçen gün bizim turizmde yapacağımız sıçrama ile, özellikle bu iletişim ile tanıtımla alakalı bir olaydır. Her geçen gün bu konuda lehtedir. Ve az önce anlattığım turizm çeşitlendirilmesi ve bütün mevsimlere yayılması ile Türkiye daraltılmış olarak sürdürülen bu anlayışı bir defa geometrik olarak katlayacaktır. Katladığı anda da biz o hedefleri bulacağız. Kaldı ki zaten doğrudan yabancı sermaye turizmde de Türkiye'ye girmek istiyor. Bunu da gittiğimiz farklı ülkelerde yaptığımız görüşmelerde ilgilenen kişilerden bizzat dinliyoruz. Bizim de zaten turizmle ilgilenen arkadaşlarımızın o zincirlerle ciddi irtibatları var. Bu sıçrama olacaktır.

Soru: Söylediğiniz projelerin gerçekleştirilmesi merkezi hükümetlerin dışında yerel yönetimlerin de çalışmasına bağlı. Bir yıla yakın bir zamandır turizm il müdürlükleri vekaletle yürütülüyor. Buna ilişkin bir çalışmanız var mı?

Sayın Başbakan: Biliyorsunuz Kültür ve Turizm Bakanlığımızda yeni bir teŗkilat yasası ile yeniden bir yapılanma söz konusu oldu. Kanunu 2003 yılının ortalarında çıktı ve dolayısıyla buradan kaynaklanan tayinlerde bir sıkıntı oldu. Ve bu tayinler Şimdi süratle yapılıyor, kısa zamanda onlar biter, problem değil.

Soru: (Turizm Gazetesi, Fehmi K fteoğlu.) 100 trilyonluk İstanbul kaynağının kullanımı Turizm Bakanlığı'nda mı olacak, sözünü ettiğiniz diğer özel idare, vakıflar ya da Baŗbakanlıkta mı olacak?

Sayın Baŗbakan: Bunların hepsi Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kontrolünde devam edecek olan yatırımlar. Sayın Bakanımızın da ilave edecek bir Şeyleri olacak.

Sayın Bakan: Kültür ve Turizm Bakanlığı olarak biz doğrudan doğruya yatırımları kendimiz ihale ederek yatırım süreçleri baŗlatmıyoruz. Özellikle kültür varlıklarının korunması projesinde temel projeksiyonuz Şu, yerel yönetimlerle, belediyelerle ve il özel idareleri ile birlikte, il özel idaresinin liderliğinde Bakanlığın denetiminde, sivil toplum kuruluŗları ve üniversitelerin de katılımlarıyla ortak bir süreç yürütüyoruz. Dolayısıyla kaynağın b t ce tekniği bakımından kullanılması Bakanlığımız üzerinden ger ekleŗecek ama projenin ger ekleŗme safhası il özel idareleri marifetiyle olacak.

Soru: (Golf Gazetesi Binnaz Nar y) Bu büyük İstanbul Projesi içinde kaç adet golf sahası yapılacağına iliŗkin net bir bilgi bulamadım. Acaba bununla ilgili bir bilgi alabilir miyiz? Ayrıca Türkiye'nin genelinde hangi bölgelerde ağırlıklı olarak ve kaç adet ve ne zamana kadar, hangi süre içinde saha yapılacağını öğrenebilir miyim?

Sayın Bakan: Çok teknik ayrıntılardan söz ediyorsunuz ama biz gerçekten de bu ayrıntıda hazırlıklıyız zaten. İstanbul'da Batı Karadeniz içerisinde ve Anadolu yakasında golf alanları planlıyoruz. Ancak bunlar sonuçlanmış planlama süreçleri değildir. Bu biraz önce sözünü ettiğimiz  vre koruma projesi olarak Batı Karadeniz alanı içerisinde ve Anadolu yakasında bu projeler geliŗtirilecek. Ama kesin planladığımız projeler Tarsus'ta, Antalya'da özellikle Oymapınar  vresinde, Belek'te, Kemer bölgesinde, Bodrum'da, Dalaman'da, Sarıgerme'de olmak üzere 2004 yılı içerisinde en az 10 yeni golf alanı projesine baŗlanacaktır.

Soru: Az önce yanlıŗ duymadıysam, kamuya ait sosyal tesislerin de turizme kazandırılması gibi bir d ŗ nceniz var. Yakın zamanda İstanbul  niversitesi'ne ait bir

sosyal tesisle ilgili bir sıkıntı yaşanmıştı. Bununla ilgili önümüzdeki dönemde yapmayı düşündüğünüz şeyleri öğrenebilir miyiz?

Sayın Başbakan: Turizme uygun ve yakışır alanların hepsini yapacağız.

Sayın Bakan: Müsaade ederseniz sayın Başbakanımın hoşgörüsü ile, burada her şeyi ayrıntısıyla vermedik ama Hükümet olarak bir çalışmanın içindeyiz. Bu çalışma da iç turizme yönelik bir çalışmadır. Ve iç turizm çalışmamızın temelinde, çalışanların izinlerini kullanmalarının belli bir sisteme kavuşturulması projeksiyonu vardır. Eğer bu imkan kazandırılabilirse Türk turizminin kurulu kapasiteleri de özellikle vatandaşlarımıza ve kamu personeline çok daha ucuz erişilebilir ve çok daha yüksek standartta bir hizmeti sunabilecektir. Bu hem turizmimiz için büyük bir potansiyelin hareket geçirilmesi hem de vatandaşımıza Türk turizmin imkanlarının kazandırılması demektir. Ama tabi sayın Başbakanın sunumunda her şeyin ayrıntısı ile olmasını zannediyorum beklemiyorsunuz.

Soru: Kruvaziyer turizmden söz edilmiyor çalışmalarınız içerisinde. İleriye dönük olarak . Türkiye'nin bir gemisi yok.

Sayın Başbakan: Kruvaziyer turizm yüzde yüz katladı. Yani 300 geldiyse 2002'de, 2003'de bu rakam 600'e çıktı.

Soru: Sayın Başbakanım bizim gemimiz yok, Türk bayraklı gemimiz yok, onu arz etmek istiyorum.

Sayın Başbakan: O sizin ilginiz. Devlet olarak bizden mi bekliyorsunuz o işi. Biz devlet olarak bu işlerden çıkıyoruz artık. Biz önünüzü açacağız. O noktada bir sıkıntı yok. Bir diğer konu ise Amerika bu dediğiniz uyarıyı sadece Türkiye için yapmıyor. Dünyanın her yeri için yapıyor. Aynı şeyi İngiltere de yapıyordu biliyorsunuz. İngiltere kaldırdı. Diğer ülkelerden de bu tür engel koyanlar vardı. Yaptığımız görüşmeler sonucunda bunlar da kalktı. Öyle zannediyorum ki bu ay sonu Amerika seyahatinde bunları da orada gerek sayın Başkanla gereke diğerleriyle de konuşacağız. İnşallah orada da bunun neticesini alırız.

Soru: Efendim son bir şey arz ediyorum. O da vize konusu. Mütakabiliyet esası çerçevesinde davranan Dışişleri Bakanlığımız devamlı olarak vize olaylarını zorlaştırıyor. Bu da tur operatörlerimizin çok büyük bir sıkıntısı. Benim dile getirmemi

istediler. Arz ediyorum efendim vizeleri de kolaylaştırmamız lazım. Vize nedeniyle çok büyük bir turist kaybımız var.

Sayın Başbakan: Nerelerle ilgili dediniz

Soru: Yurtdışından Türkiye'ye gelirken. Mesela özellikle Çek Cumhuriyetinden, Macaristan'dan veya diğer ülkelerden. Konsolosluklarımızın sadece bir kentte bulunması nedeniyle vize zor alınıyor.

Sayın Başbakan: Dediğiniz doğrudur da tabi bunların bazı hassasiyetlerini de değerlendirmek gerekir. Tribünden baktığımız zaman farklı, içine girdiğimiz zaman çok farklı oluyor. Fakat biz kolaylaştırmayı mümkün olduğunca artırmanın gayreti içindeyiz. Oralarda da o tür hassasiyetlere dikkat ederiz.

İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir...

Doğan Kuban, YAPI dergisinin Kasım 2005 (no: 288) sayısında “**İstanbul Müze-Kent Projesi Üzerine: İstanbul 1600 Yıllık Bir Müzedir...**” başlıklı bir yazı yayımladı. Bu yazıyı sizlerle paylaşmak istiyoruz...

İstanbul Müze-Kent Projesi Üzerine

İSTANBUL 1600 YILLIK BİR MÜZEDİR...

Doğan Kuban

En büyük Pagan, en büyük Hristiyan ve en büyük İslam imparatorluklarının başkenti İstanbul, dünya tarihinin en simgesel kenti sayılabilir. Bütün düzensizliğine karşın yüksek bir evrensel statüsü vardır, bütün çirkin gelişmesine karşın dünyanın en güzel kentlerinden biri olarak algılanabilir. Eğer fiziksel çevre ile insan mutluluğu arasında bir ilişki varsa bunun en olumlu örneği İstanbul olmalıdır. Kentin çekirdeği olan sur içi bir müzedir. Bu sur içinin 1635 yıllık bir destansı tarihi vardır. Ve bu destan, klasik dünya tarihinin merkez öyküsünü oluşturur. Avrupa'nın tarihi buna sonradan takılmıştır. Toprağının altında Konstantinus'un Yeni Roma'sının kalıntıları, bin yıllık Bizans İmparatorluk başkentinin kalıntıları, 500 yıllık Osmanlı başkentinin kalıntıları vardır. Toprağının üstü Geç Antikitenin en güçlü surları, Küçük ve Büyük Ayasofya gibi geç antik yapılar, Bizans mimarisinin en zengin mirası, Topkapı Sarayı ve Osmanlı Çağının en görkemli anıtlarıyla süslüdür. Bu sur içi son otuz beş yılda o zamana kadar sakladığı tarihsel dokusu ve konutlarının yüzde 90'ını yağmaya kurban vermiştir. Yine de her elli metrede tarihten bir şeyler sunar. Kısaca, bu kent olağanüstü bir müzedir. Bu kadar ağır bir mirasın çekirdeğine uydurma tarihi mahalleler yapmayı düşünmek tanımlanması zor bir davranıştır. Ne var ki “İstanbul Müze-Kent” sloganı arkasında bu düşüncenin yattığını öğrenerek yarım yüzyıllık mimar-restoratör ve tarihçi yaşamının en büyük

şaşkınlığını yaşadım. Bu kadar güçlü bir geçmişten bu kadar az nasiplenmek ortalama toplumsal cehaletin yaygınlığının ve korkunç bir tarih bilinci yokluğunun ifadesidir. Belediye, “İstanbul Müze-Kent” projesinden söz ettiği zaman, “herhalde bu bilincin ifadesidir” diye sevinmiştim. Gerçi nüfusu on milyonu çoktan geçmiş bir tarihi metropole on bin nüfuslu bir kasaba gibi, “İstanbul Müze-Kent” demek pek yakışık almıyor. Bunun entelektüel içeriği olsa olsa “miniatura parkı” gibi bir eğlence alanı anlamına gelebilir. İlkel bir reklam sloganı... Fakat yarım yüzyıldan bu yana kamu kuruluşlarından duyarlı, entelektüel düzeyi yüksek sözler dinlemek umudunu çoktan yitirdiğimiz için turistik bir slogandan pek rahatsız olmadım. Yeni belediye başkanı geniş ve dinamik bir teknisyen kadrosunu kentin planlanmasıyla görevlendirmişti. Hattâ bir danışma kurulu bile düşünülmüştü. Danışma Kurulu toplantısında Müze-Kent sloganı arkasındaki programı dinleyince dehşete düştüm.

“Müze-Kent” pratikte şu anlama geliyormuş: Bütün sur içinde, fakat ilk aşamada yalnızca Süleymaniye ve Haliç arasında, depremde nasıl olsa yıkılacağı için 2000 yapı kamulaştırılarak yıkılacaktı. Ve yerlerine eski Osmanlı konutları üslubunda, depreme dayanıklı ahşap yapılar tasarlanacaktı. Değerli mimarlarımızın bu yalancı tarihi yapıları, İstanbul’u Müze-Kent yapacaktı. Örneğin eski Kirazlı Mescit Sokağındaki görkemli konakların yerinde, çağdaş mimarlarımızın, sivil mimarimizi, bütün tatlılarıyla özümsemiş, çelik iskeletli, depreme dayanıklı projeleri uygulanacaktı. Önlerinde asfalt yolları, granit kaldırımları ve park etmiş otolarıyla birlikte kuşkusuz. Osmanlı geçmişi bunlarla neden ihya olmasın? Kuşku veren ufak bir nokta var: Dünyada hiçbir ülkede böyle bir uygulama yok. Katılmak istediğimiz Avrupa’da, hayran kaldığımız Amerika’da, hattâ Kuzey Afrika İslam ülkelerinde, doğrusu istenirse bütün dünyada böyle bir şey yok. Ben böyle uydurma kent sokaklarını içlerinde kovboy filmi çekilen Los Angeles’taki Paramount stüdyolarında görmüştüm. Biri Barselona’da, öteki galiba Jakarta’da iki mimari müze gördüm. İspanyol ve Endonezya yöresel mimarilerinden örnekler içeriyorlardı.

Bu konuya yarım yüzyıldan fazla emek vermiş, eğitim yapmış ve Amerikan Mimarlar Enstitüsü’ne koruma bağlamında şeref üyesi yapılmış bir üniversite hocası olarak hem

belediye, hem kültür bakanlığı, hem de danışmanlık eden mimarlara dünyanın hiçbir yerinde böyle bir uygulama olmadığını, bunun bütün çağdaş öğretilere, kurallara, anlaşmalara, bizim yarım yüzyıldır öğretmekte olduğumuz bütün restorasyon öğretimine aykırı olduğunu, İstanbul gibi bir kentle Miniatura Parkı gibi oynamanın bir kültür skandalı olduğunu ve bunun bütün dünya profesyonel kamuoyu önünde komik bir teşebbüs olarak algılanacağını anımsatmayı akademik ve namuslu bir aydın görevi olarak görüyorum. Bu projenin savunmasını iki nedene dayandırmışlar. Bu yapılar depremde zaten yıkılacakmış; Avrupa da savaştan sonra böyle yapmış. “Depremde zaten yıkılacak” diye, belediye hiç bina yıkmadı. Yoksul bir ülkede her duvar önemli bir paradır. Bu davranışın daha ucuz bir seçeneği olmalı. Böyle bir alanda yapı ekonomisinin içeriği konusunda bazı şeyleri anımsatmakta yarar var. Kamuya ait tarihi bir alan pazarlanmaz. Başka bir deyişle “biz bu işin parasını buluyoruz, bundan zararlı çıkmayız” gibi bir bakkal hesabı Süleymaniye çevresinde bir alan için akla bile gelmemelidir. Tarihi korumanın bir masrafı olacaktır... Bu alanın kentin güzelliğine katkısı kamu ve kültür yararadır; para ile ölçülmez. Bundan fedakârlık da edilemez. En rasyonel, kamu için en yararlı ve en güzel olan yapıdır. Fakat bu paralar hangi yolla geri gelirse gelsin, devlet ya da belediyenin parası değil, halkın sırtından çıkmak zorunda olan paralardır. Bunun manipülasyonu ne denli ustaca da olsa halkın parasıdır. “Olsun da, ne olursa olsun” diye bir ilkeyle yapılamaz.

Avrupa örneklerinden söz edildi. Fakat yapıları bilmiyorlar. Savaştan sonra yıkılan, ülke için simge değeri taşıyan kent merkezleri özellikle Polonya’da Varşova, Gdansk Wroclav gibi, ya da tahrip olan kent dokuları yenilendi. Bunlar büyük tarihi prestijlerinden dolayı ve eski belgelere ve hemen hemen tümü var olan rölövelere göre yeniden yapıldı. Fakat hiçbir yerde çağdaş mimarlar tarafından yeniden uyduruk tarihi dokular, cepheler tasarlanmadı. Mimar Sinan’ın yapıtları arasında genç mimarlarımızın, kendi çağlarını değil, anlamakta zorluk çektikleri tarihi yapıların kuklalarını yapmalarını şimdiye kadar hiçbir plancı düşünmemişti. Bu anlayış, Türkiye’de hepsi birbirinden çirkin, sözde klasik üsluplu yüz bin camiye doğal gören bir tarih ve sanat görüşüdür. Herhalde İslam dini yapı geleneği imgesine ve Türk mimari kültürünün çağdaş görüntüsüne zarar veren yapıların başında bunlar gelmektedir. Bana kalırsa dünya tarihi kentleri listesinden çıkarılması düşünülen ya da çıkarılan İstanbul’un bu

kaybolan statüsünü büsbütün yok etmek için bize anlatılardan daha iyi bir proje düşünülemezdi. Süleymaniye ve Şehzade gibi büyük sanat yapıtlarının etrafına sahte dokular ve binalar yapmak kentin tarihine ve kültürüne hakarettir. Süleymaniye'nin yanına uydurma ahşap konutlar, yapılar düşünmek altının yanına teneke, zümrüdün çevresine sahte cam koymaya benzer. Bu, Çırağan Sarayı'nı zengin muhallebici dükkânına çeviren turistik restorasyon anlayışıdır. 1975 Amsterdam Konferansı'nda Türkiye'yi temsil eden heyetin başkanıydım. O konferansa bir uygulama ile katılamadık. Fakat Prof. Nezih Eldem'in Süleymaniye'deki bazı sokaklar için çağdaş yapılar öneren bir "infill" (boşluk doldurma) tasarımı vardı; onu sunduk. Aradan 30 yıl geçtikten sonra yapılmak istenenleri görünce politikacıların bilgidен bu kadar uzaklaşmaları beni şaşırtmadı desem yalan olur. Bunun aracısının bir profesör olması da bir başka bahtsızlık.

Belediye sorumlularının ve bu projeyi hazırlayanların iyi niyetlerinden gerçekten kuşku duymuyorum. Fakat tarihi çevreyi yenileme kurallarından hiç haberleri olmadığını, dünyada ya hiçbir şeyi görmemiş, ya da anlamamış olduklarını, ayrıca İstanbul'un tarihinin tekliği, özelliği ve azameti bağlamında ve çağdaş sanat duyarlılığı konusunda da daha yetişmemiş olduklarını düşünmek zorunda kalıyorum. Oysa Türkiye'de tarihi çevre öğretimi bu hassasiyete 1970'lerde ulaşmıştı. Bu bir entelektüel çöküntüdür. Sanatın ve bilimin iyi hazırlanmamış politik projeler hizmetine girmesidir.

İstanbul, ne kadar yıkarsanız yıkın, yine bir müzedir. Ama bir tane daha Ayasofya, bir tane daha Süleymaniye yaparsanız, artık bir Müze-Kent olmaz. Hattâ Disneyland bile olmaz. Bir Yanlışlıklar Komedyası olur. İstanbul sürekli yanıp kül olmuş bir ahşap yapı kenti olduğu için 19. yüzyıl ortasından geriye gitmek zaten söz konusu değildir. O dönemden sonra da kalan yapılar parmakla sayılacak kadar azdır. Ve birkaç sokakta yoğunlaşırlar. Haliç'e indikçe kâgır ahşabın yerini alır. İstanbul'un tarihi sokak dokusu 1851'de Stolpe'nin, ve hattâ 1934'te Belediyenin kılavuzunun sayfalarında bile görülmektedir. Burada Belediye yüzlerce binanın rölövelerini yaptırmıştır. Bu dokunun yalnızca kalan bölümleri ve kalan yapıları korunabilir. Süleymaniye çevresinde korunması gerekli yapılar bilinen koruma kurallarına göre korunur. Aralarına, tarihten

haberi olan, eskiyi özümsemiş ve yetenekli mimarlar projeler önerirler. İstanbul'da tek bir parselde, eskiye özenen bir şey, bir yeni-Osmanlı, bir neo-klasik yapılabilir. Fakat Süleymaniye çevresinde sahtecilik, kentin geçmişine, Sinan'ın ve bu büyük anıtın kurucularının anısına hakarettir.

Bize her kent plancısının yaptığı renkli haritalar gösterildi. Şimdiye kadar bunlardan binlerce gördüm. Tırtıl Paşa da Belediye'de yüze yakın mimarı toplayıp birkaç ayda bir Boğaziçi koruma planı yaptırmıştı. Plan çizmekle uygulanabilir plan yapmak arasında hiçbir ilişki olmayabilir. 1969 yılında Büyük İstanbul Nâzım Plan Bürosu'na İstanbul'un bütün tarihi dokusunu gösteren planları, koruma amaçlı imar planlarına temel teşkil etsin diye hazırlamıştım. Bugün ne o sokaklar kaldı, ne de hazırladığım planlar var belediyede.

Sayın Belediye sorumlularına ve proje hazırlayanlara Türk kent dokusunun özelliklerini bir kez daha anımsatmakta yarar var:

1. Yapılar apartman değil evdir.
2. Evlerin büyük çoğunluğu bahçelidir. Bahçelerde büyük ağaçlar vardır.
3. Yapılar eşit yükseklikte değildir.
4. Sokak dokusunda sağır bahçe duvarı önemli fizyonomik bir öğedir.
5. Sokak kaldırımsızdır. Yürüyen insan içindir.

Süleymaniye çevresinde bu karakteri koruyan doku ve konutlar 1970'te hâlâ yaşıyordu; insanlar da yaşıyorlardı. Bugün bütün bölge, depo, atölye ve imalathane, bekâr odası ve otopark olmuştur.

Süleymaniye, Kanuni'nin emriyle Eski Saray'ın bahçesine yapılmıştır. Başka bir deyişle bir yanında saray vardı. Haliç'e doğru çarşı bölgesi, Süleymaniye ile Şehzade arasında

ekâbir'in konutları vardı. Başka bir deyişle Süleymaniye kentin çarşı bölgesi ile konut bölgesi arasında idi. Bugün Süleymaniye çevresinin, daha önce de düşünülmüş tek doğru kullanma kararı, buranın kültür etkinliklerine ve öğrenci yurtlarına yeniden tahsis edilmesidir. Burası bir yaya bölgesidir. Otomobil girmemelidir. Buna razı olacak tek toplum sınıfı, öğrencilerdir. Bu işlev, yıkılıp yapılacak yeni ahşap apartmanlar için uygun değildir. Çok para da getirmeyebilir. Süleymaniye'den yüzlerce esnafı çıkarmak, araba sokmamak, sokak dokusunu koruyarak kalan yapıları restore etmek, üniversite kullanımına sunmak, kanımca bize sunulan Müze-Kent tasarımlarıyla uyuşmamaktadır. Haliç'e indikçe müdahale parametreleri değişse bile ilkeler değişmemelidir. Koruma bölgeleri, uzun vadede turizm ve başka nedenlerle para da getirirler. Fakat İstanbul'un tarihi, spekülatif projelere kurban edilmeyecek bir mirastır.

Burada işlev analizi mal sahibi ve kiracı ya da iş türü gibi bir sayı tablosundan daha öte bir çalışma gerekir. Koruma alanlarının işlevsel taksimi, her bölgeye getirilen işlevlerle oradaki fiili durum arasındaki ilişki, fiziksel varlığın değişmeyen boyutlarıyla önerilen işlevler arasındaki tekabül, bunun bütün Eminönü-Unkapanı arasındaki bölge ile çeşitli boyutlardaki ilişkileri, yanlışlıkla müze farz edilen alanın turizme açılışının modaliteleri, gelecek kültür ve ticaret etkinliklerinin "infill" parsellerine dağılışı, mekân değerlerinin analizi, yapılar için renk ve tekstür araştırmaları, eski kent dokusunun özelliğini oluşturan "iç yeşil"i yeniden gerçekleştirecek veriler ya da bunların sağlanması, hazirelerin ihyası, en ince ayrıntılarına kadar yapı yapı, köşe köşe düşünülecek ve büyük bir sevgi, belki oraya bağlanan tarihi anekdotlarla zenginleşecek, bir tarihi müze hassasiyetiyle büyük bir senaryo olarak hazırlanacak bir çevre ve üzerinde düşündükçe yeniden şekillenecek bir çevre projesi. Bu, uydurma bina cepheleri çizerek gerçekleştirecek bir proje değildir. Bu ne yazık ki "yatır, işlet, geri al" türünden bir pazarlama işi de değildir. Kısaca bu bir ticaret işi değil, bir kültür işidir. Fakat dünyada kültür için dolaşan bütün turistlerin bildiği gibi, yalnızca Türkiye ve İstanbul'a onur ve prestij kazandırmakla kalmaz. Zamanla kapalıçarşı, Ayasofya, Topkapı Sarayı gibi, para da kazandırır. Bunu gerçekleştirecek Belediyeye de ün kazandırır.

1952 yılından bu yana İstanbul tarihi ve koruma ile uğraşan bir üniversite hocası olarak, Belediye “briefing”inden sonra bütün öğretim yaşamımın boşa gittiğini düşündüm. Öğrencilerimden, öğrettiğim bütün yanlış bilgiler için özür diliyorum. Politikanın ve para hırsının bilimsel düşünceye bu denli egemen olacağını düşünememiştim. Onca dinamik çalışma gücünün bir tahrip aracı olarak çalıştırılabileceğini, bu konuda yetişmiş olanların eski deyiimiyle “lal-ü ebkem” kalacağını hayal edememiştim. Fakat bütün bunlar, proje adı altında elli yıldır İstanbul’u bu hale getiren sahte planlamanın tahriplerine susmayı da haklı göstermez.

5) Apikam, Fikret Yılmaz ile 26.Ocak.2005 tarihinde yapılan görüşme raporu:

10 ocak 2004 tarihinde ziyarete açılan müze binası İzmir'in önemli tarihi mekanlarından İtfaiye binasında faaliyet göstermektedir. Geniş bir avlu içinde bulunan binanın sergi salonu hemen giriş katında yer almaktadır. Üst katlar ise depo, toplantı odaları, drama ve gösteri salonu, okuma ve araştırma salonu, belgeleme merkezi gibi bölümlere ayrılmıştır. Aynı zamanda belediye arşivinin de saklandığı bina belediye bünyesine bağlı bir kurum olarak faaliyet göstermektedir.

Yaklaşık dört yıl önce düşünülen proje merhum İzmir Belediye Başkanı Ahmet Priştina'nın destekleri ile hayata geçirilmiştir. Seçim bildirgesinde yer alan proje, İzmir kentine ait bir arşiv ve belgeleme sistemi oluşturarak kent belleğini koruma misyonu ile yola çıkmıştır. (En önemli özelliği tematik sergilemeye dayalı müze olmasıdır.) Bu amaçla kurulan kurum açıldığından bugüne 21.600 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Bu sayının sadece 109 okuldan toplam 5000 öğrenci ziyaretçi haricinde tamamen halk tarafından gezildiği göz önüne alındığında, izleyici ilgisi açısından ülkemizdeki diğer müzelere oranla doğru bir iletişim yakaladığı ortadadır. Bu başarının nedenleri karşılıklı yapılan görüşme sonucunda daha net ortaya çıkmıştır. Tamamen özverili bir çalışma ile gerçekleştirildiği Fikret Yılmaz tarafından anlatılan kurum bir müzeden çok enstitü işlevi taşımaktadır. Tüm harcamaları belediyece üstlenilen kuruma bağış yoluyla bir çok malzeme alınmıştır. Fikret bey, kurumun tüm harcamalarının belediyenin doğal görevi kapsamında algılanması gerektiğini, nasıl asfaltlama yapılıyorsa müze için olan maliyetlerin de belediyece üstlenildiğini, kurulum aşamasında kültürel işlevin bu şekilde oturtulmasının yerel yönetimlerin kültür politikası içinde yer alması gerektiğini söyledi. Halk kültürlemesinin belediyenin işlevleri içinde yer alması gereken bir davranış olması gerektiğini vurguladı. İzmir halkının dışarıdan gelen kültür göçlerini kendilerine benzeterek içinde erittiğini ve özümsemişliğini anlattı. Bu bağlamda ele alındığında belediyenin kent belleğini koruma çalışmalarına olan katkılarının kurum çatısı altında garantiye alınmış olması yerel yönetimin kültür politikasına olan katkısı açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir. Daha öncede belirtildiği üzere bir enstitü gibi çalışan kurum, İzmir kentinin kaybolan tüm değerlerini ve en önemlisi kent belleğini

belgeleyerek koruma altına almayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, kentin sakinleri olan kişilerin geçmişe dönük anılarını kaleme almalarını sağlamakta ve yaşayan tarihle iletişim kurmaktadır. Ayrıca bu kişileri çeşitli organizasyonlarla halkla buluşturmakta ve ilk ağızdan yeni neslin eski İzmir'i öğrenmelerini sağlamaktadır. Buna ek olarak kentin eski çarşı, sokak ve meydanları ile denize bağlı yaşam biçimini anlatan belgeleri bünyesinde toplamakta, bunları anlatmaya yönelik sergiler organize etmektedir. Kaybolan iş kollarını hatırlatmak amacıyla bu iş kollarının ürünlerini sponsorlar vasıtasıyla yeniden yaptırmakta ve sergilemektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak kurumun gerçek bir enstitü gibi çalıştığını söylemek doğru olacaktır.

Kurum bünyesinde oluşturulan bilgisayar sistemi ile tüm belgeler dijital ortama aktarılmakta, böylece koruma anlamında bir çalışma da yapılmaktadır. İnternet üzerinden ulaşma açık sitesi ile dünyanın dört bir yanındaki tüm kullanıcılara hitap etmektedir. İzmir konusunda çalışan herkes dijital ortamdaki her türlü bilgiye belli bir ücret karşılığı ulaşabilmektedir. Dijital ortam yeni yatırımlarla geliştirilmeye devam etmektedir.

6) *Kültür ve Turizm Bakanlığına ait dokümanlar:*

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün görevleri şunlardır:

29 Nisan 2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4848 sayılı Kültür ve Turizm bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'da Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün görevleri aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

- a)** Yurdumuzdaki korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının arkeolojik araştırma ve kazılarla açığa çıkarılmasını, korunmasını, değerlendirilmesini ve tanıtılmasını sağlamak, tahribini ve kaçırılmasını önleyici tedbirleri almak,
- b)** Gerekli görülen yerlerde müzeler, rölöve ve anıtlar müdürlükleri, restorasyon ve konservasyon laboratuvarları kurulmasını teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek, özel müzelerin kurulmasına rehberlik etmek, desteklemek ve belirli esaslar çerçevesinde bunları kontrol altında bulundurmak,
- c)** Millî sınırlarımız dışında kalan, korunması gerekli, ata yadigarı taşınmaz kültür varlıklarını tespit etmek, karşılıklı kültürel anlaşmalar ve kültürel mübadele programları çerçevesinde bunların bakım ve onarımlarını sağlayıcı tedbirleri almak,
- d)** Müzelerin geliştirilmesi, korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının bakımı ve restorasyonu konularında gerekli tedbirleri almak ve uygulamak,
- e)** 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurullarına verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlamak amacıyla araştırma, inceleme, tespit, değerlendirme ve plânlamaya yönelik hizmetleri yapmak veya yaptırmak,
- f)** Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve koruma kurulları kararlarının alınmasına ve uygulanmasına dair işlemlerin yürütülmesini ve koordinasyonunu sağlamak,
- g)** Gerekli görülen yerlerde kültür ve tabiat varlıkları koruma kurulları ile büro müdürlükleri kurulmasını Bakanlık makamına teklif etmek ve bunların idare ve ihtisas işlerini düzenlemek ve yürütmek,
- h)** Her türlü imkân ve araçtan faydalanarak, koruma kültürünün geliştirilmesini

- 1) Bakanlık makamınca verilecek benzeri görevleri yapmak.

Koruma	Yüksek	Kurulunun	görevleri
--------	--------	-----------	-----------

- a)** Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve restorasyonu ile ilgili işlerde uygulanacak ilkeleri belirlemek,
- b)** Koruma bölge kurulları arasında gerekli koordinasyonu sağlamak,
- c)** Koruma bölge kurullarınca alınan kararlar nedeniyle uygulamada doğan genel sorunları değerlendirerek görüş vermek suretiyle, Bakanlığa yardımcı olmak,
- d)** Plânlama yetkisi bulunan kamu kurum ve kuruluşları ile valilik ve belediyeler tarafından, kurullarca alınmış ve alınacak; sit alanı, derecelendirilmesi, sit geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartları, koruma amaçlı imar plânları ve revizyonlarına ilişkin alınan kararlara karşı, yapılan itirazları değerlendirerek karar almak.

Koruma	bölge	kurullarının	görevleri
--------	-------	--------------	-----------

Koruma bölge kurulları, Kanun ve ilgili mevzuat ile Koruma Yüksek Kurulunun ilke kararları doğrultusunda aşağıdaki görevleri yürütür;

- a)** Bakanlıkça tespit edilen veya ettirilen ya da Vakıflar Genel Müdürlüğünce tespit edilen korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarının tescilini yapmak,
- b)** Korunması gerekli kültür varlıklarının gruplandırılmasını yapmak,
- c)** Sit alanlarının, tescilinden itibaren üç ay içinde geçiş dönemi yapı şartlarını belirlemek,
- d)** Koruma amaçlı imar planları ile bunların her türlü değişikliklerini altı ay içerisinde inceleyip görüş vermek,
- e)** Uygulamaya yönelik projeler ile değişiklikleri hakkında en geç üç ay içinde karar almak,

Kuruluş Amacı

Kültür ve Turizm Bakanlığı 16.4.2003 tarih ve 4848 sayılı kanun ile kurulmuştur. Bu Kanunun amacı; kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihî ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacak şekilde değerlendirmek, turizmin geliştirilmesi, pazarlanması, teşvik ve desteklenmesi için gerekli önlemleri almak, kültür ve turizm konularıyla ilgili

kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak üzere Kültür ve Turizm Bakanlığının kurulmasına, teşkilât ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir.

Görev

Kültür ve Turizm Bakanlığının görevleri şunlardır:

Millî, manevî, tarihî, kültürel ve turistik değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle millî bütünlüğün güçlenmesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak,

b) Kültür ve turizm konuları ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek, bu kuruluşlarla işbirliğinde bulunmak, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,

c) Tarihî ve kültürel varlıkları korumak,

d) Turizmi, millî ekonominin verimli bir sektörü haline getirmek için yurdun turizme elverişli bütün imkânlarını değerlendirmek, geliştirmek ve pazarlamak,

e) Kültür ve turizm alanlarında her türlü yatırım, iletişim ve gelişim potansiyelini yönlendirmek,

f) Kültür ve turizm yatırımları ile ilgili taşınmazları temin etmek, gerektiğinde kamulaştırmak, bunların etüt, proje ve inşaatını yapmak, yaptırmak,

g) Türkiye'nin turistik varlıklarını her alanda tanıtıcı faaliyetler ile her türlü imkân ve araçlardan faydalananarak kültür ve turizmle ilgili tanıtma hizmetlerini yürütmek,

h) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

7) Yeni Teşvik, Tahsis ve Sponsorluk kanunları

5225 Sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu

Kabul

Tarihi:

14.7.2004

Resmi Gazete Tarih ve Sayısı: 21.07.2004 / 25529

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. - Bu Kanunun amacı; bireyin ve toplumun kültürel gereksinimlerinin karşılanmasını; kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın korunmasını ve sürdürülebilir kültürün birer ögesi haline getirilmesini; kültürel iletişim ve etkileşim ortamının etkinleştirilmesini; sanatsal ve kültürel değerlerin üretilmesi, toplumun bu değerlere ulaşım olanaklarının yaratılması ve geliştirilmesini; ülkemizin kültür varlıklarının yaşatılması ve ülke ekonomisine katkı yaratan bir unsur olarak değerlendirilmesi, kullanılması ile kültür merkezlerinin yapımı ve işletilmesine yönelik kültür yatırımı ve kültür girişimlerinin teşvik edilmesini sağlamaktır.

Kapsam

MADDE 2. - Bu Kanun; münhasıran bu Kanunun amacına yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere kurulan yerli veya yabancı tüzel kişilerin yatırım veya girişimlerinin teşvik edilmesi, belgelendirilmesi ve denetlenmesi işlemlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Tanımlar

MADDE 3. - Bu Kanunda yer alan;

- a) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığını,
- b) Kültür merkezi: Bireyler arasında sosyal ve kültürel iletişim ve etkileşim ortamlarının kurulması ile ulusal kültürün yaşatılması temel amaçlarına dönük olmak üzere; asli unsur olarak güzel sanatlar, sinema, geleneksel ve çağdaş el sanatları gibi her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerden en az birkaçının üretildiği, sergilendiği, bunların eğitim, öğretim ve bilimsel çalışmalarının yapıldığı bölümler ile sağlık, spor, eğitim ve alışveriş gibi gereksinimlerin karşılandığı birimlerin de bulunduğu yapıları,

c) Kültür varlığı: 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarını,

d) Somut olmayan kültürel miras: Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini,

e) Kültür yatırımı: Bu Kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezleri ile her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretildiği, sergilendiği, eğitim ve  ğretimi ile bunlarla ilgili bilimsel çalışmaların yapıldığı alan, yapı ve mek nların yapımına, teknolojik alt yapıların kurulmasına veya donatılmasına yönelik yatırım faaliyetlerini,

f) Kültür girişimi: Bu Kanunun amacı doğrultusunda, kültür merkezlerinin işletilmesi veya her türlü kültürel ve sanatsal faaliyetlerin üretilmesi, sergilenmesi, eğitim ve  ğretimi ile bunlara ilişkin bilimsel çalışmaların yapılması faaliyetleri ile bu faaliyetlerin yapıldığı alan, yapı veya mek nların işletilmesini,

g) Kültür yatırımı belgesi: Bu Kanunun amacına uygun yatırım yapanlara Bakanlıkça belli bir dönem için verilen belgeyi,

h) Kültür girişimi belgesi: Bu Kanunun amacı doğrultusundaki girişimlere Bakanlıkça verilen belgeyi,

i) Belgeli kültür yatırımı veya girişimi: Bakanlıkça belgelendirilmiş yatırım veya girişimleri,

 fade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Teşvik Konuları, Unsurları ve Esasları

Teşvik konuları

MADDE 4. - Bu Kanunda belirtilen kültür yatırımı veya girişimi kapsamındaki teşvik veya indirim konu olacak faaliyetler şunlardır:

- a) Kültür merkezlerinin yapımı, onarımı ve işletilmesi.
- b) Kütüphane, arşiv, müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, film platosu, sanatsal tasarım ünitesi, sanat stüdyosu ile sinema, tiyatro, opera, bale, konser ve benzeri kültürel ve sanatsal etkinliklerin ya da ürünlerin yapıldığı, üretildiği veya sergilendiği mekânlar ile kültürel ve sanatsal alanlara yönelik özel araştırma, eğitim veya uygulama merkezlerinin yapımı, onarımı veya işletilmesi.
- c) 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının, bu Kanunun amacı doğrultusunda kullanılması.
- d) Kültür varlıkları ile somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, belgelendirilmesi, arşivlenmesi, yayınlanması, eğitimi, öğretimi ve tanıtılması faaliyetleri.

Teşvik unsurları

MADDE 5. - Bu Kanun kapsamındaki kültür yatırımı ve girişimleri için uygulanacak teşvik unsurları şunlardır:

- a) Taşınmaz mal tahsisi; Bakanlık, bu Kanun kapsamında kültür yatırımı ve girişimleri için taşınmaz mal tahsis etmeye yetkilidir. Bakanlıkça tahsisi uygun görülen taşınmaz mallardan;

1. Hazine adına tescilli olanlar Bakanlığın talebi üzerine Maliye Bakanlığının uygun görüşü ile en geç üç ay içerisinde,

2. Mülkiyeti 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununun eki (II) sayılı cetvelde yer alan kamu idareleri ile mahalli idarelere ait olanlar, Bakanlığın talebi üzerine ilgili idarenin uygun görüşü ile en geç üç ay içinde bedelsiz olarak Hazine adına tapuya tescil edilerek,

Bakanlığa tahsis edilir.

Hazineye ait olup halen Bakanlığa tahsisli taşınmaz mallar, bu Kanun kapsamında Bakanlıkça tahsis edilebilir.

Bu taşınmaz malların tahsisi, kiralanması ve bunlar üzerinde bağımsız ve sürekli üst hakkı tesisine ilişkin esaslar ile süreler, taşınmaz malın bulunduğu yer itibarıyla bedeller, hakların sona ermesi ve diğer şartlar, Bakanlık ve Maliye Bakanlığınca 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa bağlı olmaksızın müştereken tespit edilir.

Bu taşınmaz mallar üzerinde bağımsız ve sürekli nitelikli üst hakları dâhil olmak üzere irtifak hakkı tesisi ve bunlardan alt yapı için gerekli olanlar üzerinde, alt yapıyı gerçekleştirecek kamu kurumu lehine bedelsiz irtifak hakkı tesisi, Bakanlığın uygun görüşü üzerine, Maliye Bakanlığınca belirlenen koşullarla ve bu Bakanlık tarafından yapılır.

Bu Kanuna göre tahsis edilen, ancak tahsisi iptal edilen veya tahsis süresi sona eren taşınmaz mallar üzerinde bulunan yapı, tesis ve müstemilat bedelsiz olarak Hazineye intikal eder. İlgililer, bunlar için herhangi bir hak veya bedel talep edemez.

İl özel idareleri ile belediyeler, mülkiyetlerinde olan taşınmaz malları, Bakanlığın uygun görüşü üzerine bu Kanun hükümlerine göre tahsis edebilirler.

Bu bendin uygulanması ile ilgili usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ve Bakanlıkça müştereken çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

b) Gelir vergisi stopajı indirimi; bu Kanun uyarınca belge almış kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin ücretleri üzerinden hesaplanan gelir vergisinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak kaydıyla % 50'si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak kaydıyla % 25'i, verilecek muhtasar beyanname üzerinden tahakkuk eden vergiden terkin edilir.

Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.

c) Sigorta primi işveren paylarında indirim; bu Kanun uyarınca belgelendirilmiş kurumlar vergisi mükellefi yatırımcı veya girişimcilerin, ilgili idareye verecekleri aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri, münhasıran belgeli yatırım veya girişimde çalıştıracakları işçilerin, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73 üncü maddeleri uyarınca prime esas kazançları üzerinden hesaplanan sigorta primlerinin

işveren hissesinin, yatırım aşamasında üç yılı aşmamak şartıyla % 50'si, işletme aşamasında ise yedi yılı aşmamak şartıyla % 25'i, Hazinece karşılanır.

Bu bendin uygulanması ile yatırım veya işletmenin niteliği dikkate alınarak mükellefin çalıştırabileceği azamî işçi sayısına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanlıkça müştereken belirlenir.

d) Su bedeli indirimi ve enerji desteği; kültür yatırımı ve girişimleri; su ücretlerini yatırım veya girişimin bulunduğu yörede uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler. Bu yatırım veya girişimin elektrik enerjisi ve doğal gaz giderlerinin % 20'si beş yıl süreyle Hazinece karşılanır.

Bu bendin uygulanması ile enerji giderlerinin iadesine ilişkin süreler, iadenin nakden veya mahsuben yapılmasına ilişkin usul ve esaslar, Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça müştereken belirlenir.

e) Yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırabilme; belgeli yatırım veya girişimlerde, Bakanlık ve İçişleri Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca verilen izinle yabancı uzman personel ve sanatçı çalıştırılabilir.

Ancak bu şekilde çalıştırılan yabancı personelin sayısı toplam personelin % 10'unu aşamaz. Bu oran Bakanlıkça % 20'ye kadar artırılabilir. Bu personel, en erken işletmenin faaliyete geçmesinin üç ay öncesinden itibaren çalışmaya başlayabilir.

f) Hafta sonu ve resmi tatillerde faaliyette bulunabilme; belgeli girişimler ile belge kapsamındaki diğer birimler belgede belirlenen çalışma süresi içinde hafta sonu ve resmi tatillerde de faaliyetlerine devam edebilirler.

Bu maddenin (b), (c) ve (d) bentlerinin uygulanmasında yöresel gelişim farklılıkları, proje türleri ile faaliyetin yapıldığı yerin tescilli taşınmaz kültür varlığı olması dikkate alınarak, bu bentlerde belirtilen oranları yarısına kadar indirmeye veya kanunî oranlarına çıkarmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Teşvik esasları

MADDE 6. - Bakanlık, bu Kanunun uygulanmasına yönelik tercih ve öncelikleri belirlemeye yetkilidir.

5 inci maddenin (b), (c) ve (d) bentlerindeki teşvik ve indirim unsurlarından yararlanan kültür yatırım ve girişimleri için başka bir teşvik mevzuatında da benzer teşvik ve indirimlerin bulunması halinde, yatırımcı veya girişimcinin lehine olan hükümler uygulanır.

Kültür yatırımı veya girişimlerine yönelik teşvik ve indirim unsurları ile bunlardan yararlanmaya yönelik diğer usul ve esaslar, Bakanlık ve ilgili bakanlıklar ile Hazine ve Devlet Planlama Teşkilatı müsteşarlıklarınca müştereken tespit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Genel Hükümler

Belge

MADDE 7. - Kültür yatırımı belgesi veya kültür girişimi belgesi Bakanlıkça verilir. Belge, yatırım veya girişimin nitelik ve nicelikleri esas alınarak düzenlenir. Belge alanlar, bu Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan diğer teşvik ve indirim unsurlarından yararlanırlar.

Yatırımların Bakanlıkça belirlenen süreler içinde başlaması, tamamlanması ve işletme aşamasına geçilmesi zorunludur. Ancak, mücbir sebeplerden dolayı Bakanlıkça bu süreler uzatılabilir.

Belgelendirme işlemlerinin usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.

Alt yapı hizmetleri

MADDE 8. - Kültür merkezlerinin yol, su, kanalizasyon, doğalgaz, elektrik, telekomünikasyon ve diğer altyapı ihtiyaçlarının ilgili kamu kuruluşlarınca öncelikle tamamlanması zorunludur.

İzin alma ve bilgi verme zorunluluğu

MADDE 9. - Belge sahibi tüzel kişiliğin şirket ana sözleşmesinin, ortaklık statüsü veya yapısının değiştirilmesi, belgeye konu yapı veya tesisin veya aynı amaçlarla kullanılmak üzere devredilmesi, kiraya verilmesi ile girişim konularının kültür girişimi niteliğini koruması kaydıyla kısmen veya tamamen değiştirilmesi Bakanlığın iznine tabidir.

Ancak, tesisin bütünlüğünün bozulmaması ve Bakanlığa bilgi verilmesi kaydıyla, kültür merkezlerinin sınıflandırma ve belgelendirilmeye esas asgarî bölümlerinin dışında kalan birimleri kiraya verilebilir.

Belgeli yatırım ve girişimler, yıllık faaliyet raporlarını bir sonraki yılın ocak ayı içerisinde Bakanlığa bildirmekle yükümlüdürler.

Devir ve faaliyetin sona ermesi hallerinde teşvik hükümleri

MADDE 10. - Belgeli yatırımı veya girişimi Bakanlığın izni ile devralanlar da kalan süre için bu Kanun hükümleri çerçevesinde teşvik ve indirim uygulamasından yararlanırlar.

Yatırım veya girişimlere 213 sayılı Vergi Usul Kanununda belirtilen mücbir sebeplerle son verilmesi halleri hariç olmak üzere, bu Kanun uyarınca belge alan yatırımcılar veya girişimcilerin, faaliyetlerini sona erdirmeleri ve bir yıl içinde tekrar başlamamaları halinde, yatırım aşamasında yararlandıkları istisna, muafiyet ve hakların parasal tutarını ilgili mevzuat hükümleri gereğince ödemekle yükümlüdürler. İstisna hallerinde ödeme yükümlülüğünün kaldırılmasına Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça karar verilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Denetleme ve Cezalar

Denetleme yetkisi

MADDE 11. - Belgeli yatırım veya girişimleri, bunların belgeye esas olan niteliklerini, bu niteliklerini koruyup korumadıklarını denetleme; bulunduğu yerin kültürel gereksinimlerini dikkate alarak kültür merkezlerini sınıflandırma ve belgelendirmeye esas asgarî bölümleri ile diğer bölümleri arasında farklı oranlar belirleme yetkisi münhasıran Bakanlığa aittir.

Bakanlığın gerek görmesi halinde belgelendirme, denetleme ve sınıflandırmaya esas oluşturacak tespitler, Bakanlıkça yetkili kılınacak gerçek veya tüzel kişilere de yaptırılabilir. Ancak, karar alma ve uygulama yetkisi Bakanlığa aittir. Bu kişilerin nitelikleri, seçilme usulleri, görev, yetki ve sorumlulukları, çalışma ile tespiti yönelik usul ve esaslar; Bakanlık denetim elemanlarının görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.

Cezalar

MADDE 12. - Bu Kanuna ve bu Kanunun uygulanmasına ilişkin düzenleyici işlemlere aykırı hareket edenlere diğer mevzuattaki ceza hükümleri saklı kalmak kaydıyla aşağıdaki bentlerde belirtilen uyarma, para ve belge iptali cezaları uygulanır.

a) Uyarma cezası, kültür yatırımı veya girişimlerinin yönetim veya işletilmelerinde görülecek kusur, aksaklık ve eksiklikler için, belge sahibine denetim elemanlarının tespitleri doğrultusunda Bakanlıkça verilir.

b) Belge sahibine, yatırım veya girişimin nitelikleri veya nicelikleri dikkate alınarak, aşağıda belirtilen durumlarda ve miktarlar arasında;

1. Uyarma cezasına rağmen, gerekli düzeltmenin yapılmaması veya ilk cezanın tebliğinden itibaren bir yıl içerisinde yeni uyarma cezasını gerektiren fiil veya fiillerin tespiti ile bu Kanunda belirtilen veya Bakanlıkça istenilen bilgi veya belgelerin süresi içerisinde verilmemesi veya yanıltıcı bilgi veya belge verilmesi hallerinde bir milyar lira,

2. Bakanlığa bilgi verilmeksizin, girişim belgeli tesisin tamamının veya kültür merkezlerinde kültürel faaliyetlerin yürütüldüğü belgelendirmeye esas bölümlerin, bir yıl içinde aralıksız olarak doksan günden fazla süreyle kapalı tutulması halinde bir milyar lira,
3. Yazı, reklâm, afiş, broşür ve benzeri araçlarla Bakanlığın veya üçüncü kişilerin yanıltılması veya yanıltıcı unvan kullanılması veya taahhüt edilen hizmetin verilmemesi veya eksik verilmesi halinde özel hükümler saklı kalmak kaydıyla iki milyar lira,
4. Belgeli tesiste bulunanların can veya mal güvenliğinin sağlanmasında, belge sahibi veya tesis sahibi veya sorumlusu veya personelin kusuru veya ihmaliyle işletmede suç işlendiğinin tespiti halinde, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla iki milyar lira,
5. Bu Kanun ve ilgili mevzuatta yer alan diğer teşvik unsurlarından yararlanan belge sahiplerinin teşvik unsurlarını, amacı dışında kullanmaları halinde iki milyar lira,
6. Genel sağlık açısından tesisin vasıflarını önemli ölçüde yitirmiş olduğunun tespiti halinde iki milyar lira,
7. Belgeli yatırım veya girişimin belgelendirmeye esas vasıflarını yitirmiş olduğunun tespiti halinde iki milyar lira,
8. Bakanlıktan tahsisli yatırım veya girişimin, tahsis koşulları saklı kalmak kaydıyla, izinsiz olarak tümünün veya bir kısmının devredilmesi, kiraya verilmesi, şirket ana sözleşmesinin, ortaklık statüsünün veya yapısının, değiştirilmesi hallerinde iki milyar lira,

Para cezası uygulanır.

Para cezaları; ilk para cezasının tebliğinden itibaren bir yıl içinde ikinci kez para cezası gerektiren hallerde, uygulanmış olan birinci para cezası ile ikinci para cezası toplamına esas teşkil eden tutar kadar, üçüncü kez para cezasını gerektiren hallerde ise, uygulanmış olan birinci ve ikinci para cezaları ile üçüncü para cezasının toplamı kadar verilir.

Bu maddedeki para cezalarının uygulanmasına dair, denetim elemanları tarafından düzenlenen ceza tutanağı, yedi gün içinde ödenmek üzere, Bakanlıkça ilgili yatırımcı veya girişimciye tebliğ edilir. Bu süre içinde ödenmeyen para cezası, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre Maliye Bakanlığınca tahsil edilir.

Bu bendin (5) numaralı alt bendi uyarınca para cezası verilmesi, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre tarhiyat yapılmasına engel teşkil etmez.

Dava açılması para cezasının tahsilini durdurmaz. Bu bentte yer alan para cezalarının tutarı her yıl Maliye Bakanlığınca ilân edilen yeniden değerlendirme oranında artırılır. Bakanlar Kurulu bu bentte yer alan para cezalarını iki katına kadar artırmaya veya yarısına kadar indirmeye, yatırım veya girişimin nitelik veya niceliklerine göre bu sınırlar arasında farklı oranlar tespit etmeye yetkilidir. Bu bendin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

c) Kültür yatırımı veya kültür girişimi belgesi;

1. İlk para cezasının tebliğinden itibaren bir yıl içinde dördüncü kez para cezasını gerektiren bir durumun tespiti,

2. Belgeli tesisin faaliyetine son verilmesi,

3. Bu maddenin (b) bendinin (4) numaralı alt bendindeki şartların gerçekleşmesi ve tesisin açık kalmasının kamu güvenliği açısından sakınca yaratması,

4. Tesisin açık kalmasının veya girişimin sürdürülmesinin kültür varlıkları veya kültürel değerler açısından sakınca yaratması,

5. Bu maddenin (b) bendinin (6) ve (7) numaralı alt bentlerindeki durumlardan birinin gerçekleşmesi sonrasında eksikliğin iki ay içerisinde giderilmemesi,

Hallerinde Bakanlıkça iptal edilir.

Para cezalarına karşı yedi gün içinde Bakanlığa itiraz edilebilir. Bakanlık, itiraz üzerine en geç bir ay içinde denetim elemanlarınca verilen para cezalarını, aynen veya değiştirerek kabul edebilir veya kaldırabilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Değiştirilen Hükümler

MADDE 13. - a) 16.4.2003 tarihli ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 9 uncu maddesinin (h) bendinin sonuna aşağıdaki ibare eklenmiştir.

kültür yatırımları ve girişimlerinin belgelendirme işlemlerini ilgili birimlerin koordinasyonunda yürütmek, bunların faaliyetlerini denetlemek, kültür varlıklarının tahsis, restorasyon, restitüsyonlarıyla ilgili ihale ve kontrollük işlerini yapmak veya yaptırmak,

b) 4848 sayılı Kanunun 12 inci maddesinin (o) bendinde yer alan "restorasyon, restitüsyon" ibaresi metinden çıkarılmış ve aynı bentteki "kontrollük işlerini yapmak ve yaptırmak" ibaresi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

kontrollük işleri ile kültür merkezlerine ilişkin yatırımların ve girişimlerin belgelendirilmesine ve denetlenmesine yönelik işlemleri yapmak veya yaptırmak,

c) 4848 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (f) bendindeki "turist rehberliği kursları açmak, rehberlerin yetiştirilmesini sağlamak" ibaresi ile (j) bendindeki "turist rehberlerinin faaliyetlerini denetlemek" ibaresi madde metninden çıkartılmış ve maddeye aşağıdaki (m) bendi eklenmiştir.

c) Somut olmayan kültürel mirasın araştırılması, derlenmesi, arşivlenmesi, tanıtımı, tescili, bu kapsamda tespit ve tescil kurullarının oluşturulması, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasında bu konuda koordinasyonun sağlanması, işbirliği geliştirilmesi,

m) Rehberlik kursları açmak, rehber adaylarının seçme sınavlarını yapmak, rehberlerin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek, rehberlerin bilgilerinin güncellenmesine yönelik eğitim programları ve diğer çalışmaları gerçekleştirmek, rehberlikte uzmanlaşmayı sağlamak, denetimler yapmak, belgesiz rehberliği önlemek, rehberlik hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine yönelik gerekli tedbirleri almak veya bu görevlerin meslek kuruluşları, üniversiteler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliğiyle

veya Bakanlığın denetim gözetimi altında bunlarca yapılması suretiyle yürütülmesini sağlamak.

MADDE 14. - a) 19.6.1979 tarihli ve 2252 sayılı Kültür Bakanlığı Döner Sermaye Kanununun 1 inci maddesindeki "50 milyon " ibaresi "üç yüz trilyon", "300 milyon" ibaresi "yedi yüz trilyon" olarak değiştirilmiştir.

b) 2252 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasına "ayrıca" ibaresinden sonra gelmek üzere "kültür veya turizm yatırımlarının alt yapı hizmetlerini yapmak" ibaresi eklenmiştir.

c) 2252 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Döner Sermayeden elde edilecek gelirlerden Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü görevini fiilen yürütene her ay, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürünün bir ayda alacağı aylık (ek gösterge dahil), yan ödeme ve her türlü tazminat (makam, temsil ve görev tazminatı hariç) tutarının %100'ünü aşmamak üzere ek ödeme yapılabilir.

d) 2252 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin başına "Her türlü alt yapı katılım payları ile" ibaresi ile aynı maddeye aşağıdaki bent eklenmiştir.

f) Diğer gelirler,

MADDE 15. - Bu Kanunda belirtilen yönetmelikler Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde çıkarılır.

GEÇİCİ MADDE 1. - Kültür merkezlerinden, halen inşaatı devam etmekte olup bu Kanun kapsamında tahsisi Bakanlıkça uygun görülenlerin, ihale sözleşmeleri feshedilerek tasfiye koşulları uygulanabilir.

Yürürlük

MADDE 16. - Bu Kanunun 5 inci maddesinin (b), (c) ve (d) bentleri yayımını izleyen aybaşında, 5 inci maddesinin (a) bendinin (2) numaralı alt bendi 1.1.2005 tarihinde, diğer maddeleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 17. - Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

5228 Sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

MADDE 28. - 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 89 uncu maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Diğer indirimler

Madde 89- Gelir vergisi matrahının tespitinde, gelir vergisi beyannamesinde bildirilecek gelirlerden aşağıdaki indirimler yapılabilir:

1. Beyan edilen gelirin % 10'unu (bireysel emeklilik sistemi dışındaki şahıs sigorta primleri için, beyan edilen gelirin % 5'ini) ve asgarî ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat, ölüm, kaza, hastalık, sakatlık, analık, doğum ve tahsil gibi şahıs sigorta primleri ile bireysel emeklilik sistemine ödenen katkı payları (sigortanın veya emeklilik sözleşmesinin Türkiye'de kâin ve merkezi Türkiye'de bulunan bir sigorta veya emeklilik şirketi nezdinde akdedilmiş olması, prim ve katkı tutarlarının gelirin elde edildiği yılda ödenmiş olması ve ücret geliri elde edenlerin ücretlerinin safi tutarının hesaplanması sırasında ayrıca indirilmemiş bulunması şartıyla, eşlerin veya çocukların ayrı beyanname vermeleri halinde, bunlara ait prim ve katkı payları kendi gelirlerinden indirilir).

Bakanlar Kurulu bu bentte yer alan oranları bir katına kadar artırmaya ve belirtilen haddi asgarî ücretin yıllık tutarının iki katını geçmemek üzere yeniden belirlemeye yetkilidir.

2. Beyan edilen gelirin % 5'ini aşmaması, Türkiye'de yapılması ve gelir veya kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan gerçek veya tüzel kişilerden alınacak belgelerle tevsik edilmesi şartıyla, mükellefin kendisi, eşi ve küçük çocuklarına ilişkin olarak yapılan eğitim ve sağlık harcamaları (mükerrer 121 inci madde çerçevesinde eğitim ve sağlık harcamaları nedeniyle vergi indiriminden yararlanan ücretliler, aynı harcamalarını bu hükümden yararlanarak matrahlarından indiremezler).

3. Serbest meslek faaliyetinde bulunan veya basit usulde vergilendirilen özörlöülerin beyan edilen gelirlerine, 31 inci maddede yer alan esaslara göre hesaplanan yıllık indirim (Bu indirimden bakmakla yükümlü olduğu özörlöü kişi bulunan serbest meslek erbabı ile hizmet erbabı (tevkifat matrahı dahil) da yararlanır.).

4. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10'unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar.

5. Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere bağışlanan okul, sağlık tesisi ve yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı.

6. Fakirlere yardım amacıyla gıda bankacılığı faaliyetinde bulunan dernek ve vakıflara Maliye Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde bağışlanan gıda maddelerinin maliyet bedelinin tamamı.

7. Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler, kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve bilimsel araştırma faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan ya da Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen veya desteklenmesi uygun görülen;

a) Kültür ve sanat faaliyetlerine ilişkin ticari olmayan ulusal veya uluslararası organizasyonların gerçekleştirilmesine,

b) Ülkemizin uygarlık birikiminin kültürü, sanatı, tarihi, edebiyatı, mimarisi ve somut olmayan kültürel mirası ile ilgili veya ülke tanıtımına yönelik kitap, katalog, broşür, film, kaset, CD ve DVD gibi manyetik, elektronik ve bilişim teknolojisi yoluyla üretilenler de dahil olmak üzere görsel, işitsel veya basılı materyallerin hazırlanması, bunlarla ilgili derleme ve araştırmaların yayınlanması, yurt içinde ve yurt dışında dağıtımı ve tanıtımının sağlanmasına,

c) Yazma ve nadir eserlerin korunması ve elektronik ortama aktarılması ile bu eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılmasına,

d) 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işlerine,

e) Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarına,

f) Yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye'ye getirilmesi çalışmalarına,

g) Kültür envanterinin oluşturulması çalışmalarına,

h) 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınır kültür varlıkları ile güzel sanatlar, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki ürün ve eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması ve güvenliklerinin sağlanması,

i) Somut olmayan kültürel miras, güzel sanatlar, sinema, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki üretim ve etkinlikler ile bu alanlarda araştırma, eğitim veya uygulama merkezleri, atölye, stüdyo ve film platosu kurulması, bakım ve onarımı, her türlü araç ve teçhizatın tedariki ile film yapımına,

j) Kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi ile sinema, tiyatro, opera, bale ve konser gibi kültürel ve sanatsal etkinliklerin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına,

İlişkin harcamalar ile bu amaçla yapılan her türlü bağış ve yardımların % 100'  (Bakanlar Kurulu, bölgeler ve faaliyet türleri itibariyle bu oranı yarısına kadar indirmeye veya kanuni oranına kadar çıkarmaya yetkilidir).

8. 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 17.6.1992 tarihli ve 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si.

9. Mükelleflerin, işletmeleri bünyesinde gerçekleştirdikleri münhasıran yeni teknoloji ve bilgi arayışına yönelik araştırma ve geliştirme harcamaları tutarının % 40'ı oranında hesaplanacak "Ar-Ge indirimi".

Araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile doğrudan ilişkili olmayan giderlerden ve tamamen araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde kullanılmayan amortismanına tabi

iktisadi kıymetler için hesaplanan amortisman tutarlarından verilen paylar üzerinden Ar-Ge indirimi hesaplanmaz. Ar-Ge indiriminden yararlanılacak harcamaların kapsamı ile uygulamadan yararlanılabilmesi için gerekli belgeleri ve usulleri belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Bağış ve yardımın nakden yapılmaması halinde, bağışlanan veya yardımın konusunu teşkil eden mal veya hakkın varsa mukayyet değeri, yoksa Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre Takdir Komisyonunca tespit edilecek değeri esas alınır.

5228 Sayılı Bazı Kanunlarda ve 178 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

MADDE 32. - 5422 sayılı Kanuna 14 üncü maddesinden sonra gelmek üzere aşağıdaki mükerrer 14 üncü madde eklenmiştir.

Zarar mahsubu ve diğer indirimler

MÜKERRER MADDE 14. - 1. Kurumlar vergisi matrahının tespitinde, kurumlar vergisi beyannamesi üzerinde ayrıca gösterilmek üzere, kurum kazancından aşağıdaki indirimler yapılır.

a) Her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek ve beş yıldan fazla nakledilmemek koşuluyla geçmiş yılların malî bilançolarına göre meydana gelen zararlar (aynı sektörde faaliyet göstermesi, son beş yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanunî süresinde verilmiş olması koşullarıyla 37 ve 39 uncu maddeler çerçevesinde devir alınan kurumların, devir tarihi itibarıyla aktif toplamını geçmeyen zararları ile 38 inci maddede belirtilen bölünme işlemi sonucu münfesi olan kurumun aktif toplamını geçmeyen zararları dahil).

Tam mükellefiyette yurt dışı faaliyetlerden doğan zararlar, faaliyette bulunulan ülkenin vergi kanunlarına göre beyan edilen vergi matrahlarının (zarar dahil) her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisi verilen kuruluşlarca rapora bağlanması ve bu raporun aslı ile tercüme edilmiş bir örneğinin Türkiye'deki ilgili vergi dairesine ibrazı halinde indirim konusu yapılır. Denetim kuruluşlarınca hazırlanacak raporun ekinde yer alan vergi beyanlarının, bilanço ve kâr-zarar cetvellerinin o ülkedeki yetkili malî makamlarca onaylanması zorunludur. Faaliyette bulunulan ülkede denetim kuruluşu olmaması halinde, her yıla ait vergi beyannamesinin, o ülke yetkili makamlarından alınan birer örneğinin mahallindeki Türk elçilik ve konsoloslukları, yoksa orada Türk menfaatlerini koruyan ülkenin aynı mahiyetteki temsilcilerine onaylatılarak, aslının ve tercüme edilmiş bir örneğinin ilgili vergi dairesine ibrazı yeterlidir.

Türkiye'de indirim konusu yapılan yurt dışı zararın, ilgili ülkede de mahsup edilmesi veya gider yazılması halinde, Türkiye'deki beyannameye dahil edilecek yurt dışı kazanç, mahsup veya gider yazılmadan önceki tutardır.

Türkiye'de kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarla ilgili yurt dışı zararlar, yurt içindeki kazançlardan indirilmez.

b) Genel ve özel bütçeli kamu idarelerine, il özel idarelerine, belediyelere ve köylere, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflara, kamu menfaatlerine yararlı sayılan derneklere ve bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunan kurum ve kuruluşlara makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımların toplamının o yıla ait kurum kazancının % 5'ine kadar olan kısmı.

c) (b) bendinde sayılan kamu kurum ve kuruluşlarına bağışlanan okul, sağlık tesisi, yüz yatak (kalkınmada öncelikli yörelerde elli yatak) kapasitesinden az olmamak üzere öğrenci yurdu ile çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, huzurevi ve bakım ve rehabilitasyon merkezi inşası dolayısıyla yapılan harcamalar veya bu tesislerin inşası için bu kuruluşlara yapılan her türlü bağış ve yardımlar ile mevcut tesislerin faaliyetlerini devam ettirebilmeleri için yapılan her türlü nakdî ve aynî bağış ve yardımların tamamı.

d) Genel ve özel bütçeli kamu idareleri ile il özel idareleri ve belediyeler, köyler ve kamu yararına çalışan dernekler, Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve bilimsel araştırma faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan ya da Kültür ve Turizm Bakanlığınca desteklenen veya desteklenmesi uygun görülen;

i. Kültür ve sanat faaliyetlerine ilişkin ticari olmayan ulusal veya uluslararası organizasyonların gerçekleştirilmesine,

ii. Ülkemizin uygarlık birikiminin kültürü, sanatı, tarihi, edebiyatı, mimarisi ve somut olmayan kültürel mirası ile ilgili veya ülke tanıtımına yönelik kitap, katalog, broşür, film, kaset, CD ve DVD gibi manyetik, elektronik ve bilişim teknolojisi yoluyla üretilenler de dahil olmak üzere görsel, işitsel veya basılı materyallerin hazırlanması, bunlarla ilgili derleme ve araştırmaların yayınlanması, yurt içinde ve yurt dışında dağıtımı ve tanıtımının sağlanmasına,

iii. Yazma ve nadir eserlerin korunması ve elektronik ortama aktarılması ile bu eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılmasına,

iv. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri yapılması ve nakil işlerine,

v. Kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmalarına,

vi. Yurt dışındaki taşınmaz Türk kültür varlıklarının yerinde korunması veya ülkemize ait kültür varlıklarının Türkiye'ye getirilmesi çalışmalarına,

vii. Kültür envanterinin oluşturulması çalışmalarına,

viii. 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınır kültür varlıkları ile güzel sanatlar, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki ürün ve eserlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı koleksiyonuna kazandırılması ve güvenliklerinin sağlanması,

ix. Somut olmayan kültürel miras, güzel sanatlar, sinema, çağdaş ve geleneksel el sanatları alanlarındaki üretim ve etkinlikler ile bu alanlarda araştırma, eğitim veya uygulama merkezleri, atölye, stüdyo ve film platosu kurulması, bakım ve onarımı, her türlü araç ve teçhizatının tedariki ile film yapımına,

x. Kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi ile sinema, tiyatro, opera, bale ve konser gibi kültürel ve sanatsal etkinliklerin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyon çalışmalarına,

İlişkin harcamalar ile bağış ve yardımların % 100'  (Bakanlar Kurulu, bölgeler ve faaliyet türleri itibariyle bu oranı yarısına kadar indirmeye veya kanunî oranına kadar çıkarmaya yetkilidir.).

e) 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamında yapılan sponsorluk harcamalarının; amatör spor dalları için tamamı, profesyonel spor dalları için % 50'si.

2. Bağış ve yardımın nakden yapılmaması halinde bağışlanan veya yardımın konusunu teşkil eden mal veya hakkın maliyet bedeli veya mukayyet değeri, bu değer mevcut değilse Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre takdir komisyonlarınca tespit edilecek değeri esas alınır.

3. Bu maddenin uygulamasıyla ilgili usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.

**KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI RESMİ WEB SİTESİNDEN
ALINMIŞTIR.**

ÖZGEÇMİŞ

- 1975'de İstanbul'da doğdum.
- Orta öğrenimimi St. Pulcherie Fransız Kız Lisesi'nde, lise eğitimimi ise St. Michel Fransız Lisesi'nde tamamladım.
- 1994 yılında YTÜ Restorasyon Meslek Yüksek Okulu'na girdim ve iki yıl yapı restorasyonu eğitimi aldım.
- 1995 yılında TURES'e ait restorasyon projelerinde stajyer olarak çalışmaya başladım. Staj döneminden sonra okul bitene kadar çeşitli mimari bürolar için, teknik ressam olarak dışarıdan restorasyon projeleri çizmeye devam ettim.
- 1996 yılında Reha Günay ekibiyle Elmalı Evleri Belgeleme Projesi'nde görev aldım.
- 1998 yılına dek çeşitli restorasyon ve belgeleme projelerinde restorasyon teknikeri olarak çalıştım.
- 1998 yılında özel yetenek sınavı ile İstanbul Üniversitesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümüne girdim.
- 1998 ve 1999 yıllarında Prof. Dr. Sait Başaran başkanlığında yürütülen Ainos Kazılarında çalıştım.
- 2000 ve 2001 yıllarında Prof. Dr. Nergis Günsenin başkanlığında yürütülen Çamaltı Burnu 13.yy Bizans Batığı kazılarında yer aldım. 2002 yılında profesyonel konservatör olarak katıldığım aynı kazıda depo sorumlusu ve kazı asistanı yardımcısı görevlerini üstlendim.
- 2002 yılında YTÜ Sanat Tasarım Fakültesi Müzecilik Yüksek Lisans Programına kabul edildim.
- 2005 yılında Üsküdar Tekel Müzesi'nde, Halil Onur Mimarlık LTD. ŞTİ. Kontrolörlüğünde çeşitli objelerin restorasyon ve konservasyon uygulamalarını yapan ekipte yer aldım.

- 2005 yılında FOM Group Mimarlık adına rölöve, restorasyon, retitüsyon projeleri için arşiv tarama ve belgeleme raporu hazırlama görevlerini üstlendim. Bu alanda İstanbul'da restorasyonu gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan 9 külliye'nin rölöve, restorasyon ve retitüsyon dosyalarını hazırladım. Bu zaman zarfında aynı şirkette yönetim koordinatörlüğü görevini de yürütmekteydim.
- 2006 yılı nisan ayından bu yana, İş Bankası Müzesi'nde koleksiyon sorumlusu olarak görev yapmaktayım.

Saygıdeğer İstanbul Dostları,

Hepinizce malum olduğu üzere, İstanbul sadece Türk kültür tarihi açısından değil, dünya kültür tarihi açısından da korunması, anlaşılması ve itina ile muhafaza edilerek gelecek nesillere aktarılması gereken bir kültür hazinesidir. İstanbul, tarihi derinliği olan ve geleceğe de hitap eden bir hafıza gibidir. Oradan sökülen her taş, yerinden oynatılan her değer, onun hafızasında sarsılmaya ve unutkanlığa neden olur. Bu unutkanlık, dünya uygarlık tarihinin geçmişini unutmamasıyla eşdeğerdedir.

Eğer 21. yüzyılın en belirgin vasfı "küresel vizyon" ise İstanbul, bu vizyona kentsel doğasıyla en uygun düşen kent konumundadır. Küresel vizyon, sadece sermaye hareketleri, çok uluslu şirket ve tüketim alışkanlıklarında yaşanan hızlı değişim ve çeşitlilik değildir. Bunlardan daha önemli olanı, yerleşim ve oturma biçimlerinin, daha üst seviyede ifadesini bulabilecek yaşanabilen ve insanı kendi evindeymiş gibi barındıran seçkin kentlerin öne çıkması ve bu kentlerin doğal birer çekim merkezi rolünü oynamaya başlamasıdır.

Bundan sonra dünyayı belki en çok 10 kent yönetecek ve insanlar giderek kimliklerini içinde yaşadıkları kentlerle ifade etmeye başlayacaklardır. İstanbul, orta vadede ilk 10 kent içinde yer almaya aday ender kentlerden biridir.

Tarihin en eski kentlerinden biri olan İstanbul, Doğu ile Batı'nın, Kuzey ile Güney'in kesişme noktasında bulunuyor. İstanbul, bir köprü olmaktan çok bir buluşma noktası, bir çekim merkezidir.

İstanbul'un jeostratejik konumu kadar, jeokültürel özellikleri de onu bu yeni küresel vizyona aday kılıyor. İstanbul daha ilk kurulduğu günden itibaren üç kıtanın çekim merkezi olmuştur. Tabiatın ve tabii güzelliklerin bu kente sunduğu zenginlikler zaman içinde tarihi ve kültürel zenginliklerle de beslenmiştir. Bir kent bir anda ne çekim merkezi olur ne de sayısız güzelliği mekanlarında barındırabilir. Kentleri diğerlerinden farklı kılan siyasi tercihler veya resmi siparişler de değildir. Kentler bu özelliklerini tarihin doğal mecralarında kazanırlar.

Doğu Roma ve Osmanlı medeniyetlerine başkentlik etmiş olan İstanbul, Cumhuriyetimizin kuruluşundan sonra da önemini korumuştur. Geçmişte olduğu gibi bugün de bir "kültürel ebru" olma özelliğini sürdürüyor. Bugün Türkiye nüfusunun yaklaşık altıda birini barındıran İstanbul sadece Türkiye'nin her bölgesinden göç almakla kalmıyor, çevresindeki ülkelerin hepsi için de bir çekim merkezi olma özelliğini taşıyor. Dün olduğu gibi bugün de çok sayıda din, mezhep, kültür ve ırka mensup insanlar İstanbul'da biraraya geliyor, karşılıklı ticari ve kültürel mübadelede bulunuyorlar.

Bu açıdan bakıldığında İstanbul, doğası gereği çoğulculuğa ve çoğulcu tezahürlere yatkındır. Bu her kente kolayca nasip olmaz. Çoğulculuk İstanbul'un tarihsel ve kültürel

dokusunda mevcuttur. Katı ve tekilci siyasetler, kentin farklılığa elverişli doğasına dışarıdan ve tahripkar politikalarla müdahale etse de, kent kendi doğasını koruma konusunda bir tür direnç gösteriyor. Çoğulculuğa tarihsel, kültürel kodlar ve ticaret de imkan veriyor.

Bu bağlamda İstanbul'un muhtaç olduğu şey, bu küresel vizyonun doğru olarak içinde yer aldığı "kentte yaşayan her bireyin, kenti kendi evi" olarak algıladığı perspektiftir.

Kentlerin tarihi ve kültürel özellikleri dolayısıyla dönüştürücü özellikleri vardır. İstanbul'un yanlış modernleşme politikaları sonucunda aldığı göç, yatırım planlarındaki düzensizlik ve fiziki varlığı ile tarihi, tabii ve kültürel yapısı arasında baş gösteren marazi durum, gelenekle modernliğin örtüştüğü yeni bir kent kültürünün teşekkül etmesini önleyen önemli bir faktördür. Bu durum İstanbul'un dönüştürücü etkisini elinden almıştır.

İstanbul, artık her sene orta büyüklükte bir Anadolu kentini daha bünyesine katabilecek durumda değildir. İstanbul, artık fiziksel büyümesinin; sınai gelişme kapasitesinin son sınırlarına gelmiş bulunmaktadır. İstanbul fiziksel olarak daha çok sanayi kaldıracabilecek durumda değildir. İstanbul, kendine özgü tarihi ve tabii yapısı itibarıyla bundan böyle bir kültür, ticaret, bilim, eğitim finans, kongre ve turizm merkezi olmak zorundadır.

Küresel vizyonda önemli bir yere sahip olan "sürdürülebilir kalkınma parametresi" asgari düzeyde tutulan öncelikli bir proje olarak İstanbul için geçerli kılınmalıdır. Bu bağlamda İstanbul için öngördüğümüz bir gelecek perspektifinde üç temel yaklaşımı öne çıkarıyoruz:

1. Fiziki büyüme yerine kent hayatının kalitesinin artırılması: Bunun için sanayi yerine ticaret, finans, bilim, eğitim, turizm ve yüksek teknolojiye dönük plan ve projelere öncelik tanıyoruz.
2. Farklı kültür, kimlik ve yaşama biçimlerinin bir arada ve barış içinde yaşaması: Bunun için İstanbul'un adeta kendisini bir barış ve uzlaşma projesi olarak öne çıkarıyoruz.
3. İstanbul'un jeokültürel seviyede değerlendirilmesi: Bunun için İstanbul'un, tarihi ve jeokültürel konumuna uygun olarak dünyanın kültür başkenti olması stratejisini uygulamaya koyuyoruz.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve diğer ilgili kuruluşlar kentin değerleri, tarihi, kültürü ve doğasıyla korunarak geleceğe taşınması için yatırımlarını yoğunlaştırırken kentin değerleri, tarihi, kültürü, doğası ve yapılan pek çok hizmetin de bu kentte yaşayanlar tarafından korunması, dahası tahrip edilmemesini bekliyoruz. Ve böylece pek çok emek ve imkan milli servet olarak heba olmaktan kurtarılmış olacaktır. Son elli yıldaki göçler ve hızlı nüfus artışı, İstanbul'da yenilenen ve çoğalan sorunların doğmasına yol açmıştır; yani, İstanbul bir taraftan yapılırken diğer taraftan yıkılmakta, bir taraftan geri kazanılırken diğer taraftan tahrip edilmektedir. Örneğin, geçtiğimiz aylarda sadece bir gecede 16 otobüs durağı tahrip edilmiştir. Yapılanların ve halihazırda varolanların korunması, kaybedilenlerin geri kazanılması için İstanbul'da yaşayan herkesin İstanbullu olma ve İstanbul'a sahip çıkma bilincine varması gerekmektedir. İstanbullu olma ve İstanbul'a sahip çıkma bilinci son derece kapsamlı, ısrarlı ve uzun soluklu

abaları gerektirmektedir. Belki birkaç on yıl sürececek olan bir süreç gerektiren bu çabaların zemin taşlarını eğitim, katılım, aktif ve pasif paylaşım, örgütlenme ve anlayışlı muhataplar olma teşkil etmektedir.

İstanbul’da yaşayan insanlara kentli olma ve kente sahip çıkma bilincinin kazandırılması bütün kentsel süreçlerde her zaman ilk ele alınacak konular arasında yer almalıdır. Kurumumuzca yapılan ve aşağıda bazı ilginç sonuçlarını sizlerle paylaşacağım araştırmada da görebileceğiniz gibi, yıllardır İstanbul’da yaşayıp da kendini İstanbullu hissetmeyenlerin oranı bu konuda bize uyarıcı bir fikir vermeye yetiyor.

Belediye hizmetlerinin optimum faydayı sağlaması ve rantabl olabilmesi için kentin sosyal, tarihi, kültürel ve doğal dokusu ile belediye hizmetleri arasındaki ilişki, sosyal değeri ve sosyal davranış arasındaki ilişki ile beraber düşünölmelidir. Bu sağlandığında, fiziki mekanlarla bireysel ve toplumsal yaşam arasındaki ilişki sağlıklı bir konseptte oturtulmuş olacaktır.

Bu sebeple İstanbul’da yaşayanların kentle olan duygusal bağları, kente davranış biçimleri, kentliye davranış biçimleri, kent donanımlarına davranış biçimleri, ortak kullanım alanlarına davranış biçimleri, geldikleri yörelerle ilgili bağları, geldikleri yöreden kente taşıdıkları değeri, kente dair gelecek tasarımları, kendilerine dair gelecek tasarımları, İstanbul algıları, İstanbul’da edindikleri değeri, kentteki ‘ben algıları’, kenti sahiplenme duyguları, kent yönetimine katılım talepleri, kentte kendilerini temsil biçimleri, Habitat II ve Avrupa Birliği standartları çerçevesinde kentleşme ve sivil bilinç eğilimleri, nesiller arasında iletişim düzeyleri, nesiller arasında sosyo-kültürel farklılaşma ve bilinç değışimleri, yaşanan sosyo-kültürel değışim sürecinde sosyal dayanışma birimleri, sosyal dayanışma birimlerinin sosyal bütünleşmeye etkisi gibi nitelikler kentin geleceğe taşınması bağlamında İstanbul Büyükşehir Belediyesi, kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve birey ekseninde entegre olumluluğa dönüştürölüp KENTİM İSTANBUL KAMPANYASI ile yürürlüğe konulmuştur.

Tarihin en önemli medeniyet beşiklerinden biri olan İstanbul camileri, kiliseleri, havraları, sarnıçları, surları, türbeleri, müzeleri, çeşmeleri, kuleleri, hisarları, sarayları, Kız Kulesi ve çarşılarıyla tarihin gözlerinin nurudur. Tarih dünyaya bunlarla bakar. Yani biz bir taraftan bunlarla tarihe şahit olurken, diğeri taraftan tarih de bunlarla çağımıza ve çağlara şahit olmaktadır.

İstanbul’a aidiyet İstanbul’un tarihine aidiyet demektir. Witgenstein’in “ben dünyamım”, ya da bir başka deyişle “ben dünyamla özdeşim” demesi gibi, İstanbul, “tarihidir”, yani İstanbul tarihiyle özdeşir.

İstanbul’a aidiyet tarihe aidiyet demektir, tarihe aidiyet ise kendine aidiyet demektir. İstanbulluların “ben algısı” tarihi değeri olmadan düşünölemez. Tarih “ben”dir, tarih bilinçaltıdır. Farkında olmasalar da tarih İstanbullular’dır.

İstanbulumuz’da bu tarihi içselleştirmeksizin yıllardır, hatta on yıllardır bu kentte yaşadığı halde kendisini geldiği memleketiyle tanımlayıp İstanbul’da yaşayan diğeri insanlara İstanbullu diyen hemşehrilerimiz mevcuttur.

İstanbul'un sokak çocuğu, kapkaççı ve Esenler'de meydana gelen olay benzeri sosyal ve kriminal olaylar üreten sosyoekonomik yapısı İstanbul'daki bütün kişi ve kurumların kentin sahipleri olarak İstanbul'u tutup kaldırması gerektiğini göstermektedir.

Araştırma Planlama Daire Başkanlığımız tarafından yapılan İstanbullu Olma Bilinci Araştırması'nda ortaya çıkan veriler bu sorumluluğu en açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bu araştırmamızla ortaya çıkan bazı çarpıcı bulguları siz değerli dostlarımla paylaşmak istiyorum:

- İstanbul'da yaşayanların %33'ü, yani sadece üçte biri kendilerini İstanbullu olarak tanımlıyorlar. Geri kalan üçte ikilik kesim burada yaşadığı halde kendini İstanbullu olarak tanımlamıyor. Bunu iyi analiz etmemiz gerekir. Kişi yıllardır İstanbul'da yaşıyor, ama kendini değil diğerlerini İstanbullu olarak tanımlıyor.
- İstanbulluların %51'i kendilerini İstanbul'un sahibi olarak görmüyorlar. Buna paralel olarak, %51'i çocuklarının kendilerini memleketleriyle tanımlamasını istediklerini görüyoruz. Oysa, kampanyamız İstanbul'da yaşayanların çocuklarının İstanbulluluğu ile övünen birer İstanbullu olmalarını amaçlıyor. Hepimiz burada yaşıyoruz ve burası bizim evimiz. İnsan yaşadığı evini nasıl sahiplenmez?! Biz bu kentin ekmeğini yiyoruz, suyunu içiyoruz, havasını soluyoruz, güzellikleriyle ruhumuzu yüceltiyoruz, değerleriyle kendimizi tarihe kaydediyor ve geleceğe ait kılıyoruz. Ve bütün bunlardan sonra kendimizi İstanbullu olarak tanımlamıyoruz!
- İstanbul'da yaşayanların %44'ünün kendilerini İstanbullu hissetmediklerini ve daha feci olanı, %11'inin ise kendilerini İstanbullu hissetmek istemediklerini düşünebiliyor musunuz?! Bu, kentimiz adına endişe verici bir durumdur ve hepimiz elbirliğiyle bu sorunu çözmek zorundayız.
- Bu kentte hep birlikte yaşadığımız kardeşlerimizin %17'si İstanbul'un hiçbir şeyini sevmediklerini ifade ediyorlar. İstanbul'un tarihi, kültürü ve doğası sevgisiz kalıyor, sevgi dışı kalıyor. Buna razı olamayız, buna duyarsız kalamayız. İstanbul buna müstehak değildir.
- İstanbul'da yaşayanların %47'sinin memleketlerine gittiklerinde İstanbul'u özlemediklerini görüyoruz. Özlemiyor, çünkü aidiyet ve mensubiyet ilişkisi kurulmuyor. Bunun neticesinde İstanbul ve yapılan hizmetler sahiplenmemekte ve kent tahrip edilmekte, hizmetlerin bir kısmı boşa gitmektedir. Bunun önüne geçmek zorundayız.
- Bu kentte yaşayanların %51'i şivelerini ve %47'si de hayat tarzlarını değiştirmemiş durumdalar... Bu değerler aslında Anadolu'ya has güzel değerlerdir; ancak, unutmamalıyız ki, her değer, yerinde güzeldir...
- İstanbul'da yaşayanların %17'si Adalar'a, %11'i Boğaz'a, %28'i kentin tarihi ve turistik mekanlarına gitmemiş durumda. Denize 2-3 kilometre mesafede ikamet ettiği halde deniz kenarına inmemiş, kentin diğer yakasına geçmemiş hemşehrilerimiz var İstanbul'da...
- Dünyanın kültür başkenti olmasını istediğimiz İstanbulumuz'da %64 oranında İstanbullu hiçbir kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinliğe katılmadığını ifade etmektedir. Bu, İstanbul'un kabul edebileceği bir şey değildir. Bir kent olarak

İstanbul aidiyet dışı kalınca kültürü de aynı akıbete uğramaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak bu alanlarda faaliyet üzerine faaliyet yapıyoruz. Bizden başka pek çok kurum da aynı çabayı gösteriyor ama sonuç yeterince sevindirici değil. Yapılan faaliyetler kentli faaliyetler ama muhatapların önemli bir kısmı kentlileşememiş durumda. Sonuç olarak faaliyet muhatabını bulamamaktadır.

- Bu durum kente yapılan pek çok hizmet için de aynıdır. Son derece estetik ve kullanışlı İETT otobüs durakları yapıyoruz, bir gecede 16 tanesi tahrip ediliyor. Konforlu otobüsler satın alıp hizmete sokuyoruz; çiziliyor, kesiliyor hatta yakılıyor. Canlılık oranı dünya standartlarının üzerinde parklar yapıyoruz; çiçekleri çiğneniyor, koparılıyor, hatta koparılıp satılıyor. Bu, İstanbul'a adadığımız kalbimizi derinden yaralıyor.

Verilere bir bütün olarak bakıldığında kentte ciddi oranda bir aidiyet ve sahiplenme sorunu olduğu görülmektedir.

Gerçekte İstanbul, belediyeçilik açısından sorunları önemli ölçüde çözülmüş ve yaşanılabilir bir kent haline gelmiştir. Arda kalan bazı sorunlar ise yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, merkezi hükümetle eşgüdümlü ve uyumlu çalışmaların sürdürülmesi, Habitat II'nin ruhuna uygun olarak kentte yaşayan bireylerin "yapabilir" kılınması ve sivil toplum kuruluşlarına kent yönetiminde daha aktif rollerin verilmesi gibi temel parametreleri zorunlu kılmaktadır. Gerçekten bir kentte yaşayan insanlar, yaşadıkları kentin değerlerini özümseyerek kentin yönetimini yakından izleyen, denetleyen ve katkıda bulunan aktif özneler ve aktörler oldukça kentteki hizmet kalitesi de yükselecektir.

Türkiye'de sosyal değişimlerin gerek dününün, gerekse de geleceğinin gözlemlenebildiği önemli bir sahne olan İstanbul'un geleceği ile Türkiye'nin geleceği birbiriyle örtüşmektedir. İstanbul'un geri kazanımı Türkiye'nin kazanımı olacaktır.

Dünyanın seçkin kentleri on yıllarca süren çalışmalar sonucunda geri kazanılmış, o kentte yaşayanların aidiyet hissettikleri ve sahip çıktıkları yaşanılabilir kentler haline gelmişlerdir. Parisliler kendilerini Parisli, New Yorklular New Yorklu, Londralılar Londralı olarak tanımlamaktadırlar. Bunun İstanbul için de geçerli olması gerekmektedir. İstanbul'da yaşayanlar İstanbullulaşmalı ve kendilerine "ben İstanbulluyum" demelidirler.

Kentin tarihi, kültürel ve sosyal dokusunda köklü rollere sahip bulunan sivil toplum kuruluşlarının ve bireylerin yönetime katkısı önemlidir. Bir kentin sorunlarını en iyi o kentte yaşayan bireyler ve topluluklar bilebilir ve çözebilirler. KENTİM İSTANBUL KAMPANYASI yukarıda ifade ettiğimiz gayenin gerçekleştirilmesi yolunda atılacak en önemli adım olacaktır ve kampanyamız şu üç temel üzerine oturmaktadır:

1. Kentin tarihi ve kültürel değerlerinin farkına varmak
2. Kentin fiziksel, kültürel ve sosyal dönüşümünü gerçekleştirmek
3. Kente aidiyet hissederek kenti sahiplenip korumak

Bu üç temel parametre çerçevesinde gerçekleştireceğimiz kampanyamız, İstanbul’da herkese ve her kesime ulaşacak şekilde organize edilmiştir.

Detaylarını müteakip sahifelerde bulacağınız kampanyamız için sizlerden, bir İstanbul dostu olarak beklentim; bu kentin geleceğine birlikte koşmaktır.

Ve böylece, güneş İstanbul’un bir tepesinden batarken, bir başka tepesinde “KENTİM” in güneşi doğacak ve binlerce yıllık kentimizi yeni bir renge, yeni bir güzelliğe, yeni bir aydınlığa kavuşturacaktır.

Bu duygularla hepinizi saygılarımla selamlıyorum...

Ali Müfit GÜRTUNA
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı

kimin kenti

Yapılan araştırmalar, İstanbul’da yaşayanların önemli bir bölümünün gerektiği kadar duyarlı bir kent bilinciyle kent donanımına sahip çıkmadığını ortaya koyuyor. Bu, kentin tarihsel ve kültürel mirasının yanısıra modern kent hizmetlerinin de korunamaması anlamına geliyor. Bunun kaçınılmaz sonucu, ne yazık ki hizmete yöneltilmesi gereken kaynakların bakım ve onarıma ayrılması oluyor.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin, kentin tarihsel ve kültürel dokusunun korunması çabalarına ek olarak şehrin ve şehirde yaşayanların yaşam kalitelerini korumak üzere gerçekleştirdiği tüm hizmetler, İstanbul’a aidiyet duygusu ve sorumluluğunun gelişmesine ihtiyaç duyuyor.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, uzunca bir süredir kentte yaşayanların uygar uluslar standartlarında yaşam kalitesine ulaşması için sosyal ve kültürel hizmetler gerçekleştiriyor. “Kentim İstanbul” projesi, bu hizmetlerin taçlandırılması anlamına geliyor.

“Kentim İstanbul Projesi” kapsamındaki etkinlikler, tarihsel ve kültürel dokusuyla İstanbul’un tüm zamanlar için ve insanlık mirası olarak korunması amacına dönük. Kampanyanın eksenini, şehirde yaşayanların kentlilik bilincini geliştirerek İstanbul’a sahip çıkmalarını sağlamak.

bu benim “kentim”

Bu temellendirme ve gerekçeyle İstanbul Büyükşehir Belediyesi “Kentim İstanbul” projesini uygulamaya koyuyor. “Kentim İstanbul” projesi çok sayıda eğitim faaliyeti, kültürel etkinlikler, görsel ve basılı materyallerle İstanbul’da yaşayanlarda kente aidiyet duygusu oluşturma ve kenti koruma refleksini geliştirmeyi amaçlıyor. Benzer sorunların yaşandığı diğer dünya metropollerinin deneyimlerine bakarak Kentim İstanbul Projesi’nin de kentte yaşayanlarda şehre bağlılık duygusunu derinleştireceği öngörülüyor.

evim-kentim-istanbulum

Kente sahip çıkmama, kente zarar verme,
bir kentte yaşadığının farkında olmama...

Bu sorunları artık hepimiz biliyoruz.
Ama şimdi sıra sorunlarda değil
çözümlerde.

Evimizdeki mobilyalara keyif için zarar veriyor muyuz? Evimizin çiçekliklerini tahrip ediyor muyuz? Evimizin fertlerine, ailemize selam vermeden yanlarından geçip gidiyor muyuz?

Bunların hiçbirini evimizde yapmıyorsak kentimizde de yapmamalıyız. Çünkü İstanbul da bizim evimiz. 12 milyon kişilik bir ailenin fertleri olarak hepimiz bu “ev”de hayatımızı sürdürüyoruz.

“Kentimiz Evimiz” toplantılarında bilim, sanat, iş, spor ve medya dünyasının önde gelen isimleri bir araya gelecek. İstanbul’u “ev” gibi sahiplenmenin yolları bu toplantılarda araştırılacak.

yeni bir “habitat”

İstanbul kongresi

Tarihsel süreç içinden günümüze İstanbul’un anlamı ve modern zamanların kent sorunlarının belki ilk kez bu düzeyde ele alınıp konuşulacağı bir kongre düzenlenecek.

Türkiye'nin seçkin aydınlar, bilim ve sanat insanları, kent mühendisleri, sosyologlar ve yerel yöneticileri bu kongrede İstanbul için biraraya gelecek.

İki gün boyunca sürececek olan kongrenin konuları; İstanbul'un tarihsel çoğulculuğu, 21. yüzyılda İstanbul, İstanbul ve kentlilik bilinci olacak. Dört oturumda yirminin üzerinde konuşmacı ve tartışmacı İstanbul'un kimliğini ve tarihsel/kültürel anlamını konuşacak. Bildiriler, panel tartışmaları ve tartışmalarla İstanbul'a dair sonraki yıllara miras kalacak çok değerli bir birikim oluşacak.

"Kentim İstanbul", İstanbul Kongresi'yle şehrin kentsel gelişimine çok yönlü yaklaşımların biraraya geleceği önemli bir platform olacak. HABİTAT birikim ve deneyimleri bu kez İstanbul'a özel ve özgü olarak yeniden gözden geçirilecek, İstanbul için öngörülecek projeksiyonlar uluslararası literatürlerde yerini alacak.

ilçe ilçe kentim

Kent konferansları

Mart 2003'ten başlayarak yıl sonuna kadar İstanbul'un ilçelerinde kent bilinci konferansları rüzgarı esecek. İstanbul üzerine çalışan uzmanların ve kamuoyunun yakından tanıdığı kent aşığı ünlü isimlerin katılımıyla ilçelerde kentimiz İstanbul için geliştirilecek koruyucu önlemler konuşulacak. İlçe sakinleri değişik mecralardan izlediği isimleri yanbaşılarında bulacaklar. İstanbul'un metropol 27 ilçesinde düzenlenecek konferanslar, Kentim İstanbul Projesi'nin en önemli adımlarından biri olarak kentlilik bilincini geliştirme amacına dönük olacak. "İstanbul'da kentlilik bilinci" konusu, İstanbul'un eski ve yeni tüm ilçelerinde gündeme oturacak. Kent araştırmacısı uzmanlar ve kamuoyunun tanıdığı isimler İstanbul'un ilçelerinde İstanbullulara kente sahip çıkmanın anlamını anlatacaklar. İlçelerin sakinleri tam anlamıyla bir bilgilenme ve kültür ziyafeti yaşayacak. Konferanslara katılanlar, etkinliğin sonunda İstanbul şarkıları ve türkülerinden oluşan bir müzik demetiyle uğurlanacaklar.

stk'larla birlikte

STK buluşması

Kentim İstanbul Projesi en önemli desteği İstanbul'da faaliyet gösteren STK'lardan almayı umuyor. Sivil Toplum Kuruluşları'nın görüş, öneri ve katkıları projemizin enerjisini sağlayacak. STK Buluşması'nda Sivil Toplum Kuruluşları geniş bir

kat•l•mla "Kentim İstanbul" hakk•nda bilgi edinecek ve katkılarını sunacak. Bunun yan•s•ra STK'larla ortak ve etkin projeler üretmek KENTİM'in her zaman öncelikli gündem konular•ndan biri olacak. STK'ların bilgilendirme ve forum tarzında biraraya geleceği buluşmada İstanbul tam anlamıyla kentsel ve sosyal yönleriyle masaya yatırılacak. Uzman konuşmacıların İstanbul üzerine konuşmaları ve sivil toplum kuruluşlarının şehirde yaşayanlarda kentlilik bilinci oluşturmaya katkılarının etraflıca ele alınacağı buluşma periyodik toplantıların ilki olması umuduyla düzenlenecek.

İstanbul'un sanatları ve yayınları

istanbul kültür sanat fuarı KENTİM, gelenekselleşmesini planlad•ğ• bir projeye daha imza atacak. 2003 y•l•nda birincisi gerçekleştirilecek olan İstanbul Kültür Sanat Fuar•, halk•n İstanbul'un sanatç•lar•yla buluşma noktas• haline gelecek. Fuarda İstanbul konulu yayınlar, klasik sanatlar ve kültür ürünleri sergilenecek. Bir hafta sürecek fuar boyunca söyleşiler ve dinletiler düzenlenecek. Beyazıt Meydanı'nda kurulacak dev fuar ve gösteri çadırında İstanbullular, kente özgü kültür ve sanat ürünlerini ilk kez birarada bulma fırsatını yakalayacaklar.

mahallenin tüm muhtarları

Muhtarlar buluşması

Belediye bir binaysa muhtarlar da bu binanın tuğlaları. Yerel yönetimin bu en küçük birimi, bazen hiç fark etmesek de sosyal hayatın en önemli yapı taşlarından.

İstanbul'a hep birlikte "kentim" diyeceksek; bu bilinci öncelikle muhtarlarımızla paylaşmak zorundayız.

"Evim İstanbul" toplantılarının Muhtarlar Buluşması, metropol ilçelerden yüzlerce muhtarın katılımıyla gerçekleşecek. Konu elbette İstanbul'a sahip çıkmak. Muhtarlarımızın "Kentim

İstanbul” projesine katılım ve katkısının önemi buluşmada özenle vurgulanacak. Uzman konuşmacıların konuşması ve İstanbul’un çekirdek yönetici birimleri olarak muhtarların kente sahip çıkılması sorununa yaklaşımları dikkatle not edilecek.

istanbul’u dinleyenler

Yerel medya toplantısı

Orhan Veli unutulmaz şiirinde her ne kadar “gözleri kapalı” dinlese de; İstanbul’u “gözleri açık” dinleyen çok değerli bir meslek grubu var: İstanbul’un yerel medya mensupları. Dünyanın en büyük şehirlerinden birinde; sokak sokak, adım adım dolaşan, İstanbul’un nabzını tutan yerel medya mensupları bu toplantıda “kenti” anlatacak, “kenti” dinleyecek. Yerel medyanın etkin gücünün İstanbul’un korunması ve yaşam kalitesiyle birlikte geliştirilmesinde yerel medyanın desteğinin ulusal medya kadar önemli olduğu bilinerek İstanbul gerçek bir tartışma zemininde bir kez daha ele alınacak.

takım ruhu

İstanbul amatör spor kulüpleri, taraftar dernekleri ve amigolar toplantısı

Futbol sokakta başlar. Kenti oluşturan da sokaklardır. Futbola gönül vermiş amatör spor kulüpleri ve taraftar dernekleri olmadan “kentim”izden bahsetmemiz mümkün değil. Kent kültürünün tribünlerdeki yansımaları için katkıları alınacak kesim hiç kuşkusuz taraftar dernekleri ve spor kulüpleri.

Bir de elbette amigolar var. Futbolun bu adsız kaptanları kent kültürünün oluşmasında sanıldığından çok daha önemli bir konumda. Sporun ve futbolun yerel temsilcileri bu kez sahada değil, onurlarına düzenlenen buluşmada konuşacak, taraftarlarının kente nasıl sahip çıkacaklarını tartışacak. Buluşmada spor camiasının tanınmış isimleri kendi taraftarlarının kent kültürlerini geliştirme ve kentin

donatılarına sahip çıkma duygusunu
güçlendirmenin yollarını tartışacaklar.

nerede o eski esnaflar?

Eski esnaflar buluşması

İstanbul’da esnaflık kültürü yüzlerce yıldır sürüyor. Esnaflar nesilden nesile taşıdıkları gelenekleriyle “eski” ve “yeni” İstanbul arasında köprü oluşturuyor. İstanbullu olma bilincinin gelenekten gelen gücünü sonraki nesillere aktarmada en önemli taşıyıcılar olarak “eski esnaflar” yeni İstanbullu esnaflara çok değerli birikimlerini aktarabilecekleri bir platform bulmuş olacaklar. Eski esnaflar buluşmasında anılar canlanacak, tecrübeler bilgiye dönüşecek ve İstanbul’un tarihsel esnaflık kültürü kayda geçecek. Eski esnaflar İstanbul’un Anadolu ve Avrupa yakalarında düzenlenecek iki ayrı toplantıda biraraya gelecekler. Eski esnafların davet edileceği bu toplantılarda onların birikimlerini paylaşma şansına erişeceğiz. “Nerede o eski esnaflar?” diye soranlar aradıklarını bu toplantılarda bulacak.

müsait bir yer

Taksi ve minibüs şoförleri seminerleri

İstanbul denildiğinde akla ilk gelen görüntülerden biri sapsarı taksiler ve kutu gibi minibüslerdir. Direksiyon başında ekmek kavgası veren bu onbinlerce kişilik şoför ordusu şimdi dertlerini paylaşmanın da bir yolunu buluyor. Kentim İstanbul’u yolcularına ve güzergahlarındaki kent sakinlerine taşıyacak olan taksi ve minibüs şoförleri kentte kamusal görev yapmanın sorumlulukları konusunda daha fazla bilgi sahibi edinecekler.

Taksi ve minibüs şoförleri için düzenlenecek 10 seminerde, şoför hemşehrilerimizle bilgi alışverişinde bulunacağız; onların deneyimlerini paylaşarak “Evimiz İstanbul”u daha da yaşanılır hale getireceğiz.

bunun şakası yok

Deprem bilinci seminerleri

Depremın yıkıcılığının, büyük ölçüde kentte yaşama bilincinin kalıcı bir duyarlılığa dönüşmemesinden kaynaklandığı artık kabul ediliyor. Deprem korkusu zamanla deprem fikrinden kaçışı doğuruyor. Oysa bu kelimeyi unutmanın deprem riskini azaltması mümkün değil. Deprem, hazırlıklı olunduğu takdirde korunması mümkün olan bir doğal afet. Bu yüzden kentlilik bilinci için her ilçede yapacağımız

seminlere deprem konusunu da ekledik. Deprem seminerleri, uzman konuşmacıların konferansları ve ilk yardım bilgileriyle etkin bir bilgilendirme toplantısı olarak İstanbul'un ilçelerini adım adım gezecek. Seminerler katılımcıların zihninde cevaplanmamış soru bırakmayacak. İlçelerin sakini İstanbullular, depremden korunmanın gerçekte kent kültürü ve duyarlılığıyla nasıl ilintili olduğunu bu seminerler sayesinde görmüş olacaklar. Deprem seminerleri "yaşanır" bir kentin yanı sıra, "yaşanan" bir kente de sahip olabilmek için etkili bir mecra haline gelecek.

eski istanbullular

Eski İstanbullular buluşması

Kentleri büyük kılan en önemli faktörlerden biri insanların belleklerindeki anılardır. Bu anılar fotoğrafın veya filmlerin yansıtacağı görüntülerden çok daha kuvvetli tasvirlerdir.

Eski İstanbul'u anımsayan, "eski İstanbullu" olan insanların sayısı çok az. Onları bulmak, bilgilerini ve anılarını paylaşmak; geçmişi bugünle kıyaslamak ve buradan gelecekle ilgili dersler çıkartmak, pek çok İstanbullu için bulunmaz bir fırsat.

"Kentim" projesi eski İstanbulluları bulacak ve onların engin dağarcığının bize aktarılmasını sağlayacak.

çocuklar duymasın

Çocuk hakları paneli

Ama büyükler duysun!.. Türkiye ve Türkiye'nin aynası İstanbul, çocuk hakları konusunda çok daha hassas olmak zorunda. Çocuklar üzerindeki suistimaller ve küçük yaşta çalıştırılan çocuklar cemiyetimiz için kabul edilemez bir durum.

İstanbul'u çocukların sadece oyun oynadığı, sadece koşup eğlendiği bir şehir haline getirmek için sivil toplum örgütleriyle biraraya gelip, formüller geliştireceğiz. Dünya çocuk gününde çocuk haklarını konu alan panelde konuşmacılarımız konuyla ilgili küresel başlıkları İstanbul ve sorunları ekseninde ele alacaklar.

Haydi çocuklar şehre!

İstanbul gezileri

İstanbul büyüdükçe kentin içinde gezmek, dolaşmak pek çoğumuz için zorlaştı. Yüzlerce kilometrelik bir alana yayılan kentin tarihi ve kültürel merkezlerini ziyaret gitgide daha az yaptığımız bir durum haline geldi.

İstanbul'da yıllardır yaşayıp İstanbul'un dünya şaheseri camiilerini, eşsiz saraylarını, zengin müzelerini görmeyen o kadar çok kişi var ki!

Tanımadığınız, görmediğiniz ve bilmediğiniz bir insanı sevemezsiniz. Yıllarca içinde yaşasanız da tanışmaya fırsatınız olmayan bir şehri sevmeniz ve kendinizi o şehre ait hissetmeniz imkansızdır.

Kentim, kent merkezlerine gidememiş öğrencilerden başlayarak İstanbul'u tanımayan bütün İstanbulluları İstanbul ile tanıştırmayı hedefliyor.

Bu geziler sayesinde İstanbul'un özellikle çevre semtlerindeki ilköğretim öğrencileri İstanbul'un merkezinde tarihi yerleri ve kentin modern mekanlarını görme fırsatını bulacaklar.

bir fincan kahve

Kahvehane Sohbetleri

İstanbul'da kahveler Osmanlı Döneminden günümüze kadar önemini korudu. Sayıları binlerle ifade edilen bu mekanlar bazen insanların sosyalleştiği, rehabilite olduğu mekanlarken, bazen de "zaman öldürme" merkezleri gibi algılandı.

Kim ne derse desin; İstanbul'da her akşam yüzbinlerce insan kahveye gidiyor. Kahvehaneler pek çok sosyolog tarafından kültürümüzün ayrılmaz bir parçası ve çok önemli bir eğitim mekanı olarak görülüyor.

Kentim İstanbul, İstanbul'un kahvelerini ve kahvehane müdavimlerini yalnız bırakmayacak. 2003 yılı içinde İstanbul genelinde 500 kahvehanede seminerler düzenlenecek. Bu seminerlerde uzmanlar geçmişten bugüne İstanbul'u anlatacak ve

İstanbul konulu filmler gösterilecek. Seminerlere katılan İstanbullulara, evdeki çocuklarına götürebilecekleri boyama kitapları hediye edilecek.

liselerarası istanbul bilgi yarışması

Liselerde okuyan gençlerimiz
imparatorluklara başkentlik yapmış
dünyanın en büyük şehirlerinden
birinde yaşadıklarının ne kadar
farkında?

Tarihi eserlerimizi, doğal
zenginliklerimizi ve en önemlisi
insanlarımızı genç kuşağa ne kadar
aktarabiliyoruz?

İstanbul'un genç sahipleri
düzenlediğimiz bilgi yarışmasıyla
yaşadıkları kenti daha da
sahiplenecekler. İstanbul'un tüm
liselerinin katılacağı bilgi yarışması
İstanbul'la ilgili sorulardan oluşacak.
Ödüllü yarışmanın finali Cemal Reşit
Rey Konser Salonu'nda liseli gençlerin
coşkulu katılımıyla şenliğe
dönüştürülecek. Yarışma sayesinde
liseli gençlerimiz ve onları izleyenler
İstanbul hakkında bilmedikleri nice şeyi
öğrenmiş olacak ve yaşadıkları kente
başka bir gözle bakmaya başlayacaklar.

istanbul'un genç ressamları, yazarları ve şairleri

Liseliler 2003 yılında sadece bilgilerini
değil, edebiyat ve şiir alanındaki
yeteneklerini de yarıştıracak.

Kompozisyon ve şiir yarışmasında konu
"İstanbul 2023".

Dereceye giren kompozisyon ve şiirlerin kitap olarak basılacağı bu yarışmada
eserler ülkemizin önde gelen şair ve yazarlarından oluşturulacak bir jüri heyeti
tarafından değerlendirilecek. İstanbul'un 2023 yılına dair genç projeksiyonlar,
kentini tarihini olduğu kadar geleceğini de koruma altına almanın güvencesi
olacak.

istanbul'un öğretmenleri istanbul'u yazıyor

İstanbullu olma bilinci ve kent kültürünün en önemli taşıyıcılarından olan öğretmenlerimizin katılacağı "İstanbul 2023" konulu bir ödüllü deneme yarışması düzenlenecek. Öğretmenlerimizin İstanbul'un geleceğine ilişkin perspektiflerini aktaracakları yarışma, tarihsel süreklilik içinde günümüzde ve gelecekte şehirli kültürünü diri tutma çabasına eğitim dünyasının çok değerli katkısı olacak. Yarışmanın ödül töreni Cemal Reşit Rey Konser Salonu'nda öğretmenlerimizin kent kültürü ufuklarının sergilendiği geçit törenine dönüştürülecek.

kentimizin yeni adresi

www.kentimistanbul.com

İstanbul'un yeni buluşma noktası artık bu adreste. İstanbulla ilgili sayısız ilginç bilgi, sorularınıza ve sorunlarınıza interaktif çözümler; hızlı ve güvenilir kent rehberi ve daha neler neler.

kentimistanbul.com ile İstanbul birbirine bağlanacak. İstanbul'un yüzlerce kilometrelik coğrafyası bir anda tuşlarınız kadar yakınlaşacak.

Bu portalla hem İstanbullular, hem de İstanbul dışından gelenler kentle ilgili pek çok bilgiye sahip olacak. Portal, İstanbul üzerine yayınlanan tüm yayınlar kadar yetkin ve zengin içerikli olacak.

kentli olmak

"Bilenler bilmeyenlere anlats•n!"

Kentli olmak kolay değil. Kentli olmay• öğretmek de Nasreddin Hoca'n•n "bilenler bilmeyenlere öğretsin"

f•kras•ndaki kadar kolay değil. Hele de söz konusu olan %90'• son 50 y•lda kente göç etmiş, 12 milyonluk bir dünya şehriyse...

İstanbul ve Kentli Olma Bilincini Oluşturma ve Geliştirme Eğitiminin amacı; değerler bütünü ve başlı başına bir hayat tarzı olan şehrimizdeki tarihi ve kültürel kimliğin benimsenmesi ve yaşanması olarak özetlenebilir.

Şehirde yaşayanlarda aidiyet duygusu, tarih ve toplum kültürü bilinciyle kentsel dinamiklerin harekete geçirilmesi; kentsel hak ve görevlerin öne geçirilmesi; kent donanımının hayatın bir parçası olarak algılanması; kentli niteliği kazanmış olmanın gururu ile, şehirde yaşayan herkesi şehirli yapmak için ortak bir anlaşmaya varmanın temel önceliklerinin halkla paylaşılması diğer çok önemli vurgular olarak sıralanabilir.

Kent içi sosyal ve yapısal dengesizliklerin giderilmesinde etkin rol alan "ideal kentli"nin çerçevesini oluşturur. Batı toplumlarında pek az örneğini gördüğümüz "bireysellik düşüşü" bu tip davranışların, bizim kültürel ve manevi dünyamızın temel taşlarından olduğu bir gerçektir. "Komşun açken, tok uyuma" sözüyle özetlenen bu felsefe mekanik dayanışmalı topluluktan organik dayanışmalı topluma geçmekte önemli bir dayanak noktasıdır.

kendisi üniversite olan bir kentte üniversiteli olmak

Üniversitelerde İstanbul haftası

İstanbul'un yakın gelecekteki yöneticilerine seslenmek KENTİM projesi için en önemli konulardan biri. Bu amaçla İstanbul'daki üniversitelerde İstanbul Haftası düzenleniyor. Bu yıl

ilki gerekleŖecek olan İstanbul Haftası ile daha yaşanır, daha adil ve daha demokratik bir İstanbul'a ulaşmanın yollarını araştıracak. Söyleşiler, forumlar, konserler, tiyatrolar ve şenliklerle dünyanın en büyük kentlerinden birinde eğitim almaların gururu ve sorumluluğu üniversitelerle paylaşılacak. Üniversitelerde düzenlenecek İstanbul Haftası içinde tanınmış isimler ve uzman konuşmacıların katılımıyla seminer, forum ve söyleşiler düzenlenecek. İstanbul fotoğrafları sergisi açılacak, stand up gösterileri ve konserler düzenlenecek.

öğretmenim benim

Öğretmenler seminerleri

Kentlilik bilincinin yeni nesle aktarılmasında öğretmenlerimize büyük sorumluluk düşüyor. Öğretmenlerimiz kentlilik bilincini genç beyinlere aktaracak en değerli havarilerimiz. İstanbul'da neden böyle bir projeye ihtiyaç duyulduğu, dünyada benzer durumdaki kentlerde neler yapıldığı, İstanbul'da neler yapılacağı ve nasıl kazanımlar elde edileceği gibi konularda öğretmenlerimizi bilgilendirmek için yıl içinde metropol ilçelerde seminerler düzenlenecek.

kardeş şehir çocukları istanbul şenliği

23 Nisan çocuk şenliği

23 Nisan Çocuk Bayramı, İstanbul'un tarihsel etki alanındaki 20 kardeş şehirden çocuk gruplarının katılımıyla kutlanacak. Kutlama sayesinde İstanbul'un küresel kimliği ve ufku uluslararası boyutta hatırlatılmış olacak. Çocuk Bayramı, Beyazıt Meydanı'na kurulacak dev çadırdaki kardeş şehirlerden gelecek konuk çocukların halk dansları gösterileri ile gerçekleştirilecek. Ayrıca aynı mekanda "Eğitimde uluslararası deneyim alışverişi" konulu bir eğitim fuarı düzenlenecek; İstanbul'daki okullar ile konuk okullar eğitim yöntem ve araçlarıyla ilgili örneklerini sergileyecekler. Şenlik ve fuar, İstanbul'un tarihsel etki alanından çocukların, rüyalarının şehri olan "dünyanın sıfır noktası"nda buluşmasını ve deneyim alışverişi yapmasını sağlayacak.

istanbullular cumhuriyeti kutluyor

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Tarihsel kent dokusu içinde inşa edilmeye çalışılan modern şehir hayatının miladı sayılabilecek Cumhuriyetimiz, 29 Ekim günü İstanbulluların katılımıyla “senfonik kent konserleri”yle kutlanacak. Bu tarzda ilk kez gerçekleştirilecek konserler, İstanbul’un üç meydanında açık havada düzenlenecek ve bu konserleri izlemek üzere konser salonlarına gidemeyen İstanbullular klasik batı ve Türk müziğinden örnekleri semtlerinde izleme fırsatını bulacaklar. Konserlerde bir uzman konuşmacı Cumhuriyet’in İstanbul’u üzerine bir konuşma yapacak. Konserlerin düzenleneceği meydanlar şenlik alanı olarak düzenlenecek ve Cumhuriyet bayramının kentli yaşama dair çerçevesi İstanbullulara aktarılmış olacak.

istanbul’a veda

10 Kasım Atatürk’ü anma

Bir İstanbul beyefendisi olan Mustafa Kemal Atatürk’ün aslında İstanbul’a veda günü olan 10 Kasım, Dolmabahçe Sarayı’nda düzenlenecek etkinliklerle anılacak. Programda Atatürk’ün İstanbul’a vedasının fotoğraflarından oluşan bir sergi açılacak ve sergide daha önce yayınlanmamış fotoğraflara yer verilecek. Fotoğraflar Atatürk’ün İstanbul’a veda güzergahından kesitler içerecek. Ayrıca sergide, Atatürk’ün İstanbul’a veda haberlerinin derlendiği dönemin gazetelerinin asıl nüshaları da izlenebilecek. Anma programında bir uzman, Atatürk’ün İstanbul günlerini anlatacak. Programda Zeybek gösterisi ve Atatürk’ün sevdiği İstanbul şarkıları ile türkülerinden oluşan bir konser icra edilecek. Etkinlik münasebetiyle Atatürk’ün İstanbul günleri konulu bir fotoğraf katalogu hazırlanacak.

nasıl bir şehirde yaşıyoruz

Nasıl bir şehirde yaşıyoruz kitabı

İstanbul’un tarihsel ve kültürel anlamını şehri yeterince tanımayan kentlilere anlatmak üzere bir kitapçık

yayınlanacak. Kent araştırmacısı bir uzmanın kaleme alacağı kitapçıkta İstanbul'un tarihsel kimliğinin tezahürü olan mekan ve kültürlerin izi sürülecek.

ilk'ler ve en'ler

İstanbul'un ilkleri ve enleri kitabı

İstanbul'da ilk olarak ortaya çıkan herşey ve İstanbul'un "en"leri kitabın içeriğini oluşturacak. Mevcut kaynaklardan ve yaşayan eski İstanbullulardan edinilip derlenecek ansiklopedik bilgiler fotoğraflı olarak kitaplaştırılacak. Kitap, her geçen gün belleklerden ve gözlerden yiten İstanbul'un "ilk"leri ve "en"lerinin kitap sayfaları arasında kalıcılışmasını sağlayacak.

adım adım istanbul

Adım adım İstanbul kitabı

Kitap, tüm tarihselliği ve kültürel yoğun kimliğine karşın gündelik hayatın akışı içinde farkına varılamayan İstanbul'u duyumsayarak adımlamaya davet ediyor. Kitapta, gezi güzergahı tarzına bağlı kalınarak İstanbul'un yer, eser ve anıtları tanıtılacak.

kültür atlası

İstanbul kültür atlası

2000 yıl öncesinden başlayarak 100 yıllık periyodlarla İstanbul'un tarihi mekanlarının geçirdiği değişimlerin yer verileceği bir kültür atlası hazırlanacak. İstanbul'un kuruluşundan başlayarak bütün dönemlerin belirleyici özellikleri illüstrasyonlar, gravürler ve fotoğraflarla açıklanacak. İstanbul'un semtlerinin ünlü yer, eser ve anıtlarının periyodik dönemlerle harita üzerinde gösterilerek anlatılacağı kitap bir ilk olacak. Haritalar İngilizce ve Türkçe açıklamalı sembollerle çok amaçlı kullanıma sunulmuş olacak.

istanbul'un semtleri

İstanbul'un semtleri kitapları

İstanbul'un tarihi 120 semtinin her yönüyle tanıtılacağı fotoğraflı kitaplar hazırlanacak. Semtlerin isimlerinden tarihi ve kültürel özelliklerine; bu semtlere anlam kazandıran olay, kişi ve yerlerden semtin bilinmeyen ayırtedici bilgilerine kadar pekçok malumat

kitaplarda biraraya getirilecek.
İstanbul'un semtlerini konu alan
kitaplar, İstanbulluların tanımadıkları
semter hakkında bilgi edinmelerinin
yanısıra, semtlerde yaşayanların
yaşadıkları yerle duygusal bağ
kurmalarını sağlayacak.

kentli yaşam kılavuzu

Kentli yaşam kılavuzu kitabı
İstanbul'da yaşayanların ailelerinden başlayarak komşuları, mahalleleri, semtleri ve
İstanbul'la ilgili doğru ilişki kurma biçimleri ve olumlu davranış kalıplarını topluca
ve özlü olarak bulacakları bir rehber kitap hazırlanacak. Kitapta kentli terbiye ve
davranış örnekleri, model insanların hayatlarından kesitlerle aktarılacak. Ortak
mekanların kullanımı, toplumsal ilişkiler ve kentin korunmasına ilişkin değer ve
kriterler kitabın eksenini oluşturacak.

kentlilik bilinci

Kentlilik bilinci kitapçığı
Bireyler arası ilişkilerin olduğu kadar,
şehrin tarihsel ve kültürel dokusuna
sahip çıkmanın da duyarlılık içinde
gerçekleştirilmesini bilince dönüştürme
amacına dönük bir kitapçık
hazırlanacak. Pratik bilgiler içeren
kitapçık, Kentim İstanbul etkinliklerine
katılan her eğitim ve kültür
seviyesinden İstanbulluya dağıtılacağı
düşünülecek kolay anlaşılır bir dille
kaleme alınacak.

istanbul şiirleri seçkisi

İstanbul şiirleri seçkisi
İstanbul kültüründeki derin hazzın edebiyattaki en etkileyici örneklerinden bir şiir
seçkisi CD olarak hazırlanacak. Seçki, bu tür çalışmalarda zihinlerin aşına olduğu
sesler tarafından seslendirilecek.

“istanbul kültürü” belgeseli

İstanbul kültürü belgeseli
İstanbul kültürünün günümüzün yeni
İstanbullularına ve gelecek nesillere

aktarılabilmesi amacıyla bir belgesel hazırlanacak. Belgesel, anlaşılır ve akıcı bir dille İstanbul'un dünü ve bugününü anlatmasının yanısıra kentin geleceğine ilişkin projeksiyonlara da yer verecek. Gelenekleri, tatları , zevkleri, mekanları ve kültürüyle yaşayan İstanbul'un her kültür çevresinden İstanbulluya tanıtılması belgeselin temasını oluşturacak.

'mutluluk yurdu'nun tınısı

İstanbul şarkıları seçkisi
İstanbul kültürünün simgelerinden klasik Türk müziğinin türkü ve şarkılarından oluşan bir seçki hazırlanacak. Seçki, Türk insanında duygu derinliği sağlayan ve İstanbul'un uluslararası etkisine katkı sunan tınlarının bir kez daha seslendirilmesiyle oluşacak.

kentim istanbul kısa filmleri

Kente aidiyet hissinin güçsüzlüğünü gidermek ve İstanbul'a sahip çıkma refleksini geliştirmek için bir dizi "Kentim İstanbul" kısa filmi hazırlanacak. Çeşitli gösterim araç ve mecralarından yayınlanacak filmler, şehrin tarihsel ve kültürel dokusunu sahiplenme duygusu oluşturmanın görsel desteği olarak çok önemli katkı sunacak.

kentim istanbul spot filmleri

Sinema salonları, TV'ler, etkinlikler ve web sitelerinde yayınlanmak üzere 30 sn.'lik filmler hazırlanacak. Filmlerin konuları şunlar olacak: 1)Trafikte davranış, 2) İnsana saygı, 3) Komşuluk, 4) Toplu yerlerde birlikte yaşama, 5) Temizlik, 6) Deprem, 7) Çevreyi koruma, 8) Özürlü ve yaşlılara yardım, 9) Kent mobilyalarını koruma, 10) Kenti sahiplenme.

eğitim etkinlikleri ölçümü

Kampanya boyunca yapılan çalışmaların İstanbullular üzerinde nasıl bir etki bıraktığını ölçmek ve kampanyanın hedeflenen amacına ulaşp ulaşmadığını tespit etmek amacıyla iki ayrı kantitatif araştırma yapılacak. Araştırma, kampanyanın ilk altı ayında ve kampanya bitiminde olmak üzere 2 defa 1200X2=2400 denek üzerinde, rastgele örneklem türü ve yüz yüze anket tekniği ile yapılacak.

Bu kitapçıktaki istatistiki veriler,
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı tarafından
yapılan
“İstanbullu Olma Bilinci Araştırması”ndan alınmıştır.

İllüstrasyon: Mükremin Seçim
Düzenleme: Mehmet Ali Gürsoy

Her hakkı İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

KARİKATÜRLERDEKİ YAZILAR

İstanbul’da
yaşayanların %44’ü
kendini İstanbul’da
misafir veya kiracı gibi
görüyor. İstanbul’da
kendini bir yabancı gibi
hissedenlerin oranıysa
%7.7

Türkiye’nin ve
İstanbul’un görsel
simgelerinden olan çift
şekerli çay; ikiler şehri
(asya/avrupa,
doğu/batı,
islam/hıristiyan,
zengin/yoksul,
trakya/anadolu vs)
İstanbul’da
kaynaşmanın ve bir
potada erimenin
sembolü olarak da
görülebilir.

“İlim ilim bilmektir
ilim kendini bilmektir
Sen kendini bilmezsen

Ya nice okumaktır?”

Yunus Emre’nin bu
unutulmaz dizeleri
Kentim’e ilham kaynağı
oldu. Kentim’in isim
babasının Yunus Emre
olduğunu söylemek
yanlış olmaz...

2003 y•l•nda birincisi
gerçekleştirilecek olan
İstanbul Kültür Sanat
Fuar•, halk•n
İstanbul’un
sanatç•lar•yla buluşma
noktas• haline gelecek.
Fuarda İstanbul konulu
yayınlar, klasik sanatlar
ve kültür ürünleri
sergilenecek. Bir hafta
sürecek fuar boyunca
söyleşiler ve dinletiler
düzenlenecek.

İstanbul denize en çok
kıyısı olan
metropollerden.
Karadeniz ve Marmara,
tam ortadan geçen
Boğaz ve şehrin
derinliklerine kadar
uzanan Haliç...
Böylesine etkileyici bir
deniz şehri olmasına
rağmen İstanbul’da
yaşayanlar arasında hiç
deniz görmeyenlerin
oranı %11.5...

Adaların hiçbirine
gitmemiş olan
İstanbullular toplam
nüfusun %17,5’i.

İstanbul’da hayatı
boyunca hiçbir kültürel
aktiviteye katılmamış
olanların oranı %63.3...

İşte güzel bir sonuç:
İstanbul’da toplu
taşıma araçlarında

yaşlı, sakat veya hamilelere kesin olarak yer verme oranı %75. “Duruma göre” yer verenlerle bu oran %90’a çıkıyor. Ankete katılanların %6’sı toplu taşıma araçlarına binmemiş, kalan %4’ün içinde “hiçbir zaman yer vermem” diyenlerin oranı sadece %1.8.

İstanbul’u sahiplenmeme oranı %48... Bu oran yaş gençleştikçe artıyor.

İstanbul dünyada en çok manzara noktasına sahip olan şehir. Altyapı sorunları çözülüp soluk almaya daha çok fırsat kaldıkça, aşkıyla yüzyıllardır milyonlarca insanı etkisi altına almış bu muhteşem sevgiliyi daha fazla anlıyoruz.

İstanbul kimsenin vazgeçemeyeceği bir şehir mi, yoksa zorunlu olarak yaşanan bir yer mi? Bu iki zıt düşünce İstanbul’u da ikiye bölüyor. İkinci seçeneği seçenler %52 ile galip.

Kahveler insanların sosyalleşmesini sağlıyor. Burada geçirilen zamanları daha yararlı kılacak formüller geliştirmenin önemi çok büyük.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin etkinlikleri ve diğer kültürel hareketlilik İstanbul’un kültürel hayatına renk katıyor. Nüfusun ezici bir

çoğunluğu ise bu tip
etkinlikleri sadece
televizyondan
izleyebiliyor.

Nüfusun %67.4'ü
mahallesinin veya
semtinin güzelleşmesini
istiyor. Kalan %32 için
ise böyle bir istek
gereksiz.

İstanbul'da
yaşayanların önemli bir
bölümünün kenti
sahiplenmemesinin bir
diğer göstergesi de
yakınların defni.
Cenazesini
“memleketinde”
toprağa verenler toplam
nüfusun %40'ı
düzeyinde.

Türkiye pek mutlu bir
ülke değil. Sürekli
enflasyonun ve bitmek
bilmeyen krizlerin bu
doğal ve üzücü
sonucundan İstanbul da
payını alıyor:
İstanbul'da
yaşayanların %43'ü
kendini stresli
hissediyor.
Eğitim yükseldikçe “İstanbul'a sahip çıkma oranı” da yükseliyor. Bu oran nereyse tıpatıp bir
benzerlikle gelir düzeyinde de aynı eğilimi gösteriyor.

İstanbulullar'ın
%44.7'si kendini
İstanbullu hissetmiyor.
Daha da ilginç; %11.4'ü
kendini İstanbullu
hissetmek istemiyor.

Yaşlı İstanbul fiziksel
büyümesinin sınırlarına
dayandı. İstanbul'un
gelecekteki yıldızı, bir
sanayi kenti olarak
kurgulanmanın yıkıcı
etkilerinden arınıp
kültür, ticaret ve turizm

kenti kimliğine
büründükçe parlayacak.

İstanbul'da
yaşayanların %17.5'i
İstanbul'u sevmekte
zorlanıyor. Bunun
kaçınılmaz sonucu kimi
zaman kentin
donatılarına yönelik
tahripler oluyor. Kent
duyarlılığındaki
eksikliğin sadece park
ve bahçelere olan
faturası yıllık 8 trilyona
yaklaşıyor. Tahrip
edilen trafik
işaretlerinin yıllık
maliyeti ise 17 trilyon
civarında.

İstanbul'daki insanların
olumsuz davranışlara
karşı tepki göstermeme
oranları hayli
düşündürücü.

İstanbul'un %27.7'si
yerlere tükürme,
%22.1'i yerlere çöp
atma, %22.3'ü kentin
ortak mallarına zarar
verme, %25.5'i parktan
çiçek koparma, %31.6'sı
kamu alanlarında
ihtiyaçlarını giderme
vakalarına karşı
herhangi bir tepki
duymuyor.

Ankete katılanların
%16.8'i ise mecbur
kaldığında bu
davranışları
sergileyebileceğini
“itiraf” ediyor.

İstanbul'un maddi
temeldeki büyümesi
fiziksel sınırlara
dayanmıştır. BM'nin
öngördüğü
sürdürülebilir kalkınma
belki asgari düzeyde
tutulan öncelikli bir
proje olarak İstanbul

için geçerli kılınmalıdır.
Bunun için temel
yaklaşım, şehir
hayatının kalitesinin
yükseltilmesi,
İstanbul’da yaşayan
insanların kentli ve
kente ait olma bilincini
kazanması şeklinde
belirlenmesinde yarar
var.

İstanbulululara göre
İstanbullu olmanın en
belirgin özelliğı görgülü,
kibar ve saygılı olmak.
Böyle düşünenerin
toplam nüfusa oranı
%27...

Dünyada İstanbul’un
sahip olduğı kültürel
zenginliğe sahip başka
bir kent gösterilemiyor.

Hepsi birer yeryüzü
mirası sayılan yüzlerce
cami, kilise, müze,
saray, kütüphane... Ve
yıllarca İstanbul’da
yaşayıp da bu eserlerin
bir tanesini bile ziyaret
etmeyenlerin oranı
nüfusun %27’si.

ÖZET

Tez, kentli olma bilincini ve kente dair tüm kültürel bileşenleri bir arada sunabilecek toplumsal eğitime yönelik bir kent müzesi projesi oluşturmanın gerekliliğini savunur.

Yapılan ihtiyaç tespitleri doğrultusunda, öncelikle uygulanan ve uygulanmakta olan projeler hedef ve stratejileri bakımından ele alınarak aksayan ve yürüyen yanları ortaya konacaktır. Kentle ilgili her konu müze haline gelme potansiyeli taşımakta olduğundan belirli tanımlamalar ve uygulama kolaylıklarına yönelik sınırlamalar yapma ihtiyacı doğmuştur. Bu nedenle öncelikle doğru tanımlama yapma ve ihtiyaçlar doğrultusunda bir proje geliştirme amacı güdülmektedir. Mevcut kent müzesi tanımlarından yola çıkılarak kurulması öngörülen bir kent müzesinde olması gereken fonksiyonlar ile bizim hedeflediğimiz işlev arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya konacaktır. Bu aşamada Türkiye'deki benzer ve dünyadaki mevcut örnekler karşılaştırılacaktır.

Hedeflenen kimlik ve bellek oluşturma süreçleri için kent müzesi kavramının bileşenleri ve potansiyel ortakları belirlenecek, bu amaçla malzeme sağlayabilecek mevcut tüm kurum ve kuruluşlar ile ilgili döküm yapılacaktır. Bunlara ek olarak kentle ilgili ve kente dair müze kavramına yakın tüm girişimler incelenerek hedefleri, uygulamaları ve doldurulması gereken eksik noktaları tespit edilecektir. Bu aşamada amaç kentli olma bilincinin yerleştirilmesinde kent müzelerinin potansiyel rolünü belirlemek ve kimlik sorunlarının toplumsal kültür alanlarıyla tamamlanması üzerine geliştirilen projelerin analizini yapmaktır. Bu analiz doğrultusunda uygulanan projelerdeki boşluklar saptanarak son bölümde getirilecek öneriye referans sağlanacaktır.

Son aşamada kent müzeciliği için yeni bir öneri getirilerek, kentli olmaya çalışan bireylerle iletişim kurma amacıyla halihazırda var olan kaynaklar da göz önünde bulundurularak merkez bir nokta seçilecek, bu merkezden verilmesi öngörülen referanslarla mahallelerde uydu-birim müzeler oluşturmanın gerekliliği ve kültür turizmine yönelik potansiyeli ele alınacaktır. Bu noktadan hareketle İstanbul kenti için bireysel bazda kimlik, bellek ve aidiyete yönelik sosyokültürel ihtiyaçlar, toplumun yapılması hedeflenen uygulamaya cevap verme potansiyeli, projenin yapılanma esasları, hedefi, organizasyon programı, stratejik gelişimi, uygulanabilirliği, ihtiyaca yönelik kadrosu, bütçesi, merkez nokta ve uydularında olması gereken minimum ve maksimum müze bölümleri belirlenecektir.

Sonuçta hedeflenen İstanbul kentinde yaşayan her bireye ulaşması öngörülen bir kentli olma bilinci projesi geliştirmek, topluma ve kültür turizmine yönelik faydalarını da ortaya koyarak seçilen merkez noktada bir kent müzesi oluşturmak, bu merkez üstünden yapılacak yönlendirmelerle gidilecek olan uydu/birim müzelerin olması gereken minimum ve maksimum standartlarını belirlemek, böyle bir projenin toplumsal ve ekonomik geri dönüşümünün faydalarını ortaya koymaktır.

ANAHTAR KELİMELELER:

- Toplum ve Kültür
- Kentleşme Kavramı
- Kentleşmenin Sosyal Boyutları ve Müzelerin Rolü
- Kent Müzesi

ABSTRACT

The treatise champions the necessity to form a project for a city museum which is oriented towards the societal education in order to offer the consciousness of being a city-dweller as well as all the cultural components pertaining to the city.

In line with the determination for the needs, previously applied projects or the ones in process will be dealt according to their aims and strategies, and their inadequacies and competences will be manifested. Since all the issues related to the city has a potential to become a museum, the necessity of making certain definitions and limiting the convenience of the applications has arisen. Therefore, the goal pursued is to initially make the right definitions and developing a project according to the needs. The functions that must be available at the planned city museum starting with the existing definitions, and the similarities and the differences of the functions which we aim will be manifested. At this stage, similar examples in Türkiye and available examples in the world will be compared.

For the progression of the aimed identification and memory periods, the components and potential associates for a city museum will be established, and for this purpose a detailed inventory of all available institutions and establishments that might provide material will be prepared. In addition, all similar attempts relating to the city, as well as the notion of a city museum will be examined and their objectives, applications, and shortcomings that need to be eliminated will be established. At this stage, the objective is to determine the potential effects of the city museums in instituting the consciousness of being a city-dweller, and analyzing the projects that have been developed in the issue of eliminating the identification problems by means of social cultural areas. The shortcomings of the applied projects will be determined as a result of this analysis, and will be referenced to the proposal at the final chapter.

At the final stage a new proposal will be made, and in order to communicate with the people who try to become a city-dweller and considering the currently available sources, a central point will be selected; with the references foreseen to be given from this center, the necessity of forming satellite-unit museums at the neighborhoods and their potential inclined to cultural tourism will be dealt. Moving from this point on, for the city of Istanbul, the identification on individual basis, socio-cultural requirements inclined towards the memory and state of belonging, the capability of the society to respond to the aimed application, the true state of the project's structure, its objective, organization schedule, strategic development, applicability, cadre members for the need, budget, minimal and maximal areas of the museum to be at the central point and its satellites will be established.

As a conclusion, the objective is to develop a project that is anticipated to reach each and every individual to gain the consciousness of being a city-dweller, forming a city museum at a central point by stipulating the benefits for the cultural tourism, establishing the least and the utmost standards of those satellite/unit museums which will be visited by as directed by these centers, and the advantages of such project's economical and social yield.

KEYWORDS

- The Community and The Culture
- Urban Progress
- The Social Dimensions of Urbanization and The Role of The Museum
- Museum of The City